

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

*Навчально-науковий інститут економіки і права
Кафедра державно-правових дисциплін*

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
З САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ
2-ГО КУРСУ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
ОС «БАКАЛАВР»
НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ПРАВОВИЗНАВСТВО»**

УДК 378.147.111
ББК 74.480.28
Н-96

Рекомендовано до друку Вченою радою Черкаського національного університету
ім. Б.Хмельницького
Протокол № 5 від 05.04.2016 р.

Доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України,
член–кореспондент Академії правових наук України
Костицький В.В.

Доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри правознавства
Черкаський Навчально-науковий інститут ДВНЗ "Університет банківської справи"
Обрусна С.Ю.

Кандидат юридичних наук, провідний фахівець з навчально-консультативної
роботи Черкаський інститут МАУП
Колісник А.С.

Н.96

Навчально-методичний посібник з самостійної роботи для студентів 1-го курсу
заочної форми навчання ОС «Бакалавр», напряму підготовки «Правознавство» /
Кол. авторів. – Черкаси: Вид. О. Вовчок, 2016 . – 316 с.

Автори

Професор, доктор юридичних наук **В.Т.Комзюк**; кандидат юридичних наук,
професор **Ю.С.Кононенко**; кандидат юридичних наук, доцент **О.М.Сокуренко**; кандидат
юридичних наук, доцент **Г.А.Волошкевич**; кандидат юридичних наук, старший викладач
О.В.Ельцов; кандидат політичних наук, доцент **І.І.Георгізова**; кандидат історичних
наук, старший викладач **Т.В.Коваль**

Підп. до друку 22.05.16. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times new roman. Умовн. друк. арк. 12,22. Тираж 50 прим.
Виготовлено ФОП Вовчок О.Ю..
Свідцтво про внесення до Державного реєстру видавців. Серія ДК № 650 від 30.10.2001 р.
18000, м. Черкаси, вул. Слави, 1.
Тел: 0472 50 35 86, 067 470 13 14. E-mail: book_brama@ukr.net

Наведений навчально-методичний посібник має на меті допомогти засвоїти
дисципліни студентам спеціальності «Правознавство», які навчаються на 2-му курсі
заочної форми навчання.

©Автори матеріалів, 2016

ЗМІСТ

1. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО УКРАЇНИ (<i>В.Т.Комзюк, О.В.Ельцов</i>)	4
2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ (<i>Ю.С.Кононенко, Т.В.Коваль</i>)	83
3. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН (<i>Ю.С.Кононенко, І.Л.Георгізова, Г.А.Волошкевич</i>)	132
4. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ (ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА) (<i>О.М.Сокурєнко</i>)	173
5. МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ (<i>І.Л.Георгізова</i>)	250
6. СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ УКРАЇНИ (<i>В.Т.Комзюк, О.В.Ельцов</i>)	280

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Адміністративне право України» викладається на другому курсі в третьому (загальна частина) та четвертому (особлива частина) семестрах для студентів спеціальності «Правознавство».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є адміністративне право як галузь права та юридична наука, його місце і роль в системі права України та взаємозв'язки з іншими галузями права, норми і джерела адміністративного права, адміністративно-правові відносини, адміністративно-правове регулювання і державне управління у різних сферах життєдіяльності суспільства і держави.

Метою викладання дисципліни «Адміністративне право України» є підготовка спеціалістів за освітнім ступенем бакалавра спеціальності «Правознавство» відповідно до державних стандартів, встановлених освітньо-професійною програмою підготовки спеціалістів вищезазначеного фахового спрямування, забезпечення необхідних компетентностей студентів.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Адміністративне право України» є засвоєння студентами сукупності знань, відомостей, матеріалу про адміністративне право як галузь права та науку, його систему, предмет та методи регулювання, адміністративно-правові норми та відносини, механізм адміністративно-правового регулювання, суб'єктів адміністративного права та державне управління, адміністративну відповідальність та адміністративний процес, адміністративно-правове регулювання у різних сферах життєдіяльності суспільства і держави.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати:**

- поняття адміністративного права як галузі права та науки, його систему;
- предмет та метод регулювання адміністративного права;
- поняття, теоретичні засади появи, існування та перспективи розвитку адміністративних правовідносин;
- джерела адміністративного права, їх юридичну силу, системний взаємозв'язок та порядок застосування;
- адміністративне законодавство, його дію та чинність;

- поняття та адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративного права - фізичних осіб, органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, організацій, установ, підприємств та громадських об'єднань;
- адміністративно-правове регулювання державної служби та адміністративно-правовий статус державних службовців;
- поняття, особливості, принципи та ознаки державного управління;
- функції, форми та методи державного управління;
- поняття законності у державному управлінні, її гарантії та систему засобів забезпечення;
- поняття, ознаки та юридичний склад адміністративного правопорушення;
- адміністративні стягнення та загальні правила їх накладення;
- поняття, особливості, структуру та принципи адміністративного процесу;
- поняття, підстави, принципи та правове регулювання адміністративної відповідальності;
- поняття, структуру, принципи та порядок здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- адміністративно-правове регулювання та державне управління у сфері економіки;
- адміністративно-правове регулювання та державне управління в адміністративно-політичній сфері;
- адміністративно-правове регулювання та державне управління в соціально-культурній сфері.

вміти:

- чітко орієнтуватись в системі адміністративного законодавства, аналізувати нормативно-правові акти, вирішувати колізійні ситуації в законодавстві;
- визначати зв'язок та розмежовувати адміністративні правовідносини із іншими правовідносинами (цивільними, фінансовими, господарськими, трудовими тощо) з метою правильного застосування законодавства;
- вирішувати практичні завдання із застосуванням адміністративного законодавства та узагальненням судової практики.
- визначати склади адміністративних правопорушень, правильно здійснювати їх кваліфікацію;

- здійснювати провадження в справах про адміністративні правопорушення, інших юрисдикційних і неюрисдикційних провадженнях;
- складати протоколи у справах про адміністративні проступки та інші процесуальні документи.

2. ПРОГРАМА КУРСУ.

Загальна частина

Тема 1. Поняття адміністративного права як галузі права та науки, його система, предмет та метод регулювання.

Поняття адміністративного права як галузі права та юридичної науки, його місце в системі права України та взаємозв'язок з іншими галузями права. Система адміністративного права України. Предмет та метод регулювання адміністративного права.

Тема 1. Механізм адміністративно-правового регулювання.

Поняття та складові частини (елементи) механізму адміністративно-правового регулювання, його дія. Норми адміністративно-правового регулювання, їх особливості та класифікація. Дія норм адміністративного права у часі, просторі та за колом осіб. Джерела адміністративного права. Адміністративно-правові відносини, їх структура та особливості.

Тема 3. Поняття, види та класифікація суб'єктів адміністративного права, органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права.

Поняття, види та класифікація суб'єктів адміністративного права, сутність їх адміністративної правосуб'єктності та адміністративно-правового статусу. Поняття органу виконавчої влади, їх ознаки, види та система. Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органів виконавчої влади.

Тема 4. Фізичні особи та громадські об'єднання як суб'єкти адміністративного права.

Поняття та види фізичних осіб. Адміністративно-правовий статус громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства. Особливості адміністративно-правового статусу біженців та закордонних Українців. Поняття, види та класифікація громадських об'єднань.

Тема 5. Державні службовці як суб'єкти адміністративного права та адміністративно-правове регулювання державної служби.

Поняття державної служби та державного службовця, основні ознаки, види та принципи державної служби. Адміністративно-правове регулювання та правовий інститут державної служби. Поняття посади та

посадової особи, класифікація посад. Основні права та обов'язки державних службовців. Проходження державної служби та обмеження щодо державних службовців при проходженні державної служби. Особливості дисциплінарної відповідальності державних службовців.

Тема 6. Соціальне та державне управління і виконавча влада.

Поняття соціального управління, його ознаки, види та класифікація. Державне управління як різновид соціального, його особливості, ознаки, принципи та розуміння в адміністративному праві. Поняття та основні ознаки виконавчої влади. Взаємозв'язок виконавчої влади, державного управління та адміністративного права. Функції адміністративного права.

Тема 7. Методи державного управління.

Поняття та види методів державного управління, їх особливості. Переконання та адміністративний примус як методи державного управління. Адміністративні та економічні методи державного управління.

Тема 8. Форми державного управління та адміністративно-правові режими.

Поняття і види форм державного управління. Правові акти державного управління як провідна його форма. Адміністративні договори як форма державного управління. Поняття, мета, основні елементи та види адміністративно-правових режимів.

Тема 9. Законність і дисципліна у державному управлінні та засоби їх забезпечення.

Поняття законності і дисципліни у державному управлінні та основні засоби їх забезпечення. Контроль і нагляд як засоби забезпечення законності і дисципліни у державному управлінні. Звернення громадян як один з основних засобів забезпечення законності у державному управлінні. Адміністративна юстиція як провідний засіб забезпечення законності у державному управлінні.

Тема 10. Адміністративний процес та адміністративні провадження.

Поняття, структура, мета та суб'єкти адміністративного процесу. Адміністративно-процесуальні норми та відносини. Поняття та види адміністративних проваджень. Адміністративні юрисдикційні та неюрисдикційні провадження.

Тема 11. Адміністративні послуги.

Поняття та ознаки адміністративних послуг, їх класифікація. Стандарти надання та реєстр адміністративних послуг. Правове регулювання адміністративних послуг.

Тема 12. Поняття адміністративної відповідальності, її підстави, ознаки, мета та правове регулювання.

Поняття адміністративної відповідальності та її підстави. Ознаки та мета адміністративної відповідальності. Правове регулювання адміністративної відповідальності.

Тема 13. Основні функції, принципи адміністративної відповідальності та її відмінність від інших видів юридичної відповідальності.

Основні функції та принципи адміністративної відповідальності. Відмінність адміністративної відповідальності від кримінальної, цивільно-правової, дисциплінарної та матеріальної відповідальності.

Тема 14. Адміністративне правопорушення як фактична підстава адміністративної відповідальності .

Поняття та ознаки адміністративного правопорушення. Поняття юридичного складу адміністративного проступку. Об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення.

Тема 15. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність та особливості адміністративної відповідальності окремих суб'єктів.

Поняття крайньої необхідності та необхідної оборони. Неосудність та порядок її визначення. Адміністративна відповідальність військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів за вчинення адміністративних правопорушень. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх. Особливості адміністративної відповідальності іноземних громадян та осіб без громадянства, посадових осіб.

Тема 16. Адміністративні стягнення та загальні правила їх накладення.

Поняття, мета адміністративного стягнення, їх види та класифікація. Характеристика адміністративних стягнень. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх за вчинення адміністративних правопорушень. Загальні правила накладення адміністративних стягнень.

Тема 17. Поняття провадження в справах про адміністративні правопорушення, його структура, принципи та особи, які беруть участь у провадженні.

Поняття провадження в справах про адміністративні правопорушення, їх види та структура. Принципи провадження в справах про адміністративні проступки. Особи, які беруть участь у провадженні та їх правовий статус.

Тема 18. Порушення справи про адміністративне правопорушення та попереднє з'ясування її фактичних обставин.

Приводи для порушення справи та обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення. Протокол про адміністративне правопорушення.

Тема 19. Заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення.

Поняття заходів забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення, їх види та мета застосування. Адміністративне затримання, особистий огляд і огляд речей. Вилучення речей і документів та тимчасове затримання транспортних засобів. Тимчасове вилучення посвідчення водія і ліцензійної картки на транспортний засіб. Доставлення порушника та привід особи, яка притягується до адмінвідповідальності.

Тема 20. Розгляд справи про адміністративне правопорушення.

Порядок розгляду справи про адміністративне правопорушення та обставини, що підлягають з'ясуванню при розгляді справи. Докази у справі і їх оцінка. Органи, уповноважені розглядати справи та підвідомчість справ. Постанова по справі про адміністративне правопорушення, її зміст та види постанов.

Тема 21. Оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення і перегляд справи.

Порядок оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення уповноваженого органу (посадової особи) адміністративної юрисдикції. Порядок оскарження постанови районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді) про накладення адміністративного стягнення.

Тема 22. Виконання постанов про накладення адміністративних стягнень.

Звернення постанови до виконання та порядок її виконання. Відстрочка, припинення, давність виконання та контроль за виконанням постанови про накладення адміністративного стягнення. Порядок

виконання постанов про винесення попередження; накладення штрафу; про оплатне вилучення предмета; та про конфіскацію предмета. Порядок виконання постанов про позбавлення спеціального права та про застосування громадських робіт, виправних робіт, адміністративного арешту.

Особлива частина

Тема 23. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері економіки.

Поняття економіки, її основні складові. Адміністративно-правове регулювання у сфері економіки. Державна політика у сфері економіки. Поняття та сутність державного управління економікою. Основні органи управління у сфері економіки, їх статус та компетенція. Галузеве, міжгалузеве та регіональне управління у сфері економіки.

Тема 24. Адміністративно-правове регулювання і державне управління в галузі промисловості.

Поняття промисловості та її основні складові. Адміністративно-правове регулювання та державна політика в сфері промисловості. Поняття державного управління, його основні методи та форми в галузі промисловості. Основні органи державного управління в галузі промисловості, їх статус, завдання і повноваження.

Тема 25. Адміністративно-правове регулювання і державне управління в агропромисловому комплексі (АПК).

Поняття та основні складові агропромислового комплексу. Адміністративно-правове регулювання та державна політика у сфері АПК. Поняття державного управління у сфері АПК. Основні органи управління в АПК, їх статус, завдання та компетенція. Ветеринарна медицина та основні завдання держави у сфері ветеринарної медицини.

Тема 26. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері державної митної справи України.

Поняття державної митної справи України та державна митна політика. Адміністративно-правове регулювання митної справи та митні режими в Україні. Поняття державного управління, його основні методи і форми у сфері митної справи. Органи державного управління у сфері державної митної справи та їх компетенція.

Тема 27. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері фінансів.

Поняття фінансів. Адміністративно-правове регулювання та державна політика у сфері фінансів України. Поняття державного управління у сфері фінансів, основні органи управління у цій сфері та їх

завдання. Фінансовий контроль та основні органи фінансового контролю України, їх компетенція.

Тема 28. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері оборони.

Поняття оборони, її організація та основні складові. Адміністративно-правове регулювання та державна політика у сфері оборони. Воєнна доктрина України. Поняття державного управління у сфері оборони, його особливості та основні органи управління у сфері оборони, їх компетенція. Збройні Сили України, їх структура та функції. Військовий обов'язок та військова служба в Україні.

Тема 29. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері національної безпеки.

Поняття національних інтересів і національної безпеки України. Адміністративно-правове регулювання у сфері національної безпеки України. Державна політика у сфері національної безпеки України. Стратегія національної безпеки України. Поняття державного управління у сфері національної безпеки, суб'єкти забезпечення національної безпеки та їх основні повноваження. Державний кордон України, його режим та охорона. Служба безпеки України. Рада національної безпеки і оборони України.

Тема 30. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері юстиції.

Поняття юстиції, її основні складові. Адміністративно-правове регулювання у сфері юстиції та державна правова політика. Поняття державного управління та основні органи управління у сфері юстиції, їх компетенція. Міністерство юстиції України, його система, основні завдання і функції. Вища рада юстиції. Органи державної реєстрації актів цивільного стану.

Тема 31. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері внутрішніх справ України.

Поняття внутрішніх справ та органів внутрішніх справ України. Адміністративно-правове регулювання та державна політика у сфері внутрішніх справ. Поняття державного управління та основні органи управління у сфері внутрішніх справ, їх компетенція. МВС України, його структура та завдання, система територіальних органів. Національна поліція України. Національна гвардія України.

Тема 32. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері закордонних справ України

Поняття закордонних справ та засади державної зовнішньої політики України. Адміністративно-правове регулювання у сфері закордонних справ України. Поняття державного управління та основні органи управління у сфері закордонних справ України, їх компетенція. Дипломатична служба України. Міністерство закордонних справ України, його статус та основні завдання. Закордонні дипломатичні установи України.

Тема 33. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері освіти.

Поняття освіти, її мета, зміст, система та структура. Адміністративно-правове регулювання у сфері освіти. Державна політика у сфері освіти. Поняття державного управління у сфері освіти. Національна доктрина розвитку освіти. Основні органи управління у сфері освіти, їх статус і компетенція. Міністерство освіти і науки України.

Тема 34. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері охорони здоров'я.

Поняття та принципи охорони здоров'я. Заклади охорони здоров'я. Адміністративно-правове регулювання у сфері охорони здоров'я. Поняття державного управління та основні органи управління у сфері охорони здоров'я, їх компетенція. Міністерство охорони здоров'я України.

Тема 35. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері культури.

Поняття культури та її основні складові. Адміністративно-правове регулювання у сфері культури. Державна політика у сфері культури. Поняття державного управління та основні органи управління у сфері культури, їх компетенція. Міністерство культури України.

3. ТЕМАТИКА І ПЛАНИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ.

Загальна частина

Лекція 1. Тема 1. *Поняття адміністративного права як галузі права та науки, його система, предмет та метод регулювання (2 год.).*

Логіка викладу:

1. Поняття адміністративного права як галузі права, предмет його регулювання та місце в системі права України.
2. Метод регулювання адміністративного права.
3. Система адміністративного права.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 148; 149; 153; 154; 155; 156; 160; 162; 163; 165; 169; 175.
додаткова – 43; 44; 45; 51.

Лекція 2. Тема 3. *Поняття, види та класифікація суб'єктів адміністративного права, органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права (2 год).*

Логіка викладу:

1. Поняття і види суб'єктів адміністративного права. Сутність адміністративної правосуб'єктності та адміністративно-правового статусу.
2. Органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права: поняття, класифікація та їх система.
3. Кабінет Міністрів України як суб'єкт адміністративного права, його склад та основні повноваження.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 9; 10; 11; 12; 35; 37; 39; 40; 41; 42; 43; 44; 86; 87; 88; 89; 90; 91; 148; 149; 151; 178; 181; 182; 183.
додаткова – 21; 25; 26; 39; 40; 41; 43; 45; 56; 57; 59; 60; 62; 63; 64; 66; 67.

Лекція 3. Тема 6. *Соціальне та державне управління і виконавча влада (2 год.).*

Логіка викладу:

1. Загальне поняття управління та зміст соціального управління.
2. Особливості та основні ознаки державного управління, його поняття в адміністративному праві.
3. Поняття та сутність виконавчої влади.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 3; 9; 148; 149; 153; 155; 157; 158; 159; 165; 167; 168; 176; 177; 184.
додаткова – 25; 43; 44; 46; 47; 48; 49; 50; 55; 57; 58.

Лекція 4. Тема 12. *Поняття адміністративної відповідальності, її підстави, ознаки, мета та правове регулювання (2 год.).*

Логіка викладу:

1. Поняття, підстави та мета адміністративної відповідальності.
2. Основні ознаки адміністративної відповідальності.

3. Правове регулювання адміністративної відповідальності.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 3; 4; 5; 8; 19; 148; 149; 151; 153; 183; 186; 192 – 196.

додаткова – 21; 40; 43; 44; 45; 61; 96 – 107.

Лекція 5. Тема 16. Адміністративні стягнення та загальні правила їх накладення (2 год).

Логіка викладу:

1. Поняття, мета та види адміністративних стягнень, їх характеристика.
2. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх, їх характеристика.
3. Загальні правила накладення адміністративних стягнень.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 3; 148; 149; 186; 193; 194.

додаткова – 43; 45; 96; 101; 104.

Лекція 6. Тема 17. Поняття провадження в справах про адміністративні правопорушення, його структура, принципи та особи, які беруть участь у провадженні (2 год).

Логіка викладу:

1. Поняття провадження в справі про адміністративне правопорушення, його завдання, структура та види.
2. Основні принципи провадження в справах про адміністративні правопорушення.
3. Особи, які беруть участь у провадженні у справі про адміністративне правопорушення та їх правовий статус.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 4; 148; 153; 166; 171; 197; 199; 200.

Додаткова – 25; 42; 88; 106; 108; 110; 119.

Особлива частина

Лекція 1. Тема 23. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері економіки (2 год).

Логіка викладу:

1. Поняття економіки, її основні складові, державна політика та адміністративно-правове регулювання у сфері економіки.

2. Поняття, сутність та зміст державного управління економікою, основні методи, форми та напрями державного управління у даній сфері.
3. Основні органи управління економікою та їх компетенція.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 5 – 12; 26; 27; 31; 32; 86; 87; 89; 90; 104 – 109; 150; 151; 153.

додаткова – 1 – 5; 22; 23; 43; 44; 120 – 126.

Лекція 2. Тема 28. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері оборони (2 год).

Логіка викладу:

1. Поняття оборони, адміністративно-правове регулювання у сфері оборони та Воєнна доктрина України.
2. Поняття та особливості, основні органи державного управління у сфері оборони та їх компетенція.
3. Збройні Сили України, їх структура, функції та порядок комплектування.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 9; 10; 11; 12; 16; 36; 63 – 70; 137 – 140; 148; 150; 153.

додаткова – 14 – 19; 45; 135; 136.

Лекція 3. Тема 30. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері юстиції (2 год).

Логіка викладу:

1. Поняття юстиції, її основні складові, адміністративно-правове регулювання у сфері юстиції та державна правова політика України.
2. Поняття державного управління та основні органи управління у сфері юстиції, їх компетенція.
3. Міністерство юстиції України, його система, основні завдання і функції.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 9; 14; 23; 31; 63; 65; 138; 142; 150; 205; 208.

додаткова – 14; 21; 37; 45; 136; 139.

Лекція 4. Тема 33. *Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері освіти (2 год).*

Логіка викладу:

1. Поняття освіти, її основні принципи, адміністративно-правове регулювання та державна політика в галузі освіти.
2. Система та структура освіти, Національна доктрина розвитку освіти.
3. Поняття державного управління та основні органи управління у сфері освіти, їх компетенція.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 9; 10; 11; 12; 57 – 62; 130 – 136; 148; 150; 153; 203.**

додаткова – **12; 13; 43; 44; 127; 128.**

**4. ТЕМАТИКА, ПЛАНИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.**

Загальна частина

Семінарське заняття № 1.

Тема 1. *Поняття адміністративного права як галузі права та науки, його система, предмет та метод регулювання (2 год).*

Зміст семінарського заняття

1. Поняття адміністративного права як галузі права, предмет його регулювання та місце в системі права України.
2. Метод регулювання адміністративного права.
3. Система адміністративного права.
4. Адміністративне право як наука та навчальна дисципліна.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 148; 149; 153; 154; 155; 156; 160; 162; 163; 165; 169; 175.**

додаткова – **43; 44; 45; 51.**

Готуючись до першого питання, необхідно визначити поняття адміністративного права як галузі права, виходячи з вчення загальної теорії права та адміністративного права, розкрити коротку історію його розвитку, дати визначення поняття та охарактеризувати предмет регулювання адміністративного права, визначити місце адміністративного права в системі права України, його взаємозв'язок з конституційним правом, цивільним, фінансовим, податковим, господарським, митним, екологічним, правом.

Розкриваючи друге питання, потрібно визначити поняття методів адміністративного права, їх види, охарактеризувати загальні і спеціальні методи, їх співвідношення, способи безпосереднього впливу на суб'єктів адміністративних правовідносин.

Розкриваючи систему адміністративного права, необхідно визначити її поняття, складові, їх взаємозв'язок і співвідношення, охарактеризувати загальну і спеціальну частини адміністративного права.

Характеризуючи адміністративне право як науку та навчальну дисципліну, слід визначити поняття науки адміністративного права, її основне призначення, предмет дослідження, співвідношення з галуззю адміністративного права та навчальною дисципліною.

Семінарське заняття № 2.

Тема 6. Соціальне та державне управління і виконавча влада (2 год.).

Зміст семінарського заняття

1. Загальне поняття управління та зміст соціального управління.
2. Особливості та основні ознаки державного управління, його поняття в адміністративному праві.
3. Функції державного управління.
4. Поняття та сутність виконавчої влади.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 3; 9; 148; 149; 153; 155; 157; 158; 159; 165; 167; 168; 176; 177; 184.**

додаткова – **25; 43; 44; 46; 47; 48; 49; 50; 55; 57; 58.**

Розкриваючи перше питання, слід визначити найзагальніше поняття управління, виходячи із вчення теорії державного управління, адміністративного права, визначити поняття управлінської системи і її складові, поняття і зміст соціального управління, його види та ознаки

Розглядаючи друге питання, потрібно визначити поняття та особливості державного управління, охарактеризувати його основні ознаки, розкрити широке і вузьке розуміння державного управління

Розкриваючи третє питання, необхідно визначити поняття функцій державного управління, їх види, охарактеризувати основні, спеціальні та допоміжні функції державного управління.

При розгляді четвертого питання, потрібно визначити поняття виконавчої влади, її ознаки, систему органів, місце в системі державної влади та взаємозв'язок із державним управлінням.

Семінарське заняття № 3.

Тема 12. *Поняття адміністративної відповідальності, її підстави, ознаки, мета та правове регулювання (2 год.).*

Зміст семінарського заняття

1. Поняття та підстави адміністративної відповідальності.
2. Мета адміністративної відповідальності.
3. Основні ознаки адміністративної відповідальності.
4. Правове регулювання адміністративної відповідальності.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 3; 4; 5; 8; 19; 148; 153; 183; 186; 192 – 196.**

додаткова – **21; 40; 43; 44; 45; 61; 96 – 107.**

Розглядаючи перше питання, необхідно визначити поняття адміністративної відповідальності як правового інституту адміністративного права і як різновиду юридичної відповідальності, її підстави та розкрити їх зміст, соціальне призначення.

Розкриваючи друге питання, потрібно виходити з положень статті 1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, де визначені завдання цього Кодексу, статті 23 Кодексу, яка закріплює мету адміністративного стягнення, а також теоретичних положень загальної теорії права і теорії адміністративного права.

Розкриваючи третє питання, слід акцентувати на тому, що адміністративна відповідальність є різновидом адміністративного примусу, виявляється у накладенні адміністративних стягнень, є позасудовим і позаслужбовим різновидом юридичної відповідальності, регулюється нормами адміністративного права, адміністративній відповідальності підлягають фізичні і юридичні особи.

Характеризуючи правове регулювання адміністративної відповідальності, необхідно виходити з п. 22 статті 92 Конституції України, яка закріплює, що діяння, які є адміністративними правопорушеннями та відповідальність за них, встановлюються виключно законами України, а також акцентувати на тому, що на даний час правове регулювання адміністративної відповідальності не відповідає цьому конституційному положенню і здійснюється великою кількістю нормативних актів різної юридичної сили, серед яких основним є Кодекс України про адміністративні правопорушення, що регулює відповідальність фізичних осіб.

Семінарське заняття № 4.

Тема 16. *Адміністративні стягнення та загальні правила їх накладення (2 год).*

Зміст семінарського заняття

1. Поняття, мета та види адміністративних стягнень, їх класифікація.
2. Характеристика адміністративних стягнень.
3. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх, їх характеристика.
4. Загальні правила накладення адміністративних стягнень.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 3; 148; 149; 186; 193.**
додаткова – **43; 45; 96; 101; 104.**

Розкриваючи перше питання, необхідно визначити поняття адміністративного стягнення, його мету, яка закріплена в статті 23 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі КУпАП), види адміністративних стягнень згідно статті 24 КУпАП, а також навести їх класифікацію.

Розглядаючи друге питання, необхідно розкрити сутність і охарактеризувати адміністративні стягнення, закріплені у статті 24 КУпАП, акцентуючи на їх особливостях, зокрема, на який термін застосовуються, суб'єктах застосування, обмеженнях щодо застосування тощо.

Розглядаючи заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх у віці від 16 до 18 років за вчинення ними адміністративних правопорушень, які закріплені у статті 24-1 КУпАП, потрібно розкрити їх характер, відмінність від адміністративних стягнень, їх сутність та охарактеризувати кожен з цих заходів.

Розкриваючи четверте питання, необхідно вказати, в чому полягає сутність загальних правил накладення адміністративних стягнень, як впливає на накладення адміністративного стягнення характер вчиненого проступку, особа правопорушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність, розкрити строки накладення адміністративних стягнень, порядок відшкодування майнової шкоди, заподіяної внаслідок вчинення адміністративного правопорушення тощо.

Семінарське заняття № 5.

Тема 17. *Поняття провадження в справах про адміністративні правопорушення, його структура, принципи та особи, які беруть участь у провадженні (2 год).*

Зміст семінарського заняття

1. Поняття провадження в справі про адміністративне правопорушення, його завдання, структура та види.
2. Основні принципи провадження в справах про адміністративні правопорушення.
3. Особи, які беруть участь у провадженні у справі про адміністративне правопорушення та їх правовий статус.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 4; 148; 153; 166; 171; 197; 199; 200.**

Додаткова – **25; 42; 88; 106; 108; 110; 119.**

Розглядаючи перше питання, слід визначити поняття провадження в справі про адміністративне правопорушення, його завдання, які закріплені у статті 245 КУпАП, структуру (процесуальні стадії, процесуальні етапи, процесуальні дії) та види.

Розкриваючи друге питання, потрібно визначити поняття та види принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення, їх значення для здійснення провадження, охарактеризувати такі важливі принципи, як принцип законності, об'єктивності, швидкості та економічності, національної мови провадження, змагальності сторін, рівності всіх перед законом, забезпечення права на захист.

Розкриваючи третє питання, необхідно визначити коло осіб, які є суб'єктами провадження у справах про адміністративні правопорушення, їх правовий статус, особливу увагу приділивши такому ключовому суб'єкту, як особа, що притягується до відповідальності.

Особлива частина

Семінарське заняття № 1.

Тема 23. *Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері економіки (2 год.).*

Зміст семінарського заняття

1. Поняття економіки, її основні складові, державна політика та адміністративно-правове регулювання у сфері економіки.
2. Поняття, сутність та зміст державного управління економікою, основні методи, форми та напрями державного управління у даній сфері.

3. Основні органи управління економікою та їх компетенція.
4. Галузеве, міжгалузеве та регіональне управління у сфері економіки

Рекомендована література: основна – **1; 2; 5 – 12; 26; 27; 31; 32; 86; 87; 89; 90; 104 – 109; 150; 151; 153.**
додаткова – **1 – 5; 22; 23; 43; 44; 120 – 126.**

Розглядаючи перше питання, необхідно визначити поняття економіки, її основні складові, поняття адміністративно-правового регулювання у сфері економіки та його нормативну основу, яку складають Конституція України, Податковий кодекс України, Митний кодекс України, Господарський кодекс України, Бюджетний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, а також багато інших законів, підзаконних нормативно-правових актів, міжнародні правові акти і міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Характеризуючи державну політику у сфері економіки, необхідно виходити перш за все з положень Законів України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» та «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

Розкриваючи друге питання, потрібно визначити поняття, сутність і зміст державного управління у сфері економіки, основні методи та форми, напрями державного управління у сфері економіки.

Розглядаючи органи управління економікою, слід визначити компетенцію Президента України у сфері економіки, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади у цій сфері, зокрема, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів, Міністерства інфраструктури, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, Антимонопольного комітету України, Фонду державного майна України, Державної фіскальної служби України, а також місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та Національного банку України.

Розкриваючи четверте питання, необхідно визначити поняття, сутність та особливості галузевого, міжгалузевого і регіонального управління у сфері економіки, органи, які здійснюють ці види управління та їх компетенцію.

Семінарське заняття № 2.

Тема 28. *Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері оборони (2 год.).*

Зміст семінарського заняття

1. Поняття оборони, адміністративно-правове регулювання у сфері оборони та Воєнна доктрина України.
2. Поняття, особливості та основні органи державного управління у сфері оборони, їх компетенція.
3. Збройні Сили України, їх структура, функції та порядок комплектування.
4. Військовий обов'язок та військова служба в Україні.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 9; 10; 11; 12; 16; 36; 63 – 70; 137 – 140; 148; 150; 153.**

додаткова – **14 – 19; 45; 135; 136.**

Розкриваючи перше питання, необхідно дати нормативне визначення поняття оборони, Воєнної доктрини України, розкрити питання організації оборони, її основні складові, державну політику у сфері оборони, зміст і спрямованість Воєнної доктрини, визначити поняття і охарактеризувати адміністративно-правове регулювання у сфері оборони, правовою базою якого є Конституція України, закони України «Про оборону України», «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», «Про Збройні Сили України», «Про Раду національної безпеки і оборони України», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», «Про правовий режим воєнного стану», «Про військовий обов'язок і військову службу» та інші, а також підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні правові акти та міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Розкриваючи друге питання, потрібно визначити поняття державного управління у сфері оборони, його особливості, методи і форми, розкрити управлінську діяльність і компетенцію таких державних органів, як Президент України, Верховна Рада України, Рада національної безпеки і оборони України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, зокрема, Міністерства оборони України, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, Генеральний штаб України та інші органи військового управління.

Розглядаючи третє питання, слід визначити поняття Збройних Сил України (далі – ЗСУ), їх структуру, функції, засади діяльності,

керівництво та порядок комплектування особовим складом, місце та значення в системі оборони України, охарактеризувати статuti Збройних Сил України (статут внутрішньої служби ЗСУ, дисциплінарний статут ЗСУ, стрийовий статут ЗСУ, статут гарнізонної та вартової служб ЗСУ) як нормативну базу їх функціонування.

Розкриваючи четверте питання, потрібно визначити поняття військового обов'язку і військової служби, вказати, що включає в себе військовий обов'язок, на які категорії поділяються громадяни України щодо військового обов'язку, які строки військової служби тощо.

Семінарське заняття № 3.

Тема 33. *Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері освіти (2 год.).*

Зміст семінарського заняття

1. Поняття освіти, її основні принципи, адміністративно-правове регулювання та державна політика в галузі освіти.
2. Система та структура освіти, Національна доктрина розвитку освіти.
3. Поняття державного управління та основні органи управління у сфері освіти, їх компетенція.
4. Навчальні заклади, їх види та органи управління навчальними закладами.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 9; 10; 11; 12; 57 – 62; 130 – 136; 148; 150; 153; 203.**

додаткова – **12; 13; 43; 44; 127; 128.**

Розкриваючи перше питання, слід визначити поняття освіти, її зміст, мету, основні принципи, розкрити державну політику у сфері освіти, визначити поняття та охарактеризувати адміністративно-правове регулювання у сфері освіти, його нормативну базу, основою якої є Конституція України, закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», інші закони та підзаконні правові акти, серед яких особливе значення має Національна доктрина розвитку освіти, затверджена Указом Президента України, а також міжнародні правові акти і міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Розглядаючи друге питання, необхідно визначити систему та структуру освіти згідно закону України «Про освіту», охарактеризувати Національну доктрину розвитку освіти, пріоритетні напрями державної політики щодо розвитку освіти згідно Національної доктрини розвитку освіти.

Розкриваючи третє питання, потрібно визначити поняття державного управління у сфері освіти, розкрити його основні методи та форми, особливо ліцензування, акредитацію, атестацію, інспектування, охарактеризувати модернізацію управління згідно Національної доктрини розвитку освіти та державні стандарти освіти, розглянути компетенцію у сфері освіти таких державних органів, як Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, особливо Міністерство освіти і науки України, Державна інспекція навчальних закладів України, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

Розглядаючи четверте питання, необхідно визначити поняття вищого, професійно-технічного та загальноосвітнього навчального закладу, дошкільного та позашкільного закладів освіти, охарактеризувати їх органи управління.

5. ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.

Семінарське заняття № 1.

Тема 1. *Поняття адміністративного права як галузі права та науки, його система, предмет та метод регулювання (2 год.).*

1. Дайте письмове визначення поняття адміністративного права як юридичної науки.
2. Визначте загальні методи регулювання адміністративного права України та який метод є основним для даної галузі права.
3. Визначте поняття системи адміністративного права та його основні правові інститути.
4. Визначте поняття принципів адміністративного права та їх види.
5. Дайте сучасне визначення предмета регулювання адміністративного права.
6. Розкрийте і охарактеризуйте сучасну доктрину розвитку і реформування адміністративного права України.
7. Адміністративне право вважається складовою:
 - а) приватного права;
 - б) публічного права;

- в) приватного права з елементами публічного;
- г) публічного права з елементами приватного.

Семінарське заняття № 2.

Тема 6. Соціальне та державне управління і виконавча влада (2 год.).

1. Дайте визначення поняття управлінської системи та охарактеризуйте її складові елементи.
2. Наведіть класифікацію видів управління залежно від об'єкта управління.
3. Наведіть класифікацію видів соціального управління залежно від суб'єкта управління.
4. Визначте поняття державного управління в широкому і вузькому розумінні.
5. Визначте поняття виконавчої влади і її основні ознаки.
6. Визначте основні ознаки державного управління.
7. Охарактеризуйте співвідношення державного управління і виконавчої влади.
8. Визначте і охарактеризуйте основні напрями адміністративної реформи відповідно до Концепції адміністративної реформи, схваленої указом Президента України.
9. До функцій державного управління відносяться:
 - а) контроль;
 - б) єдиноначальність;
 - в) прогнозування;
 - г) колегіальність.

Семінарське заняття № 3.

Тема 12. Поняття адміністративної відповідальності, її підстави, ознаки, мета та правове регулювання (2 год.).

1. Дайте письмове визначення поняття адміністративної відповідальності як правового інституту адміністративного права.
2. Визначте і охарактеризуйте процесуальну підставу адміністративної відповідальності.
3. Охарактеризуйте адміністративну відповідальність як позаслужбовий вид юридичної відповідальності.
4. Розкрийте зміст відновлювальної функції адміністративної відповідальності.

5. Розкрийте співвідношення адміністративної відповідальності і адміністративних стягнень.

6. Охарактеризуйте структуру Кодексу України про адміністративні правопорушення.

7. Розкрийте особливості чинності законодавства України про адміністративні правопорушення.

8. Вирішити завдання:

А) 13-річний М., 15-річний К. та 16-річний Н. катались по місту на велосипедах і декілька разів порушили правила дорожнього руху, чим вчинили протиправні діяння, передбачені ст. 127 КпАП України. Як повинно вирішуватись питання про адміністративну відповідальність громадян М., К., і Н.?

Б) Іноземні громадяни М. і Н. (громадянин Н. - співробітник дипломатичного представництва іноземної держави в Україні) після першої години ночі в центрі міста голосно включали музику і співали своїх національних пісень, чим порушували тишу в громадських місцях у заборонений час, що становить склад адміністративного правопорушення, передбаченого ст.182 КпАП України. Як може бути вирішено питання про адміністративну відповідальність громадян М. і Н.?

Семінарське заняття № 4.

Тема 16. Адміністративні стягнення та загальні правила їх накладення (2 год).

1. Визначити, в чому полягає і як забезпечується запобіжна мета адміністративного стягнення.

2. Визначити, які адміністративні стягнення мають особистісний, майновий і особистісно-майновий характер.

3. Визначити, які адміністративні стягнення не можуть бути застосовані до неповнолітніх; до непрацюючих громадян.

4. Охарактеризуйте сутність і порядок застосування адміністративного видворення за межі України за вчинення адміністративного правопорушення.

5. Розкрийте, як визначається ступінь вини правопорушника і як він повинен враховуватись при накладенні адміністративного стягнення.

6. Розкрийте порядок накладення адміністративного стягнення при вчиненні однією особою двох і більше адміністративних правопорушень.

7. Розкрийте особливості застосування обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність при накладенні адміністративних стягнень.

8. Вирішити завдання:

а) 17-річний гр. К., який перебував у стані сп'яніння на вулиці міста, нецензурно лаявся і чіплявся до перехожих, чим привернув увагу поліції. При спробі затримати даного громадянина, він виявив злісну непокору законному розпорядженню поліцейських, чим вчинив протиправне діяння, передбачене ст.185 КпАП України, санкція якої передбачає покарання у вигляді штрафу від 8 до 15 н.м.д.г., або виправні роботи на строк від одного до двох місяців, або адміністративний арешт на строк до 15 діб. Як може бути вирішено питання про відповідальність гр.К.? Який орган буде приймати рішення?

б) Громадянка М., яка займалась підприємницькою діяльністю у сфері торгівлі, торгуючи на ринку крупами, підпиляла гірі з метою отримання більшого прибутку. Одночасно з крупами продавала з рук цигарки. На прохання громадянки К. показати сертифікат якості на крупи, грубо відмовила їй, при цьому нецензурно вилаявши. Визначити склад адміністративного правопорушення і притягнути правопорушника до адміністративної відповідальності, застосовуючи норми чинного законодавства і загальні правила накладення адміністративних стягнень.

Семінарське заняття № 5.

Тема 17. Поняття провадження в справах про адміністративні правопорушення, його структура, принципи та особи, які беруть участь у провадженні (2 год).

1. Охарактеризуйте провадження в справах про адміністративні правопорушення як адміністративне юрисдикційне провадження.

2. Визначте і розкрийте підстави провадження в справі про адміністративне правопорушення.

3. Визначте і обґрунтуйте процесуальний момент початку провадження у справі про адміністративне правопорушення.

4. Визначте основні стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення та їх процесуальні етапи.

5. Визначте порядок складення протоколу про адміністративне правопорушення при вчиненні одного правопорушення кількома особами; при вчиненні однією особою кількох правопорушень.

6. Визначте обставини, які виключають провадження у справі про адміністративне правопорушення.

7. Розкрийте сутність принципу швидкості та економічності як одного з основних принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення.

8. Розкрийте і охарактеризуйте правовий статус понятого у провадженні в справі про адміністративне правопорушення та його відмінність від правового статусу свідка у справі.

9. Вирішити завдання:

а) Начальник РВ УМВС розглянув справу про вчинення гр. В. адміністративного проступку, передбаченого ст. 173 КУпАП, і виніс постанову про застосування до порушника штрафу. В скарзі на постанову адвокат громадянина В. зазначив, що під час розгляду справи допущено ряд порушень. Так, адвокат не був повідомлений про час та місце розгляду справи, начальник у звертаннях до В. постійно вживав слова “порушник” або “хуліган”, не були опитані всі свідки, не проведено огляд на стан сп’яніння. Адвокат також зазначив, що до приміщення, де розглядалася справа, не були допущені родичі правопорушника та представник громадськості. Які принципи провадження у справах про адміністративні проступки було порушено? Які з цих порушень суттєво впливають на вирішення справи?

Особлива частина

Семінарське заняття № 1.

Тема 23. *Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері економіки (2 год.).*

1. Визначте письмово нормативну базу адміністративно-правового регулювання у сфері економіки.

2. Визначте і охарактеризуйте основні напрями адміністративно-правового регулювання у сфері економіки.

3. Визначте поняття, основні засади і пріоритети державної економічної політики, її адміністративно-правове регулювання.

4. Визначте поняття та особливості державного управління у сфері економіки.

5. Визначте і охарактеризуйте адміністративні методи державного управління у сфері економіки.

6. Визначте основні форми державного управління у сфері економіки.

7. Визначте поняття міжгалузевого управління у сфері економіки та органи, які його здійснюють.

8. Визначте напрями та особливості державного контролю у сфері економіки.

9. Визначте основні органи державного управління у сфері економіки.

10. Визначте заходи адміністративного примусу у сфері економіки.

11. До сфери економіки не відноситься:

- а) агропромисловий комплекс;
- б) соціальне забезпечення;
- в) промисловість;
- г) транспорт і зв'язок;
- д) торгівельний комплекс.

Семінарське заняття № 2.

Тема 28. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері оборони (2 год.).

1. Наведіть нормативне визначення поняття оборони та визначте її основні складові.

2. Визначте основні елементи у системі організації оборони.

3. Визначте поняття адміністративно-правового регулювання у сфері оборони та наведіть нормативно-правові акти, які є основою такого регулювання.

4. Охарактеризуйте сучасну Воєнну доктрину України.

5. Визначте адміністративно-правові режими у сфері оборони та охарактеризуйте правовий режим воєнного стану.

6. Дайте нормативне визначення поняття мобілізаційної підготовки та мобілізації, розкрийте їх значення для забезпечення обороноздатності держави.

7. Визначте структуру та керівництво Збройними силами України.

8. Визначте поняття та особливості державного управління у сфері оборони.

9. Визначте основні органи державного управління у сфері оборони.

10. Охарактеризуйте управлінські повноваження Президента України як Верховного головнокомандувача Збройних Сил України, статус, підстави і порядок утворення ставки Верховного головнокомандувача Збройних Сил України.

11. Адміністративне керівництво Збройними Силами України здійснює:

- а) Президент України;
- б) Кабінет Міністрів України;

- в) Міністерство оборони України;
 - г) Генеральний штаб ЗСУ.
12. Робочим органом ставки Верховного головнокомандувача ЗСУ є:
- а) Генеральний штаб ЗСУ;
 - б) Рада національної безпеки і оборони України;
 - в) Міністерство оборони України;
 - г) Кабінет Міністрів України.

Семінарське заняття № 3.

Тема 33. *Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері освіти (2 год.).*

1. Визначте поняття освіти та її мету, державну політику у сфері освіти, її пріоритетні напрямки.
2. Визначте поняття адміністративно-правового регулювання у сфері освіти та законодавчі акти, які є правовою основою цього регулювання.
3. Розкрийте сутність Болонського процесу та його значення для розвитку вищої освіти в Україні.
4. Визначте систему та структуру освіти в Україні.
5. Охарактеризуйте Національну доктрину розвитку освіти.
6. Дайте визначення поняття державного управління у сфері освіти, розкрийте його основні методи і форми.
7. Наведіть і охарактеризуйте ті заходи, які передбачає модернізація управління освітою згідно Національної доктрини розвитку освіти.
8. Визначте основні органи державного управління у сфері освіти, охарактеризуйте компетенцію Міністерства освіти і науки у сфері освіти.
9. Структура освіти не включає в себе:
 - а) дошкільну освіту;
 - б) позашкільну освіту;
 - в) виправну освіту;
 - г) докторантуру;
 - д) самоосвіту.
10. Громадянина С. рішенням спеціалізованої вченої ради університету за підсумками захисту кандидатської дисертації було присуджено науковий ступінь кандидата юридичних наук. Але Міністерство освіти і науки України своїм наказом скасувало це рішення спецради, посилаючись на наявність плагіату в дисертаційному дослідженні громадянина С. Чи правомірне рішення Міністерства?

Тестові завдання до семінарських занять.

1. Адміністративне право – це:

- а) галузь права, яка регулює суспільні відносини майнового характеру, які виникають в сфері діяльності органів виконавчої влади;
- б) галузь права, яка регулює суспільні відносини управлінського характеру, які виникають в сфері діяльності органів виконавчої влади;
- в) галузь права, яка регулює суспільні відносини господарського характеру, які виникають в сфері діяльності господарюючих суб'єктів;
- г) галузь права, яка регулює трудові відносини між робітниками та власниками підприємств, установ та організацій;

2. Вкажіть відносини, які регулюються адміністративним правом:

- а) особисті немайнові та майнові відносини;
- б) фінансові відносини, які виникають у процесі виконання бюджету;
- в) суспільні відносини працевлаштування робітників всіх форм власності;
- г) суспільні відносини у сфері державного управління;

3. Державне управління у вузькому розумінні – це:

- а) підзаконна виконавчо-розпорядча діяльність органів виконавчої влади;
- б) законотворча діяльність органів виконавчої влади;
- в) юридично-владна діяльність органів прокуратури;
- г) організуюча діяльність судових органів;

4. До органів виконавчої влади не відноситься:

- а) митниця;
- б) обласна державна адміністрація;
- г) районний відділ МВС України;
- д) обласна рада.

5. Визначте правильний варіант порядку формування Кабінету Міністрів України:

- а) формується Верховною Радою України;
- б) формується Президентом України після погодження складу з Верховною Радою України;
- в) Прем'єр-міністр призначається Президентом України за згодою Верховної Ради, інші члени Уряду призначаються Президентом за поданням Прем'єр-міністра;

г) Прем'єр-міністр призначається Верховною Радою, інші члени Уряду призначаються Президентом за поданням Прем'єр-міністра.

6. До центральних органів виконавчої влади не відноситься:

- а) Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення;
- б) Міністерство освіти і науки України;
- г) Державна фіскальна служба України;
- д) Фонд державного майна України.

7. До місцевих органів виконавчої влади не відноситься:

- а) районна державна адміністрація;
- б) головне управління юстиції в області;
- в) пенсійний фонд України;
- г) міська рада;

8. Державна служба в Україні – це:

- а) професійна діяльність народних депутатів України;
- б) професійна діяльність осіб, які займають посади в органах адвокатури;
- в) професійна діяльність осіб, які займають посади в органах місцевого самоврядування;
- г) професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті.

9. Форма державного управління – це:

- а) зовнішнє вираження управлінських дій;
- б) головні засади, покладені в основу формування і функціонування органів державного управління;
- в) організаційно-правові способи впливу на суб'єктів управлінських відносин;
- г) адміністративно-правові засоби здійснення законотворчості.

10. Не є формою державного управління:

- а) проведення наради начальником управління Державної міграційної служби;
- б) проведення адміністративного огляду;
- в) реєстрація смерті органами РАЦС;
- г) видання розпорядження головою обласної державної адміністрації.

11. Нормативний акт про запровадження адміністративної відповідальності може видати:

- а) Конституційний Суд України;
- б) Верховна Рада України;
- в) Кабінет Міністрів України;
- г) міністерство чи інший центральний орган виконавчої влади.

12. Виправні роботи не застосовуються до:

- а) неповнолітніх;
- б) вагітних жінок;
- в) жінок, що мають дітей віком до 12-ти років;
- г) непрацюючих громадян.

13. Хто відповідає визначенню: “Особа, про яку є дані, що їй відомі які-небудь обставини, що підлягають встановленню по даній справі”:

- а) потерпілий;
- б) свідок;
- в) експерт;
- г) понятий;

14. Адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли віку:

- а) 12 років;
- б) 14 років;
- в) 15 років;
- г) 16 років;
- д) 18 років.

15. Максимальний строк, на який застосовується позбавлення спеціального права, становить:

- а) 1 рік;
- б) 3 роки;
- в) 5 роки;
- г) 10 років.

16. Яка з наведених обставин не виключає провадження в справі про адміністративне правопорушення:

- а) відсутність події і складу адміністративного проступку;
- б) неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність;
- в) вчинення дії особою в стані крайньої необхідності;
- г) досягнення особою пенсійного віку.

17. Яке з наведених адміністративних стягнень не застосовується до військовослужбовців та інших прирівняних до них осіб:

- а) попередження;
- б) штраф;
- в) позбавлення спеціального права;
- г) адміністративний арешт.

18. Яке з наведених адміністративних стягнень може застосовуватися і як основне, і як додаткове:

- а) попередження;
- б) штраф;
- в) оплатне вилучення предмета;
- г) виправні роботи.

19. Яка з наведених стадій провадження в справах про адміністративні правопорушення є необов'язковою:

- а) порушення справи і попереднє з'ясування її обставин;
- б) розгляд справи і винесення постанови;
- в) оскарження постанови і перегляд справи;
- г) виконання постанови про накладення адміністративного стягнення.

20. Яка з наведених обставин визначає недійсність протоколу про адміністративне правопорушення:

- а) відсутність підпису порушника;
- б) відсутність пояснень порушника;
- в) відсутність підписів свідків;
- г) відсутність підпису особи, яка склала протокол;
- д) відсутність відомостей про місце роботи порушника.

21. Що не відповідає твердженню “Управління економікою охоплює”:

- а) управління промисловістю;
- б) управління агропромисловим комплексом;
- в) управління транспортом;
- г) управління охороною громадського порядку.

22. Який орган не належить до органів управління галузями економіки:

- а) Міністерство аграрної політики та продовольства України;
- б) Державний комітет телебачення і радіомовлення України;
- в) Міністерство енергетики та вугільної промисловості України;
- г) Державне агентство рибного господарства України.

23. До органів управління та контролю в сфері фінансової діяльності не належать органи:

- а) Державної фінансової інспекції України;
- б) Державної фіскальної служби України;
- в) Державного казначейства України;
- г) Державної міграційної служби України.

24. Управління яким видом транспорту не здійснює Міністерство інфраструктури України:

- а) авіаційним;
- б) автомобільним;

- в) водним;
- г) трубопровідним.

25. Основним нормативним актом, який регулює комплектування Збройних Сил України, є закон:

- а) Про оборону України;
- б) Про Збройні Сили України;
- в) Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію;
- г) Про військовий обов'язок і військову службу.

26. Головнокомандувачем Збройних Сил України є:

- а) Президент України;
- б) Начальник Генерального штабу ЗСУ;
- в) Прем'єр-міністр України;
- г) Міністр оборони України.

27. До складу Ради національної безпеки і оборони України не входить за посадою:

- а) Прем'єр-міністр України;
- б) Міністр оборони України;
- в) Голова Служби безпеки України;
- г) Голова Верховного Суду України.

28. До змісту військового обов'язку не належить:

- а) одержання військової освіти;
- б) приписки громадян до призовних дільниць;
- в) проходження військової або альтернативної (невійськової) служби;
- г) додержання правил військового обліку.

29. До якої з нижченаведених складових відносить визначення «Це основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України, відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства»:

- а) культура;
- б) освіта;
- в) релігія;
- г) інформація..

30. Ліцензування діяльності щодо надання освітніх послуг у сфері вищої освіти здійснює:

- а) Кабінет Міністрів України;
- б) Державна інспекція навчальних закладів України;
- в) Міністерство освіти і науки України;
- г) Президент України.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ.

Загальна частина

Основною формою підготовки студентів по даному курсу є самостійна робота у міжсесійний період. Значну допомогу студентам у самостійній роботі нададуть програма курсу і ці методичні вказівки, в яких містяться перелік питань для вивчення, список літератури, що включає нормативні джерела та додаткову літературу, і завдання для виконання контрольних робіт.

Тема 1. Поняття адміністративного права як галузі права та науки, його система, предмет та метод регулювання (6 год).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття адміністративного права як галузі права, предмет його регулювання та місце в системі права України.
2. Метод регулювання адміністративного права.
3. Система адміністративного права.
4. Адміністративне право як наука та навчальна дисципліна.
5. Основні доктринальні засади розвитку та реформування адміністративного права України

Рекомендована література: основна – **1; 2; 148; 149; 153; 154; 155; 156; 160; 162; 163.**

додаткова - **43; 44; 45; 51.**

Тема 2. Механізм адміністративно-правового регулювання (8 год).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття механізму адміністративно-правового регулювання, його складові частини (елементи) та дія.
2. Поняття, структура та особливості адміністративно-правових норм.
3. Реалізація норм адміністративного права та їх дія в часі, просторі та за колом осіб.
4. Джерела адміністративного права.
5. Поняття адміністративно-правових відносин, їх структура, види та особливості.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 3; 4; 9; 148; 149; 151; 172; 173; 174.**

додаткова – **43; 44; 45; 52; 53.**

Тема 3. *Поняття, види та класифікація суб'єктів адміністративного права, органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права (6 год.).*

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття і види суб'єктів адміністративного права. Сутність адміністративної правосуб'єктності та адміністративно-правового статусу.

2. Органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права: поняття, класифікація та їх система.

3. Кабінет Міністрів України як суб'єкт адміністративного права, його склад, порядок формування та основні повноваження.

4. Адміністративно-правовий статус центральних органів виконавчої влади.

5. Адміністративно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади.

6. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 9; 10; 11; 12; 35; 37; 39; 40; 41; 42; 43; 44; 86; 87; 88; 89; 90; 91; 148; 149; 151; 178; 181; 182; 183.

додаткова – 21; 25; 26; 39; 40; 41; 43; 45; 56; 57; 59; 60; 62; 63; 64; 66; 67.

Тема 4. *Фізичні особи та громадські об'єднання як суб'єкти адміністративного права (8 год.).*

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття і види фізичних осіб. Громадяни України як суб'єкти адміністративного права.

2. Іноземці та особи без громадянства як суб'єкти адміністративного права.

3. Особливості адміністративно-правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткової допомоги.

4. Особливості адміністративно-правового статусу закордонних українців.

5. Поняття громадських об'єднань як суб'єктів адміністративного права, їх види та адміністративно-правовий статус.

6. Адміністративно-правовий статус професійних спілок в Україні.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 9; 10; ; 35; 39; 44; 86; 90; 91; 148; 183.

додаткова – 21; 25; 39; 43; 45; 57; 59; 63; 64; 66.

Тема 5. Державні службовці як суб'єкти адміністративного права та адміністративно-правове регулювання державної служби (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття та адміністративно-правовий статус державного службовця.
2. Поняття державної служби, її ознаки, види, принципи та адміністративно-правове регулювання.
3. Право на державну службу та обмеження при прийнятті і проходженні державної служби.
4. Поняття посади та посадової особи, класифікація посад державних службовців.
5. Проходження державної служби, його стадії.
6. Особливості дисциплінарної відповідальності державних службовців.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 18; 19; 21; 95; 97; 98; 99; 100; 101; 149; 153; 164; 168; 177; 185.**

додаткова – **28; 29; 30; 31; 32; 36; 43; 44; 68; 69; 70 - 83.**

Тема 6. Соціальне та державне управління і виконавча влада. (6 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Загальне поняття управління та зміст і види соціального управління.
2. Особливості та основні ознаки державного управління, його поняття в адміністративному праві.
3. Функції державного управління.
4. Принципи державного управління.
5. Поняття та сутність виконавчої влади.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 3; 9; 148; 149; 153; 155; 157; 158; 159; 165; 167; 168; 176; 177; 184.**

додаткова – **25; 43; 44; 46; 47; 48; 49; 50; 55; 57; 58.**

Тема 7. Методи державного управління. (6 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Загальне поняття та види методів державного управління, їх призначення та особливості (ознаки).
2. Переконавання як метод державного управління.
3. Адміністративний примус як метод державного управління.

4. Адміністративні та економічні методи державного управління.
Рекомендована література: основна – 1; 2; 3; 13; 14; 15; 16; 17; 148; 149; 151; 152; 186; 187.
додаткова – 43; 44; 45; 84; 85; 86; 87; 89.

Тема 8. *Форми державного управління та адміністративно-правові режими. (8 год.)*

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття і види форм державного управління.
2. Правові акти управління як провідна форма державного управління, їх види та класифікація.
3. Основні ознаки правових актів управління та вимоги, яким вони мають відповідати.
4. Адміністративні договори як форма державного управління.
5. Поняття адміністративно-правового режиму, їх види та основні елементи.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 16; 17; 92; 93; 94; 148; 149; 151; 153; 188; додаткова – 27; 43; 45.

Тема 9. *Законність і дисципліна у державному управлінні та засоби їх забезпечення. (8 год.)*

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття законності у державному управлінні, її принципи та риси, основні засоби забезпечення.
2. Поняття дисципліни у державному управлінні, її взаємозв'язок із законністю.
3. Контроль і нагляд як засоби забезпечення законності і дисципліни у державному управлінні.
4. Парламентський контроль у сфері державного управління.
5. Внутрішній адміністративний контроль в системі органів виконавчої влади.
6. Адміністративна юстиція як провідний засіб забезпечення законності і дисципліни у державному управлінні.
7. Звернення громадян як один з основних засобів забезпечення законності у державному управлінні.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 3; 4; 22; 31; 96; 148; 149; 153; 170; 189; 190; 191.

додаткова – 6; 15; 43; 44; 90 – 95.

Тема 10. Адміністративний процес та адміністративні провадження. (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Адміністративний процес як самостійне правове явище, його структура, мета та суб'єкти, розуміння в широкому та вузькому значенні.
2. Адміністративно-процесуальні норми та відносини.
3. Поняття та структура адміністративних проваджень, їх види.
4. Адміністративні юрисдикційні та неюрисдикційні провадження.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 3; 4; 148; 149; 151; 153; 166; 171; 197; 199; 200.

Додаткова – 25; 40; 42; 43; 44; 88; 106 – 119.

Тема 11. Адміністративні послуги. (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття та ознаки адміністративних послуг.
2. Види та класифікація адміністративних послуг.
3. Стандарти надання адміністративних послуг.
4. Реєстр адміністративних послуг.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 3; 13; 17; 148; 151; 186; 187.

додаткова – 43; 45; 84; 86; 89.

Тема 12. Поняття адміністративної відповідальності, її підстави, ознаки, мета та правове регулювання (6 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття та підстави адміністративної відповідальності.
2. Мета адміністративної відповідальності.
3. Основні ознаки адміністративної відповідальності.
4. Правове регулювання адміністративної відповідальності.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 3; 4; 5; 8; 19; 148; 149; 151; 153; 183; 186; 192 – 196.

додаткова – 21; 40; 43; 44; 45; 61; 96 – 107.

Тема 13. Основні функції, принципи адміністративної відповідальності та її відмінність від інших видів юридичної відповідальності (6 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Основні функції адміністративної відповідальності.

2. Принципи адміністративної відповідальності.
3. Відмінність адміністративної відповідальності від кримінальної та дисциплінарної відповідальності.

4. Відмінність адміністративної відповідальності від цивільно-правової та матеріальної відповідальності.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 4; 8; 19; 148; 151; 153; 183; 186; 192; 193; 195.**

додаткова – **21; 40; 44; 61; 96; 98; 100; 107.**

Тема 14. Адміністративне правопорушення як фактична підстава адміністративної відповідальності (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття та ознаки адміністративного правопорушення.
2. Поняття складу адміністративного правопорушення та його елементи. Об'єкт адміністративного правопорушення
3. Характеристика об'єктивної сторони адміністративного проступку.
4. Суб'єкт та суб'єктивна сторона адміністративного проступку.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 3; 4; 148; 149; 151; 186; 192; 193; 194.**

додаткова – **43; 45; 96; 101; 104.**

Тема 15. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність та особливості адміністративної відповідальності окремих суб'єктів. (6 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття і сутність крайньої необхідності та необхідної оборони.
2. Поняття неосудності та порядок її визначення. Звільнення від адміністративної відповідальності.
3. Адміністративна відповідальність військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів за вчинення адміністративних правопорушень.

4. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх, іноземних громадян та осіб без громадянства, посадових осіб.

5. Відповідальність юридичних осіб в адміністративному законодавстві.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 3; 8; 19; 149; 153; 183; 186; 192; 196.**

додаткова – **21; 45; 61; 100; 107.**

Тема 16. Адміністративні стягнення та загальні правила їх накладення. (6 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття, мета та види адміністративних стягнень, їх класифікація.
2. Характеристика адміністративних стягнень.
3. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх, їх характеристика.
4. Загальні правила накладення адміністративних стягнень.

Обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність.

5. Порядок відшкодування майнової шкоди, заподіяної внаслідок вчинення адміністративного правопорушення

Рекомендована література: основна – **1; 2; 3; 148; 149; 186; 193; 194.**
додаткова – **43; 45; 96; 101; 104.**

Тема 17. Поняття провадження в справах про адміністративні правопорушення, його основні принципи та особи, які беруть участь у провадженні. (6 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття провадження в справі про адміністративне правопорушення, його завдання, структура та види.
2. Основні принципи провадження в справах про адміністративні правопорушення.
3. Особи, які беруть участь у провадженні у справі про адміністративне правопорушення та їх правовий статус.

4. Правовий статус особи, яка притягується до відповідальності та потерпілого, їх законних представників.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 4; 148; 153; 166; 171; 197; 199; 200.**

Додаткова – **25; 42; 88; 106; 108; 110; 119.**

Тема 18. Порушення справи про адміністративне правопорушення та попереднє з'ясування її обставин (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Порушення справи про адміністративне правопорушення та процесуальні дії на даній стадії. Приводи для порушення справи.

2. Обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення.

3. Протокол про адміністративне правопорушення, його зміст та порядок складення.

4. Особи, уповноважені складати протоколи про адміністративне правопорушення.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 3; 4; 5; 8; 19; 148; 149; 151; 153; 183; 186; 192 – 196.**

додаткова – **21; 41; 44; 61; 96; 101; 104; 106; 107.**

Тема 19. Заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення. (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття заходів забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення, їх види та мета застосування.

2. Адміністративне затримання, особистий огляд і огляд речей як заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні проступки.

3. Вилучення речей і документів та тимчасове затримання транспортних засобів як заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні проступки, їх характеристика.

4. Тимчасове вилучення посвідчення водія і ліцензійної картки на транспортний засіб, доставлення порушника та привід особи, яка притягується до адмінвідповідальності як заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні проступки.

5. Відсторонення осіб від керування транспортними засобами, річковими або маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції. Порядок направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 3; 4; 5; 8; 19; 148; 153; 183; 193; 194; 195.**

додаткова – **21; 40; 45; 61; 98; 102 – 105.**

Тема 20. Розгляд справи про адміністративне правопорушення. (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення та підвідомчість справ.
2. Підготовка справи до розгляду, місце та строки розгляду.
3. Порядок розгляду справи про адміністративне правопорушення та обставини, що підлягають з'ясуванню при розгляді справи. Докази у справі.
4. Постанова по справі про адміністративне правопорушення, її зміст та види постанов.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 3; 4; 5; 8; 19; 149; 151; 183; 191 – 195.**

додаткова – **21; 43; 61; 96; 101; 104; 106.**

Тема 21. Оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення і перегляд справи (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Порядок оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення уповноваженого органу (посадової особи) адміністративної юрисдикції та порядок і підстави прийняття рішення по скаргі.
2. Порядок оскарження постанови районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді) про накладення адміністративного стягнення.
3. Порядок перегляду постанови по справі про адміністративне правопорушення у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 3; 5; 8; 19; 148; 153; 183; 186; 192; 195.**

додаткова – **21; 40; 43; 44; 45; 61; 96; 97; 99; 102; 106.**

Тема 22. Виконання постанов про накладення адміністративних стягнень (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Сутність стадії виконання постанови про накладення адміністративного стягнення, звернення постанови до виконання та порядок її виконання.

2. Порядок виконання постанов про винесення попередження; накладення штрафу; про оплатне вилучення предмета; та про конфіскацію предмета, грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного проступку.

3. Порядок виконання постанов про позбавлення спеціального права та про застосування громадських робіт.

4. Порядок виконання постанов про застосування виправних робіт та про застосування адміністративного арешту.

5. Порядок виконання постанови про відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок вчинення адміністративного правопорушення.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 3; 4; 5; 8; 19; 148; 151; 153; 183; 186; 192; 196.**

додаткова – **21; 40; 43; 44; 45; 61; 96; 107.**

КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ, ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Виконання контрольної роботи передбачає письмове написання роботи за одним із 3-х варіантів. Студенти, прізвища яких починаються на літери від «А» до «З» включно, виконують роботу за першим варіантом; від «І» до «Р» - за другим варіантом; від «С» до «Я» - за третім варіантом.

Виконання контрольної роботи передбачає ретельне опрацювання необхідного науково-теоретичного матеріалу і відповідних нормативно-правових актів чинного законодавства.

Контрольна робота пишеться у формі реферату, обсяг роботи – 12-15 стор., шрифт - Times New Roman, розмір шрифту – 14, міжрядний інтервал – 1,5. У кінці роботи необхідно навести список використаних джерел, вказати дату виконання роботи та підписати її.

Номер теми в межах потрібного варіанта роботи обирається за алфавітним порядком прізвищ студентів.

Роботи, виконані з порушенням вказаного порядку, **перевірятися і заховуватись не будуть!**

ВАРІАНТ № 1. Адміністративне право як галузь права та наука, предмет, метод, норми, джерела та суб'єкти адміністративного права.

1. Адміністративне право як галузь права, його місце в системі права України та взаємозв'язок з іншими галузями права.

2. Предмет регулювання та система адміністративного права.

3. Методи регулювання адміністративного права.
4. Українська наука адміністративного права на сучасному етапі.
5. Адміністративне законодавство та його систематизація.
6. Адміністративно-правове регулювання та його механізм.
7. Норми адміністративного права, їх класифікація, реалізація та дія в часі, просторі і за колом осіб.
8. Джерела адміністративного права.
9. Адміністративно-правові відносини, їх структура та особливості.
10. Суб'єкти адміністративного права, їх класифікація та адміністративно-правовий статус.
11. Фізичні особи як суб'єкти адміністративного права.
12. Державні службовці як суб'єкти адміністративного права.
13. Об'єднання громадян як суб'єкти адміністративного права.
14. Органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права.
15. Органи місцевого самоврядування як суб'єкти адміністративного права.

ВАРІАНТ № 2. Державне управління і виконавча влада, методи та форми державного управління, законність у державному управлінні.

1. Управління і управлінська система, соціальне управління, його ознаки та види.
2. Державне управління, його ознаки та принципи.
3. Виконавча влада, її ознаки та управлінська спрямованість.
4. Функції державного управління.
5. Методи державного управління.
6. Адміністративний примус, його ознаки та види, місце в системі методів державного управління.
7. Форми державного управління.
8. Правові акти управління як провідна форма державного управління.
9. Адміністративно-правові режими: поняття, види та класифікація.
10. Адміністративно-правові режими воєнного та надзвичайного стану.
11. Законність у державному управлінні, її гарантії та засоби забезпечення.
12. Контроль як один з основних засобів забезпечення законності і дисципліни у державному управлінні.

13. Адміністративна юстиція як провідний засіб забезпечення законності у державному управлінні.

14. Звернення громадян як важливий засіб забезпечення законності і дисципліни у державному управлінні.

ВАРІАНТ № 3. Адміністративна відповідальність та адміністративний процес.

1. Адміністративна відповідальність як різновид юридичної відповідальності, її підстави, ознаки, мета та правове регулювання.

2. Функції та принципи адміністративної відповідальності.

3. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність та звільнення від адміністративної відповідальності.

4. Відмінність адміністративної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності (кримінальної, цивільно-правової, дисциплінарної, матеріальної).

5. Адміністративне правопорушення як фактична підстава адміністративної відповідальності, його ознаки та склад.

6. Адміністративні стягнення та загальні правила їх накладення.

7. Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення та підвідомчість справ про адміністративні проступки.

8. Проведення в справах про адміністративні правопорушення, його структура, види та принципи.

9. Порушення справи про адміністративне правопорушення та протокол про адміністративне правопорушення.

10. Розгляд справи про адміністративне правопорушення як основна стадія провадження у справі про адміністративне правопорушення.

11. Порядок оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення.

12. Виконання постанов про накладення адміністративних стягнень.

13. Адміністративний процес, його завдання, мета, структура та суб'єкти.

14. Адміністративні неюрисдикційні провадження.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ, ОСОБЛИВА ЧАСТИНА.

Тема 23. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері економіки. (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття економіки, її основні складові, державна політика та адміністративно-правове регулювання у сфері економіки.

2. Поняття та зміст державного управління економікою, основні методи, форми та напрями державного управління у даній сфері.

3. Основні органи управління економікою та їх компетенція.

4. Галузеве, міжгалузеве та регіональне управління у сфері економіки.

5. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері економіки.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 5 – 12; 26; 27; 31; 32; 86; 87; 89; 90; 104 – 109; 150; 151; 153.**

додаткова – **1 – 5; 22; 23; 43; 44; 120 – 126.**

Тема 24. Адміністративно-правове регулювання і державне управління в галузі промисловості. (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття промисловості, її складові та адміністративно-правове регулювання у сфері промисловості.

2. Поняття, сутність та основні методи і форми державного управління у сфері промисловості.

3. Основні органи державного управління у сфері промисловості та їх компетенція.

4. Контроль і нагляд у сфері промисловості.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 5; 9; 19; 11; 12; 33; 34; 56; 110 – 115; 150; 153.**

додаткова – **1 – 5; 22; 121; 122; 124; 126.**

Тема 25. Адміністративно-правове регулювання і державне управління в агропромисловому комплексі (АПК). (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття, основні складові агропромислового комплексу та адміністративно-правове регулювання у цій сфері.

2. Державна політика у сфері АПК та заходи, спрямовані на забезпечення пріоритетності соціального розвитку села та АПК.

3. Поняття державного управління у сфері АПК, його основні методи та форми.

4. Органи управління агропромисловим комплексом, їх компетенція.

5. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері агропромислового комплексу.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 5; 7; 9; 10; 11; 33; 45 – 51; 56; 116 – 123; 148; 150; 153; 201; 202.**

додаткова – **1-10; 44; 127; 128.**

Тема 26. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері державної митної справи України. (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття державної митної справи України, основні принципи її здійснення, державна митна політика та її основні моделі.

2. Адміністративно-правове регулювання митної справи та митні режими в Україні, вибір та зміна митного режиму.

3. Поняття державного управління, його основні методи і форми, економічні та адміністративні методи державного управління у сфері митної справи.

4. Органи державного управління у сфері державної митної справи та їх компетенція. Органи доходів і зборів України, їх система та основні завдання.

5. Митний контроль та його форми.

6. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 5 ; 26; 31; 86; 89; 90; 104; 150; 153.**

додаткова – **1 – 5; 22; 44; 120 – 126.**

Тема 27. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері фінансів (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття фінансів, адміністративно-правове регулювання та державна політика у сфері фінансів України.

2. Поняття державного управління у сфері фінансів, основні органи управління у цій сфері та їх завдання.

3. Фінансовий контроль та основні органи фінансового контролю України, їх компетенція.

4. Банківський нагляд та валютний контроль.

5. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері фінансів.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 5 – 12; 27; 32; 87; 89; 104 – 109; 151; 153.**

додаткова – 1 – 5; 23; 43; 120 – 126.

Тема 28. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері оборони. (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття оборони та її організація, адміністративно-правове регулювання та адміністративно-правові режими у сфері оборони.
2. Воєнна доктрина України та державна політика у сфері оборони.
3. Мобілізаційна підготовка та мобілізація, її місце в системі оборони України.
4. Поняття, особливості та основні органи державного управління у сфері оборони, їх компетенція.
5. Збройні Сили України, їх структура, функції та порядок комплектування.
6. Військовий обов'язок і військова служба в Україні.
7. Контроль і нагляд у сфері оборони.
8. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері оборони.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 9; 10; 11; 12; 16; 36; 63 – 70; 137 – 140; 148; 150; 153.

додаткова – 14 – 19; 45; 135; 136.

Тема 29. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері національної безпеки України. (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття національної безпеки, її об'єкти, основні принципи забезпечення та адміністративно-правове регулювання у сфері національної безпеки України.
2. Стратегія національної безпеки та основні напрями державної політики щодо забезпечення національної безпеки.
3. Поняття державного управління у сфері національної безпеки та суб'єкти забезпечення національної безпеки, їх основні повноваження.
4. Державний кордон України, його режим та охорона.
5. Контроль і нагляд у сфері національної безпеки.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 9; 10; 11; 14 – 17; 23; 24; 25; 31; 63; 65; 66; 71 – 82; 138; 142; 143; 148; 150; 153; 205; 208.

додаткова – 14; 15; 21; 37; 38; 45; 136; 137; 138; 139.

Тема 30. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері юстиції. (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття юстиції, її основні складові, адміністративно-правове регулювання у сфері юстиції та державна правова політика України.
2. Поняття державного управління та основні органи управління у сфері юстиції, їх компетенція.
3. Міністерство юстиції України, його система, основні завдання і функції.
4. Державна виконавча служба, її система та державні виконавці, виконавчі документи, які підлягають примусовому виконанню державною виконавчою службою.
5. Контроль і нагляд у сфері юстиції.
6. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері юстиції.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 9; 14; 23; 31; 63; 65; 138; 142; 150; 205; 208.**

додаткова – **14; 21; 37; 45; 136; 139.**

Тема 31. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері внутрішніх справ України. (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття внутрішніх справ та органів внутрішніх справ України, адміністративно-правове регулювання та державна політика у сфері внутрішніх справ.
2. Поняття державного управління та основні органи управління у сфері внутрішніх справ, їх компетенція.
3. Національна поліція України, її структура, основні завдання та повноваження.
4. Національна гвардія України, її призначення, основні завдання, функції, структура та організація діяльності.
5. Контроль і нагляд у сфері внутрішніх справ.
6. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері внутрішніх справ.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 9; 10; 17; 24; 25; 66; 71; 82; 143; 148; 153.**

додаткова – **14; 15; 38; 45; 137; 138.**

Тема 32. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері закордонних справ України. (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття закордонних справ, основні завдання, принципи та засади державної зовнішньої політики України, адміністративно-правове регулювання у сфері закордонних справ України.
2. Поняття державного управління та основні органи управління у сфері закордонних справ України, їх компетенція.
3. Дипломатична служба України.
4. Закордонні дипломатичні установи України та організаційно-правові засади їх діяльності.
5. Порядок в'їзду в Україну та виїзду з України.
6. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері закордонних справ України.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 9; 18; 19; 32; 43; 65; 83; 84; 144 – 148; 150; 153; 209.**

додаткова – **39; 40; 41; 44; 140 – 144.**

Тема 33. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері освіти. (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття освіти, її мета, основні принципи, адміністративно-правове регулювання та державна політика в галузі освіти.
2. Система та структура освіти, Національна доктрина розвитку освіти.
3. Поняття державного управління та основні органи управління у сфері освіти, їх компетенція.
4. Навчальні заклади та їх органи управління.
5. Контроль і нагляд у сфері освіти.
6. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері освіти.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 9; 10; 11; 12; 57 – 62; 130 – 136; 148; 150; 153; 203.**

додаткова – **12; 13; 43; 44; 127; 128.**

Тема 34. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері охорони здоров'я. (8 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття охорони здоров'я, її основні принципи, адміністративно-правове регулювання та державна політика у сфері охорони здоров'я.
2. Медична допомога, її види та заклади охорони здоров'я.
3. Поняття державного управління та основні органи управління у сфері охорони здоров'я населення, їх компетенція.
4. Державний санітарно-епідеміологічний нагляд та його основні завдання.
5. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері охорони здоров'я.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 9; 10; 11; 12; 52 – 56; 124 – 129; 148; 150; 153; 204.**

додаткова – **11; 45; 131; 132; 133; 134; 204.**

Тема 35. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері культури (10 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття культури, її основні складові, адміністративно-правове регулювання та державна політика у сфері культури.
2. Адміністративно-правове регулювання у сфері охорони культурної спадщини.
3. Поняття державного управління та основні органи управління у сфері культури, їх компетенція.
4. Контроль і нагляд у сфері культури.
5. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері культури.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 9; 11; 62; 136; 148; 153; 203.**

додаткова – **12; 44; 127; 128.**

КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ, ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Виконання контрольної роботи передбачає письмове написання роботи за одним із 3-х варіантів. Студенти, прізвища яких починаються на літери від «А» до «З» включно, виконують роботу за першим варіантом; від «І» до «Р» - за другим варіантом; від «С» до «Я» - за третім варіантом.

Виконання контрольної роботи передбачає ретельне опрацювання необхідного науково-теоретичного матеріалу і відповідних нормативно-правових актів чинного законодавства.

Контрольна робота пишеться у формі реферату, обсяг роботи – 12-15 стор., шрифт - Times New Roman, розмір шрифта – 14, міжрядний інтервал – 1,5. У кінці роботи необхідно навести список використаних джерел, вказати дату виконання роботи та підписати її.

Номер теми в межах потрібного варіанта роботи обирається за алфавітним порядком прізвищ студентів.

Роботи, виконані з порушенням вказаного порядку, **перевірятися і зараховуватись не будуть!**

ВАРІАНТ № 1. Адміністративно-правове забезпечення державного управління у сфері економіки.

1. Адміністративно-правове регулювання у сфері економіки та державна економічна політика України.

2. Державне управління, його основні методи та форми, органи державного управління у сфері економіки, їх компетенція.

3. Адміністративно-правове забезпечення державного управління у сфері антимонопольної діяльності.

4. Адміністративно-правове регулювання та державна політика в галузі промисловості.

5. Державне управління та основні органи управління в галузі промисловості.

6. Адміністративно-правове регулювання у сфері агропромислового комплексу та державна аграрна політика України.

7. Державне управління, його методи та форми, основні органи державного управління у сфері агропромислового комплексу та їх компетенція.

8. Державне управління у сфері ветеринарної медицини.

9. Державне управління у сфері охорони та використання землі.

10. Адміністративно-правове регулювання у сфері митної справи та державна митна політика України.

11. Організаційно-правові засади державного управління у сфері митної справи України.

12. Митний контроль та митне оформлення як основні засоби здійснення митної справи.

13. Адміністративно-правове регулювання у сфері фінансів та державна фінансова політика України.

14. Організаційно-правові засади державного управління у сфері фінансів.

15. Адміністративно-правове забезпечення фінансового контролю в Україні.

ВАРІАНТ № 2. Адміністративно-правове регулювання і державне управління в адміністративно-політичній сфері.

1. Організація оборони України, адміністративно-правове регулювання та адміністративно-правові режими у сфері оборони.

2. Воєнна доктрина України та державна політика у сфері оборони.

3. Державне управління та основні органи державного управління у сфері оборони, їх компетенція.

4. Збройні Сили України, їх структура, функції та порядок комплектування.

5. Статути Збройних Сил України як правова основа їх функціонування.

6. Адміністративно-правове регулювання та основні напрями державної політики у сфері національної безпеки України.

7. Суб'єкти забезпечення національної безпеки України та їх повноваження.

8. Державний кордон України та його місце в системі національної безпеки.

9. Адміністративно-правове регулювання у сфері юстиції та державна правова політика України.

10. Державне управління та основні органи управління у сфері юстиції, їх компетенція.

11. Організаційно-правові засади діяльності державної виконавчої служби.

12. Адміністративно-правове забезпечення державного управління у сфері внутрішніх справ України.

13. Національна поліція та організаційно-правові засади її діяльності.

14. Адміністративно-правове регулювання у сфері закордонних справ та державна зовнішня політика України.

15. Державне управління та основні органи управління у сфері закордонних справ України, їх компетенція.

16. Дипломатична служба України та адміністративно-правове забезпечення її функціонування.

ВАРІАНТ № 3. Адміністративно-правове регулювання і державне управління в соціально-культурній сфері.

1. Адміністративно-правове регулювання та державна політика у сфері освіти України.
2. Національна доктрина розвитку освіти України.
3. Адміністративно-правове забезпечення державного управління у сфері освіти.
4. Адміністративно-правове регулювання та державне управління у сфері загальної середньої освіти.
5. Адміністративно-правове регулювання та державне управління у сфері професійно-технічної освіти.
6. Адміністративно-правове регулювання та державне управління у сфері вищої освіти.
7. Адміністративно-правове регулювання та державна політика у сфері охорони здоров'я населення України.
8. Адміністративно-правове забезпечення державного управління у сфері охорони здоров'я населення України.
9. Організаційно-правові засади діяльності органів санітарно-епідеміологічного нагляду.
10. Адміністративно-правове регулювання та державна політика у сфері культури України.
11. Адміністративно-правове забезпечення державного управління у сфері культури України.
12. Організаційно-правові засади державного управління у сфері охорони культурної спадщини України.
13. Адміністративно-правове регулювання і державне управління у сфері телебачення і радіомовлення України.
14. Адміністративно-правове регулювання і державне управління в інформаційній сфері України.

7. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЗАЛІК), ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА.

1. Адміністративне право України як галузь права та юридична наука, предмет його регулювання.
2. Метод регулювання адміністративного права.
3. Система адміністративного права та його місце в системі права України, взаємозв'язок з іншими галузями права.
4. Механізм адміністративно-правового регулювання, його складові частини (елементи) та дія.

5. Поняття, структура та особливості адміністративно-правових норм.
6. Види адміністративно-правових норм та їх дія.
7. Джерела адміністративного права: поняття і види. Нормативно-правові акти як джерела адміністративного права та їх класифікація за юридичною силою.
8. Поняття адміністративно-правових відносин, їх структура, особливості та класифікація.
9. Загальне поняття управління та сутність соціального управління, його види.
10. Особливості державного управління та його поняття в адміністративному праві.
11. Основні ознаки державного управління.
12. Функції державного управління.
13. Поняття та сутність виконавчої влади, її управлінська спрямованість.
14. Поняття суб'єктів адміністративного права та їх види. Адміністративна правосуб'єктність та адміністративно-правовий статус.
15. Фізичні особи як суб'єкти адміністративного права, їх адміністративна правосуб'єктність.
16. Органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права, їх система та організаційно-правові засади її структурної побудови.
17. Кабінет Міністрів України, його склад, порядок формування та основні повноваження.
18. Центральні органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права.
19. Місцеві органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права та їх адміністративно-правовий статус.
20. Громадські об'єднання як суб'єкти адміністративного права, їх види та адміністративно-правове регулювання їх діяльності.
21. Президент України як суб'єкт адміністративного права.
22. Органи місцевого самоврядування як суб'єкти адміністративного права, їх система.
23. Поняття і види форм державного управління.
24. Правові акти управління як провідна форма державного управління та їх класифікація.
25. Основні ознаки правових актів управління та вимоги, яким мають відповідати всі правові акти управління.

26. Порядок підготовки, прийняття та введення в дію правових актів управління, їх чинність.

27. Адміністративні договори як форма державного управління.

28. Поняття адміністративно-правового режиму та їх види.

29. Адміністративно-правовий режим надзвичайного стану, умови та порядок його введення.

30. Адміністративно-правовий режим воєнного стану, його мета та порядок введення.

31. Загальне поняття та види методів державного управління, їх призначення.

32. Переконавання як метод державного управління.

33. Поняття та види адміністративного примусу, його особливості (рис).

34. Адміністративно-запобіжні заходи в системі заходів адміністративного примусу, їх мета та види.

35. Заходи адміністративного припинення в системі заходів адміністративного примусу, їх мета та види.

36. Поняття державної служби та її адміністративно-правове регулювання.

37. Основні ознаки, принципи та види державної служби.

38. Поняття посади і посадової особи. Класифікація посад державних службовців.

39. Право на державну службу та обмеження при прийнятті на державну службу і при проходженні державної служби..

40. Поняття проходження та стадії проходження державної служби.

41. Особливості дисциплінарної відповідальності державних службовців.

42. Поняття законності у державному управлінні, її гарантії та засоби забезпечення.

43. Дисципліна у державному управлінні та її взаємозв'язок із законністю.

44. Контроль як засіб забезпечення законності і дисципліни у державному управлінні та його види.

45. Нагляд в системі засобів забезпечення законності в державному управлінні.

46. Внутрішній адміністративний контроль в системі органів виконавчої влади.

47. Парламентський контроль як засіб забезпечення законності у державному управлінні.

48. Судовий контроль та адміністративна юстиція як провідний засіб захисту прав громадян та забезпечення законності у державному управлінні.

49. Звернення громадян як засіб забезпечення законності у державному управлінні.

50. Поняття, ознаки та підстави адміністративної відповідальності, її правове регулювання.

51. Функції адміністративної відповідальності.

52. Принципи адміністративної відповідальності.

53. Відмінність адміністративної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності.

54. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність. Характеристика крайньої необхідності та необхідної оборони.

55. Неосудність як обставина, що виключає адміністративну відповідальність, та порядок її визначення.

56. Звільнення від адміністративної відповідальності.

57. Поняття адміністративного проступку та його ознаки.

58. Юридичний склад адміністративного проступку. Характеристика об'єкта адміністративного проступку.

59. Об'єктивна сторона адміністративного проступку.

60. Суб'єкт та суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення.

61. Поняття, мета та види адміністративних стягнень, їх класифікація.

62. Характеристика попередження, штрафу, штрафних балів, оплатного вилучення предмета та конфіскації предмета, що стали знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного проступку як адміністративних стягнень.

63. Характеристика позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину та позбавлення права обіймати певну посаду чи займатися певною діяльністю як адміністративних стягнень.

64. Характеристика громадських робіт та виправних робіт як адміністративних стягнень.

65. Характеристика адміністративного арешту та арешту з утриманням на гауптвахті як адміністративних стягнень.

66. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх при вчиненні ними адміністративних проступків..

67. Загальні правила накладення адміністративних стягнень.

68. Порядок відшкодування майнової шкоди, заподіяної внаслідок вчинення адміністративного проступку.

69. Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення та підвідомчість справ.

70. Поняття адміністративного процесу, його структура, мета та суб'єкти адміністративного процесу.

71. Поняття, види та структура адміністративних проваджень.

72. Юрисдикційні адміністративні провадження, їх види та характерні риси юрисдикційної діяльності.

73. Неюрисдикційні адміністративні провадження та їх види.

74. Поняття провадження в справах про адміністративні правопорушення, їх види, структура та принципи.

75. Порушення справи про адміністративне правопорушення та обставини, що виключають провадження в справі.

76. Протокол про адміністративне правопорушення та особи, уповноважені складати протоколи про адміністративні проступки.

77. Розгляд справи про адміністративне правопорушення як основна стадія провадження та докази у справі..

78. Постанова у справі про адміністративне правопорушення, порядок її винесення та види постанов.

79. Порядок оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення уповноваженого органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення.

80. Порядок оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення уповноваженого суду (судді) про накладення адміністративного стягнення.

81. Порядок перегляду постанови по справі про адміністративне правопорушення у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом.

82. Характеристика стадії виконання постанови про накладення адміністративного стягнення. Порядок виконання постанов про винесення попередження, накладення штрафу.

83. Порядок виконання постанови про конфіскацію предмета, грошей, отриманих внаслідок вчинення адміністративного правопорушення, позбавлення спеціального права та про застосування громадських робіт.

84. Порядок виконання постанови про застосування виправних робіт.

85. Порядок виконання постанови про застосування адміністративного арешту та про відшкодування майнової шкоди, заподіяної в результаті вчинення адміністративного правопорушення.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЕКЗАМЕН), ОСОБЛИВА ЧАСТИНА.

1. Поняття адміністративного права як галузі права та науки, предмет його регулювання та місце в системі права України.
2. Методи регулювання адміністративного права.
3. Система адміністративного права.
4. Поняття механізму адміністративно-правового регулювання, його складові частини (елементи) та дія.
5. Поняття, структура, види, особливості та дія адміністративно-правових норм.
6. Джерела адміністративного права.
7. Поняття адміністративно-правових відносин, їх структура, види та особливості.
8. Поняття державного управління в адміністративному праві та основні ознаки (риси) державного управління.
9. Поняття, сутність та основні ознаки виконавчої влади, її управлінська спрямованість.
10. Функції державного управління.
11. Поняття і види форм державного управління. Адміністративний договір як форма державного управління.
12. Поняття правових актів управління, їх види, класифікація, ознаки та вимоги, яким мають відповідати всі правові акти управління.
13. Поняття та види адміністративно-правових режимів в Україні, їх мета та основні елементи.
14. Поняття та види методів державного управління, їх сутність, призначення та особливості (ознаки).
15. Адміністративні та економічні методи державного управління, їх види та сутність.
16. Поняття та види адміністративного примусу, його особливості (риси) та мета.
17. Адміністративно-запобіжні заходи та заходи адміністративного припинення в системі адміністративного примусу, їх характеристика.
18. Поняття законності у державному управлінні, її принципи та риси, гарантії і основні засоби забезпечення.

19. Контроль як один з основних засобів забезпечення законності і дисципліни у державному управлінні, його види, класифікація та характеристика.

20. Звернення громадян як один з основних засобів забезпечення законності у державному управлінні, їх види, вимоги до звернень громадян.

21. Адміністративна юстиція як провідний засіб забезпечення прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб у сфері державного управління.

22. Поняття і види суб'єктів адміністративного права. Сутність адміністративної правосуб'єктності та адміністративно-правового статусу.

23. Фізичні особи як суб'єкти адміністративного права та їх адміністративно-правовий статус.

24. Адміністративно-правовий статус громадських об'єднань в Україні.

25. Органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права, їх види, система та базові засади структурної побудови системи органів виконавчої влади.

26. Кабінет Міністрів України, його склад, порядок формування та основні повноваження.

27. Центральні органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права та їх адміністративно-правовий статус.

28. Місцеві органи виконавчої влади, їх види та адміністративно-правовий статус.

29. Органи місцевого самоврядування як суб'єкти адміністративного права, їх система та принципи місцевого самоврядування.

30. Поняття, основні ознаки, види, принципи державної служби та її адміністративно-правове регулювання.

31. Адміністративний процес як самостійне правове явище, його основні риси та особливості, структура, мета та суб'єкти.

32. Поняття економіки, її основні складові, державна політика у сфері економіки та адміністративно правове регулювання у даній сфері.

33. Поняття та сутність державного управління економікою, основні методи та форми державного управління у даній сфері. Основні органи управління економікою, їх статус. Галузеве, міжгалузеве та регіональне управління у сфері економіки.

34. Поняття фінансів, адміністративно-правове регулювання та державна політика у сфері фінансів України.

35. Поняття та сутність державного управління у сфері фінансів; основні органи управління у даній сфері, їх компетенція. Фінансовий контроль.

36. Поняття промисловості, її основні складові, державна політика у сфері промисловості та адміністративно-правове регулювання у даній галузі.

37. Поняття та основні методи державного управління, органи управління у галузі промисловості, їх статус, основні завдання і повноваження.

38. Поняття та основні складові агропромислового комплексу (АПК), адміністративно-правове регулювання та державна політика у сфері АПК.

39. Поняття державного управління у сфері АПК, його основні методи і форми та заходи, спрямовані на забезпечення пріоритетності розвитку села та АПК.

40. Основні органи управління у сфері агропромислового комплексу, їх статус, завдання та компетенція.

41. Поняття та сутність державної митної справи України, державна митна політика та її основні моделі.

42. Адміністративно-правове регулювання у сфері митної справи, основні принципи здійснення державної митної справи та митні режими в Україні.

43. Поняття та принципи охорони здоров'я, гарантії права на охорону здоров'я, заклади охорони здоров'я та державна політика у сфері охорони здоров'я населення України.

44. Адміністративно-правове регулювання у сфері охорони здоров'я населення та державні заходи, спрямовані на забезпечення здорових і безпечних умов життя населення, види медичної допомоги.

45. Поняття державного управління та основні органи управління у сфері охорони здоров'я, їх завдання і компетенція.

46. Державний санітарно-епідеміологічний нагляд та заходи адміністративного примусу, які застосовують органи державного санітарно-епідеміологічного нагляду.

47. Поняття освіти, її мета, зміст, принципи, система та структура; сутність державної політики та адміністративно-правове регулювання у сфері освіти.

48. Поняття державного управління у сфері освіти, модернізація управління згідно Національної доктрини розвитку освіти та державні стандарти освіти.

49. Основні органи управління у сфері освіти, їх статус і компетенція.

50. Поняття культури, її адміністративно-правове регулювання та державна політика у сфері культури України.

51. Поняття державного управління та основні органи управління у сфері культури, їх завдання і повноваження.

52. Поняття оборони, її організація та основні складові, адміністративно-правове регулювання та державна політика у сфері оборони.

53. Поняття державного управління у сфері оборони, його особливості та основні органи управління у сфері оборони, їх компетенція.

54. Збройні Сили України, їх структура, засади діяльності, керівництво та комплектування особовим складом. Військовий обов'язок та військова служба в Україні.

55. Поняття національних інтересів і національної безпеки України, об'єкти та основні принципи забезпечення національної безпеки, державна політика та адміністративно-правове регулювання у сфері національної безпеки України.

56. Поняття державного управління у сфері національної безпеки, суб'єкти забезпечення національної безпеки та їх основні повноваження і функції.

57. Державний кордон України, його місце у системі національної безпеки, режим, захист та охорона. Державна прикордонна служба України, її система, завдання та функції.

58. Поняття юстиції, її основні складові та їх коротка характеристика, адміністративно-правове регулювання у цій сфері та державна правова політика України.

59. Поняття державного управління та основні органи управління у сфері юстиції, їх компетенція. Міністерство юстиції України, його система, основні завдання і функції.

60. Вища рада юстиції, її склад, повноваження та організаційно правові засади діяльності.

61. Поняття внутрішніх справ України, адміністративно-правове регулювання та державна політика у даній сфері.

62. Поняття державного управління, його організація та основні органи управління у сфері внутрішніх справ, їх компетенція. МВС України.

63. Поняття закордонних справ, основні завдання, принципи та засади державної зовнішньої політики України, адміністративно-правове регулювання у сфері закордонних справ.

64. Поняття державного управління та основні органи управління у сфері закордонних справ, їх компетенція.

65. Дипломатична служба України та її система. Міністерство закордонних справ України, його основні завдання і функції.

66. Поняття, підстави та правове регулювання адміністративної відповідальності. Особливості чинності законодавства про адміністративні правопорушення в часі. Кодекс України про адміністративні правопорушення та його структура.

67. Основні ознаки (рисни), функції та мета адміністративної відповідальності.

68. Принципи адміністративної відповідальності.

69. Відмінність адміністративної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності (кримінальної, цивільно-правової, дисциплінарної).

70. Поняття та ознаки адміністративного правопорушення.

71. Поняття складу адміністративного правопорушення та характеристика об'єкта адміністративного проступку.

72. Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення.

73. Суб'єкт та суб'єктивна сторона адміністративного проступку.

74. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність. Поняття та сутність крайньої необхідності і необхідної оборони. Неосудність та порядок її визначення.

75. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх, посадових осіб, військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів за вчинення адміністративних правопорушень.

76. Відповідальність іноземців та осіб без громадянства, юридичних осіб в адміністративному законодавстві.

77. Поняття, мета адміністративних стягнень, їх види та класифікація.

78. Характеристика адміністративних стягнень, передбачених в КУпАП.

79. Загальні правила накладення адміністративних стягнень. Обставини, що пом'якшують та обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення.

80. Вирішення питання про відшкодування заподіяної адміністративним правопорушенням майнової шкоди та строки накладення адміністративних стягнень.

81. Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення та підвідомчість справ про адміністративні правопорушення.

82. Поняття провадження в справах про адміністративні правопорушення, їх завдання, види та структура.

83. Принципи провадження в справах про адміністративні правопорушення.

84. Порушення справи про адміністративне правопорушення, підстави і приводи для порушення справи та обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення. Протокол про адміністративне правопорушення, його зміст та порядок складення.

85. Заходи забезпечення провадження в справах про адміністративне правопорушення, їх види, мета застосування та характеристика.

86. Особи, які беруть участь у провадженні в справі про адміністративне правопорушення та їх правовий статус.

87. Розгляд справи про адміністративне правопорушення як основна стадія провадження, її характеристика, докази в справі та їх оцінка.

88. Постанова по справі про адміністративне правопорушення та порядок її винесення.

89. Порядок оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення уповноваженого органу (посадової особи) та суду (судді) про накладення адміністративного стягнення.

90. Порядок перегляду постанови по справі про адміністративне правопорушення у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом.

91. Характеристика стадії виконання постанови про накладення адміністративного стягнення. Порядок виконання постанов про винесення попередження, накладення штрафу.

92. Порядок виконання постанови про конфіскацію предмета, грошей, отриманих внаслідок вчинення адміністративного правопорушення, позбавлення спеціального права та про застосування громадських робіт.

93. Порядок виконання постанови про застосування виправних робіт, про застосування адміністративного арешту та про відшкодування

майнової шкоди, заподіяної в результаті вчинення адміністративного правопорушення.

8. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ І ЛІТЕРАТУРИ.

Базові

1. Конституція України від 28 червня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30.
2. Про центральні органи виконавчої влади. ЗУ від 17.03.2011 р.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984р. – К.: Вид. Паливода А.В., 2004.
4. Кодекс адміністративного судочинства України. – К.: Вид. Паливода А. В., 2005.
5. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Голос України. – 2003 р. - № 49-50.
6. Бюджетний кодекс України. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 37-38. – Ст. 189.
7. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р.
8. Митний кодекс України від 13.03.2012 р.
9. Про Кабінет Міністрів України. Закон України від 27.02. 2014 р.
10. Закон України “Про місцеві державні адміністрації” від 9 квітня 1999р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 20-21.
11. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21 травня 1997р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 24.
12. Про столицю України — місто-герой Київ. Закон України від 15 січня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — №11. — Ст.79.
13. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Закон України від 1 грудня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 52. – Ст. 455.
14. [Про Національну поліцію](#). ЗУ від 02.07.2015 № 580-VIII.
15. Про державну таємницю. Закон України від 21 січня 1994 р. - // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 16. – Ст..93.
16. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05 2015 р. № 389 -VIII.
17. Про правовий режим надзвичайного стану. Закон України від 16 березня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - № 23. – Ст. 176.
18. Про державну службу. Закон України від 16 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — №52. — Ст.490.
19. Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 р.
20. Про джерела фінансування органів державної влади. Закон України від 30 червня 1999 р. //Офіційний вісник України. — 1999. — № 31. — Ст. 1587.
21. Про службу в органах місцевого самоврядування. Закон України від 7 червня 2001 р. // Офіційний вісник України. — 2001. — №26. — Ст.1151.
22. Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні. Закон України від 26 січня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - №13.
23. Про прокуратуру. Закон України від 14.10.2014 р.
24. Про судоустрій і статус суддів. Закон України від 7 липня 2010 р. (в редакції закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 12.02.2015 № 192-VIII).

25. Про Конституційний Суд України. Закон України від 16 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 49. – С. 272.
26. Положення про Державну фіскальну службу України. Затверджено постановою КМУ від 21.05.2014 р. № 236.
27. Про Рахункову палату. Закон України від 11 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 43. – Ст. 212.
28. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Закон України від 22 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 20. – Ст. 99.
29. Про звернення громадян. Закон України від 02.10.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 47. – Ст. 256.
30. Про Національний банк України. Закон України від 20 травня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 29. – Ст. 238.
31. Про зовнішньоекономічну діяльність. Закон України від 16 квітня 1991 р. (із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. - 1991. № 29.- С.377.
32. Закон України “Про господарські товариства” від 19 вересня 1991р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 49.
33. Про громадські об’єднання. Закон України [22.03.2012](#) № 4572-VI
34. Закон України “Про молодіжні та дитячі громадські організації” від 1 грудня 1998р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 1.
35. Про політичні партії в Україні. Закон України від 5 квітня 2001 р. // Голос України. – 2001. – 12 травня.
36. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23.04.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 25.
37. Про громадянство України. Закон України від 18 січня 2001р. // Голос України. – 2001. – 8 березня.
38. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. Закон України від 08.07.2011 р.
39. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р.
40. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності. Закон України від 15 вересня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 45. – Ст. 397.
41. Про правовий статус закордонних українців. Закон України від 4 березня 2004 р. // Урядовий кур’єр. – 2004. – № 63.
42. Про органи самоорганізації населення. Закон України від 11 липня 2001 р. // Голос України. – 2001. – 15 серпня.
43. Про ветеринарну медицину. Закон України (в редакції Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про ветеринарну медицину"» від 16.11.2006 р.).
44. Про карантин рослин. Закон України (в редакції Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про карантин рослин"» від 03.04.2003 р.).
45. Про особисте селянське господарство. Закон України від 15 травня 2003 р.
46. Про колективне сільськогосподарське підприємство. Закон України від 14.02.1992 р.
47. Про фермерське господарство. Закон України від 19 червня 2003 р.
48. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві. Закон України від 17.10.1990 р.
49. Про державну підтримку сільського господарства України. Закон України від 24.06.2004 р.
50. Основи законодавства України про охорону здоров’я. Закон України від 19 листопада 1992 р.

51. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення. Закон України від 24.02.1994 р.
52. Про лікарські засоби. Закон України від 04.04.1996 р.
53. Про захист населення від інфекційних хвороб. Закон України від 06.04.2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - № 29. – с. 228.
54. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 15.05.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — №31-32. — Ст.263.
55. Про освіту. Закон України (в редакції Закону України «Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР «Про освіту» від 23.03.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 21. – с. 84.
56. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VIII.
57. Про професійно-технічну освіту. Закон України від 10.02.1998р.
58. Про загальну середню освіту. Закон України від 13.05.1999 р.
59. Про позашкільну освіту. Закон України від 22.06.2000 р.
60. Про дошкільну освіту. Закон України від 11.07.2001 р.
61. Про оборону України. Закон України (у редакції Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про оборону України» від 5 жовтня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - № 49. – с. 420.
62. Про внесення змін до деяких законів України з питань оборони. Закон України від 25.12.2008 р.
63. Про основи національної безпеки України. Закон України від 19 червня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. - № 29. – Ст. 1433.
64. Про Збройні Сили України. Закон України (у редакції Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Збройні Сили України» від 5 жовтня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - № 48. – с. 410.
65. Про військовий обов'язок і військову службу. Закон України (у редакції Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу» від 4 квітня 2006 р. // Урядовий кур'єр. – 2006. - № 87.
66. Закон України “Про Раду національної безпеки і оборони України” від 28 червня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 235.
67. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію. Закон України від 21.10.1993 р. (в редакції Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 02.03.2005 р.).
68. Про альтернативну (невійськову) службу. Закон України від 12 грудня 1991 р. (із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 15. – с. 188.
69. Закон України “Про службу безпеки України” від 25 березня 1992р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 27.
70. Про Службу зовнішньої розвідки України. Закон України від 01.12.2005 р.
71. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України. Закон України від 23.02.2006 р.
72. Про розвідувальні органи України. Закон України від 22 березня 2001 р. // Офіційний вісник України. – 2001. - № 15. – Ст. 642.
73. Про контррозвідувальну діяльність. Закон України від 26.12.2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 12. – С. 89.
74. Про оперативно-розшукову діяльність. Закон України від 18 лютого 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 22. – С. 303.
75. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб. Закон

- України від 4 березня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 35. – Ст. 236.
76. Про Державний кордон України. Закон України від 4 листопада 1991 р.
77. Про Державну прикордонну службу України. Закон України від 3 квітня 2003 р.
78. Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Закон України від 08.06.2000 р.
79. Про Державну спеціальну службу транспорту. Закон України від 05.02.2004 р.
80. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25 червня 1991 р.
81. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики. ЗУ від 01.07.2010 р.
82. Про дипломатичну службу України. Закон України від 20 вересня 2001 р.
83. Правила в'їзду іноземців в Україну, їх виїзду з України і транзитного проїзду через її територію. Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 1995 р. // Урядовий кур'єр. — 1996. — 18 січня.
84. ПКМУ «Про затвердження Положення про посвідчення біженця» № 1527 від 11.10.2002 р. // Інфодиск «Законодавство України».
85. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади. Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII..
86. Загальне Положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади. Затверджено Указом Президента від 12.03.1996 р. // Урядовий кур'єр. - 28 березня 1996р.
87. Про структуру місцевих державних адміністрацій. ПКМУ від 11.05.2005р. // Інфодиск «Законодавство України».
88. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності. Указ Президента України від 10 червня 1997 р. // Урядовий кур'єр. – 1997. – 14 червня.
89. Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади. Затверджено постановою КМУ від 28.12.1992 р. № 731.
90. Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади. Указ Президента України від 03.10.1992 р.
91. Про Концепцію розвитку законодавства про державну службу в Україні. У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ від 20.02.2006 р. № 140.
92. Програма розвитку державної служби на 2005-2010 роки. ЗАТВЕРДЖЕНО ПКМУ № 746 від 08.06.2004 р.
93. Положення про національне агентство України з питань державної служби. Затв. Указом Президента України від 18.07.2011 р.
94. Про затвердження Положення про ранги державних службовців: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.06.1996 р. // ЗП України. – 1996. - № 14. – Ст. 370.
95. Положення про проведення атестації державних службовців. Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2000 р. // Офіційний вісник України. – 2001. - № 1-2. – Ст. 27.
96. Про затвердження Порядку проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців. Затверджено ПКМУ № 169 від 15.02.2002 р.
97. Про заходи щодо забезпечення конституційних прав громадян на звернення. Указ Президента України 19.03.1997 р. № 241.
98. Інструкція з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах,

- організаціях незалежно від форм власності, в засобах масової інформації. Затверджено ПКМУ від 14.04.1997 р. № 348.
99. Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Затверджено указом Президента України від 31.05.2011 р. № 634/2011
100. Положення про Державну казначейську службу України. Затверджено УП України від 13.04.2011 р. № 460/2011.
101. Положення про Державну фінансову інспекцію України. Затверджено УП України від 23.04.2011 р. № 499/2011.
102. Положення про Державну пробірну службу України. Затверджено УП України від 13.04.2011 р. № 461/2011.
103. Типове положення про Головне управління економіки обласної, Київської міської державної адміністрації та управління економіки Севастопольської міської державної адміністрації. Затверджено ПКМУ № 1666 від 13.12.2001 р.
104. Положення про Державну службу фінансового моніторингу України. Затверджено Указом Президента України від 13.04.2011 р. № 466/2011.
105. Положення про Державну податкову службу України. Затверджено УП України від 12.05.2011 р. № 584/2011.
106. Типове положення про Головне фінансове управління обласної, Київської міської та фінансове управління Севастопольської міської державної адміністрації. Затверджено ПКМУ від 19.08.2002 р. № 1204.
107. Положення про Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. Затверджено УП від 06.04.2011 р. № 382/2011.
108. Положення про Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном. Затверджено УП від 13.04.2011 р. № 451/2011.
109. Типове положення про Головне управління промисловості та розвитку інфраструктури обласної, управління промисловості та розвитку інфраструктури Севастопольської міської державної адміністрації. Затверджено постановою КМУ № 214 від 01.03.2006 р.
110. Про Аграрний фонд. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 липня 2005 р. № 543.
111. Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України. Затверджено УП від 23.04.2011 р. № 500/2011.
112. Положення про Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України. Затверджено Указом Президента України від 13.04.2011 р. № 464.
113. Концепція Комплексної програми підтримки розвитку українського села на 2006-2010 роки. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.12.2005 р. № 536-р.
114. Положення про Державну службу з охорони прав на сорти рослин. Затверджено ПКМУ від 19.08.2002 р. № 1182.
115. Положення про Державне агентство рибного господарства України. Затверджено Указом Президента України від 16.04.2011 р. № 484.
116. Положення про Державне агентство земельних ресурсів України. Затверджено Указом Президента України від 08.04.2011 р. № 445.
117. Про затвердження типових положень про Головне управління агропромислового розвитку обласної, управління агропромислового розвитку Севастопольської міської, районної державних адміністрацій. ПКМУ від 25.07.2007 р. № 967.
118. Положення про Державну інспекцію сільського господарства України. Затверджено Указом Президента України від 13.04.2011 р. № 459.

119. Типове положення про управління охорони здоров'я обласної, Севастопольської міської державної адміністрації та Головне управління охорони здоров'я Київської міської державної адміністрації. Затверджено ПКМУ від 20 грудня 2000 р. N 1845.
120. Про внесення зміни до Типового положення про управління охорони здоров'я обласної, Севастопольської міської державної адміністрації та Головне управління охорони здоров'я Київської міської державної адміністрації. Постанова Кабміну від 31 травня 2006 р. N 762.
121. Типове положення про відділ охорони здоров'я районної державної адміністрації. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2007 р. № 1364.
122. Положення про Державну службу України з лікарських засобів. Затверджено указом ПУ від 08.04.2011 р. № 440\2011 р.
123. Положення про державний санітарно-епідеміологічний нагляд. Затверджено постановою КМУ від 22.06.1999 р. (у редакції ПКМУ від 19.08.2002 р. № 1217).
124. Положення про Державну санітарно-епідеміологічну службу України. Затверджено указом ПУ від 06.04.2011 р. № 400\2011.
125. Національна доктрина розвитку освіти. Затверджена Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347.
126. Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. Затверджено указом Президента України від 08.04.2011 р. № 410\2011.
127. Положення про Державну інспекцію навчальних закладів України. Затверджено указом ПУ від 08.04.2011 р. № 438\2011.
128. Типове Положення про Головне управління освіти і науки Київської міської державної адміністрації, управління освіти і науки обласної, Севастопольської міської державної адміністрації. Затверджено ПКМУ від 22.08.2000 р. № 1326.
129. Положення про порядок створення, реорганізації і ліквідації навчально-виховних закладів. Затверджено ПКМУ від 05.04.1994 р. № 228.
130. Положення про державний вищий навчальний заклад. Затверджено ПКМУ від 05.09.1996 р. № 1074.
131. Примірне положення про відділ (управління) освіти виконавчого комітету міської ради. Затверджено наказом МОН від 01.04.2003 р. № 192.
132. Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України. Затверджено Указом Президента України від 06.04.2011 р.
133. Воєнна доктрина України. Затверджена Указом Президента України від 15.06.2004 р. № 648/2004
134. Положення про Міністерство оборони України. Затверджено указом ПУ від 06.04.2011 р.
135. Типове положення про мобілізаційний підрозділ органу державної влади, іншого державного органу. Затверджено ПКМУ № 587 від 27.04. 2006 р.
136. Положення про військові комісаріати. Затверджено ПКМУ від 26.09.2001 р. № 1235.
137. Про стратегію національної безпеки України. Указ Президента України від 12.02.2007 р.
138. Положення про Адміністрацію Державної прикордонної служби України. Затверджено Указом Президента України від 06.04.2011 р. №399\2011.
139. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу.Указ Президента України від 11.06.1998 р.
140. Про Консульський статут України. Указ Президента України від 02.04.1994р.
141. Положення про дипломатичне представництво України за кордоном. Затверджено Розпорядженням Президента України від 22 жовтня 1992 р. N166/92-рп.

142. Положення про Міністерство закордонних справ України. Затверджено указом ПУ від 06.04.2011 р.
143. Адміністративне право України: Підручник // Ю.П. Битяк, В.М. Гарашук, О.В. Д'яченко та ін.; За ред. Ю.П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
144. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. Колегія: В.Б. Авер'янов (голова). – К.: Видавництво "Юридична думка", 2004. – 584 с.
145. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 2. Особлива частина / Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова) та ін. – К.: Юридична думка, 2005. – 624 с.
146. КОЛПАКОВ В. К, КУЗЬМЕНКО О. В. Адміністративне право України: Підручник. – К., 2003. – 544 с.
147. Адміністративне право України: Підручник\ За заг.ред. С.В. Ківалова. – Одеса, 2003.
148. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2007. – 624 с.
149. Антологія української юридичної думки. Том 5: Поліцейське та адміністративне право \ Відп. ред. Ю. І. Римаренко, В. Б. Авер'янов. – К., 2003.
150. Виконавча влада і адміністративне право / За заг. ред. В. Б. Авер'яно-ва. – К., 2002. – 668 с.
151. Авер'янов В. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції // Право України. – 2006. – № 5. – С. 11-17.
152. Малиновський В. Я. Державне управління: Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2003. – 576 с.
153. Цветков В., Селіванов В. Проблеми методологічного забезпечення вітчизняного державного управління // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – № 3. – С. 101-112.
154. Бевзенко В. Поняття та ознаки державного регулювання // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 11. – С. 106-110.
155. Колодій А. М. Принципи права України: Монографія. – К.: Юрінкомінтер, 1998. – 208 с.
156. Харитонova О. І. Адміністративно-правові відносини (проблеми теорії) / Одеська національна юридична академія. – О.: Юридична література, 2004. – 328 с.
157. Авер'янов В. Б. Питання методології сучасної адміністративно-правової доктрини України (аналітичний огляд цікавого і корисного дослідження) // Право України. – 2005. – № 1. – С. 26-29.
158. Авер'янов В. Б. Предмет адміністративного права: нова доктринальна оцінка // Право України. – 2004. – № 10. – С. 25-30.
159. Авер'янов В., Андрійко О. Актуальні завдання створення нового законодавства про державну службу в Україні // Юридичний журнал. – 2005. – № 3. – С. 53-55.
160. Авер'янов В. Б., Андрійко О. Ф., Битяк Ю. П. та ін. Виконавча влада і адміністративне право / НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького / В. Б. Авер'янов (ред.). – К.: Видавничий Дім «ІнЮре», 2002. – 668 с.
161. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / Автор-упорядник В. П. Тимошук. – К.: Факт, 2003. – 496 с.
162. Адміністративна реформа - історія, очікування та перспективи // Упоряд. В. П. Тимошук. – К.: Факт, 2002. – 100 с.
163. Адміністративна реформа в Україні: шлях до Європейської інтеграції. Збірник наукових праць. – К., 2003. – 322 с.
164. Адміністративне право в контексті європейського вибору України. Збірник наукових

праць.- К.: Міленіум, 2004.- 196 с.

165. Андрійко О. Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади.- К.: Наукова думка, 2004.- 299 с.

166. Бандурка О. М, Тищенко М. М. Адміністративний процес: підручник для вищих навч. закл.- К.: Літера ЛТД, 2002.- 288 с.

167. Горьова С. Л. Норми адміністративного права (питання теорії): Для викл., асп. і студ. / Національний ун-т «Києво-Могилянська академія». Факультет правничих наук / А. О. Селіванов (ред.).- К.: Парламентське видавництво, 2000.- 48 с.

168. Кикоть Г Юридичні факти у механізмі правового регулювання: проблеми теорії // Право України.- 2005.- № 7.- С. 109-112.

169. Кубко Є. Б. Сучасний механізм адміністративно-правового регулювання: методологія вдосконалення // Українське адміністративне право: сучасний стан і перспективи реформування: Матеріали IV Національної науково-теоретичної конференції // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених.- Сімферополь, 2005.- Спеціальний випуск: у 2 ч.-Ч. 1.-С. 100-107.

170. Курінний Є. В. Предмет і об'єкт адміністративного права України: Монографія.- Д.: Юридична академія МВС України; Ліра ЛТД, 2004.- С. 47-76.

171. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: Навчальний посібник / За заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка. — Львів, 2002. — 352 с.

172. КОЛПУШКО І. Б. Виконавча влада та проблеми адміністративної реформи в Україні. — К., 2002. — 260 с.

173. Авер'янов В. Б. Система органів виконавчої влади: проблеми реформування у світлі конституційних вимог // Право України.- 2003.- № 9.-С. 24-30.

174. План дій з реформування системи органів виконавчої влади в Україні // Центр політико-правових реформ.- К.: Конус-Ю, 2006.-215 с.

175. Шаповал В. М. Конституція і виконавча влада.- К.: Юрінком Інтер, 2004.- 80 с.

176. Авер'янов В. Б. Уряд у механізмі поділу влади: недосконалість вітчизняної конституційної моделі // Право України.- 2005.- № 4.-С. 10-16.

177. Кафарський В. Правові засади функціонування Кабінету Міністрів України // Право України.- 2006.- № 6.- С. 8-13.

178. Колпаков В. Адміністративна відповідальність іноземців: проблеми законодавчого регулювання // Юридична Україна.- 2003 - № 12-С.10-18.

179. Крупчан О. Д. Організація виконавчої влади: Монографія.- К.: Вид-во УАДУ, 2001.- 132 с.

180. Битяк Ю. Проблеми нормативно-правового регулювання оцінки діяльності державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування // Вісник Академії правових наук України.- 2005.- № 4.-С.116-123.

181. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації. - Х., 2002.

182. Коломоєць Т. Адміністративний примус у публічному праві як новітній інститут системи права України // Право України.- 2005.- № 10.- С. 3-6.

183. Стефанюк В. Правові акти управління // Право України.- 2003.- №7.- С. 3-9.

184. Гарашук В. М. Проблеми організаційного забезпечення контролю й нагляду в державному управлінні // Проблеми законності.- 2005.- №71.-С. 100-103.

185. Залюбовська І. Проблеми контрольних повноважень органів виконавчої влади // Адміністративне право в контексті європейського вибору України: Збірник наукових праць.- К.: Міленіум, 2004.- С. 84-87.

186. Сушко А. Зміст контрольної діяльності органів державної влади //Право України.-

2006.-№ 11.-С. 118-121.

187. Комзюк А.Т., Гуменюк В.А., Джагунов Г.В. та ін. Адміністративна відповідальність в Україні: Навч. посіб./ За заг. ред. А.Т. Комзюка. 3-є вид., доопр. – Харків: Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2007. – 80 с.
188. Ващенко С.В., Поліщук В.Г. Адміністративна відповідальність: Навчальний посібник. – Запоріжжя: Юридичний інститут МВС України, 2001.
189. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: Монографія.- К.: Юрінком Інтер, 2004.- 528 с.
190. Лук'янець Д. М. Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика правового регулювання: Монографія.- Суми: ВДТ «Університетська книга», 2006.— 367 с.
191. Стефанюк В., Голосніченко /., Михеєнко М. Інститут адміністративної відповідальності юридичних осіб: проблеми теорії та практики //Право України.- 1999.- № 9.- С. 6-9.
192. Комзюк А.Т., Бевзенко В.М., Мельник Р.С. Адміністративний процес України: Навч. посіб. – К.: Прецедент, 2007. – 531 с.
193. Бандурка О., Тищенко М. Адміністративний процес. – К., 2002.
194. Бородин І. Адміністративно-процесуальні норми – основа адміністративно-юрисдикційного процесу // Право України. – 2006. - № 3. – С. 86.
195. М. Кітторов. Системність принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення // Право України. – 2006. - № 5. - С. 17.
196. Піддубник О. Юридичні повноваження Державної інспекції з охорони прав на сорти рослин у здійсненні захисту прав інтелектуальної власності на сорти рослин // Підприємництво, господарство і право.- 2006.-№ 11.-С. 128-130.
197. Сафонов І. Правові проблеми державної підтримки сільськогосподарських виробників // Право України.- 2005.- № 6.- С. 54-57.
198. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За ред. В. Г. Кременя. Авторський колектив: М. Ф. Степко, Я. Я. Болубаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінько, І. І. Бабін.- Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2004.— 384 с.
199. Радиш Я. Ф. Державне управління охороною здоров'я в Україні: генезис, проблеми та шляхи реформування (Монографія) / Передмова і загальна редакція - проф. Н. Р. Нижник.- К.: Вид-во УАДУ, 2001.- 360 с.
200. Ліпкан В. А. Стан адміністративно-правового регулювання у сфері національної безпеки // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ.- 2006.- № 3.- С. 107-112.
201. Пендюра М. М., Римаренко Ю. І. Співпраця правоохоронних органів щодо унеможливлення сучасних викликів та загроз // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ.- 2006.- № 2.- С. 239-245.
202. Петриненко О. Хто відповідає за забезпечення безпеки держави // Юридичний журнал.- 2006.- № 7.- С. 75-78.
203. Романов О. Національна безпека: сучасний стан та перспективи // Юридичний журнал.- 2005.- № 4.- С. 74-75.
204. Копійка В. В. Європейський Союз: Досвід розширення і Україна.- К.: Юрид. думка, 2005.- 448 с.

Допоміжні

1. Про Антимонопольний комітет України. Закон України від 26 листопада 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — №50. — Ст.472.
2. Про захист економічної конкуренції. Закон України від 11 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 12. – Ст. 64.

3. Про ліцензування певних видів господарської діяльності. Закон України від 1 червня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - № 36. – С.299.
4. Про стандартизацію. Закон України від 17 травня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. —2001. — №31. — Ст.145.
5. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності. Закон України від 6 вересня 2005 р. // Урядовий кур'єр. – 2005. - № 188.
6. Про державний контроль за використанням та охороною земель. Закон України від 19.06. 2003 р.
7. Про охорону земель. Закон України від 19 червня 2003 р.
8. Про молоко та молочні продукти. Закон України від 24.06.2004 р.
9. Про охорону прав на сорти рослин. Закон України від 21 квітня 1993 р.
10. Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру. Закон України від 17 червня 1999 р.
11. Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз. Закон України від 05.07. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 49. – с. 258.
12. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки. Закон України від 11.07.2001 р.
13. Про наукову і науково-технічну діяльність. Закон України (в редакції Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності» від 01.12.1998 р.
14. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України. Закон України від 07.03.2002 р.
15. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави. Закон України від 19.06.2003 р.
16. Про чисельність Збройних Сил України на 2007 рік. Закон України від 19.09.2006 р.
17. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України. Закон України від 24 березня 1999 р.
18. Про Стройовий статут Збройних Сил України. Закон України від 24 березня 1999 р.
19. Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України. Закон України від 24 березня 1999 р.
20. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України. Закон України від 21 січня 1994 р.
21. Про лібералізацію підприємницької діяльності та державну підтримку підприємництва. Указ Президента України від 12 травня 2005 р. № 779/2005.
22. Перелік органів ліцензування. Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2000 р. // Офіційний вісник України. — 2000. — №46. — Ст.2001.
23. Типове положення про відділ розвитку інфраструктури районної державної адміністрації. Затверджено постановою КМУ № 214 від 01.03.2006 р.
24. Регламент Кабінету Міністрів України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. № 950 // Урядовий кур'єр. - 2007. - № 138-139. - 3 серпня.
25. Порядок ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та користування ним. Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 23квітня 2001р. // Офіційний вісник України. – 2001. - № 17. – Ст. 747.
26. Концепція адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу. Схвалено Указом Президента України від 05.03.2004 р. № 278.
27. Про практику розгляду судами справ про корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією. Постанова Пленуму ВСУ від 25.05.1998 р. № 13.
28. Про затвердження Порядку ведення особових справ державних службовців в

- органах виконавчої влади. Постанова КМУ від 25.05.1998 р. № 731.
29. Комплексна програма підготовки державних службовців. Затверджена Указом Президента України 09.11.2000 р. № 1212.
30. Про судову практику у справах про хабарництво. Постанова Пленуму ВСУ від 26.04.2002 р. № 5.
31. Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту). Затверджено ПКМУ від 20.01.1998 р. № 65.
32. Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах. Затверджено ПКМУ від 09.08.2001 р. № 978.
33. Положення про загальноосвітній навчальний заклад. Затверджено ПКМУ від 14.06.2000 р. № 964.
34. Положення про проходження громадянами України служби у військовому резерві Збройних Сил України. Затверджено Указом Президента України від 1 лютого 2007 року N 66/2007.
35. Про прикордонний режим. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 липня 1998 р.
36. Про контрольовані прикордонні райони. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 серпня 1998 р.
37. Державна програма співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року. Затверджено ПКМУ від 26 липня 2006 р. N 1034.
38. Порядок продовження строку перебування та продовження або скорочення строку тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства на території України. Затверджено ПКМУ від 15.02.2012 р. N 150.
39. Правила оформлення і видачі паспорта громадянина України для виїзду за кордон і проїзного документа дитини, їх тимчасового затримання та вилучення. Затверджені ПКМУ від 31 березня 1995 р. N 231 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 р. N 380).
40. Адміністративне право і процес: шляхи вдосконалення законодавства і практики: 36. матер. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 грудня 2006 р.) /Ред. кол.: О. М. Джужа, В. М. Дзюба, С. Г. Стеценко та ін.- К.: Київський нац. ун-т внутр. справ, 2006.- 360 с.
41. Адміністративне право України в схемах. Загальна частина: Навч. посібник / Ю. П. Битяк, В. В. Зуй, В. М. Гарашук та ін.- Х.: «Одісей», 2005.- 128 с.
42. Гладун З. С. Адміністративне право України: Навчальний посібник.- Тернопіль: Карт-бланш, 2004.- С. 195-209.
43. Адміністративне право України: Навч. посіб. / Г. Г. Забарний, Р. А. Калужний, В. К. Шкарупа.- К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2005.-368 с.
44. Борденюк В. Механізм (апарат) державного управління як система органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування // Право України.-2005.-№ 6.-С. 16-21.
45. Грицяк І. Принципи державного управління в умовах європейської інтеграції // Адміністративне право в контексті європейського вибору України. Збірник наукових праць.- К.: Міленіум, 2004.- С. 56-60.
46. Коваленко А. А. Розвиток виконавчої влади в Україні на сучасному етапі: теорія та практика: Монографія.- К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002.- 512 с.
47. Матіос А. Державне управління в умовах адміністративно-правової реформи // Юридична Україна.- 2006.- № 2.- С. 34-37.

48. Олефіренко Е. Правові основи діяльності органів управління щодо здійснення прав громадян // Підприємництво, господарство і право.-2005.-№ 5.-С. 104-107.
49. Шаповал В. Конституція України як форма адміністративного права // Право України. – 2000. - № 1. – С. 13-15.
50. Константий О. В. Рішення Конституційного Суду України як джерело адміністративного права // Пробл. Законності. – Харків, 1999. - № 37. – С. 82-85.
51. Остапенко О. І. Особливості адміністративно-правових відносин // Українське адміністративне право: сучасний стан і перспективи реформування: Матеріали IV Національної науково-теоретичної конференції // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених.- Сімферополь, 2005.- Спеціальний випуск: у 2 ч. Ч. 1.-С. 125-128.
52. Бублик Г. Правове регулювання делегування повноважень місцевих органів влади за законодавством України // Юридична Україна.-2004.-№ 8.-С. 28-31.
53. Особливості виконавчої влади в пострадянській Україні: Моногр. /О. О. Кордун, К. О. Ващенко, Р. М. Павленко; За заг. ред. О. О. Кордуна.- К.: МАУП, 2000.- 248 с.
54. Піддубна В. Релігійні організації як юридичні особи // Право України.- 2005.-№ 4.- С. 107-109.
55. Реформа публічної адміністрації в Україні: Проекти концепції та законів / Упоряд.: І. Коліушко, В. Тимошук.- К., 2005.- 192 с.
56. Рудик П. А. Конституційна реформа в Україні: проблеми та перспективи.- К.: Атіка, 2006.- 256 с.
57. Сергієнко Г. Питання правового статусу релігійних організацій в країні // Юридична Україна.- 2004.- № 9.- С. 10-14.
58. Стеценко С. Г. Актуальні проблеми діяльності Кабінету Міністрів України: законодавчий та організаційний аспекти // Адміністративне право і процес: шляхи вдосконалення законодавства і практики: 36. матер. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 грудня 2006 р.) / Ред. кол.: О. М. Джужа, В. М. Дзюба, С. Г. Стеценко та ін.- К.: Київський нац. ун-т внутр. справ, 2006.- С. 6-8.
59. Столбовий В. Нормативна регламентація адміністративної відповідальності іноземців та осіб без громадянства за порушення ними правил перебування в Україні і транзитного проїзду її територією // Юридична Україна.- 2006.- № 2.- С. 45-49.
60. Сушинський О. І. Місцеві державні адміністрації в Україні: концептуальний політологічно-правовий аспект: Монографія.-Л.: Державне спеціалізоване вид-во «Світ», 2002.- 96 с.
61. Тимчик Г. Деякі аспекти правового статусу політичних біженців в Україні // Юридичний журнал.- 2004.- № 5.- С. 63-66.
62. Ткач Г. Й. До поняття органу виконавчої влади // Українське адміністративне право: сучасний стан і перспективи реформування: Матеріали IV Національної науково-теоретичної конференції // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених.- Сімферополь, 2005.- Спеціальний випуск: у 2 ч.- Ч. 1.- С. 75-79.
63. Оцінка ефективності управління в районних державних адміністраціях / А. О. Чемерис, І. І. Артїш, Р. М. Рудніцька, М. Д. Лесечко; За заг. ред. М. Д. Лесечка.- Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2005.- 296 с.
64. Чепцова А. Сучасний стан захисту прав біженців в Україні // Юридичний журнал.- 2004.- № 7.— С. 40.
65. Шатіло В. А. Інститут президентства в системі державної влади України.- К.: Український центр політичного менеджменту, 2004,- 159 с.

66. Авер'янов В., Андрійко О. Актуальні завдання створення нового законодавства про державну службу в Україні // Юридичний журнал.-2005.- №3.-С. 53-55.
67. Ануфрієв М. І. Працівники органів внутрішніх справ як державні службовці (в контексті De Lege Ferenda) // Вісник Запорізького юридичного інституту.- 2003.- № 3.- С. 3-11.
68. Армаш Н. Особливості відповідальності «державних політичних діячів»: співвідношення політики та закону // Юридичний журнал.-2005.-№ 11.-С. 20-26.
69. Баган Т. Службовець державної установи та організації: поняття та характеристика правового статусу // Підприємництво, господарство і право.- 2004.- № 8.- С. 55-58.
70. Данильєва І. Є. Принципи організації та функціонування державної служби в Україні: Автореф. дис. ... к. ю. н. / Ін-т законодавства Верховної Ради України.- К., 2005.- 20 с.
71. Коваленко В. Вибір нової моделі державної служби України як сучасна наукова проблема // Право України.- 2004.- № 11.- С. 65-70.
72. Кравець В. Р. Атестація державних службовців в Україні: Автореф. дис. ... к. ю. н. / Одес. нац. юрид. акад.- О., 2004.- 20 с.
73. Літковська О. Особливості адміністративних справ щодо звільнення посадових осіб з публічної служби // Юридичний журнал.- 2006.-№8.-С. 134-136.
74. Луцький Р. Щодо поняття соціального захисту державних службовців // Право України.- 2006.- № 7.- С. 114-116.
75. Нижник Н. Р. Олуйко В. М, Яцюк В. А. Державний службовець в Україні: удосконалення підвищення кваліфікації (організаційно-правовий аспект).- Л.: вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2003.-296 с.
76. Процевський В. Правове регулювання трудових відносин державних службовців//Право України.-2004.-№ 12.-С. 96-101.
77. Романюк Л. Проблеми адміністративно-правового регулювання прийняття на державну службу II Підприємництво, господарство і право.-2005.-№ 3.-С. 73-77.
78. Харченко І. Питання пенсійного забезпечення державних службовців // Право України.- 2005.- № 3.- С. 106-108.
79. Шелудченкова А. Моделі державної служби країн ЄС та проблеми їх адаптації до законодавства України // Юридичний журнал.- 2006.-№ 7.- С. 53-55.
80. Янчук О. Патронатна служба в органах державної влади України //Право України.- 2005.- № 2.- С. 67-70.
81. Янюк Н. Проблеми розмежування політичного й адміністративного керівництва міністерствами // Адміністративне право в контексті європейського вибору України: Збірник наукових праць.- К.: Міленіум, 2004.-С. 106-110.
82. Кривенко О. Ю. Юридична природа адміністративно-попереджувальних заходів // Підприємництво, господарство і право.- 2006.- № 5.-С. 69-71.
83. Приймаченко Д. В. Особливості адміністративно-примусових заходів, застосовуваних митними органами // Науковий вісник Львівського юридичного інституту.- 2004.- № 2.- С. 25-28.
84. Томкіна О. Підзаконність актів Кабінету Міністрів України як їх юридична властивість // Юридична Україна.- 2006.- № 12.- С. 28-30.
85. Фіночко Ф. Д. Заохочення як вид переконання: історико-правовий аспект // Проблеми законності.- 2005.- № 74.- С. 79-85.
86. Шкарупа В. К. Доказування та докази в адміністративно-примусовій діяльності органів внутрішніх справ (міліції): Автореф. дис. ...д. ю. н. / Одеський держ. ун-т ім. І. І. Мечникова.- Одеса, 1996.- 57 с.

87. Ярмакі Х. П. Сутність адміністративно-наглядової діяльності міліції // Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС імені 10-річчя незалежності України.- 2005.- № 2.- С. 191-198.
88. Кінашук Л. Організація та правове забезпечення контролю як функція управління // Підприємництво, господарство і право.- 2004.- № 5.-С. 57-59.
89. Бобринський В. Адміністративно-правові основи визначення поняття контролю // Юридична Україна.- 2006.- № 12.- С. 45-48.
90. Куліш А. Інститут омбудсмена як елемент правоохоронної системи України // Підприємництво, господарство і право.- 2006.- № 2.-С. 70-73.
91. Кушнір С. М. Роль ЗМІ у громадському контролі // Вісник Запорізького юридичного інституту.- 2003.- № 2.- С. 132-137.
92. Мазур Т. Рахункова палата України. Проблеми вдосконалення правового статусу // Юридичний журнал.- 2003.- № 8.- С. 78-81.
93. Майданних О. Про роль контролю у здійсненні державної влади //Юридична Україна.- 2006.- № 5.- С. 4-9.
94. Гончарук С.Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України.- К., 1995.
95. Судова практика у справах про адміністративні правопорушення (2003-2005 рр.) / За заг. ред. В. Т. Маляренка.- К.: Юрисконсульт, 2006.- 498 с.
96. Авер'янов В., Лук'янець Д., Хорошак Н. Потрібні нові концептуальні засади створення проекту Кодексу України про адміністративні проступки // Право України.- 2004.- № 11.- С. 11-15
97. Банчук О. Концепція Кодексу України про адміністративні проступки стала предметом обговорення // Право України.- 2006.- № 1 - С. 142-145.
98. Голосніченко І Перспективні положення кодифікації норм правового інституту адміністративної відповідальності // Право України.- 2006.-№ 8.-С. 60-63.
99. Гуржій Т. Предмет адміністративного делікту // Право України.- 2006.-№ 7.-С. 25-27.
100. Дуванський О. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Деякі питання застосування та співвідношення з конституційними нормами // Вісник прокуратури.- 2006.- № 1.- С. 63-68.
101. Ковальчук Ю. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх // Право України.- 2003.- № 6.- С. 111-114.
102. Колпаков В. Шкідливість і суспільна небезпека адміністративного делікту: розмежування за філософським виміром // Юридична Україна.-2004.-№ 10.-С. 19-28.
103. Костів М. Види адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб // Право України.- 2005.- № 4.- С. 16-20.
104. Лук'янець Д. Процесуальні засади адміністративної відповідальності // Право України.- 2006.-№ 7.- С. 116-120.
105. Федоров І Кодифікація адміністративно-деліктного законодавства України: деякі аспекти запозичення зарубіжного досвіду // Право України.-2005.-№ 12.-С. 83-86.
106. Кузьменко О. В. Теоретичні засади адміністративного процесу: Монографія.- К.: Атіка, 2005.- 352 с.
107. Миколенко А. И. Административный процесс и административная ответственность в Украине: Учебное пособие.- Изд. 2-е, дополн.- Х.:Одиссей, 2006.- 352 с.
108. Бурлака О. Види державних атестацій та їх особливості // Юридична Україна.- 2006.- № 3.- С. 34-39.
109. Гуржій Т. Адміністративно-процесуальні функції: концептуальні засади

- детермінації // Право України.- 2006.- № 11.- С. 15-17.
110. Карнарук А. Особливості адміністративного судочинства в Україні в умовах здійснення судової та адміністративної реформи // Підприємництво, господарство і право.- 2006.-№ 11.-С. 131-134.
111. Константний О. Суб'єктивні публічні права як об'єкт забезпечення адміністративним судочинством // Право України.- 2006.- № 8.- С. 96-99.
112. Кудря В. Види проваджень за зверненнями громадян до органів виконавчої влади та адміністративні (управлінські) послуги // Право України.- 2006.- №3.-С. 12-15.
113. Кузьменко О. Атестаційні провадження у адміністративному процесі // Право України.- 2005.-№ 11.-С. 14-17.
114. Лагода О. Адміністративна процедура, її значення та місце в адміністративно-процесуальній діяльності // Право України.- 2006.- №4.-С. 16-18.
115. Любимов А. Теоретичний підхід до визначення поняття адміністративного процесу // Підприємництво, господарство і право.- 2004.- № 11.-С. 89-91.
116. Миколенко О. І. Правове регулювання адміністративно-процесуального статусу учасників провадження в справах про адміністративні правопорушення // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ.- 2005.- № 1.-С. 138-142.
117. Сидоренко М. Чи можливо поставити остаточну крапку в підході до вирішення проблеми адміністративного процесуального права? // Право України.- 2006.- № 7.- С. 20-24.
118. Костицький В. Економічний патріотизм як складова національної ідеї в умовах глобалізації // Право України.- 2006.- № 12.- С. 3-8.
119. Бакалінська О. Захист економічної конкуренції: окремі питання правового регулювання // Юридичний журнал.- 2003.- № 11.- С. 45-50.
120. Котик О. Поняття іноземних інвестицій та їх місце у соціально-економічній сфері // Юридична Україна.- 2006.- № 10.- С. 60-65.
121. Селіванов В. М Підприємництво в стратегії демократичної трансформації і правового розвитку України // Юридичний вісник.- 2005.- №4.-С. 110-116.
122. Шелудько В. Регуляторна політика - невинуватені сподівання чи невикористані можливості? // Юридичний журнал.- 2004.- № 6.- С. 36-38.
123. Юсупов В. Визначеність зовнішньоекономічної політики держави - основний чинник її законодавчого забезпечення // Підприємництво, господарство і право.- 2005.- № 5.- С. 82-85.
124. Яворський Я. Правове регулювання недобросовісної конкуренції: світовий досвід та Україна // Право України.- 2005.- № 10.- С. 39—41.
125. Даиіліишн Б., Лисецькіш А. Аграрна політика: час визначитися // Урядовий кур'єр.- 2005.- 17 травня.- С. 13.
126. Козачок В. Державне регулювання в аграрному секторі // Адміністративне право в контексті європейського вибору України. Збірник наукових праць.- К.: Міленіум, 2004.- С. 147-150.
127. Бузунов Р. Місце кредитно-модульної системи організації навчального процесу в системі державного управління // Підприємництво, господарство і право.- 2006.- № 12.- С. 23-27.
128. Україна - суб'єкт європейського освітнього простору: Матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., Київ, 24-25 травня 2005 р.— К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2005.- 314 с.
129. Рудий В. М. Законодавче забезпечення реформи системи охорони здоров'я в Україні.- К.: Сфера, 2005.- 272 с.

130. Грузева Т. С. Право на охорону здоров'я у міжнародному і вітчизняному законодавстві // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я.- 2003.- № 3.- С. 65-73.
131. Державна політика з охорони громадського здоров'я в Україні: Навч. посіб / За ред. І. М. Солоненка, Л. І. Жаліло.- К.: Вид-во НАДУ 2004.-116 с.
132. Дешко Л. Поняття державного регулювання господарської діяльності в сфері охорони здоров'я // Право України.- 2005.- № 8.- С. 28-31.
133. Корж: І Ф. Військова служба в Україні: вступ, просування, припинення: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького.- К., 2004.- 20 с.
134. Петрів І. М. Конституційно-правові засади організації та діяльності Ради національної безпеки і оборони України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького.- К., 2004.- 19 с.
135. Національна безпека України: стан, кризові явища та шляхи їх подолання: Міжнар. наук.-практ. конфер. (Київ, 7-8 грудня 2005 р.). Збірник наук, праць / Редкол.: С. А. Єрохін, С. І. Пирожков, В. А. Гошовська, В. Ф. Погорілко та ін.- К.: Національна академія управління – Центр перспективних соціальних досліджень, 2005.- 400 с.
136. Олефір В. І. Адміністративно-правове регулювання протидії нелегальній міграції та торгівлі людьми / Національна академія внутрішніх справ України.- К.: Видавництво МВС України, 2004.- 308 с.
137. Погорілко В. Теоретичні і практичні проблеми сучасного українського державотворення // Прокуратура. Людина. Держава.- 2005.- №9.-С. 3-13.
138. Вшиняков О. Європейський Союз: дискримінаційний режим у торгівлі з Україною // Право України.- 2005.- С. 128-130.
139. Друзенко Г. Напередодні саміту Україна - ЄС: підсумки заради перспектив // Дзеркало тижня.- 2005.- № 46.- С. 5.
140. Кравчук І. Адаптація права України до права Європейського Союзу: цілі, етапи, пріоритети // Право України.- 2004.- № 10.- С. 132-135.
141. Посилення співпраці між Україною та ЄС щодо утвердження верховенства права в Україні. Аналітична доповідь та рекомендації / Під заг. ред. І. Солоненко.- К.: «K.I.C.», 2006.- 159 с.
142. Пухтецька А. Поняття європейського адміністративного простору: необхідність запровадження у вітчизняній адміністративно-правовій науці // Юридична Україна.- 2006.- № 2.- С. 383.
143. Святоцька В. Адаптація законодавства України про адвокатуру до європейських стандартів: деякі питання // Право України.- 2005.- №10.-С. 87-89.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Конституційне право України» вивчається відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за галуззю знань «Право» напряму підготовки «Правознавство» впродовж третього навчального семестру. Загальний обсяг курсу становить 210 годин (7 кредитів ECTS). На аудиторні заняття для студентів заочної форми навчання відведено 20 годин (лекції – 10 годин, семінарські заняття – 10 годин). Самостійна та індивідуальна робота для студентів заочної форми навчання складає відповідно 190 годин. Форма підсумкового контролю – екзамен. Окрім того, навчальним планом передбачено виконання курсової роботи.

Навчальний курс «Конституційне право України» належить до циклу нормативних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки. **Метою** його викладання є опанування студентами обсягу загальнообов'язкових навчальних тем, що розкривають закономірності та особливості розвитку і функціонування інститутів конституційного права й спираються на відповідні напрями наукових досліджень. Вивчення дисципліни дозволяє правильно оцінювати конкретні конституційно-правові явища, застосовувати конституційне законодавство. Водночас, поняття та категорії, що вивчаються конституційним правом, створюють своєрідний фундамент, ґрунтуючись на якому, напрацьовуються дефініції інших галузевих юридичних навчальних дисциплін.

Вивчення курсу «Конституційне право України» передбачає реалізацію наступних завдань:

1. студіювання розділів і тем, які охоплюють основні інститути конституційного права України та здобутки й досягнення відповідної галузевої науки;
2. формування конституційно-правового науково-категоріального апарату;
3. опанування конституційним законодавством, передусім Конституцією України як основним джерелом всієї системи національного права і пріоритетною цінністю правової системи України;
4. встановлення міждисциплінарних зв'язків;
5. формування навичок застосування конституційно-правових норм у практичній роботі юриста.

Після опанування дисципліною «Конституційне право України» студенти мають знати:

1) *на фундаментальному рівні* – основи загальної теорії та історії конституційного права (предмет, метод, система, джерела, функції конституційного права, конституційно-правові відносини, конституційно-правова відповідальність), основи конституційного ладу України, конституційно-правовий статус людини і громадянина, форми безпосередньої демократії, конституційно-правові основи організації та здійснення державної влади в Україні, територіальний устрій та місцеве самоврядування, основи конституційної юстиції та правового захисту Конституції України.

2) *на науково-категоріальному рівні* – основні категорії та поняття, необхідні для опанування курсу, зокрема «конституція», «конституційно-правова норма», «конституційно-правовий інститут», «конституційний юридичний факт», «конституційно-правова відповідальність», «конституційно-правові відносини», «конституційний лад», «громадянство», «іноземець», «біженець», «народовладдя», «вибори», «виборчі системи», «референдум», «парламент», «народний депутат», «президент», «імпічмент», «суд», «адвокатура», «прокуратура», «адміністративно-територіальний устрій» тощо.

3) *на практично-творчому рівні* – вимоги, які висуваються до юристів, що працюють в органах державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, у структурі політичних партій та громадських організацій, долучаються до виборів в органи державної влади місцевого самоврядування на рівні дільничних та окружних виборчих комісій тощо.

Окрім того, студенти повинні вміти:

1) *на відтворюючому рівні* – орієнтуватися у загальній та особливій частині конституційного права України, правильно оцінювати сутність та зміст конкретних конституційно-правових явищ, розумітися у чинному законодавстві України, зокрема Конституції України, законах України, підзаконних нормативно-правових актах, застосовувати його у відповідних ситуаціях.

2) *на евристичному рівні* – формувати власну думку щодо основних тем курсу, здійснювати самостійні наукові пошуки та дослідження, послуговуватися понятійним апаратом конституційного права України при вивченні інших юридичних дисциплін.

3) *на творчому рівні* – використовувати здобуті знання для збільшення ефективності майбутньої професійної діяльності.

Оволодіння знаннями забезпечується поєднанням різних форм і методів навчання: лекції, семінарські заняття, індивідуальні завдання, самостійна робота, консультації.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Змістовий модуль 1.

Основи загальної теорії конституційного права

Тема 1. Конституційне право України як галузь права

Поняття конституційного права України. Предмет і методи конституційного права України як галузі права. Поняття, особливості та класифікація норм конституційного права України. Конституційно-правові інститути. Конституційно-правові відносини: поняття, суб'єкти, об'єкти. Юридичні факти у конституційному праві України.

Джерела конституційного права України права: поняття, особливості, види. Закони як джерела конституційного права України. Міжнародно-правові акти в системі джерел конституційного права. Інші джерела конституційного права України (акти референдумів, акти Конституційного Суду України, підзаконні нормативно-правові акти тощо).

Тема 2. Історія конституційного права України

Основні етапи становлення та розвитку конституційного права як галузі права. Історія конституційного права України як науки і навчальної дисципліни

Тема 3. Конституція як Основний закон суспільства та держави

Поняття конституції як особливого нормативно-правового акту. Класифікація (типологія) конституцій. Етапи українського конституціоналізму. Підготовка та прийняття Конституції України 1996 р. Сучасний етап конституційної реформи.

Загальна характеристика та структура Конституції України. Юридичні властивості (особливості) Конституції України. Фактори, які обумовлюють необхідність внесення змін до Конституції. Порядок внесення змін до Конституції, суб'єкти внесення змін.

Тема 4. Юридична відповідальність в конституційному праві України

Поняття та види юридичної відповідальності в конституційному праві. Конституційно-правова відповідальність: поняття, ознаки, критерії класифікації (джерела, суб'єкти, інстанції, форми здійснення контролю за дотриманням конституційно-правових норм). Адміністративна відповідальність за порушення конституційного законодавства. Кримінально-правова відповідальність за порушення конституційного законодавства.

Змістовий модуль 2.

Загальні засади конституційного ладу України

Тема 5. Основи державного ладу України

Поняття конституційного ладу. Система основних засад конституційного ладу України. Загальні засади державного ладу України. Україна як суверенна, незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Основи функції Української держави.

Тема 6. Основи суспільного ладу України

Поняття і принципи суспільного ладу України. Організаційна структура суспільного ладу України. Конституційні основи закріплення політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Гарантії конституційного ладу України: поняття та види.

Змістовий модуль 3.

Конституційно-правовий статус людини і громадянина

Тема 7. Конституційні права, свободи і обов'язки людини і громадянина

Поняття та особливості прав і свобод громадян України. Підходи до класифікації прав і свобод людини і громадянина. Чотири покоління прав людини. Міжнародні стандарти прав людини та їхнє відображення в Конституції України. Конституційно-правове регулювання особистих, політичних, соціально-економічних, культурних прав громадян України. Механізм реалізації основних прав і свобод громадян та його конституційне закріплення. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (омбудсман): конституційно-правовий статус. Права людини і громадянина в умовах надзвичайного стану та їх гарантії. Поняття обов'язків людини

і громадянина. Основні обов'язки громадян України, їхня загальна характеристика.

Тема 8. Громадянство України та статус іноземців

Поняття громадянства України як взаємозв'язку особи і держави. Політико-правові принципи громадянства України. Характеристика законодавства України про громадянство. Документи, що підтверджують громадянство України. Підстави набуття та припинення громадянства України. Органи, які беруть участь у вирішенні питань громадянства, та їхня компетенція. Правовий режим іноземців, біженців, осіб без громадянства, закордонних українців, внутрішньо переміщених осіб.

Змістовий модуль 4.

Основи безпосередньої демократії в Україні

Тема 9. Конституційне регулювання виборів і референдумів в Україні

Поняття та правові засади виборів. Основні принципи виборів. Види виборчих систем (мажоритарна, пропорційна, змішана). Виборча квота (виборчий метр). Виборчі списки. Загальна характеристика виборчої системи України. Активне і пасивне виборче право. Виборчі цензи (кваліфікації). Особливості виборчого процесу в Україні: проведення місцевих виборів, виборів народних депутатів України, Президента України. Основні стадії виборчого процесу. Конституційно-правовий статус Центральної та інших виборчих комісії Одномандатні (уніномінальні) виборчі округи. Багатомандатні (поліномінальні) виборчі округи. Виборчі дільниці. Гарантії реалізації та захисту виборчих прав громадян України.

Конституційно-правові основи референдної демократії в Україні. Поняття всеукраїнського референдуму, його види (конституційний, ратифікаційний, законодавчий, загальний). Предмет референдуму. Принципи проведення референдуму. Суб'єкти ініціювання та призначення (проголошення) всеукраїнського референдуму. Порядок підготовки та проведення референдуму. Визначення та опублікування результатів референдуму. Юридична відповідальність за порушення законодавства про референдум.

Змістовий модуль 5.

Основи організації та здійснення державної влади в Україні Тема 9. Теоретичні основи організації та здійснення державної влади в Україні

Державна влада як інститут конституційного права. Конституційні засади закріплення, організації та здійснення державної влади в Україні. Поняття, види і система органів державної влади в Україні. Функції органів державної влади в Україні.

Тема 10. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України

Поняття парламенту. Теорія парламентаризму в сучасному світі. Верховна Рада України – український парламент. Склад та структура парламенту України. Фракції парламенту. Комітети та комісії Верховної Ради України. Конституційно-правовий статус Голови Верховної Ради України. Заступники Голови Верховної Ради України. Функції та повноваження Верховної Ради України. Акти Верховної Ради України, їх юридична природа. Законодавчий процес у Верховній Раді України. Взаємовідносини Верховної Ради України з іншими органами державної влади.

Поняття конституційно-правового статусу народного депутата України. Повноваження та форми діяльності народного депутата України у Верховній Раді України та її органах. Гарантії депутатської діяльності. Депутатський імунітет та індемнітет.

Тема 11. Конституційний статус Президента України

Загальна характеристика статусу Президента України. Місце і роль Президента в системі державних органів України. Становлення інституту Президента в Україні. Порядок обрання Президента України та вступу його на пост. Функції та повноваження Президента України. Підстави дострокового припинення повноважень Президента України. Поняття «вето Президента», його види, застосування в Україні. Проблеми застосування імпічменту в Україні.

Тема 12. Виконавча влада в Україні

Поняття виконавчої влади та система її органів в Україні. Місце Кабінету Міністрів України в системі органів державної влади. Склад і порядок формування Кабінету Міністрів України. Припинення повноважень Кабінету Міністрів України. Основні повноваження Уряду. Повноваження Кабінету Міністрів України у відносинах з Президентом України. Повноваження Кабінету Міністрів України у відносинах з Верховною Радою України. Правовий статус Прем'єр-міністра України. Акти Уряду України. Міністерства та інші

центральні органи виконавчої влади, порядок їх формування, повноваження. Порядок утворення та діяльності місцевих державних адміністрацій.

Тема 13. Органи правосуддя в Україні

Судова влада як одна з гілок державної влади в Україні. Ознаки та функції судової влади. Суд як орган судової влади. Судова система України. Система судів загальної юрисдикції, їх функції і повноваження. Правовий статус суддів України.

Тема 14. Конституційний Суд України

Поняття та форми правової охорони конституції. Конституційний Суд України в системі судової влади України. Порядок формування Конституційного Суду України. Голова Конституційного Суду України. Функції та повноваження Конституційного Суду України.

Коло суб'єктів, які можуть звертатися до Конституційного Суду. Порядок діяльності Конституційного Суду України та процедура розгляду ним справ. Рішення і висновки Конституційного Суду України, їх значення.

Тема 15. Прокуратура України

Поняття конституційно-правового статусу прокуратури України. Система і структура прокуратури. Функції та повноваження прокуратури. Порядок діяльності органів прокуратури. Акти прокуратури України

Змістовий модуль 6.

Місьцеве самоврядування в Україні

Тема 16. Поняття та система місцевого самоврядування в Україні

Поняття та система органів місцевого самоврядування. Порядок формування органів місцевого самоврядування. Повноваження органів місцевого самоврядування. Форми реалізації повноважень територіальних громад. Статус голів органів самоврядування. Особливості порядку організації і функціонування місцевого самоврядування у місті Києві. Гарантії місцевого самоврядування в Україні. Проблеми реформування місцевого самоврядування в Україні. Децентралізація влади.

Змістовий модуль 7.

Система адміністративно-територіального устрою України.

Основи національної безпеки і оборони України

Тема 18. Територіальний устрій України

Поняття державно-територіального устрою України. Принципи територіальної організації України. Державна територія України: поняття, основні етапи формування, склад. Конституційно-правовий статус Державного кордону України. Система адміністративно-територіального устрою України. Конституційно-правовий статус столиці України. Особливості статусу інших територій та адміністративно-територіальних одиниць України. Правовий статус Автономної Республіки Крим.

Тема 19. Конституційно-правові основи національної безпеки і оборони України

Поняття, об'єкти, суб'єкти і принципи національної безпеки України. Законодавчі основи забезпечення національної безпеки. Система забезпечення національної безпеки України. Поняття, основи та організація оборони Української держави. Збройні сили України.

3. ТЕМАТИКА І ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар № 1.

Конституція як Основний закон суспільства та держави

Мета: визначити поняття та особливості конституцій, їх види, прослідкувати історію чинного Основного Закону, його структуру та функції, роль і місце в системі джерел національного права

Зміст семінарського заняття:

1. Поняття та юридичні властивості (особливості) конституції.
2. Класифікація конституцій.
3. Конституційний процес в незалежній Україні: основні етапи.
4. Структура й функції Конституції України.
5. Порядок внесення змін до Конституції України.

Термінологічний мінімум: конституція, юридична конституція, фактична конституція, октройована (дарована) конституція, конституціоналізм, конституціоналізація, структура Конституції України, преамбула, функції Конституції України.

Ситуативні завдання:

Завдання №1

Побудуйте таблицю «Класифікація конституцій». За складеною таблицею охарактеризуйте Конституцію України

Завдання №2

На основі аналізу тексту Конституції України встановіть:

- ☐ яку роль виконує преамбула Конституції? Чи обов'язковою є її наявність?
- ☐ який з розділів Конституції є найбільшим за кількістю статей і чому?
- ☐ який з розділів Конституції є найменшим за кількістю статей і чому?
- ☐ з якої причини до Конституції було включено розділи «Прикінцеві положення» та «Перехідні положення»?

Завдання №3

Побудуйте алгоритм внесення змін до Конституції України за передбаченими у розділі XIII Конституції України стадіями. Окремо випишіть суб'єктів, задіяних у процедурі внесення змін до Конституції України. Порівняйте порядок внесення змін до Конституції України з подібною процедурою у зарубіжних країнах.

Методичні вказівки до семінарського заняття № 1:

При розгляді першого питання потрібно з'ясувати поняття та юридичні властивості (особливості) конституції як нормативно-правового акту найвищої юридичної сили, який є Основним Законом суспільства і держави, регулює найважливіші суспільні відносини, містить норми прямої дії, має особливий порядок прийняття, внесення до нього змін і доповнень та його захисту і гарантування. Слід розкрити основні аспекти, у яких розглядається конституція (як нормативно виражений порядок організації та здійснення державного владарювання (фактична конституція); як сукупність писаних правових актів (законів і судових прецедентів) та джерел звичаєвого характеру (конституційних звичаїв і конституційних угод); як система обмежень державної влади, встановлена шляхом проголошення прав і свобод людини та громадянина і визначення їх юридичних гарантій; як основний закон, єдиний нормативний акт найвищої юридичної сили тощо). Необхідно визначити та охарактеризувати юридичні властивості конституції, зокрема: особливий суб'єкт, який встановлює конституцію чи від імені якого вона приймається; установчий, первинний характер конституційних приписів; всеохоплюючий характер конституційної регламентації, тобто тих сфер суспільних відносин, на які вона впливає та ін.

Розкриваючи друге питання слід класифікувати конституції за різними критеріями: за порядком прийняття (народні та даровані (октройовані)), за формою (писані та неписані), за формою правління (республіканські та монархічні), за формою державного устрою (унітарні, федеративні та конфедеративні), за порядком внесення змін та доповнень (гнучкі та жорсткі) та ін.

У третьому питанні необхідно прослідкувати основні етапи конституційного процесу незалежної України, визначити його особливості. Так, варто згадати, що Конституція України була прийнята лише через п'ять років після проголошення незалежності України, найпізніше з усіх республік колишнього СРСР. Дослідники умовно виокремлюють такі періоди в її історії: перший (1991 – 1996 рр.) – здобуття Україною незалежності, Договір «Про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування на період до прийняття нової Конституції України» 1995 р., прийняття Конституції України 28 червня 1996 р.; другий (1996 – 2004 рр.) – реалізація розділу XV Конституції України «Перехідні положення», проведення всеукраїнського референдуму 2000 р., прийняття Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 р.; сучасний (з 2004 р.) – реалізація конституційної реформи, ухвалення рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 р. (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України) від 30 вересня 2010 р. та визнання неконституційними попередніх змін, прийняття Закону України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р.

При опрацюванні четвертого питання слід виокремити основні складові Конституції України (преамбула, основна частина, прикінцеві та перехідні положення) та охарактеризувати їх. Окремо слід з'ясувати поняття функцій Конституції, розглянути теоретико-методологічні підходи до їх класифікації. Так, за об'єктами впливу на суспільні відносини функції Конституції України поділяють на політичну, економічну, соціальну, культурну та ін., за засобами впливу – на регулятивну, охоронну, інтегративну тощо.

У п'ятому питанні необхідно розкрити процедуру (порядок) внесення змін та доповнень до Конституції України (Розділ XIII).

Окремо слід назвати суб'єктів внесення змін (Президент України, народні депутати України) та звернути увагу на відмінності у процедурі прийняття законопроектів про внесення змін до розділів I, II, XIII. Студент також має встановити, у яких випадках внесення змін до Конституції України не допускається.

Рекомендовані джерела:

базові: 3, 4, 7, 8, 40, 41, 43;

допоміжні: 6, 7, 18, 24, 34, 37, 46, 48, 49, 59, 66, 70-73, 78, 80.

Семінар № 2-3.

Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина

Мета: з'ясувати сутність прав, свобод і обов'язків людини і громадянина, охарактеризувати їхні види, звернути увагу на співвідношення національних конституційних нормативно-правових і міжнародних актів у сфері прав і свобод людини і громадянина.

Зміст семінарського заняття:

1. Поняття прав та свобод людини і громадянина.
2. Міжнародно-правові документи про права людини.
3. Класифікація прав та свобод людини і громадянина: основні підходи.
4. Сутність особистих прав і свобод.
5. Політичні права громадян України в системі прав і свобод.
6. Характеристика соціальних, економічних та культурних прав людини.
7. Обов'язки людини і громадянина згідно з Конституцією України.
8. Механізм реалізації і гарантії прав та свобод людини і громадянина.
9. Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Термінологічний мінімум: право людини, свобода людини, особисті права і свободи, політичні права і свободи, соціальні права і свободи, економічні права і свободи, культурні права і свободи, міжнародні стандарти прав людини, покоління прав людини, ратифікація, імплементація, омбудсман

Ситуативні завдання:

Завдання №1

Основоположник доктрини природних невідчужуваних прав людини Джон Локк вважав основними правами громадян право на життя, свободу та майно. Декларація незалежності США 1776 р. проголосила право на життя, свободу та прагнення до щастя. Французька Декларація прав людини і громадянина 1789 р. основними правами назвала право на свободу, власність, безпеку та опір пригнобленню. Які, на Вашу думку, права людини є для нашої країни найбільш актуальними в сучасних умовах? Відповідь аргументуйте.

Завдання №2

Заповніть незаповнені місця в таблиці:

«Види конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні»

За формою здійснення				
Індивідуальні (право на життя)				
За черговістю проголошення				
Права першого покоління (невідчужувані (особисті) права, наприклад право на свободу думки тощо)				
За сферами життєдіяльності суспільства				
	Політичні права і свободи: - право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації (ст. 36 Конституції України);			

Завдання № 3

Громадянин Іваненко, який мешкає в готельному номері, вночі був несподівано розбуджений стуком у двері. З'ясувалося, що прийшла адміністрація, щоб перевірити, чи не залишив Іваненко в номері на ніч сторонніх. Іваненко обурився на вторгнення адміністратора і звинуватив її в замаху на право недоторканності

житла, яке закріплено в Конституції України. Адміністратор відповіла, що це право на готельні номери не поширюється. Хто правий в даній суперечці? Відповідь аргументуйте;

Завдання №4

Випишіть із Конституції України статті, які відображають економічні, політичні, ідеологічні та соціальні гарантії прав і свобод людини і громадянина.

Творче завдання:

Чи вважаєте Ви доцільним законодавче закріплення четвертого покоління прав, до яких, зокрема, відносять право на евтаназію, одностатеві шлюби тощо. Наведіть приклади держав, які вже вирішили це питання на законодавчому рівні. Висловіть власну позицію з вказаної проблеми.

Методичні вказівки до семінарського заняття № 2-3:

При розгляді першого питання слід визначити поняття прав та свобод людини і громадянина. Необхідно встановити, чим відрізняється поняття «права» і «свободи», «права людини» і «права громадянина», «конституційні права і свободи» та «неконституційні права і свободи». Варто також охарактеризувати природно-правовий та позитивістський напрями розуміння сутності прав людини.

Вивчаючи друге питання, студент має ознайомитися із текстами найбільш значущих, фундаментальних міжнародних документів, що закріплюють основні права і свободи людини і громадянина. Це, зокрема, Загальна декларація прав людини і громадянина 1948 р., Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950 р., Міжнародний Пакт про громадянські і політичні права 1966 р., Міжнародний Пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1966 р., Конвенція про припинення злочину апартеїду і покарання за нього 1973 р., Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р., Конвенція про права дитини 1989 р. та ін. Слід запам'ятати, що міжнародно-правові акти у галузі прав людини прийнято називати міжнародними стандартами.

Опрацьовуючи третє питання, необхідно розглянути основні підходи до класифікації прав і свобод людини і громадянина. Так, за суб'єктом виокремлюють права громадян, права іноземців, права осіб

без громадянства (апатридів), за формою здійснення – індивідуальні й колективні (право на страйк), за черговістю проголошення – права першого, другого, третього та четвертого покоління, за сферами життєдіяльності – особисті, політичні, економічні, соціальні, культурні, за значенням для особи – основні й доповнюючі тощо.

У четвертому питанні слід з'ясувати сутність особистих прав і свобод людини і громадянина, які надають людині можливість вільно розпоряджатися собою, користуватися невідчужуваними благами особистої свободи, забезпечують життєво необхідні умови існування (право на життя, на повагу до гідності, на свободу та особисту недоторканість, право на недоторканість житла, право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції тощо).

У п'ятому питанні студент має розкрити сутність політичних прав і свобод, що відображають можливості громадян брати участь у суспільно-політичних відносинах, у формуванні представницьких органів державної влади та місцевого самоврядування (право на участь в управлінні державними справами, право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації, право проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, виборчі права та ін.)

У шостому питанні студент повинен охарактеризувати соціальні й економічні права та свободи, які покликані забезпечити належний життєвий рівень, соціальну захищеність, можливість проявляти підприємливість та ініціативу у реалізації своїх здібностей та придбанні засобів для існування (право на приватну власність; на підприємницьку діяльність; на працю, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом; на страйк; на відпочинок; право громадян України на соціальний захист, на житло; на достатній життєвий рівень та ін.) Культурні права та свободи – це можливості збереження та розвитку національної самобутності людини, доступу до духовних досягнень свого народу та всього людства, можливості участі у науковому житті (право на освіту, на свободу наукової, технічної і художньої творчості тощо).

При вивченні сьомого питання потрібно розкрити сутність поняття «конституційний обов'язок», визначити та охарактеризувати конституційні обов'язки громадян України (захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів; незаподіяння шкоди природі та культурній спадщині; сплата податків і зборів; неухильне дотримання

Конституції та законів України; утримання батьками дітей до їхнього повноліття, піклування повнолітніми дітьми над непрацездатними батьками).

У восьмому питанні необхідно охарактеризувати механізм реалізації та гарантії прав та свобод людини і громадянина в Україні. У науці конституційного права під гарантіями прав та свобод людини і громадянина традиційно розуміють умови, засоби, способи, які забезпечують їхнє здійснення та всебічну охорону у повному обсязі. Завдання студента – визначити їхню систему, критерії класифікації та основні види. Так, вчені виокремлюють загальні (економічні, політичні, соціальні, організаційні, ідеологічні) та спеціальні (нормативно-правові, організаційно-правові); матеріальні, організаційні, духовні та юридичні; загальні, спеціальні, індивідуальні та інші гарантії прав та свобод людини і громадянина. Окрему увагу слід звернути на власне юридичні гарантії, які різняться за функціональною спрямованістю (гарантії реалізації, гарантії охорони, гарантії захисту), змістом (матеріальні й процесуальні), сферою дії (внутрішньодержавні (національні) й міжнародно-правові), способом викладення в нормативно-правових актах (прості, складні, змішані), форми закріплення (конституційні й галузеві). Детального аналізу вимагають саме конституційні гарантії прав та свобод людини і громадянина, які поділяють на дві групи – універсальні та специфічні.

Останнє питання присвячене характеристиці конституційно-правового статусу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (омбудсмана). Основну увагу потрібно присвятити особливостям роботи Уповноваженого в Україні – порядку призначення та звільнення з посади, організації діяльності, функціям та повноваженням, гарантіям забезпечення діяльності тощо. Окремо слід визначити роль інституту омбудсмана в механізмі захисту прав та свобод людини і громадянина в Україні.

Рекомендовані джерела:

базові: 1, 2, 4, 5, 6, 18, 19, 28, 29, 38, 41, 43;

допоміжні: 4, 8, 11, 14, 15, 17, 19, 23, 26, 27–29, 32, 38–40, 44, 45, 51, 56, 63–65, 67–69, 75, 77, 81.

Семінар № 4.

Основи безпосередньої демократії в Україні

Мета: визначити поняття виборів та виборчої системи України, охарактеризувати процедуру проведення виборів, її основні стадії, детермінувати категорію «референдуми», визначити їхній предмет, порядок організації та проведення, розглянути основні види юридичної відповідальності за порушення виборчого та референдного законодавства.

Зміст семінарського заняття:

1. Поняття та форми здійснення безпосереднього народовладдя в Україні.
2. Поняття, правові засади та основні принципи виборів.
3. Види виборів та виборчих систем.
4. Порядок підготовки та проведення виборів в Україні:
 - 4.1 . вибори народних депутатів України;
 - 4.2 . вибори Президента України;
 - 4.3 . місцеві вибори
5. Поняття та види референдумів.
6. Принципи та порядок проведення референдумів в Україні.
7. Юридична відповідальність за порушення виборчого та референдного законодавства.

Термінологічний мінімум: вибори, мажоритарна виборча система, пропорційна виборча система, виборчий процес, виборчий округ, одномандатний (уніномінальний) виборчий округ, багатомандатний (поліномінальний) виборчий округ, виборча дільниця, виборча комісія, виборчий бюлетень, передвиборна агітація, абсентеїзм, референдум.

Ситуативні завдання:

Завдання №1

Класифікуйте вибори за різними критеріями. Отримані результати відобразіть у таблиці.

Завдання № 2

На виборах народних депутатів виборець Петренко отримав бюлетень та пішов до кабінки для голосування. Там він виявив, що забув дома окуляри, без яких він не міг читати, тому попросив одного з членів виборчої комісії зайти до нього в кабінку і допомогти поставити відмітку навпроти прізвища одного з кандидатів. Голова комісії у проханні Петренку відмовив, сказавши при цьому, що члени комісії дуже зайняті. В чому проявилася некомпетентність голови

дільничної виборчої комісії? Чи мав право Петренко виступати з подібним проханням?

Завдання № 3

О 9 годині ранку Ви прокинулися від звуків гучної музики. Підійшовши до вікна, Ви побачили флеш-моб за участю представників однієї з громадських організацій. Серед співів Ви виразно почули фразу: «Проголосуємо, друзі, в цей день за наших кандидатів! Адже сьогодні день виборів, день свята, день демократії!» Чи можна проводити агітацію у день виборів? Що тягне за собою подібне порушення?

Завдання № 4

Складіть порівняльну таблицю «Вибори народних депутатів України та вибори Президента України» за таким зразком:

Вибори народних депутатів України	Вибори Президента України
Види	
Принципи здійснення	
Етапи (стадії) виборчого процесу	
Органи, які здійснюють підготовку та проведення виборів	
Строки призначення та проведення виборів	
Кількість виборчих округів	
Порядок висування та реєстрації кандидатів	
Проведення передвиборної агітації (строки, форми і засоби)	
Голосування та встановлення результатів виборів	

Завдання № 5

Як потенційний виборець спробуйте самостійно скласти скаргу до окружної виборчої комісії з приводу порушення Ваших виборчих прав.

Методичні вказівки до семінарського заняття № 4:

У першому питанні слід визначити поняття безпосереднього народовладдя та його охарактеризувати його форми (вибори, референдуми, дорадчі опитування, народні обговорення тощо). Потрібно вказати, що вищими формами безпосереднього здійснення народом влади визначено вибори і референдуми. Окрім того, необхідно перелічити загальні (суверенності народу, єдиновладдя народу, повновладдя народу та ін.) та інституціональні (спеціальні) принципи безпосередньої демократії.

У другому питанні потрібно з'ясувати сутність поняття вибори; вказати основні нормативно-правові акти, що визначають правові засади виборів в Україні, та розкрити принципи виборів в Україні (принцип вільних виборів; принцип обов'язковості виборів; принцип періодичності проведення виборів; принцип справедливих виборів; принцип дійсних і чесних, несфальсифікованих виборів; принцип загальності виборчого права; принцип рівності виборчого права; принцип прямого виборчого права; принцип таємності голосування).

При розгляді третього питання студент має визначити види виборів (за територіальною ознакою – загальнонаціональні й локальні (місцеві); за суб'єктами – вибори Президента України, вибори народних депутатів України; вибори депутатів місцевих рад; вибори сільських, селищних і міських голів; за часом проведення – чергові, позачергові, повторні; з огляду на правові наслідки – дійсні та недійсні) та виборчих систем (пропорційна, мажоритарна, змішана), встановити їх переваги й недоліки.

У четвертому питанні студент повинен охарактеризувати порядок підготовки та проведення виборів в Україні, зокрема строки здійснення, стадії (етапи) виборчого процесу відповідно до чинного законодавства (утворення територіальних виборчих округів; утворення виборчих дільниць; утворення окружних та дільничних виборчих комісій; формування списків виборців, їх перевірка та уточнення; висування та реєстрація кандидатів; проведення передвиборної агітації; голосування; підрахунок голосів виборців та встановлення підсумків голосування і результатів виборів тощо)

При опрацюванні п'ятого питання студенту потрібно розкрити сутність поняття «референдум», прослідкувати основні етапи його еволюції. Необхідно розглянути критерії класифікації та види референдумів (за предметом – конституційні, законодавчі, міжнародно-правові, територіальні, інституційні; за територією

проведення – загальнодержавні й локальні; за підставами проведення – обов’язкові й факультативні; за часом проведення – до законодавчі й післязаконодавчі; за суб’єктами ініціювання – ініційовані народом, органами державної влади, суб’єктами місцевого самоврядування).

У шостому питанні слід визначити принципи та порядок проведення референдумів в Україні відповідно до чинного законодавства, порівняти його зі стадіями виборчого процесу.

У сьомому питанні потрібно з’ясувати особливості юридичної відповідальності за порушення виборчого та референдного законодавства. Слід вказати, що вона має комплексний характер і поділяється на такі види, як: конституційно-правова, адміністративна, кримінальна та дисциплінарна відповідальність. Пріоритетною є конституційно-правова відповідальність.

Рекомендовані джерела:

базові: 4, 12, 13, 15, 24, 39, 41–43;

допоміжні: 1, 2, 3, 12, 16, 30, 31, 35, 47, 50, 60, 61.

Семінар № 5.

Конституційно-правовий статус Верховної Ради України

Мета: охарактеризувати конституційно-правовий статус Верховної Ради України, визначити порядок формування, структуру, особливості роботи, функції та повноваження українського парламенту, його роль і місце в системі органів державної влади.

Зміст семінарського заняття:

1. Теорія парламентаризму в сучасному світі. Верховна Рада України – український парламент.
2. Склад і структура Верховної Ради України
3. Функції та повноваження парламенту України.
4. Організаційні та правотворчі форми діяльності Верховної Ради України:
5. Законодавчий процес у Верховній Раді України.
6. Правовий статус народного депутата України.

Термінологічний мінімум: парламент, Верховна Рада України, депутатська фракція, комітет Верховної Ради України, тимчасові спеціальні й тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України, апарат Верховної Ради України, законодавчий процес, законодавча ініціатива, промудгація закону, сесія, пленарне засідання,

парламентські дебати, парламентські слухання, закон, постанова, резолюція, декларація, народний депутат України, депутатський запит, депутатське звернення, депутатський індемнітет та імунітет.

Завдання №1

Спираючись на Конституцію України, визначте дату наступних чергових виборів до Верховної Ради України.

Завдання №2

Через поважні причини окремі народні депутати України не змогли взяти участь в урочистій присязі, що відбувалася на першому засіданні Верховної Ради України нового скликання. Які правові наслідки такої ситуації?

Завдання №3

Зобразіть схематично стадії (етапи) законодавчого процесу в Україні. Окремо випишіть суб'єктів законодавчої ініціативи. Порівняйте перелік, вказаний в Конституції України, з переліком, зазначеним у Регламенті Верховної Ради України

Завдання №4

Виборці одного із одномандатних виборчих округів вирішили позбавити народного депутата України, обраного у їхньому окрузі, депутатського мандата у зв'язку із невиконанням передвиборних обіцянок. Чи зможуть виборці, відповідно до чинного законодавства, здійснити своє бажання? Чи існує в Україні інститут відкликання народного депутата України?

Методичні вказівки до семінарського заняття № 5:

При розгляді першого питання необхідно розкрити сутність поняття «парламент» як вищого органу народного представництва, уповноваженого приймати закони; прослідкувати основні етапи його розвитку, охарактеризувати його місце і роль в сучасному світі. Окремо слід зупинитися на українському парламенті – Верховній Раді України – його особливій політико-правій природі, що виявляється в його представницькому, колегіальному, виборному та постійному характері, організації та діяльності, періодичності формування, легальності, легітимності та інших ознаках.

У другому питанні слід охарактеризувати склад та структуру Верховної Ради України, зокрема кількісний (конституційний – 450 осіб, і фактичний), якісний (соціальний, партійний, національний, професійний, віковий, статевий) склад українського парламенту, його

політичну (депутатські фракції, коаліція депутатських фракцій) та організаційно-функціональну структуру (Голова Верховної Ради України, комітети, тимчасові спеціальні й тимчасові слідчі комісії). Доцільною також буде характеристика конституційно-правового статусу апарату Верховної Ради України.

У третьому питанні потрібно висвітлити функції та повноваження Верховної Ради України (ст. 85 Конституції України). До них, зокрема, належать представницька, законодавча, контрольна, фінансова, зовнішньополітична та інші функції

У четвертому питанні необхідно дати характеристику організаційним (сесії, пленарні засідання, парламентські дебати, парламентські слухання, проведення Днів Уряду у Верховній Раді України, заслуховування щорічних та позачергових послань Президента України про внутрішнє та зовнішнє становище України) та правотворчим формам діяльності Верховної Ради України (нормативні – прийняття законів, декларацій, ненормативні – прийняття постанов, заяв і звернень).

При відповіді на п'яте питання слід вказати, що законодавчий процес – це процедура ухвалення закону, яка складається із самостійних, логічно завершених етапів. Доцільним буде з'ясувати сутність терміну «закон», його ознаки, критерії класифікації (за значенням і місцем у системі законодавства, за строком дії, за суб'єктами законотворчості, за структурною формою, за галузевою ознакою тощо), види. Студенту необхідно ретельно опрацювати Регламент Верховної Ради України та відповідно до нього виокремити й охарактеризувати основні стадії законодавчого процесу в Україні, розкрити їхні особливості.

У шостому питанні потрібно розкрити конституційно-правовий статус представників українського народу у парламенті – народних депутатів України. Так, слід охарактеризувати політико-правову природу депутатського мандата (вільний, а не імперативний мандат; незалежність і професійність народного депутата; несумісність мандата народного депутата з іншими посадами та видами діяльності); підстави виникнення та припинення депутатського мандата; права і обов'язки народного депутата України у Верховній Раді України та за її межами; форми роботи народного депутата України (участь у засіданнях парламенту, участь у роботі депутатських фракцій, участь у роботі над законопроектами, участь у парламентських слуханнях, розгляд звернень громадян тощо); гарантії здійснення депутатських

повноважень (депутатська недоторканість – депутатський індемнітет й депутатський імунітет, соціальні та інші гарантії); особливості відповідальності народного депутата України (дисциплінарна, матеріальна тощо).

Рекомендовані джерела:

базові: 4, 12, 21, 33, 35, 41–43;

допоміжні: 9, 13, 20–22, 25, 33, 36, 41, 43, 62, 74, 79.

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання для самостійної роботи складаються із опрацювання питань, що виносяться на самостійне вивчення, та виконання контрольної роботи.

Перелік питань для самостійного опрацювання:

1. Поняття конституційного права України. Конституційне право як галузь національного права.
2. Роль і місце конституційного права в національній системі права.
3. Предмет і методи конституційного права України як галузі права.
4. Поняття та складові елементи системи конституційного права України.
5. Поняття, особливості та класифікація норм конституційного права.
6. Інститути конституційного права України.
7. Поняття та склад конституційно-правових відносин.
8. Суб'єкти конституційно-правових відносин.
9. Об'єкти конституційно-правових відносин.
10. Юридичні факти у конституційному праві України.
11. Джерела конституційного права: поняття, особливості, види.
12. Конституція – основне джерело конституційного права.
13. Поняття конституційного ладу України, його засади.
14. Україна як суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава.
15. Форма державного устрою України.
16. Форма правління в Україні, її особливості.
17. Державна символіка України.
18. Офіційні символи Глави держави.
19. Гарантії конституційного ладу України.

20. Поняття та принципи громадянства.
21. Підстави і порядок набуття громадянства України.
22. Припинення громадянства України.
23. Повноваження органів, які вирішують питання, пов'язані з громадянством України.
24. Правовий режим іноземців та осіб без громадянства в Україні.
25. Правовий статус біженців та внутрішньо переміщених осіб в Україні.
26. Становлення інституту Президента в Україні, його місце і роль в системі державної влади.
27. Порядок обрання Президента України.
28. Функції та повноваження Президента України.
29. Підстави дострокового припинення повноважень глави держави. Інститут імпідменту.
30. Правовий статус Ради національної безпеки і оборони України.
31. Правовий статус Адміністрації Президента України та інших допоміжних органів і служб.
32. Поняття виконавчої влади та система її органів в Україні.
33. Кабінет Міністрів України – вищий орган в системі виконавчої влади, його структура та склад.
34. Порядок формування та діяльності Кабінету Міністрів України.
35. Функції та повноваження Кабінету Міністрів України.
36. Акти Кабінету Міністрів України.
37. Правовий статус Прем'єр-міністра України.
38. Центральні органи виконавчої влади: структура, порядок формування, повноваження.
39. Місцеві державні адміністрації.
40. Судова влада в системі державної влади в Україні. Ознаки та функції судової влади.
41. Система судів України, їхні функції та повноваження.
42. Правовий статус суддів в Україні.
43. Принципи та форми діяльності адвокатури в Україні.
44. Конституційно-правовий статус прокуратури в Україні.
45. Конституційний Суд України у системі судової влади України.
46. Склад та порядок формування Конституційного Суду України.
47. Правовий статус суддів Конституційного Суду України.
48. Повноваження Конституційного Суду України.
49. Порядок діяльності Конституційного Суду України. Стадії конституційного провадження.

50. Акти Конституційного Суду України та їх значення.
51. Поняття територіального устрою України та його принципи.
52. Поняття державної території. Конституційно-правовий статус Державного кордону України.
53. Система адміністративно-територіального устрою України.
54. Конституційно-правовий статус області, району.
55. Конституційно-правовий статус міста, селища, села.
56. Конституційно-правовий статус міст Києва та Севастополя.
57. Поняття та види автономій. Автономна Республіка Крим – адміністративно-територіальна автономія у складі України.
58. Поняття та основні теорії місцевого самоврядування. Сучасна концепція місцевого самоврядування в Україні. Децентралізація влади.
59. Система органів місцевого самоврядування в Україні.
60. Повноваження місцевих рад та їх виконавчих комітетів.
61. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.

Контрольна робота з навчальної дисципліни «Конституційне право України» для студентів заочного відділення складається з трьох частин. У першій частині студенту необхідно дати визначення конституційних термінів. Наприклад, іноземець – це особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав. При виконанні даного завдання варто послуговуватися не лише навчальною та довідковою літературою (Шляхтун П. Конституційне право: словник термінів. – К., 2005), а й відповідним законодавством. У другій частині контрольної роботи слід дати розгорнуту відповідь на питання з курсу; у третій частині – розв'язати ситуативне завдання, спираючись на відповідні нормативно-правові акти.

Загальна кількість варіантів контрольних робіт – 15. Номер варіанта визначається за номером студента у списку в журналі академічної групи.

Контрольна робота виконується у вигляді реферату. Вона має бути надрукована за допомогою загальноприйнятих технічних засобів (друкарська машинка чи комп'ютер) на одному боці білого аркушу паперу формату А4 (210 x 297 мм) або виконана рукописним способом за умови чіткого розбірливого почерку з використанням чорнила синього або чорного кольору. Машинописний текст оформляється шрифтом Times New Roman текстового редактора Word

(кегель 14, інтервал 1,5). Щільність тексту повинна бути однаковою. Сторінки роботи обмежуються полями: ліве – не більше 30 мм, праве – не менше 10 мм, верхнє – не менше 20 мм, нижнє – не менше 20 мм.

Кожну структурну частину роботи починають з нової сторінки. Нумерація сторінок у роботі проставляється наскрізна, включаючи список літератури та додатки, і починається з титульного аркуша, на якому номер не вказується. Номери сторінок позначаються у правому верхньому кутку сторінки.

Перелік письмових робіт для самостійного виконання:

Варіант № 1.

1. Розкрийте зміст понять: «політична партія», «форма державного устрою», «вибори», «депутатський імунітет», «міністерство», «автономія».

2. Дайте відповідь на питання: «Поняття, особливості та класифікація норм конституційного права України. Конституційно-правові інститути».

3. Вирішіть ситуативне завдання. Відповідь обґрунтуйте.

З метою возз'єднання зі своєю сім'єю, яка постійно мешкає у Німеччині, громадянин України Петренко, який постійно проживає у м. Києві, вирішив подати заяву про вихід з українського громадянства. Сусід порадив йому звернутися до Міністерства юстиції України.

Чи правий в даному випадку сусід? Які органи вирішують питання, пов'язані з громадянством України (зокрема, про вихід із громадянства)?

Варіант № 2.

1. Розкрийте зміст понять: «конституційно-правова норма», «державні символи», «виборчий бюлетень», «біпатризм», «депутатський запит», «територіальна громада».

2. Дайте відповідь на питання: «Юридичні властивості, структура й функції Конституції України».

3. Вирішіть ситуативне завдання. Відповідь обґрунтуйте.

На території одного з сіл Черкаської області знайдена чорношкіра новонароджена дитина. Місце народження дитини, її батьки, зокрема їх громадянство невідомі. Яким чином вирішуватиметься питання її громадянства?

Варіант № 3.

1.Розкрийте зміст понять: «політичні права і свободи людини і громадянина», «громадянство», «передвиборна агітація», «закон», «прем'єр-міністр», «релігійна організація».

2.Дайте відповідь на питання: «Конституційний лад України: поняття, засади, гарантії».

3.Вирішіть ситуативне завдання. Відповідь обґрунтуйте.

Депутата сільської ради одного з районів Харківської області Іванченка за вчинення дрібного хуліганства було притягнуто до адміністративної відповідальності начальником районного управління міліції. Після того, як депутат розповів про цей випадок своїм знайомим, один з них заявив, що начальник районного управління міліції не мав права розглядати таку справу, оскільки Іванченко – депутат.

Проаналізуйте ситуацію. Відповідь аргументуйте.

Варіант № 4.

1.Розкрийте зміст понять: «конституційний лад», «іноземець», «депутатський індемнітет», «президент», «адвокатура», «абсентеїзм»

2.Дайте відповідь на питання: «Поняття й класифікація прав та свобод людини і громадянина в Україні».

3.Вирішіть задачу-казус:

Ініціативна група громадян – жителів міста Черкаси – звернулася до Черкаської міської ради з ініціативою розглянути на засіданні міської ради питання про перейменування міста. Секретар міської ради відмовив, посилаючись на те, що вирішення цього питання не входить до компетенції міської ради. Чи правомірною є відмова секретаря ради? Які суб'єкти уповноважені вирішувати питання про перейменування міст? Чи можуть виникнути труднощі у перейменуванні у зв'язку із тим, що місто Черкаси є обласним центром (перелік областей міститься у ч.2 ст. 133 Конституції України) ?

Варіант № 5.

1.Розкрийте зміст понять: «державний суверенітет», «виборчий процес», «конституційно-правові відносини», «комітет Верховної Ради України», «біженець», «ратифікація».

2.Дайте відповідь на питання: «Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини».

3. Вирішіть ситуативне завдання. Відповідь обґрунтуйте.

Виборця Петренка за п'ять днів до виборів було направлено до відрядження терміном на один місяць, у зв'язку з чим він звернувся до члена виборчої комісії, який чергував на виборчій дільниці, із запитанням: «Як йому вчинити в даній ситуації? Чи може він проголосувати?»

Дайте відповідь виборцю. Який порядок складання списків виборців, порядок включення до них громадян, ознайомлення громадян зі списками виборців, порядок оскарження неточностей у вказаних списках?

Варіант № 6.

1. Розкрийте зміст понять: «система конституційного права», «суспільний лад», «одномандатний виборчий округ», «депутатське звернення», «форма державного правління», «населений пункт».

2. Дайте відповідь на питання: «Поняття, принципи, підстави набуття та припинення громадянства України».

3. Вирішіть ситуативне завдання. Відповідь обґрунтуйте.

Виступаючи на семінарському занятті з конституційного права України, студент ніяк не погоджувався, що конституційне право України є провідною галуззю в національній системі права, фундаментальною навчальною дисципліною. При цьому він обґрунтовував свою позицію тим, що, наприклад, кримінальне та цивільне право вивчаються у вузі по два роки, входять до програми державних екзаменів, тому знання з цих предметів дійсно потрібні студентам. А як Ви вважаєте? Відповідь аргументуйте.

Варіант № 7.

1. Розкрийте зміст понять: «джерела конституційного права України», «закордонний українець», «комітет Верховної Ради України», «місцева державна адміністрація», «форма державного устрою», «територіальна автономія».

2. Дайте відповідь на питання: «Поняття, правові засади та основні принципи виборів в Україні».

3. Вирішіть ситуативне завдання. Відповідь обґрунтуйте.

Депутати Одеської міської ради розробили проект закону про особливий статус міста Одеси. У ньому було передбачено особливості здійснення економічно-господарської та інших видів

діяльності, фінансування, управління тощо. Чи може бути прийнятий вказаний закон Верховною Радою України ?

Варіант № 8.

1.Розкрийте зміст понять: «декларація», «апатрид», «тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України», «уряд», «муніципальна влада», «імпічмент».

2.Дайте відповідь на питання: «Поняття, принципи, підстави набуття та припинення громадянства України».

3.Вирішіть ситуативне завдання. Відповідь обґрунтуйте.

Отримавши на підпис декілька прийнятих парламентом законів, Президент України погодився з одним із них повністю, а з іншим – в окремих його частинах і наклав на нього вето. Чи правильно вчинив Президент України? Чи має він право вето? Якщо так, то якого (абсолютного чи відносного (відкладального)? Яким чином можна подолати вето Президента України? Які процедури включає в себе розгляд зауважень та пропозицій Президента України щодо закону України, на який накладено вето?

Варіант № 9.

1.Розкрийте зміст понять: «гарантії Конституції України», «вибори», «імміграція», «апарат Верховної Ради України», «народний засідатель», «громадське об'єднання».

2.Дайте відповідь на питання: «Склад і структура Верховної Ради України».

3.Вирішіть ситуативне завдання. Відповідь обґрунтуйте.

Громадянин Канади українського походження звернувся до комісії з питань громадянства при Президенті України з проханням прийняти його до громадянства України. Якими нормативними актами слід керуватися при вирішенні даного питання? За яких умов громадянину Канади може бути надано громадянство України? Які державні органи України вирішуватимуть дане питання?

Варіант № 10.

1.Розкрийте зміст понять: «структура Конституції України», «апатрид», «постанова Кабінету Міністрів України», «обласна рада», «багатомандатний виборчий округ», «місто зі спеціальним статусом».

2. Дайте відповідь на питання: «Президент України, його функції та повноваження».

3. Вирішіть ситуативне завдання. Відповідь обґрунтуйте.

Конституційний Суд України відмовив у розгляді клопотання малого підприємства про неконституційність постанови Кабінету Міністрів України. Чи правомірні дії суду? Якими нормативно-правовими актами врегульоване вказане питання? Яка компетенція Конституційного Суду України?

Варіант № 11.

1. Розкрийте зміст понять: «правова охорона Конституції», «права першого покоління», «притулок», «імплементация», «виборча комісія», «надзвичайний стан».

2. Дайте відповідь на питання: «Підстави дострокового припинення повноважень Президента України. Інститут імпічменту».

3. Вирішіть ситуативне завдання. Відповідь обґрунтуйте.

До Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини на електронну пошту надійшло звернення від громадянина Сидоренка про порушення його права на підприємницьку діяльність, що не заборонена законом. У зверненні повідомлялося, що відповідний позов знаходиться на розгляді в районному суді. Яким чином має вчинити омбудсман? Які форми захисту своїх прав може використати громадянин?

Варіант № 12.

1. Розкрийте зміст понять: «конституційно-правовий інститут», «виборча система», «регламент», «філіація», «засоби масової інформації», «закон».

2. Дайте відповідь на питання: «Правовий статус Ради національної безпеки і оборони України, Адміністрації Президента України та інших допоміжних органів і служб».

3. Вирішіть ситуативне завдання. Відповідь обґрунтуйте.

Громадянин України був призваний до лав Збройних сил України. У військовій частині він відмовився брати до рук зброю, мотивуючи це своїми релігійними переконаннями. Чи мав право громадянин України так вчинити? Які нормативні акти регулюють вказане питання? Чи можна вирішити цю ситуацію?

Варіант № 13.

1. Розкрийте зміст понять: «соціальні права людини і громадина», «натуралізація», «конституційно-правові відносини», «народний депутат України», «презумпція невинуватості», «суддя».

2. Дайте відповідь на питання: «Порядок формування, функції та повноваження Кабінету Міністрів України».

3. Вирішіть ситуативне завдання. Відповідь обґрунтуйте.

Голова Верховної Ради України у тридцяти денний термін після офіційного оголошення результатів виборів на урочистому засіданні Верховної Ради України зачитав присягу Президента України, тим самим провівши його інаугурацію. Чи вірно відтворено процес інаугурації? За яких умов і в які строки Президент України приносить присягу? Яким чином це відбувається

Варіант № 14.

1. Розкрийте зміст понять: «предмет конституційного права України», «Конституція», «право крові», «народний суверенітет», «парламентська сесія», «інаугурація».

2. Дайте відповідь на питання: «Центральні органи виконавчої влади: структура, порядок формування, повноваження».

3. Вирішіть задачу-казус:

Президент України звернувся до українського народу з вітанням з нагоди Дня соборності України. Чи належать вказані дії Президента України до кола його повноважень? Які нормативні акти регулюють дане питання?

Варіант № 15.

1. Розкрийте зміст понять: «культурні права людини і громадянина», «мажоритарна виборча система», «парламентська сесія», «почесне громадянство», «указ Президента України», «обласна рада».

2. Дайте відповідь на питання: «Система судів загальної юрисдикції України, їх функції та повноваження».

3. Вирішіть задачу-казус:

Громадянин В'єтнам протягом тривалого часу знаходився на території України без належного дозволу. Органи внутрішніх справ видали йому припис, в якому зазначалося, що протягом 72 годин він має покинути територію України. Цю вимогу було проігноровано.

Які документи надають право перебувати на території України на законних підставах? Чи правильно діяли органи внутрішніх справ? Якими мають бути дії, якщо іноземець відмовляється добровільно залишити територію України

5. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ:

1. Конституційно-правові норми відрізняються від інших правових норм:

- а) змістом;
- б) особливостями структури;
- в) установчим характером приписів;
- г) джерелами;
- г) письмовою формою (містяться в нормативно-правових актах);
- д) особливостями кола суб'єктів, відносини між якими вони регулюють.

2. Особливостями конституційно-правових відносин є те, що:

- а) вони є вольовими відносинами;
- б) більшість із них мають загальний характер;
- в) їх учасниками є національні меншини.

3. Правозмінюючими юридичними фактами у конституційному праві можуть бути:

- а) обрання міського голови;
- б) досягнення громадянином встановленого законом віку;
- в) набуття особою громадянства України.

4. До джерел конституційного права України належать:

- а) Конституція України;
- б) акти референдумів про внесення змін до Конституції України;
- в) закони України;
- г) постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України.

5. Існують такі функції Конституції:

- а) юридична;
- б) установча;
- в) політична;
- г) ідеологічна;

6. Дія Конституції держави поширюється на її громадян:

- а) тільки у тому випадку, якщо громадяни знаходяться на території своєї держави;

б) тільки у тому випадку, якщо громадяни знаходяться поза межами своєї держави;

в) як у випадку знаходження громадян на території своєї держави, так і у випадку їх знаходження за кордоном.

7. Юридичне верховенство Конституції полягає в тому, що:

а) вона має пріоритетне становище в системі національного законодавства України;

б) вона встановлює ієрархію нормативно-правових актів;

в) вона визначає сфери суспільних відносин, які підлягають правовому регулюванню.

8. Найважливішою властивістю конституції є:

а) її верховенство;

б) її стабільність;

в) її правовий захист.

9. Конституція України 1996 р. складається з:

а) 15 розділів та 161 статті;

б) 16 розділів та 151 статті;

в) 15 розділів та 151 статті;

г) 16 розділів та 161 статті.

10. - Межею індивідуальної свободи людини є:

а) права і свободи інших людей;

б) обов'язки людини;

в) свободи і обов'язки інших людей;

г) права і обов'язки інших людей;

11. Невтручання і непорушність основних прав і свобод людини означає:

а) жодне із зафіксованих у Конституції прав людини не може бути скасоване державою;

б) відмова людини від своїх основних прав і свобод є недійсною;

в) у разі будь-яких порушень прав і свобод людини вони повинні бути поновлені органами влади або законними діями особи, права якої було порушено;

12. У правах, свободах та обов'язках:

а) фіксуються стандарти поведінки, які вважаються обов'язковими;

б) фіксуються стандарти поведінки, які вважаються корисними, доцільними для нормальної життєдіяльності суспільства;

в) розкриваються основні принципи взаємовідносин особи і держави;

13. Гарантії прав і свобод людини і громадянина це:

а) підстави і способи, що забезпечують ефективну реалізацію прав і

свобод кожною людиною і громадянином;

б) умови і способи, що забезпечують ефективну реалізацію і свобод кожною людиною і громадянином;

в) умови і засоби, що забезпечують ефективну реалізацію і свобод кожною людиною і громадянином;

14. Право громадян збиратися мирно, без зброї проводити збори, мітинги, походи і демонстрації є однією з конституційних гарантій права громадян на:

а) свободу світогляду і віросповідання;

б) свободу думки і слова;

в) вільне вираження своїх поглядів і переконань;

г) використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб;

15. Абсолютними є наступні конституційні обов'язки:

а) обов'язок не виконувати явно злочинні розпорядження чи накази;

б) обов'язок не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей;

в) обов'язок не заподіювати шкоду природі і культурній спадщині;

г) обов'язок виконувати судові рішення;

16. Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила:

а) міжнародного договору;

б) законодавчого акту України;

в) і міжнародного договору, і законодавчого акту України;

17. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини призначається і звільняється з посади:

а) Президентом України;

б) Прем'єр-міністром України;

в) Верховною Радою України;

г) Верховним Судом України.

18. Встановіть відповідність між датами прийняття міжнародних нормативно-правових актів у галузі прав людини та їхніми назвами: а) 1948 р., б) 1966 р., в) 1950 р., г) 1989 р.:

1) Загальна Декларація прав людини; 2) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права; 3) Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; 4) Конвенція про права дитини;

19. Встановіть відповідність між видами та змістом конституційних прав і свобод:

а) соціальні та економічні права	1) право на підприємницьку діяльність, право на працю, право на житло, право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування,
в) культурні права;	2) право на освіту, право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, право на навчання рідною мовою
г) особисті права	3) право на життя, право на свободу і особисту недоторканість, право на недоторканість житла
г) політичні права	4) право на свободу об'єднання у політичні партії, право на участь в управлінні державними справами, право проводити збори, мітинги, походи і демонстрації

20 Встановіть відповідність між юридичними властивостями конституції та їх змістом:

а) має установчий, програмний та ідеологічний характер;	2) є первинним елементом, на якому засновуються права та обов'язки більшості суб'єктів державного та суспільного життя;
б) має підвищену стабільність;	3) внести зміни до Конституції набагато складніше, ніж внести зміни до звичайного закону
в) виступає юридичною базою поточного законодавства;	1) містить норми, які одночасно можуть бути основою галузевих правових норм
г) має найвищу юридичну силу	4) нормативно-правові та міжнародно-правові акти повинні відповідати Конституції.

21 Ознаками громадянства як певного зв'язку особи з державою є:

- а) правовий характер;
- б) обмеженість у просторі і необмеженість у часі;
- в) обмеженість у часі і необмеженість у просторі;
- г) необмеженість у просторі і часі;
- г) максимальний обсяг взаємних прав та обов'язків;

22 Джерелами інституту громадянства в Україні є:

- а) Конституція України;
- б) Закон України «Про громадянство України»;
- в) міжнародні договори України;
- г) підзаконні нормативно-правові акти.

23 В Україні:

- а) переважає принцип «права ґрунту» над принципом «права крові»;
- б) переважає принцип «права крові» над принципом «права ґрунту»;
- в) ці принципи є абсолютно рівнозначними;

24. Натуралізацією за законом є:

- а) встановлення піклування;
- б) встановлення опіки;
- в) усиновлення;

25. Закон України «Про громадянство України» був прийнятий:

- а) 18 січня 2001 р.;
- б) 05 квітня 2005 р.;
- в) 11 травня 2007 р.

26. Філіація це:

- а) набуття громадянства України за територіальним походженням;
- б) набуття громадянства України за народженням;
- в) набуття громадянства України у разі прийняття до громадянства.

27. Визначте відповідність між категоріями осіб та їх ознаками: а)

біженець, б) іноземець, в) апатрид, г) іммігрант; 1) особа без громадянства; 2) іноземець чи особа без громадянства, що отримали відповідний дозвіл на постійне проживання в Україні; 3) громадянин іноземної держави; 4) особа, яка не є громадянином України і внаслідок цілком обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися ним унаслідок таких побоювань;

28. Соціальне призначення виборів полягає в тому, що:

- а) вибори є вихідним принципом організації державного механізму та системи місцевого самоврядування;
- б) вибори виступають необхідним засобом надання владі легітимного характеру;
- в) вибори відіграють визначальну роль у формуванні політичної еліти суспільства;

29. Справжніми можна вважати вибори:

- а) якщо голосування є таємним;
- б) якщо відсутнім є тиск на виборців;
- в) якщо вибори проводяться на основі політичного плюралізму;
- г) якщо вибори можуть бути визнані недійсними;

30. Спільними ознаками виборів і референдуму є те, що:

- а) вони є формами безпосередньої демократії;
- б) можуть бути повторними;
- в) можуть бути черговими та позачерговими;
- г) можуть бути всеукраїнськими;

31. Найбільша втрата голосів виборців характерна для:

- а) мажоритарної системи виборів;
- б) пропорційної системи виборів;
- в) змішаної системи виборів;

32. Основна відмінність референдуму від виборів полягає:

- а) в об'єкті та меті волевиявлення виборців;
- б) у мотиві та меті волевиявлення виборців;
- в) у мотиві та об'єкті волевиявлення виборців.

33. Законодавчу компетенцію складають такі повноваження Верховної Ради України:

- а) призначення Всеукраїнського референдуму з питань про зміну території України;
- б) визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики;
- в) надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів України та денонсація міжнародних договорів України;
- г) затвердження переліку об'єктів державної власності, що не підлягають приватизації;

34. Коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України формується протягом:

- а) двох тижнів з дня відкриття першого засідання Верховної Ради України;
- б) одного місяця з дня відкриття першого засідання Верховної Ради України;
- в) двох місяців з дня відкриття першого засідання Верховної Ради України;

35. Акти Верховної Ради України приймаються у формі:

- а) закону;
- б) постанови;
- в) резолюції;

- г) указу;
- г) резолюції;
- д) звернення.

36. До представницьких повноважень Президента України належать:

- а) прийняття рішення про визнання іноземних держав;
- б) призначення та звільнення глав дипломатичних представництв;
- в) підписання та офіційне оприлюднення законів;
- г) призначення всеукраїнського референдуму щодо змін Конституції України.

37. До повноважень Президента України у сфері виконавчої влади належать:

- а) за поданням Кабінету Міністрів призначає на посаду і звільняє з посади голів місцевих державних адміністрацій;
- б) скасовує акти Ради Міністрів Автономної Республіки Крим;
- в) призначає Представника Президента України в Автономній Республіці Крим.

38. Умовами застосування процедури імпічменту Президента є:

- а) вчинення Президентом України державної зради або іншого злочину;
- б) ініціювання питання про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту більшістю від конституційного складу Верховної Ради України;
- в) наявність висновку Верховного Суду України про те, що діяння, в яких звинувачується Президент України, містять ознаки державної зради або іншого злочину;
- г) наявність висновку Конституційного Суду України щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про імпічмент.

39. Конституційний статус уряду обумовлюється:

- а) формою правління;
- б) формою державного режиму;
- в) формою державного устрою;

40. Участь Президента України у формуванні уряду є:

- а) вирішальною;
- б) номінальною;
- в) визначальною;

41. До складу Кабінету Міністрів України входять:

- а) Прем'єр-міністр;

- б) Перший віце-прем'єр-міністр,
- в) віце-прем'єр-міністри;
- г) міністри;

42. Який орган призначає персональний склад Кабінету Міністрів України:

- а) Верховна Рада України;
- б) Президент України;
- в) коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України;
- г) Рада національної безпеки і оборони України.

43. Винятковість судової влади полягає в тому, що:

- а) рішення судової влади є остаточним;
- б) рішення судів є обов'язковим до виконання;
- в) функції судової влади можуть здійснюватися виключно судами;
- г) суди здійснюють правосуддя самостійно;

44. Повнота судової влади визначається:

- а) її обсягом;
- б) її змістом;
- в) її самостійністю;
- г) остаточним характером рішень, що приймаються судом;

45. Рішення Європейського Суду з прав людини є орієнтиром:

- а) тільки для судів загальної юрисдикції;
- б) тільки для Конституційного Суду України;
- в) як для судів загальної юрисдикції, так і для Конституційного Суду України;

46. Склад Конституційного Суду України становить:

- а) 14 суддів;
- б) 16 суддів;
- в) 18 суддів.

47. Суддів Конституційного Суду України призначають:

- а) Верховна Рада України;
- б) Кабінет Міністрів України;
- в) Президент України;
- г) з'їзд суддів;

48. Суддя Конституційного Суду України призначається строком на:

- а) 5 років;
- б) 6 років;
- в) 9 років.

49. Визначте приналежність нижченаведених повноважень Верховної Ради України до певної сфери: а) сфера контрольної діяльності парламенту; б) сфера державотворчої діяльності; в) сфера зовнішньополітичної діяльності; г) сфера взаємовідносин Верховної Ради з Президентом; 1) визначення на законодавчому рівні правового режиму судоустрою, судочинства; 2) надання у встановлений законом строк згоди на обов'язковість міжнародних договорів України та денонсація міжнародних договорів України; 3) оголошення за поданням Президента України стану війни і укладення миру, схвалення рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України; 4) прийняття рішення про направлення запиту до Президента України на вимогу народного депутата України, групи народних депутатів України чи комітету Верховної Ради України.

50. Визначте відповідність між правами народного депутата й гарантіями цих прав та їхнім змістом: а) права народного депутата України у Верховній Раді; б) права народного депутата України у взаємовідносинах із засобами масової інформації, на забезпечення інформацією та її використання; в) права народного депутата України у взаємовідносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, об'єднаннями громадян України та іноземних держав; г) гарантії депутатської діяльності; 1) народний депутат має право звертатися із депутатськими запитами, вимагати відповіді на них; 2) народний депутат має право знайомитися з будь-якою конфіденційною та таємною інформацією з питань депутатської діяльності; 3) народний депутат має право порушувати у Верховній Раді України або її органах питання про необхідність проведення перевірок додержання законів органами державної влади; 4) народний депутат має право на щорічну оплачувану відпустку у міжсесійний період тривалістю 45 календарних днів із виплатою матеріальної допомоги на оздоровлення у розмірі подвійної місячної заробітної плати.

51. Визначте приналежність нижченазваних повноважень Президента України до певної сфери: а) сфера взаємовідносин з Верховною Радою та формування державних органів; б) сфера державного будівництва; в) сфера нормотворчої діяльності; г) сфера забезпечення конституційної законності; 1) право призупиняти дію актів Кабінету Міністрів України; 2) внесення до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни; 3) право вето щодо

прийнятих Верховною Радою України законів (крім законів про внесення змін до Конституції України) з наступним поверненням їх на повторний розгляд парламентом; 4) утворює суди у визначеному законом порядку.

6. ПЕРЕЛІК ПІДСУМКОВИХ ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ ПИТАНЬ

1. Поняття конституційного права України. Конституційне право як галузь національного права.
2. Роль і місце конституційного права в національній системі права.
3. Предмет і методи конституційного права України як галузі права.
4. Поняття та складові елементи системи конституційного права України.
5. Поняття, особливості та класифікація норм конституційного права.
6. Інститути конституційного права України.
7. Поняття та склад конституційно-правових відносин.
8. Суб'єкти конституційно-правових відносин.
9. Об'єкти конституційно-правових відносин.
10. Юридичні факти у конституційному праві України.
11. Джерела конституційного права: поняття, особливості, види.
12. Конституція – основне джерело конституційного права.
13. Поняття та юридичні властивості (особливості) конституції.
14. Класифікація конституцій.
15. Історія Конституції України 1996 року.
16. Структура та функції Конституції України.
17. Порядок внесення змін до Конституції України.
18. Поняття конституційного ладу України, його засади.
19. Україна як суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава.
20. Форма державного устрою України.
21. Форма правління в Україні, її особливості.
22. Державна символіка України.
23. Офіційні символи Глави держави.
24. Гарантії конституційного ладу України.
25. Поняття прав і свобод людини і громадянина, їх класифікація.
26. Міжнародно-правові документи про права людини і громадянина.
27. Сутність особистих прав і свобод.
28. Політичні права громадян України в системі прав і свобод.

29. Характеристика соціальних, економічних та культурних прав і свобод людини і громадянина.
30. Гарантії забезпечення прав і свобод людини та громадянина.
31. Обов'язки людини і громадянина згідно з Конституцією України.
32. Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
33. Поняття та принципи громадянства.
34. Підстави і порядок набуття громадянства України.
35. Припинення громадянства України.
36. Повноваження органів, які вирішують питання, пов'язані з громадянством України.
37. Правовий режим іноземців та осіб без громадянства в Україні.
38. Правовий статус біженців та внутрішньо переміщених осіб в Україні.
39. Поняття, правові засади та основні принципи виборів в Україні.
40. Види виборів в Україні.
41. Поняття та види виборчих систем.
42. Стадії виборчого процесу в Україні.
43. Поняття та види референдумів.
44. Принципи та порядок проведення всеукраїнського референдуму.
45. Юридична відповідальність за порушення виборчого та референдного законодавства.
46. Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні.
47. Склад і структура парламенту України.
48. Комітети Верховної Ради: поняття, завдання, функції.
49. Організація роботи Верховної Ради України. Апарат Верховної Ради України.
50. Функції та повноваження Верховної Ради України.
51. Законодавчий процес та його стадії.
52. Акти Верховної Ради України.
53. Правовий статус народного депутата України, основні форми його роботи.
54. Гарантії діяльності народного депутата України.
55. Становлення інституту Президента в Україні, його місце і роль в системі державної влади.
56. Порядок обрання Президента України.
57. Функції та повноваження Президента України.

58. Підстави дострокового припинення повноважень глави держави. Інститут імпідменту.
59. Правовий статус Ради національної безпеки і оборони України.
60. Правовий статус Адміністрації Президента України та інших допоміжних органів і служб.
61. Поняття виконавчої влади та система її органів в Україні.
62. Кабінет Міністрів України – вищий орган в системі виконавчої влади, його структура та склад.
63. Порядок формування та діяльності Кабінету Міністрів України.
64. Функції та повноваження Кабінету Міністрів України.
65. Акти Кабінету Міністрів України.
66. Правовий статус Прем'єр-міністра України.
67. Центральні органи виконавчої влади: структура, порядок формування, повноваження.
68. Місцеві державні адміністрації.
69. Судова влада в системі державної влади в Україні. Ознаки та функції судової влади.
70. Система судів України, їхні функції та повноваження.
71. Правовий статус суддів в Україні.
72. Принципи та форми діяльності адвокатури в Україні.
73. Конституційно-правовий статус прокуратури в Україні.
74. Конституційний Суд України у системі судової влади України.
75. Склад та порядок формування Конституційного Суду України.
76. Правовий статус суддів Конституційного Суду України.
77. Повноваження Конституційного Суду України.
78. Порядок діяльності Конституційного Суду України. Стадії конституційного провадження.
79. Акти Конституційного Суду України та їх значення.
80. Поняття територіального устрою України та його принципи.
81. Поняття державної території. Конституційно-правовий статус Державного кордону України.
82. Система адміністративно-територіального устрою України.
83. Конституційно-правовий статус області, району.
84. Конституційно-правовий статус міста, селища, села.
85. Конституційно-правовий статус міст Києва та Севастополя.
86. Поняття та види автономій. Автономна Республіка Крим – адміністративно-територіальна автономія у складі України.

87. Поняття та основні теорії місцевого самоврядування. Сучасна концепція місцевого самоврядування в Україні. Децентралізація влади.
88. Система органів місцевого самоврядування в Україні.
89. Повноваження місцевих рад та їх виконавчих комітетів.
90. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА:

Базові:

1. Загальна декларація прав людини (прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р.). – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015
2. Европейская Конвенция о защите прав человека и основных свобод от 4 ноября 1950 г. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.unn.ru/rus/books/evro.htm>
3. Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 8 червня 1995 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1%D0%BA/95-%D0%B2%D1%80>
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
5. Міжнародний Пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу до документу: http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_043
6. Міжнародний Пакт про економічні, соціальні і культурні права. – Електронний ресурс. – Режим доступу до документу: http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_042
7. Про внесення змін до Конституції України: Закон України від 8 грудня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005 . – № 2. – Ст. 44.
8. Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/742-18>
9. Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Ст. 429.
10. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
11. Про біженців та осіб, які потребують тимчасового або додаткового захисту: Закон України від 8 липня 2011 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>
12. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 17 листопада 2011 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>
13. Про вибори Президента України: Закон України від 5 березня 1999 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/474-14>
14. Про Вищу раду юстиції: Закон України від 15 січня 1998 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/22/98-%D0%B2%D1%80>

15. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 6 листопада 2011 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5475-17>
16. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65 (зі змінами та доповненнями).
17. Про державний кордон України: Закон України від 4 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 2. – Ст. 5. (зі змінами та доповненнями).
18. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>
19. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>
20. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
21. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 4 квітня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 19. – Ст. 134 (зі змінами та доповненнями).
22. Про Конституційний Суд України: Закон України від 16 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 49. – Ст. 272 (зі змінами та доповненнями).
23. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
24. Про місцеві вибори: Закон України від 14 липня 2015 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/595-19>
25. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20-21. – С. 190 (зі змінами та доповненнями).
26. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
27. Про правовий статус закордонних українців: Закон України від 4 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 25. – Ст. 343 (зі змінами та доповненнями).
28. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
29. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 23. – Ст. 176 (зі змінами та доповненнями).
30. Про правонаступництво України: Закон України від 12 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 46. – Ст. 617(зі змінами та доповненнями).
31. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
32. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 35. – Ст. 237 (зі змінами та доповненнями).

33. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>
34. Про статус гірських населених пунктів в Україні: Закон України від 15 лютого 1995 р. // Відомості Верховної Ради. – 1995. – № 9. – Ст. 58 (зі змінами та доповненнями).
35. Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 3. – Ст. 17 (зі змінами та доповненнями).
36. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15 січня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 11. – Ст. 79 (зі змінами та доповненнями).
37. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>
38. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 20. – Ст. 99 (зі змінами та доповненнями).
39. Про Центральну виборчу комісію: Закон України від 30 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 36. – Ст. 448 (зі змінами і доповненнями).
40. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року N 2222-IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України) від 30.09.2010 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-10>
41. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2-т. – Т.1–2./ За заг. редакцією Ю. Шемшученка. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008
42. Лисенков С. Основи конституційного процесуального права. Навчальний посібник. – К.: Юрисконсульт, 2007. – 270 с.
43. Шляхтун П. Конституційне право: словник термінів. – К.: Либідь, 2005. – 568 с.

Допоміжні:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
3. Кримінальний кодекс України. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 256 (зі змінами та доповненнями).
5. Про імміграцію: Закон України від 7 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 41. – Ст. 197 (зі змінами та доповненнями).
6. Про Комісію по розробці нової Конституції Української РСР: Постанова Верховної Ради Української РСР від 24.10.1990 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу до документу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/405-12>
7. Про Концепцію нової Конституції України: Постанова Верховної Ради Української РСР від 19.06.1991 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу до документу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1213-12>

8. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
9. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України восьмого скликання: Постанова Верховної Ради України від 4 грудня 2014 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/22-viii>
10. *Барабаш Ю.* Парламентська відповідальність Уряду в конституційній практиці країн ЄС та України / Ю. Барабаш // *Право України.* – 2007. – № 4.
11. *Білокурська О.* Щодо поняття конституційних обов'язків / О. Білокурська // *Право України.* – 2004. – № 10. – С. 85–88.
12. *Богашева Н.* Еволюція виборчого законодавства України (1989-2006 роки): Деякі аспекти / Н. Богашева, Ю. Ключовський, Л. Колісецька / Національний ун-т «Києво-Могилянська академія»; Інститут виборчого права. – К.: ПЦ «Фоліант», 2006. – 146 с.
13. *Бондарчук О.* Поняття інституту недоторканності депутата та його ознаки / О. Бондарчук // *Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр.* – 2007. – Вип. 36. – С. 231–236.
14. *Бородін І.* Права та свободи громадян, їх класифікація, гарантії реалізації / І. Бородін // *Право України.* – 2001. – № 12. – С. 32–34.
15. *Букач В.* Зміст конституційних політичних прав і свобод громадян / В. Букач // *Право України.* – 2001. – № 9. – С. 21–23.
16. *Вибори і референдуми в Україні: проблеми теорії і практики: Збірник / Центральна виборча комісія / М. Рябець (головний ред.).* – К.: ЦВК, 2001. – 352 с.
17. *Гладкіх В.* Соціальні права громадян в аспекті формування України як соціальної держави / В. Гладкіх // *Право України.* – 2005. – № 10. – С. 57–60.
18. *Головатий С.* Конституція України 1996 року в системі європейського конституціоналізму / С. Головатий // *Право України.* – 1997. – № 8. – С. 3–8.
19. *Гончаренко С.* Співвідношення економічних прав з іншими правами людини і громадянина в Україні / О. Гончаренко // *Право України.* – 2004. – № 9. – С. 55–58.
20. *Григоренко А.* Гарантії здійснення повноважень народним депутатом України / А. Григоренко // *Право України.* – 2004. – № 5. – С. 116–121.
21. *Григорук Н. Г.* Конституційно-правовий статус народного депутата України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.02 «Конституційне право» / Н. Г. Григорук. – К., 2004. – 21 с.
22. *Держалюк О.* Депутатський запит як засіб парламентського контролю в Україні: досвід та перспективи / О. Держалюк // *Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр.* – 2007. – Вип. 38. – С. 262–268.
23. *Домбровська О.* Зміст конституційного права на життя людини і громадянина / О. Домбровська // *Право України.* – 2002. – № 5. – С. 37–41.
24. *Єфграфова Є.* Висновок на законопроект про внесення змін до Конституції України (аналіз практики Конституційного Суду України) / Є. Єфграфова // *Право України.* – 2008. – № 12.
25. *Задорожній О.* Депутатська недоторканність: Сучасна парламентська та судова практика: правовий аналіз: [Монографія] / О. Задорожній, М. Добкін, А. Селіванов, М. Харитончук. – К.: Логос, 2003. – 287 с.
26. *Заворотченко Т.* Система конституційно-правових гарантій прав і свобод людини і громадянина в Україні / Т. Заворотченко // *Право України.* – 2002. – № 5. – С. 110–116.

27. *Закоморна О.* Особливості законодавчого регулювання діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини / *О. Закоморна* // *Право України*. – 2000. – №1.
28. *Клочков В.* Форми взаємодії Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини і органів прокуратури / *В. Клочков* // *Право України*. – 2002. – № 9.
29. *Князєв В.* Конституційні гарантії прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні / *В. Князєв* // *Право України*. – 1998. – № 12. – С. 29–30.
30. *Книгін К.* Правове визначення референдуму як форми народовладдя (проблеми теорії і практики) / *К. Книгін* // *Право України*. – 2001. – № 11. – С. 28–31.
31. *Книгін К.* Референдум в Україні – головний прояв безпосередньої демократії / *К. Книгін* // *Вісник Академії правових наук України*. – 2001. – № 2. – С. 227–232.
32. *Колодій А.* Права людини і громадянина в Україні / *А. Колодій, А. Олійник* : Навч. посібник. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 336 с.
33. *Косинський В.* Законодавчий процес та процедури, їх основні стадії і етапи / *В. Косинський* // *Право України*. – 1999. – № 6. – С.26–30.
34. *Костецький В.* Конституція України 1996 року – модель Української держави / *В. Костецький* // *Право України*. – 2001. – № 8.
35. *Кравченко С.* Поняття, ознаки та види джерел референдного права України / *С. Кравченко* // *Економіка. Фінанси. Право*. – 2002. – № 3. – С. 18–20.
36. *Кушніренко О.* Комітети Верховної Ради України: проблеми формування і статусу / *О. Кушніренко, А. Мельничук* // *Право України*. – 1998. – № 11. – С. 38–39.
37. *Лінецький С.* Проблема внесення змін до Конституції у контексті еволюції державного режиму сучасної України / *С. Лінецький* // *Підприємництво, господарство і право*. – 2002. – № 3. – С. 94–98.
38. *Махновський І.* Конституційно-правовий статус особи (її громадянські права і свободи) / *І. Махновський* // *Право України*. – 2002. – № 7. – С.18–22.
39. *Международные акты о правах человека. Сборник документов / Сост. и вступ. ст. : Карташкин В., Лукашева Е.* – М. : Норма-Инфра, 1998. – 784 с.
40. *Мінюков А.* Система органів державної влади, що забезпечують конституційні права і свободи людини і громадянина: їх повноваження / *А. Мінюков* // *Право України*. – 2002. – № 4.
41. *Моргун В.* Особливості формування фракцій та депутатських груп у Верховній Раді України / *В. Моргун* // *Пробл. історії України: факти, судження, пошуки*: 36. наук. пр. – 2001. – Вип. 2. – С. 32–43.
42. *Москаль Г.* Правовий статус закордонного українця – особливий (спеціальний) вид правового статусу іноземця / *Г. Москаль* // *Право України*. – 2004. – № 10. – С. 35–37.
43. *Мудра О.* Роль комітетів Верховної Ради України у законодавчому процесі / *О. Мудра* // *Право України*. – 2000. – № 12. – С. 29–32.
44. *Наулік Н.* Інститут омбудсмана в сучасному світі / *Н. Наулік* // *Вісник прокуратури*. – 2003. – № 10.
45. *Олійник В.* Конституційне право на особисту недоторканість: поняття та характерні риси / *В. Олійник* // *Право України*. – 2000. – № 12. – С. 33–36.
46. *Оніщенко О. В.* Конституція України як основне джерело конституційного права України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / *О. В. Оніщенко* – К., 2005. – 19 с.
47. *Оніщук М.* Категорія «референдна демократія» в конституційному праві України (теоретико-методологічні аспекти) / *М. Оніщук* // *Право України*. – 2007. – № 11.

48. *Опришко В.* Конституція – фундаментальна основа подальшого розвитку законодавства і правової системи України / В. Опришко // *Право України.* – 1996. – № 9. – С. 45–48.
49. *Оробець К.* Юридичні властивості Конституції України: Проблеми теорії і практики / К. Оробець // *Економіка. Фінанси. Право.* – 2004. – № 1.
50. *Паламарчук М.* Всеукраїнський референдум у політичній системі України / М. Паламарчук // *Право України.* – 2005. – № 5. – С. 42.
51. *Панцир С.* Роль інституції Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у формуванні громадянської та правової свідомості громадян / С. Панцир // *Парламент.* – 2004. – № 8. – С. 26–41.
52. *Пахомов І.* Конституція України і виконавча влада / І. Пахомов // *Право України.* – 2002. – № 9. – С. 38–40.
53. *Плахотнюк Н. Г.* Інститут президентства в Україні: конституційно-правовий аспект. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / Н. Г. Плахотнюк. – Х., 1999. – 18 с.
54. *Поваляєва М.* Інститути конституційного права України: поняття, ознаки та критерії розмежування / М. Поваляєва // *Право України.* – 2000. – № 5. – С. 20–23.
55. *Погорілко В.* Джерела конституційного права України: поняття, види і система / В. Погорілко, В. Федоренко // *Право України.* – 2002. – № 3. – С. 8–16.
56. *Погорілко В.* Загальна декларація прав людини – одна з найважливіших загальнолюдських цінностей ХХ століття / В. Погорілко // *Право України.* – 1999. – № 4. – С. 7.
57. *Погорілко В.* Об'єкти конституційного права України: поняття, ознаки, види / В. Погорілко, В. Федоренко // *Право України.* – 2004. – № 2.
58. *Погорілко В.* Поняття, ознаки, види і структура конституційно-правових норм / В. Погорілко, В. Федоренко // *Право України.* – 2001. – № 11. – С. 9–14.
59. *Погорілко В.* Поняття та юридичні властивості Конституції України / В. Погорілко, В. Федоренко // *Право України.* – 2006. – № 11.
60. *Погорілко В., Федоренко В.* Референдне право України: Навчальний посіб. для студентів ВНЗ / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького; Київський ун-т права НАН України. – К. : Ліра-К, 2006. – 364 с.
61. *Погорілко В., Федоренко В.* Референдуми в Україні: історія та сучасність / Інститут держави і права ім. В. Корецького НАН України / Ю.Шемшученко (заг.ред.). – К., 2000. – 248 с.
62. *Полешко А.* Депутатська недоторканність: український і європейський досвід / А. Полешко // *Право України.* – 1999. – № 4. – С. 109–110.
63. *Пунда О.* Право на фізичну недоторканість у системі особистих немайнових прав фізичної особи / О. Пунда // *Вісник Верховного Суду України.* – 2004. – № 7. – С. 38–40.
64. *Рабинович П.* Міжнародні стандарти прав людини: загальнотеоретична характеристика / П. Рабинович // *Право України.* – 2015. – №10. – С. 58–66.
65. *Рабинович П.* Основоположні права людини: терміно-поняттєвий інструментарій дослідження та викладання / П. Рабинович // *Право України.* – 2015. – №2. – С. 9–23.
66. *Скрипник О.* Поняття функцій конституції та теоретико-методологічні проблеми їх класифікації / О. Скрипник // *Право України.* – 2005. – № 7.
67. *Соколенко Ю.* Поняття культурних прав і свобод людини та громадянина / Ю. Соколенко // *Право України.* – 2005. – № 2. – С. 27–32.

68. Стадник Г. Важливість діяльності Уповноваженого з прав людини за міжнародними та європейськими стандартами захисту прав людини / Г. Стадник // Право України. – 2005. – № 3.
69. Старобар О. Конституційні принципи правового статусу людини і громадянина в Україні / О. Старобар // Право України. – 2007. – № 4.
70. Тесленко М. «Непорушність» Конституції як особлива гарантія її правової охорони / М. Тесленко // Право України. – 2006. – №11.
71. Тесленко М. Умови ефективності охорони конституції / М. Тесленко // Право України. – 2005. – № 7. – С. 21–24
72. Теплюк М. Правові проблеми змінення Конституції України / М. Теплюк, О. Ющик // Право України. – 2007. – № 12.
73. Тихонова Є. Конституція юридична і фактична / Є. Тихонова, Л. Юзьков // Право України. – 1992. – № 1. – С. 3–10.
74. Фрицький Ю. Парламент України – Верховна Рада та його роль у реалізації законодавчої влади / Ю. Фрицький // Право України. – 2007. – № 7. – С. 3–8.
75. Хальота А. Класифікація конституційних особистих прав і свобод людини і громадянина / А. Хальота // Право України. – 2000. – № 8. – С. 55–57.
76. Шаповал В. Джерела конституційного права України: питання теорії та практики / В. Шаповал // Право України. – 2014. – № 9. – С. 155 – 170.
77. Шаповал В. Загальна характеристика конституційного статусу людини і громадянина в Україні / В. Шаповал, Т. Шаповал // Право України. – 2006. – № 9.
78. Шаповал В. Конституція як форма (джерело) конституційного права України (питання теорії) / В. Шаповал // Право України. – 1999. – № 6. – С. 5–9.
79. Шаповал В. Парламент: організаційні характеристики / В. Шаповал // Право України. – 2015. – № 4. – С. 120–138..
80. Шаповал В. Сутнісні характеристики конституції як Основного закону держави / В. Шаповал // Право України. – 2008. – № 10.
81. Шепелева Н. До питання про зміст конституційного права на життя / Н. Шепелева // Вісник Конституційного Суду України. – 2005. – № 3. – С. 101–102.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма підготовки фахівця юридичного профілю передбачає вивчення навчальної дисципліни «Конституційне право зарубіжних країн», що присвячена дослідженню норм права, які регламентують основи соціально-економічного, політичного і територіального устрою, визначають права, свободи і правовий статус громадянина, а також систему органів влади держав, чий державно-правовий розвиток має істотне значення для юридичної думки в Україні й у світі в цілому.

Навчальна дисципліна «Конституційне право зарубіжних країн» вивчається відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за галуззю знань 0304 «Право» напряму/спеціальності 6.030401 «Правознавство» в обсязі 162 години протягом 4 семестру. На аудиторні заняття відведено 16 год., з них: лекції – 8 год., семінарські заняття – 8 год. Самостійна та індивідуальна робота – 146 год. Форма підсумкового контролю – залік.

Основною метою курсу є ознайомлення студентів-правознавців з основними теоретичними положеннями науки зарубіжного конституційного права та основами конституційного права зарубіжних країн.

Курс «Конституційне право зарубіжних країн» вирішує три взаємопов'язаних завдання: загальноосвітнє, правознавче і практичне. Із загальноосвітнього погляду він спрямований на продовження процесу формування професійного мислення, накопичення й осмислення концепцій і фактів, що входять до системи фахових знань, сприяє становленню методології, підвищенню загальної культури майбутнього юриста.

Правознавче завдання курсу полягає у поглибленні теоретичних знань про моделі правового регулювання статусу особистості, про різні конституційні принципи економічної, соціальної, політичної систем суспільства, про основи його духовного життя, різні форми правління, територіального, політичного устрою держави, системи державних органів і органів місцевого самоврядування.

Практичне завдання курсу пов'язано з вивченням конституційно-правових інститутів і методів конституційного регулювання, їх позитивних та негативних аспектів, що можуть змінюватись у неоднакових умовах, коли позитивні риси можуть обернутися

негативними і навпаки. У практичному змісті курс також дає конкретну інформацію про способи регулювання відносин громадянина і держави, визначає роль і місце індивідуума в системі правових норм, принципи, на яких базується побудова соціальної, економічної, політичної і духовної систем суспільства.

Знання конституційної теорії і практики різних держав може допомогти у вивченні конституційного права України та інших предметів. Крім того, інформація про конституційну теорію і практику країн, що наближаються до реалізації моделі правової держави, дає змогу юристові спрямувати набуті у ВНЗ знання на вдосконалювання вітчизняного конституційно-правового регулювання у разі участі в законотворчому та управлінському процесі.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- стан розробки основних проблем науки конституційного права;
- сутність предмета конституційного права зарубіжних країн, методологічних основ конституційно-правового регулювання, суспільних відносин, загальне поняття початкових та основних державно-правових інститутів конституційного права;
- види, форми, структуру, принципи, юридичні властивості конституцій зарубіжних країн, їх роль, місце в правових системах зарубіжних країн;
- загальні засади конституційного ладу;
- форми правління, територіально-державного устрою та державні режими;
- конституційно-правовий статус особи, гарантії реалізації основних прав, свобод і обов'язків людини та громадянина в зарубіжних країнах;
- виборчу систему в зарубіжних країнах;
- нормативно-правове регулювання організації та проведення виборів і референдумів;
- конституційно-правовий статус законодавчої, виконавчої і судової влади;
- статус органів місцевого управління та самоврядування.

Уміти:

- розкривати теоретичні положення, систематизувати та аналізувати їх;
- орієнтуватися в системі правових джерел, аналізувати чинне державно-правове законодавство зарубіжних країн;

— порівнювати норми конституцій та інших джерел права зарубіжних країн, що належать до різних правових систем сучасності.

Необхідні знання та навички опановуються студентами шляхом проведення з ними навчальних занять у формі лекцій, семінарських занять, а також індивідуальних занять, консультацій і самостійної роботи.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Загальна частина

Змістовий модуль 1.

Конституційне право зарубіжних країн: галузь, наука, навчальна дисципліна

Тема 1. Поняття, предмет, джерела і система права зарубіжних країн.

Поняття, предмет, методи конституційного права зарубіжних країн. Місце конституційного права в системі права зарубіжних країн. Співвідношення конституційного та публічного права.

Поняття системи конституційного права зарубіжних країн. Інститут конституційного права зарубіжних країн. Конституційно – правові норми та їх класифікація.

Джерела конституційного права зарубіжних країн. Конституція як основне джерело державного права зарубіжних країн. Закон як джерело державного права. Регламенти парламентів та їх палат. Акти глави держави і виконавчої влади. Акти органів конституційного контролю. Судові прецеденти. Конституційний звичай. Релігійні джерела. Правова доктрина. Міжнародно-правові акти.

Наука конституційного права зарубіжних країн. Розвиток знань про конституційне право зарубіжних країн. Функції науки конституційного права зарубіжних країн. Конституційне право зарубіжних країн як навчальна дисципліна.

Тема 2. Конституції зарубіжних країн

Поняття та юридична природа конституцій зарубіжних країн. Юридичні властивості та риси конституцій зарубіжних країн. Значення конституцій. Блоки суспільних відносин, що регулюються конституціями. Види конституцій. Основні функції конституцій. Форма та структура конституцій у зарубіжних країнах.

Способи підготовки проекту конституцій. Порядок прийняття конституцій. Основні способи внесення змін та доповнень до

конституцій зарубіжних країн. Класифікація конституцій зарубіжних країн.

Поняття конституційного контролю. Об'єкт конституційного контролю. Види конституційного контролю. Органи конституційного контролю.

Змістовий модуль 2.

Основи правового статусу особи в зарубіжних країнах. Форми держави зарубіжних країн.

Тема 3. Основи правового статусу особи в зарубіжних країнах.

Історія розвитку прав та свобод. Правовий статус особистості в різних правових системах. Принципи конституційно-правового регулювання статусу особи. Особливості конституційної правосуб'єктності людини і громадянина. Політична правоздатність і дієздатність. Фізичні особи і основи їх правового статусу. Іноземні громадяни. Особи без громадянства. Особи з множинним громадянством.

Поняття та класифікація прав та свобод. Основні права людини і громадянина в зарубіжних країнах. Особисті права і свободи. Економічні права і свободи. Політичні права і свободи. Соціальні права та свободи. Конституційні обов'язки людини і громадянина. Обмеження прав і свобод.

Поняття громадянства та його основні риси в конституційному праві зарубіжних країн. Конституційний принцип рівності громадян.

Основні шляхи набуття громадянства (натуралізація, філіація, оптація та інші). Вихід з громадянства. Втрата громадянства. Подвійне громадянство. Органи, які вирішують питання громадянства. Особи без громадянства. Режим іноземців. Статус біженця. Надання притулку, висилка і видача іноземній державі. Гарантії прав і свобод у зарубіжних країнах. Види гарантій прав і свобод. Інститут Омбудсмена.

Тема 4. Форми держави в зарубіжних країнах.

Поняття форми держави. Форми правління в зарубіжних країнах. Види форм правління. Поняття та основні ознаки монархії. Абсолютна та обмежена монархія. Поняття та основні ознаки республіки. Види республіканських форм правління у зарубіжних країнах. Президентська республіка. Парламентська республіка. Змішана республіка.

Форми державного устрою в зарубіжних країнах. Проста і складна форми державного устрою. Унітарна держава: поняття та основні ознаки. Правовий статус автономій. Поняття та основні ознаки федерації. Поняття та сутність конфедерації.

Державний режим: поняття та класифікація. Демократичний режим. Характерні риси демократичного режиму. Авторитарний і тоталітарний режими. Фашистський режим. Комуністичний режим.

Тема 5. Виборче право в зарубіжних країнах. Види виборчих систем в зарубіжних країнах.

Безпосередня демократія: поняття та загальна характеристика. Форми прямої та непрямої демократії в зарубіжних країнах. Конституційні засоби прямої демократії.

Інститут референдуму. Види референдумів. Класифікація референдумів. Особливості процедури проведення референдуму в зарубіжних країнах. Народна законодавча ініціатива.

Поняття та сутність виборчого права. Активне і пасивне виборче право. Основні принципи виборчого права. Види виборів. Виборчі системи у зарубіжних країнах. Особливості виборчого процесу в зарубіжних країнах.

Змістовий модуль 3.

Конституційно-правовий статус органів державної влади в зарубіжних країнах. Місьцеве самоврядування в зарубіжних країнах.

Тема 6. Глава держави в зарубіжних країнах.

Місьце і роль глави держави в державному механізмі зарубіжних країн. Конституційно-правовий статус глави держави.

Способи престолонаслідництва в країнах світу. Особливості конституційно-правового статусу монарха в залежності від форми правління. Повноваження монарха в необмеженій монархії. Повноваження монарха в дуалістичній та парламентарній (конституційній) монархії.

Місьце Президента у системі влад в залежності від форми правління. Порядок обрання Президента в країнах світу. Термін повноважень Президента. Конституційно-правовий статус Президента в зарубіжних країнах. Відповідальність Президента в зарубіжних країнах. Допоміжні органи і установи при главі держави в зарубіжних країнах.

Тема 7. Законодавча влада в зарубіжних країнах.

Парламент і парламентаризм в зарубіжних країнах. Поняття парламенту. Структура парламентів в зарубіжних країнах: зовнішня і внутрішня. Порядок формування палат. Комітети (комісії), парламентські фракції. Керівні органи палат. Двопалатний парламент.

Порядок роботи парламентів: сесії і загальні парламентські процедури. Законодавчий процес. Спеціальні парламентські процедури. Повноваження парламенту в зарубіжних країнах. Непарламентські форми здійснення законодавчої влади.

Правове становище члена парламенту у зарубіжних країнах. Права і обов'язки парламентарія. Парламентський імунітет. Індemnітет.

Законодавчий процес. Обговорення та прийняття закону. Особливості ратифікації і денонсації міжнародних договорів.

Тема 8. Виконавча влада в зарубіжних країнах.

Поняття виконавчої влади. Політична і адміністративна виконавча влада. Система органів виконавчої влади в зарубіжних країнах. Поняття уряду. Види урядів в залежності від їх політичного складу. Конституційний і фактичний статус Уряду в залежності від форм державного правління в зарубіжних країнах. Порядок формування Уряду в зарубіжних країнах. Структура уряду. Основні повноваження уряду. Глава Уряду. Відомства і їх керівники. Відповідальність Уряду та її види в залежності від форм державного правління. Центральні та місцеві органи виконавчої влади в зарубіжних країнах.

Тема 9. Судова влада в зарубіжних країнах.

Поняття та особливості судової влади в зарубіжних країнах. Конституційні принципи організації судової влади в зарубіжних країнах.

Система судової влади в зарубіжних країнах. Види судових органів в зарубіжних країнах. Система судів загальної юрисдикції в зарубіжних країнах. Способи формування судів.

Моделі судових систем. Особливості англосаксонської судової системи. Особливості романо-германської судової системи. Особливості соціалістичної судової системи. Специфіка мусульманської судової системи.

Конституційно-правовий статус суддів. Вимоги до кандидата на посаду судді. Права та обов'язки суддів в зарубіжних країнах.

Конституційна юстиція: поняття та загальна характеристика. Види спеціалізованих органів конституційної юстиції. Способи формування органів конституційної юстиції. Вимоги, що висуваються до кандидатів на посаду судді Конституційного суду (ради). Повноваження Конституційного суду (ради) в зарубіжних країнах.

Тема 10. Місцеве управління і самоврядування в зарубіжних країнах.

Поняття та особливості територіального устрою держави. Доктрини поділу адміністративно-територіальних одиниць та місцевих органів.

Державна територія. Форми територіального устрою. Федерація. Унітарна держава. Особливості територіального поділу держави. Види територіального поділу держави. Спеціальні округи, столиці, муніципальні утворення, як особливі територіальні одиниці.

Організація публічної влади суб'єктів федерації. Органи місцевого самоврядування. Основні риси та принципи місцевого самоврядування. Системи організації публічної влади на місцях. Види органів обштинного самоврядування. Форми здійснення місцевого самоврядування в обштині. Органи регіонального самоврядування та управління. Порядок формування органів місцевого самоврядування. Форми діяльності органів місцевого самоврядування. Компетенція органів місцевого самоврядування. Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування.

Особлива частина

Змістовий модуль 4.

Загальна характеристика конституційного права в зарубіжних країнах.

Тема 11. Основи конституційного права США.

Загальна характеристика Конституції США. Конституція США 1787 р. та її специфічні риси. Партийна система, її особливості. Виборче право та виборча система США. Порядок проведення президентських виборів США. Верховний суд США – найвищий суд в системі органів судової влади. Парламент – вищий орган законодавчої влади: структура та повноваження. Президент в конституційному механізмі влади. Виконавча влада. Конституційні основи судової влади.

Особливості американського федералізму та місцеве самоврядування в США. Організація публічної влади суб'єктів федерації. Органи місцевого самоврядування. Основні риси та принципи місцевого самоврядування. Системи організації публічної влади на місцях.

Тема 12. Основи конституційного права Великобританії.

Загальна характеристика неписаної Британської конституції: основні риси і особливості. Джерела Британської конституції. Конституційний статус особи. Громадянство: порядок набуття та припинення. Права та свободи громадян. Парламент Великобританії, його структура та повноваження.

Монарх як глава держави. Порядок престолонаслідування. Королівська прерогатива. Таємна рада при монархові. Виконавча влада.

Уряд і кабінет. Структура кабінету, його функції. “Тіньовий” кабінет міністрів. Судова система Великобританії. Політико-територіальний устрій. Організація влади на місцях.

Тема 13. Основи конституційного права Франції.

Загальна характеристика конституції Франції: характерні риси і особливості. Конституційні права і свободи громадян Франції. Виборче право і виборча система. Інститут референдуму. Парламент: структура та компетенція. Інститут президентства у Франції.

Повноваження президента республіки. Уряд Франції. Взаємовідносини Президента і уряду. Склад і порядок формування уряду. Адміністративно-територіальний устрій та місцеве самоврядування. Судова система Франції. Конституційний контроль у Франції.

Тема 14. Основи конституційного права Італії.

Загальна характеристика конституції Італії: історія створення, характерні риси і особливості. Структура, система, основні принципи і зміст конституції Італії. Внесення змін до конституції. Порядок формування і компетенція Конституційного суду. Конституційні засади державного устрою, політична та партійна система. Конституційні права і свободи громадян Італії. Вибори і референдум. Правове регулювання виборів і референдуму та їх значення для забезпечення демократії.

Парламент: структура та компетенція Президент республіки. Склад і порядок формування уряду. Обласна автономія та і місцеве самоврядування в Італії.

Тема 15. Основи конституційного права Японії.

Загальна характеристика конституції Японії. Порядок внесення змін до Основного Закону. принцип народного суверенітету в Конституції Японії.

Конституційне положення про відмову від війни та створення регулярних збройних сил. Конституційний статус особи. Права, свободи і обов'язки особи і громадянина в Японії. Особливості партійної системи. Виборче право і виборча система Японії.

Конституційно-правовий статус імператора Японії. Парламент Японії: структура, функції та повноваження. Внутрішня організація палат (керівні органи, парламентські комісії, партійні фракції) та порядок діяльності парламенту. Стадії законодавчого процесу в парламенті. Кабінет міністрів Японії: склад, порядок формування, повноваження та відповідальність. Характерні риси судової системи Японії. особливості здійснення конституційного контролю.

Тема 16. Основи конституційного права Китаю.

Конституція КНР 1982 року: історія створення, основні принципи і зміст, порядок внесення змін. Основи суспільного устрою КНР. Соціалістична доктрина як основа конституції КНР. Особливості партійної системи КНР.

Конституційний статус особи. Права та свободи громадян. Виборча система і виборче право. Система органів державної влади за Конституцією КНР 1982 р. Порядок формування та компетенція Всекитайських зборів народних представників (ВСНП). Функції Постійного комітету ВСНП. Стадії законодавчого процесу. Визначити повноваження Голови КНР. Особливості місцевого управління і самоврядування.

3.ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ.

Тема 1. Поняття, предмет, джерела і система права зарубіжних країн. (2 год.)

1. Предмет, метод і система державного права зарубіжних країн.
2. Конституційне чи державне право: до проблеми наукового визначення.
3. Суб'єкти державно-правових відносин.
4. Джерела конституційного права.

Тема 2. Форми держави в зарубіжних країнах (2 год.)

1. Поняття форми держави. Елементи форми держави.
2. Форми правління в зарубіжних країнах.
3. Форма державного устрою.
4. Форма державного режиму.

Тема 3. Глава держави в зарубіжних країнах (2 год.).

1. Місце глави держави в системі центральних органів влади.
2. Юридичні форми глави держави.
3. Порядок заміщення поста глави держави в монархіях і республіках.
4. Повноваження глави держави в зарубіжних країнах.

Тема 4 Основи конституційного права США (2 год.)

1. Принципи американського конституціоналізму.
2. Президент у системі органів США.
3. Законодавча влада в США.

4. Організація виконавчої влади в США.

4. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Конституції зарубіжних країн

(2 години)

Мета: з'ясувати сутність та зміст Основного закону – Конституції у зарубіжних країнах, її юридичні властивості та риси; охарактеризувати основні види конституцій світу; проаналізувати поняття, об'єкти і види конституційного контролю.

План заняття:

1. Поняття конституції зарубіжних країн, сутність, функції конституції.
2. Форма, структура конституцій в зарубіжних країнах. Мова і стиль конституції.
3. Класифікація конституцій.
4. Прийняття, зміна конституцій.
5. Поняття, об'єкти, види конституційного контролю (нагляду).

Теми рефератів:

1. Особливості конституцій, прийнятих у повоєнні роки в розвинутих країнах.
2. Форми здійснення конституційного нагляду в зарубіжних країнах.

Контрольні завдання до семінарського заняття:

1. Визначте сутність категорії „конституція”
2. Вкажіть юридичну сутність конституції.
3. Вкажіть в чому полягає юридична сила конституції.
4. Назвіть блоки суспільних відносин, які регулюються конституціями.
5. Вкажіть та розкрийте функції конституції.
6. Назвіть основні види конституцій у зарубіжних країнах.
7. Вкажіть форму конституцій.
8. Визначте структуру конституції.
9. Назвіть основні способи розробки конституцій.
10. Вкажіть основні способи прийняття конституцій.
11. Назвіть способи внесення змін та доповнень в конституції.
12. Назвіть причини відміни конституцій.
13. Розкрийте специфіку побудови конституційно-правових норм.

14. Класифікуйте конституції залежно від форми правління.
15. Класифікуйте конституції залежно від політичного режиму.
16. Класифікуйте конституції залежно від форми політико-територіального устрою держави.

Методичні рекомендації:

Висвітлення **першого питання** теми необхідно почати з розгляду різних понять конституції, сформульованих вітчизняними і зарубіжними ученими, проаналізувати «етимологію терміну «конституція», розглянути поняття конституції в матеріальному, формальному, юридичному і фактичному значенні, розглянути співвідношення цих понять. Далі необхідно розкрити сутність конституції (соціально-політичну, юридичну), освітити соціальні функції конституції, визначити об'єкти конституційно-правового регулювання, висвітлити питання щодо дії конституції.

Розгляд **другого питання** теми слід почати з визначення і характеристики форми конституції (з урахуванням розділення на писану (кодифіковану – розгорнену, не розгорнену; не кодифіковану, неписану, змішану). При характеристиці структури конституцій, слід врахувати, що мова йде про кодифіковані акти, які мають стандартизований вигляд.

При відповіді на питання про мову і стилі конституцій, слід звернути увагу на тенденції і особливості формулювання, слововживання, стилістики, конструкції текстів з урахуванням тієї або іншої правової системи.

Третє питання вимагає вивчення і освітлення класифікації і цілей класифікації конституцій. Види конституцій слід класифікувати з урахуванням ознак – за часом дії, за змістом і характером конституцій, по порядку ухвалення, зміни, за формою, за юридичними ознаками, за порядком внесення змін.

Четверте питання вимагає освітлення основних способів прийняття конституції, детального розгляду порядку прийняття конституцій в зарубіжних країнах, особливостей зміни конституцій, характеристики підстав і порядку відміни з урахуванням їх класифікації. Звернути увагу на такі способи прийняття, як за допомогою установчих зборів, шляхом ухвалення на референдумі. Охарактеризувати октроювання – як спосіб прийняття конституції, який притаманний, як правило деяким монархічним країнам.

П'яте питання теми полягає в характеристиці понять конституційного контролю (нагляду), характеристики об'єктів

конституційного контролю (нагляду), розгляді видів конституційного контролю (нагляду) на основі властивих ним ознак, а також залежно від органу, якій здійснює конституційний контроль (нагляд).

Рекомендована література: базова: 1; 3; 4; 9; 10; 14; допоміжна: 5; 10; 13; 16; 28; 32; 33.

Тема 2. Конституційні форми сучасної держави.

(2 години)

Мета: з'ясувати сутність, зміст, та особливості форм держави в зарубіжних країнах; види форм правління та державно-територіального устрою, державних режимів існуючих у зарубіжних країнах.

План заняття:

1. Поняття форми правління, класифікація форм правління.
2. Поняття монархії, види монархії.
3. Поняття, види республіки.
4. Поняття форми державного устрою в зарубіжних країнах.
5. Загальна характеристика унітарного і федерального устрою держави.
6. Поняття політичного режиму. Державний режим.
7. Типи політичного режиму. Характеристика державних режимів.

Теми рефератів:

1. Змішані та особливі форми правління в зарубіжних країнах.
2. Автономія в зарубіжних країнах.

Контрольні завдання до семінарського заняття:

1. Визначте поняття та види форм правління
2. Вкажіть різницю між монархією і республікою.
3. Вкажіть різницю між парламентарними і дуалістичними формами правління.
4. Що уявляє собою унітарна держава?
5. Дайте визначення поняття “федерація”.
6. Вкажіть основні ознаки федерації.
7. Що таке автономія?
8. Вкажіть характерні ознаки та види автономії.
9. Вкажіть різницю між суб’єктом федерації і правовим становищем адміністративно територіальної, автономної одиниці.
10. Розкрийте зміст поняття “конфедерація”.
11. Вкажіть різницю між поняттями політичний режим та державний режим.

12. Дайте класифікацію політичних режимів.
13. Назвіть види антидемократичних режимів.

Методичні рекомендації:

Перше питання теми полягає в розгляді поняття форми правління, яка має основоположне значення для вивчення конституційно-правового регулювання організації і функціонування держави і загальної характеристики класифікації форм правління.

Розгляд **другого питання** теми пов'язаний з детальним вивченням однієї з форм правління: монархії (поняття монархії і ознаки монархії як форми правління, характеристика видів монархії – абсолютної, конституційної: дуалістичної, парламентарної).

Третє питання вимагає вивчення і освітлення поняття, характеристики ознак республіканської форми правління, розгляду видів республіки: дуалістичної (президентської), парламентарної, змішаної і інших видів.

Четверте питання теми полягає в розгляді поняття форми державного устрою, загальній характеристиці форм політико-територіального устрою: унітарної і федеральної, аналізі їх основних відмінностей.

При відповіді на **п'яте питання** теми необхідно розглянути конституційно-правовий статус унітарної держави, дати характеристику централізованого, децентралізованого. Також необхідно дати поняття, вказати ознаки, основні риси федерації, охарактеризувати правовий статус суб'єкта федерації.

Шосте питання пов'язане з розглядом поняття політичного режиму, державного режиму, аналізом і співвідношенням даних понять. Визначити критерії політичного та державного режимів, спільні та відмінні риси.

У **сьомому питанні** теми необхідно вказати типи політичного режиму (демократичний ліберальний, авторитарний), охарактеризувати ознаки, суть окремих політичних режимів; вказати види державного режиму: абсолютизм, обмежений дуалізм, дуалізм, парламентаризм, міністеріалізм.

Рекомендована література: базова: 1; 3; 4; 9; 10; 14; допоміжна: 3; 4; 5; 10; 32; 33; 40; 41; 42; 43; 45; 46; 48.

Тема 3. Основи конституційного права Франції.

(2 години)

Мета: проаналізувати характерні риси та особливості Конституції Франції; охарактеризувати конституційно-правовий статус вищих державних органів країни; розкрити роль президента Франції в конституційному механізмі влади; з'ясувати особливості адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування.

План заняття:

1. Загальна характеристика конституції Франції: характерні риси і особливості.
2. Конституційні права і свободи громадян Франції.
3. Виборче право і виборча система. Інститут референдуму.
4. Парламент: структура та компетенція.
5. Повноваження президента республіки.
6. Склад і порядок формування уряду.
7. Адміністративно-територіальний устрій та місцеве самоврядування
8. Судова система Франції.

Теми рефератів:

1. Інститут президентства у Франції.
2. Уряд Франції. Взаємовідносини Президента і уряду.
3. Система місцевих органів Франції.
4. Конституційний контроль у Франції.

Контрольні завдання до семінарського заняття:

1. Охарактеризувати Структуру та зміст Конституції Франції.
2. Розглянути порядок перегляду Конституції та конституційні реформи.
3. Визначити значення Декларації прав людини та громадянина 1789 року.
4. Проаналізувати особисті права й свободи, соціальні та економічні права.
5. Визначити політичні права і свободи, юридичні гарантії прав і свобод людини й громадянина.
6. Охарактеризувати структура, порядок формування палат та повноваження Парламенту Франції.
7. Розкрити правовий статус уряду Франції.

8. Проаналізувати взаємовідносини Президента і уряду.
9. Визначити особливості виконавчої влади у Франції.
10. Здійснити загальну характеристику судової системи Франції.
11. Охарактеризувати особливості конституційного контролю у Франції та його форми.

Методичні рекомендації:

У **першому питанні** слід проаналізувати історію створення та розвитку Конституції Франції 1958 року. Звернути увагу, які внутрішні та зовнішні фактори обумовили прийняття конституції Франції 1958 року, а також визначили її першопочатковий зміст. Надати характеристику Конституції Франції за формою, за способом прийняття, порядком внесення змін. Охарактеризувати структуру Конституції Франції, визначивши основні її складові елементи та звернути увагу на те, що фактично вона складається з трьох документів: Декларації прав людини і громадянина 1789 року, Преамбули Конституції 1946 року та Конституції 1958 року. Проаналізувати процедуру внесення змін до Конституції, визначити зміст та причини останніх змін основного закону Франції. Дослідити питання про співвідношення міжнародного права і внутрішнього закону.

При відповіді на **друге питання** потрібно розкрити значення Декларації прав людини та громадянина 1789 року та її вплив на формування конституційного статусу особи у Франції. На основі аналізу відповідних розділів Конституції Франції визначити та охарактеризувати основні групи прав, що належать французьким громадянам. Також слід звернути увагу на відповідність обсягу та змісту конституційних прав і свобод людини і громадянина закріплених в законодавстві Франції, світовим стандартам у галузі прав людини. Окремо слід звернути увагу на питання забезпечення реальності прав і свобод людини і громадянина, визначивши основні гарантії конституційних прав і свобод, форми та способи їх охорони і захисту відповідно до французького законодавства.

При розгляді **третього питання** слід звернути увагу на особливості інститутів безпосередньої демократії у Франції. Визначити основні джерела виборчого права Франції. Охарактеризувати особливості активного та пасивного виборчого права, проаналізувати основні види виборчих цензів. Розглянути питання політичного абсентеїзму у Франції та способи боротьби з ним.

Встановити основні принципи виборчого права у Франції, які закріплені в статті 3 Конституції. Визначити, які органи влади у Франції є

виборними і проаналізувати характерні риси виборчих систем, що застосовуються при виборах центральних та місцевих органів влади. Дослідити процедуру встановлення та оскарження результатів виборів. Навести коротку характеристику останніх виборів до парламенту у Франції

Охарактеризувати основні джерела референдного права у Франції. Окреслити основні види референдумів, визначити підстави та процедуру їх проведення, які зазначені у статтях 11 і 89 Конституції Франції.

У **четвертому питанні** необхідно проаналізувати вищий законодавчий орган Франції. Дослідити структуру та склад французького парламенту, а також порядок формування нижньої (Національних зборів) і верхньої (Сенату) палати представницького органу. Дати характеристику основним організаційно-правовим формам роботи парламенту, ознайомитись з внутрішньою організацією палат (склад та повноваження керівних органів, депутатських фракцій, комісій та комітетів). Охарактеризувати основні повноваження парламенту, визначивши особливості взаємодії між парламентом, урядом та главою держави. Дослідити закріплені у законодавстві форми парламентського контролю за діяльністю органів влади.

Прослідкувати основні стадії законодавчого процесу у палатах, встановивши суб'єктів законодавчої ініціативи, особливості підготовки та розгляду законопроектів у парламенті, процедури їх прийняття та введення в дію законів. Розглянути питання про можливість делегування італійським парламентом законодавчих повноважень.

В підсумку, слід порівняти обсяг та зміст повноважень Парламенту Франції з представницькими органами інших президентсько-парламентських республік, визначивши спільні та відмінні риси.

Також необхідно визначити: основні принципи правового статусу парламентаря, охарактеризувати основні права та обов'язки депутата, а також встановити основні гарантії його діяльності, обсяги та межі депутатського індемнітету та імунітету.

П'яте питання вимагає розкриття правового статусу глави держави – Президента Франції. Спираючись на відповідні розділи Конституції слід охарактеризувати основні вимоги, що висуваються до кандидатів на заміщення посади глави держави, спосіб та порядок його обрання, підстави дострокового припинення повноважень.

Характеристика правового статусу президента передбачає ознайомлення з його основними повноваженнями та механізмом взаємодії з центральними та місцевими органами влади. Необхідно

визначити основні функції глави держави у Франції та охарактеризувати надані йому відповідні повноваження. Також, слід встановити у яких випадках повноваження Президента Франції можуть бути обмежені, і які органи держави здійснюють контроль за його діяльністю. Охарактеризувати взаємовідносини з парламентом і урядом, його роль в законодавчому процесі. Звернути увагу на особливості Актів Президента Франції.

В підсумку, слід порівняти обсяг та зміст повноважень Президента Франції з главами держав інших президентсько-парламентських республік, визначивши спільні та відмінні риси.

При розгляді **шостого питання** потрібно охарактеризувати порядок формування і компетенцію уряду у Франції. В першу чергу, звернути увагу на склад уряду та характерні риси правового статусу члену уряду, визначивши основні вимоги та обмеження, які встановлюються до кандидатів на посаду в уряді. Дослідити процедуру формування та припинення діяльності уряду. Визначити підстави та особливості конституційно-правової відповідальності уряду у Франції. Охарактеризувати особливості структури уряду (Ради міністрів), визначити коло питань, які належать до його компетенції на основі аналізу розділу 3 Конституції Франції. Також визначити коло повноважень Прем'єр - міністра, згідно зі статтею 21 Конституції Франції. Розкрити поняття контрасигнатури, та особливості її застосування у Франції.

При розгляді **сьомого питання** необхідно дати характеристику адміністративно-територіальному устрою та місцевому самоврядуванню, формам контролю центру за місцевим самоврядуванням, та зупинитись на правовому статусі заморських департаментів – Мартиніки, Реюньону та ін. Проаналізувати складові частини адміністративно-територіальної структури Франції, такі як комуна, кантон, округ, департамент і регіон.

У **восьмому питанні** слід визначити основні принципи, на яких ґрунтується судова система Франції, що були закладені Конституцією Франції 1958 року. Слід розглянути організацію судової влади у Франції. А саме, визначити основні складові елементи судової системи, яка є багатоступеневою. Окремо слід розглянути правовий статус Касаційного Суду Франції, як вищої судової інстанції Французької республіки, визначивши: структуру, склад та порядок формування суду, вимоги до суддів Касаційного Суду, повноваження Касаційного Суду Франції та механізм розгляду віднесених до його компетенції питань.

Рекомендована література: базова: 1; 2; 4; 5; 7; 10; 12; 14; допоміжна: 3; 5; 10; 12; 13; 20; 21; 27; 28; 29; 31; 33.

Тема 4 . Основи конституційного права Японії.

(2 години)

Мета: проаналізувати історичні особливості прийняття Конституції Японії, розкрити її характерні риси та особливості; охарактеризувати конституційно-правовий статус вищих державних органів та форму правління країни; з'ясувати особливості судової влади Японії.

План заняття:

1. Загальна характеристика конституції Японії. Порядок внесення змін до Основного Закону.
2. Конституційний статус особи. Права, свободи і обов'язки особи і громадянина в Японії.
3. Виборче право і виборча система Японії.
4. Конституційно-правовий статус імператора Японії.
5. Парламент Японії: структура, функції та повноваження.
6. Кабінет міністрів Японії: склад, порядок формування, повноваження та відповідальність.
7. Характерні риси судової системи Японії.

Теми рефератів:

1. Основні риси та особливості Конституції Японії.
2. Інститут підданства в Японії.
3. Статус Імператора в Японії.

Контрольні завдання до семінарського заняття:

1. Визначити принцип народногосударенітету в Конституції Японії.
2. Охарактеризувати конституційне положення про відмову від війни та створення регулярних збройних сил.
3. Проаналізувати порядок внесення змін до конституції та його особливості.
4. Розкрити основи правового статусу особи.
5. Охарактеризувати партійну систему Японії.
6. Визначити конституційно-правовий статус Імператора Японії.
7. Проаналізувати внутрішню організацію палат (керівні органи, парламентські комісії, партійні фракції) та порядок діяльності парламенту.

8. Розкрити стадії законодавчого процесу в парламенті.
9. Охарактеризувати структуру та функції Кабінету міністрів.
10. Визначити порядок формування Верховного суду Японії.
11. Проаналізувати особливості здійснення конституційного контролю.

Методичні рекомендації:

У **першому питанні** слід проаналізувати історію створення Конституції Японії 1947 року. Звернути увагу, які внутрішні та зовнішні фактори обумовили прийняття конституції Японії у 1946 року, а також визначили її першопочатковий зміст. Надати характеристику Конституції Японії за формою, за способом прийняття, порядком внесення змін. Охарактеризувати структуру Конституції Японії, визначивши основні її складові елементи. Провести порівняльний аналіз з попереднім Основним Законом Японії – Конституцією Мейдзі, та визначити які найбільш важливі зміни в соціальному та політичному устрої країни відбулися у зв'язку з прийняттям Конституції у 1946 році.

Проаналізувати процедуру внесення змін до Основного закону та визначити чому японська конституція не зазнала змін з часу її прийняття.

Проаналізувати ст. 9 Конституції Японії та визначити чому конституцію цієї держави називають «Мирною» або «Пацифістською». Охарактеризувати ставлення сучасних політичних сил Японії до проблеми скасування або редагування цієї статті.

При відповіді на **друге питання** на основі аналізу відповідних розділів Конституції Японії слід визначити та охарактеризувати основні групи прав, що належать японським громадянам. Крім того, необхідно відзначити суб'єктами яких прав і свобод, за Конституцією Японії, вважаються не окремі громадяни, а народ в цілому. Також, слід звернути увагу на відповідність обсягу та змісту конституційних прав і свобод людини і громадянина закріплених в законодавстві Японії, світовим стандартам у галузі прав людини. Окремо слід звернути увагу на питання забезпечення реальності прав і свобод людини і громадянина, визначивши основні гарантії конституційних прав і свобод, форми та способу їх охорони і захисту відповідно до японського законодавства.

Спираючись на Конституцію та Закон про підданство (1950 р.) охарактеризувати інститут «підданства» в Японії, визначивши чи має він на сьогодні істотні відмінності від інституту «громадянства» поширеного в республіканських державах.

При розгляді **третього питання** слід звернути увагу на особливості інститутів безпосередньої демократії в Японії. Визначити основні джерела виборчого права Японії. Охарактеризувати особливості активного та пасивного виборчого права, проаналізувати основні види виборчих цenzів.

Також, при відповіді на поставлене питання необхідно встановити основні принципи виборчого права в Японії. Визначити, які органи влади в Японії є виборними і проаналізувати характерні риси виборчих систем, що застосовуються при виборах центральних та місцевих органів влади. Дослідити процедуру встановлення та оскарження результатів виборів. Навести коротку характеристику останніх виборів до парламенту в Японії.

Четверте питання вимагає розкриття правового статусу Імператора Японії. Відповідаючи на питання слід згадати, яку роль відігравала імператорська сім'я в довоєнній Японії, і як змінився статус імператора після поразки країни у Другій світовій війні. Шляхом аналізу Закону про імператорський дім (1947 р.) визначити тип системи престолонаслідування закріплений в Японії та охарактеризувати її особливості.

Характеристика правового статусу Імператора Японії передбачає ознайомлення з його основними повноваженнями та механізмом взаємодії з центральними та місцевими органами влади. Необхідно визначити основні функції японського монарха та охарактеризувати надані йому відповідні повноваження. Слід також порівняти обсяг та зміст владних повноважень наданих японському імператору з повноваженнями монархів у конституційних монархіях, визначивши спільні та відмінні риси.

У **п'ятому питанні** необхідно проаналізувати правовий статус законодавчого органу Японії. Дослідити структуру та склад Японського парламенту, а також порядок формування нижньої (Палати представників) і верхньої (Палати радників) палати представницького органу. Дати характеристику основним організаційно-правовим формам роботи парламенту, ознайомитись з внутрішньою організацією палат (склад та повноваження керівних органів, депутатських фракцій, комісій та комітетів). Охарактеризувати основні повноваження парламенту, визначивши особливості взаємодії між парламентом, урядом та Імператором. Дослідити закріплені у законодавстві форми парламентського контролю за діяльністю органів влади.

Прослідкувати основні стадії законодавчого процесу у палатах, встановивши суб'єктів законодавчої ініціативи, особливості підготовки та розгляду законопроектів у парламенті, процедури їх прийняття та введення в дію законів.

В підсумку, слід порівняти обсяг та зміст повноважень Парламенту Японії з представницькими органами інших конституційних монархій, визначивши спільні та відмінні риси.

Розкриваючи п'яте питання слід також звернути увагу на правовий статус парламентів за японським законодавством. Відповідно, необхідно визначити: основні принципи правового статусу парламентаря, охарактеризувати основні права та обов'язки депутата, а також встановити основні гарантії його діяльності, обсяги та межі депутатського індемнітету та імунітету.

При розгляді **шостого питання** потрібно охарактеризувати порядок формування і компетенцію уряду в Японії. В першу чергу, звернути увагу на склад уряду та характерні риси правового статусу члену уряду, визначивши основні вимоги та обмеження, які встановлюються до кандидатів на посаду в уряді. Дослідити процедуру формування та припинення діяльності уряду. Визначити роль парламенту та Імператора у формуванні Кабінету міністрів Японії. Визначити підстави та особливості конституційно-правової відповідальності уряду в Японії. Охарактеризувати основні функції та повноваження Кабінету міністрів Японії, а також механізм їх реалізації.

У останньому, **сьомому**, питанні слід розглянути організацію судової влади в Японії. А саме, визначити основні складові елементи судової системи в Японії та проаналізувати їх склад судових органів і їх юрисдикцію. Окремо слід розглянути правовий статус Верховного суду Японії, визначивши: структуру, склад та порядок формування суду, вимоги до судді Верховного суду, компетенцію Верховного суду Японії та механізм розгляду віднесених до його відання питань.

Рекомендована література: базова: 1; 2; 5; 6; 7; 8; 9; 11; допоміжна: 5; 13; 21; 23; 26; 28; 33; 40; 41.

5. ДОДАТКОВІ ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ (ТЕСТИ).

Тема 1. Система конституційного права зарубіжних країн

1. Предметом сучасної науки конституційного права зарубіжних держав є:

А. закономірності та тенденції розвитку конституційного права, характерні для світового співтовариства, а також для груп країн;

Б. розроблення конституційно-правових теорій на основі певної країни;

В. обґрунтування необхідності запровадження тієї чи іншої форми правління;

Г. конституційно-правові норми та інститути зарубіжних держав

2. Змістом якого із методів науки конституційного права зарубіжних держав є аналіз змісту конституційно-правових норм, виявлення між ними взаємозв'язків:

А. формально-юридичного

Б. компаративістського

В. історичного

Г. соціологічного

3. Вкажіть складові системи конституційного права зарубіжних країн:

А. відносини;

Б. моральні норми;

В. принципи;

Г. інститути.

4. Вкажіть елементи конституційно-правової норми:

А. преамбула;

Б. санкція;

В. диспозиція;

Г. дефініція.

5. Конституційне право як галузь права сформувалось у зарубіжних державах:

А. в період існування «античного конституціоналізму»;

Б. в епоху Середньовіччя;

В. у 18 – на поч. 19 століття;

Г. у кінці 19 – на поч. 20 століття;

6. Вкажіть види конституційно-правових норм відповідно до функціонального спрямування:

А. регулятивні;

Б. зобов'язальні;

В. процесуальні;

Г. виключні.

7. Гіпотеза конституційно-правової норми визначає:

А. умову застосування норми права;

- Б. негативні правові наслідки;
- В. правила поведінки.
- Г. спосіб викладення правової норми

8. Диспозиція конституційно-правової норми визначає:

- А. правила поведінки;
- Б. умову застосування норми права;
- В. негативні правові наслідки
- Г. спосіб викладення правової норми

9. Вкажіть принципи конституційного права, притаманні для демократичних держав:

- А. народного представництва;
- Б. поділу влади;
- В. розподілу за працею;
- Г. зосередження влади в одних руках.

10. Якою є запропонована норма права за класифікацією правових норм: ст. 17 Конституції КНР «Від кожного – по здібностям, кожному – відповідно до праці».

- А. норма-принципи;
- Б. установча норма;
- В. норма-дефініція;
- Г. зобов'язальна норма.

Тема 2. Форма держави в зарубіжних країнах

1. Вкажіть ознаки абсолютної монархії:

- А. спадкове правонаступництво влади;
- Б. влада здійснюється одноосібно;
- В. джерелом влади є народ;
- Г. вищі державні органи є виборними.

2. Вкажіть ознаки конституційної (парламентарної) монархії:

- А. глава держави здійснює владу безстроково;
- Б. джерелом влади є народ;
- В. вищі державні органи є виборними;
- Г. повноваження монарха мають переважно представницький

характер.

3. Вкажіть ознаки дуалістичної монархії:

- А. влада поділена між монархом і парламентом;
- Б. джерелом влади є народ;
- В. монарх формує та контролює діяльність уряду;
- Г. монарх реальною владою не наділений;

4. Вкажіть ознаки президентської республіки:

- А. уряд формується парламентом;
- Б. глава держави здійснює владу безстроково;
- В. глава держави очолює уряд;
- Г. глава держави не має права розпуску парламенту.

5. Вкажіть ознаки парламентарної республіки:

- А. уряд формується парламентом;
- Б. глава держави обирається народом;
- В. акти глави держави потребують контрасигнації;
- Г. уряд очолює глава держави.

6. Вкажіть основні ознаки унітарної держави:

- А. наявність єдиної конституції;
- Б. притаманним є наявність двопалатного парламенту;
- В. адміністративно-територіальні одиниці держави наділено певною політичною незалежністю;
- Г. можливе існування місцевих парламентів.

7. Вкажіть ознаки федерації:

- А. можливе існування місцевих урядів;
- Б. наявність єдиної конституції;
- В. діє принцип єдиного громадянства;
- Г. існує єдина система органів державної влади.

8. Вкажіть ознаки демократичного державного режиму:

- А. наявність самоуправління;
- Б. права людини обмежені;
- В. посилена роль виконавчої влади;
- Г. багатопартійність;

9. Вкажіть ознаки антидемократичного державного режиму:

- А. наявність політичної свободи;
- Б. багатопартійність;
- В. принципу розподілу влади не існує;
- Г. заборона діяльності опозиційних партій.

10. Вкажіть види автономій:

- А. персональна;
- Б. корпоративна;
- В. територіальна;
- Г. виробнича.

Тема 3. Франція

1. Конституція Республіки Франції 1958 року може бути змінена:

- А.** засіданням однієї з палат парламенту;
- Б.** конституційною радою;
- В.** установчими зборами;
- Г.** конституційними зборами

2. Сенат у Франції формується шляхом:

- А.** безпосередніх виборів;
- Б.** безпосередньо-опосередкованих виборів;
- В.** змішаних виборів;
- Г.** опосередковано-безпосередніх виборів

3. Елементом державного Девізу Республіки Франції є:

- А.** Свобода
- Б.** Вірність
- В.** Неподільність
- Г.** Демократичність

4. Президент у Франції обирається:

- А.** На 7 років
- Б.** На 8 років
- В.** На 5 років
- Г.** На 4 роки

5. Президент Республіки Франції:

- А.** Призначає Прем'єр-міністра за поданням Сенату
- Б.** Призначає Прем'єр-міністра за погодженням з Сенатом
- В.** Призначає Прем'єр-міністра на вимогу Сенату
- Г.** Призначає Прем'єр-міністра

6. Парламент Франції складається з:

- А.** Сенату та Всенародних зборів
- Б.** Національної ради та Національних зборів
- В.** Національних зборів та Сенату
- Г.** Сенату та Палати представників

7. Конституційна Рада Франції складається з ... членів (замість трьох крапок вставте номер правильної відповіді):

- А.** 7
- Б.** 9
- В.** 12
- Г.** 15

8. За Конституцією членство у Конституційній Раді Франції не може бути поєднано з:

- А.** Посадою Міністра
- Б.** Підприємницькою діяльністю
- В.** Членством у політичній партії
- Г.** Членством у громадському об'єднанні

9. Органічні закони до їх промудгації і регламенти палат Парламенту до введення їх у дію повинні бути:

- А.** Розглянуті на спільному засіданні обох палат Парламенту.
- Б.** Розглянуті спеціально створеною комісією, до якої входять представники обох палат
- В.** Подані в Конституційну Раду, яка висловлюється про їх відповідність Конституції.
- Г.** Подані в Конституційну Раду, яка дає санкцію на їх загальнообов'язковість

10. Вкажіть особливості системи джерел конституційного права Франції:

- А.** наявність неписаної конституції як головного джерела конституційного права;
- Б.** найвища юридична сила Конституції як основи системи джерел конституційного права;
- В.** значна роль судових прецедентів у регулюванні суспільних відносин шляхом заповнення прогалин у законодавстві;
- Г.** наявність інституту делегованого законодавства

Тема 4. Японія

1. За порядком внесення змін, Конституція Японії є:

- А.** писана кодифікована;
- Б.** писана некодифікована;
- В.** жорстка;
- Г.** гнучка

2. За формою зовнішнього виразу, Конституція Японії є:

- А.** складна;
- Б.** проста;
- В.** писана кодифікована;
- Г.** писана некодифікована;

3. За формою державного правління Японія:

- А.** президентська республіка;
- Б.** абсолютна монархія;

В. конституційна монархія;

Г. дуалістична монархія.

4. За формою державно-територіального устрою Японія:

А. конституційна монархія;

Б. абсолютна монархія;

В. федерація;

Г. унітарна держава

5. Вкажіть особливості конституційно-правового статусу парламенту Японії:

А. парламент є однопалатним;

Б. кожних два роки відбувається ротація членів парламенту;

В. Члени Палати представників обираються строком на 4 роки;

Г. кандидату в депутати має виповнитись 40 років

6. Вкажіть особливості конституційно-правового статусу парламенту Японії:

А. Парламент складається з трьох палат;

Б. Парламент обирає монарха;

В. Кожних 3 роки відбувається ротація половини складу палати радників;

Г. Парламент є вищим органом державної влади і єдиним законодавчим органом держави

7. Хто є символом держави і єдності народу, відповідно до Конституції Японії:

А. Прем'єр-міністр;

Б. Король;

В. Імператор;

Г. Герб

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Одним із основних засобів засвоєння учбового матеріалу з конституційного права зарубіжних країн для студентів заочної форми навчання є самостійна робота (СРС). В процесі самостійної роботи студент повинен навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними і практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі.

Перелік питань для самостійного опрацювання.

1. Поняття конституційного ладу, його ознаки та умови.

2. Взаємозв'язок між конституційним ладом, суспільним ладом і політикою держави.
3. Конституційне закріплення політичної системи держави.
4. Політичний плюралізм як основа політичної системи демократичної держави. Конституційно-правовий статус основних суб'єктів політичної системи держави.
5. Економічна система держави та її правове регулювання. Економічний плюралізм як основа економічної системи демократичної держави.
6. Соціальна система та соціальна структура суспільства.
7. Поняття та ознаки засад конституційного ладу. Система та зміст принципів, що становлять засади конституційного ладу.
8. Права людини в конституційному праві. Права людини і права громадянина (підданого).
9. Різниця між правами і свободами. Еволюція конституційних прав і свобод. Суб'єкти конституційних прав і свобод.
10. Особливості конституційних формувань, що проголошують права і свободи. Співвідношення з обов'язками і відповідальністю.
11. Конституційно-правовий інститут громадянства (підданства).
12. Поняття та види форм безпосередньої демократії.
13. Виборча система (в широкому і вузькому розумінні).
14. Референдум, його поняття і види: факультативний референдум, обов'язковий референдум. Конституційний референдум.
15. Законодавча влада: парламент. Поняття парламенту і парламентаризму.
16. Правове становище депутата. Права і обов'язки депутата. Імунітет і індемнітет. Депутатські пільги і привілеї.
17. Соціальне призначення, політична роль глави держави в системі вищих органів держави. Одноосібний і колегіальний глава держави
18. Юридичний і фактичний статус глави держави. Відповідальність глави держави (імпічмент).
19. Соціальне призначення і політична роль уряду. Місце уряду в системі вищих органів. Види урядів.
20. Поняття місцевого самоврядування, його соціальне призначення і політична роль. Основні концепції місцевого самоврядування.
21. Загальна характеристика неписаної Британської конституції: основні риси і особливості. Джерела Британської конституції.
22. Конституційний статус особи. Громадянство: порядок набуття та
23. припинення. Права та свободи громадян.

24. Парламент Великобританії, його структура та повноваження.
25. Монарх як глава держави. Порядок престолонаслідування. Королівська прерогатива. Таємна рада при монархові.
26. Виконавча влада. Уряд і кабінет. Структура кабінету, його функції. “Тіньовий” кабінет міністрів.
27. Судова система Великобританії.
28. Політико-територіальний устрій. Організація влади на місцях
29. Загальна характеристика конституції Італії: історія створення, характерні риси і особливості. Внесення змін до конституції.
30. Конституційні засади державного устрою, політична та партійна система.
31. Конституційні права і свободи громадян Італії.
32. Вибори і референдум.
33. Парламент: структура та компетенція
34. Президент республіки.
35. Склад і порядок формування уряду.
36. Загальна характеристика основного закону ФРН. Порядок внесення змін до Основного закону.
37. Федеральний конституційний суд як орган конституційного контролю.
38. Конституційний статус особи. Загальна характеристика основних прав людини та громадянина.
39. Виборче право, виборча та партійна система ФРН.
40. Особливості формування й повноваження Бундестагу і Бундесрату.
41. Президент, порядок його обрання. Повноваження президента.
42. Федеральний уряд, його склад. Порядок формування та повноваження уряду.
43. Особливості німецького федералізму.

6.2. Завдання для контрольної (письмової) роботи.

Письмове завдання складається із двох частин. **Перша частина** завдання це характеристика країни по певним критеріям:

1. Назва країни.
2. Загальна характеристика конституції (дата прийняття, зміст, структура, порядок внесення змін, особливості)
3. Форма правління (охарактеризувати конституційно-правовий статус президента, парламента та виконавчої влади)

4. Форма державного устрою (особливості федеративного чи унітарного державного устрою)

5. Виборче право та виборча система (активне та пасивне виборче право, порядок виборів до законодавчих органів та порядок обрання президента)

6. Судова система та конституційний нагляд і контроль.

Перелік країн, які потрібно охарактеризувати, номер завдання відповідає порядковому номеру студента у списку групи:

- 1). Великобританія; 2). США ; 3). Франція; 4). Італія; 5).ФРН;
- 6). Швейцарія; 7). Російська Федерація; 8). Польща; 9). Японія;
- 10). Китай; 11). Індія; 12). Бразилія.

Друга частина – це тестові завдання, які підготовлені таким чином, що може бути вірних відповідей від одного до декількох(записуються лише № питання та варіант відповіді).

1.Вкажіть варіанти відповідей, що не є джерелами галузі конституційного права в зарубіжних державах:

- А. конституційні угоди;
- Б. судові прецеденти;
- В. внутрішньодержавні публічно-правові договори;
- Г. концепція розподілу влади

2. Вкажіть особливості системи джерел конституційного права США:

А.значна роль судових прецедентів у регулюванні суспільних відносин шляхом заповнення прогалин у законодавстві;

Б.наявність писаної не кодифікованої конституції як головного джерела конституційного права;

В.суттєва роль тлумачень Конституції Конституційним судом США, які формують так звану «живу конституцію» США;

Г. систему джерел конституційного права становлять акти федерального законодавства та законодавства штатів;

3. До якого із різновидів джерел конституційного права належить Угода про поділ Чехословаччини з 1 січня 1993 р. на Чехію та Словачію:

- А.правовий договір;
- Б.нормативна угода;
- В.міжнародний договір;
- Г. внутрішньодержавний публічно-правовий договір

4. Джерелами конституційного права зарубіжних країн є:

- А. судовий прецедент;

- Б. конституційні звичаї;
- В. регламенти парламентів;
- Г. юридичні факти.

5. Вкажіть першу писану конституцію у зарубіжних державах:

- А. Конституція ФРН;
- Б. Конституція Польщі;
- В. Конституція США;
- Г. Конституція Іспанії

6. До способів внесення змін до конституції можна віднести:

- А. прийняття звичайного закону;
- Б. видання відповідного акта главою держави;
- В. шляхом референдуму;
- Г. шляхом затвердження урядом держави.

7. До конституції з гнучкою формою зміни, як правило, вносяться:

- А. кваліфікованою більшістю в парламенті;
- Б. прийняттям закону відносною більшістю;
- В. проведенням референдуму;
- Г. виданням відповідного указу главою держави;

8. Вкажіть ознаки основних прав людини:

- А. належать людині від народження;
- Б. походять від держави;
- В. невідчужувані;
- Г. залежать від можливостей суспільства.

9. Оптація – це спосіб набуття громадянства:

- А. внаслідок поновлення у громадянстві;
- Б. у зв'язку з переходом частини території від однієї держави до іншої;

В. внаслідок усиновлення;

Г. внаслідок встановлення над особою, визнаною судом недієздатною, опіки.

10. Натуралізація – це спосіб набуття громадянства:

- А. внаслідок встановлення батьківства;
- Б. за волевиявленням особи;
- В. внаслідок усиновлення;
- Г. за народженням.

11. Примусове позбавлення державою громадянства особи, що набула його за народженням, має назву:

- А. експатріація;

- Б. денатуралізація;
- В. денационалізація;
- Г. екстрадиція;

12. Вкажіть ознаки абсолютної монархії:

- А. спадкове правонаступництво влади;
- Б. влада здійснюється одноосібно;
- В. джерелом влади є народ;
- Г. вищі державні органи є виборними.

13. Вкажіть ознаки конституційної (парламентарної) монархії:

- А. глава держави здійснює владу безстроково;
- Б. джерелом влади є народ;
- В. вищі державні органи є виборними;
- Г. повноваження монарха мають переважно представницький

характер.

14. Вкажіть основні ознаки унітарної держави:

- А. наявність єдиної конституції;
- Б. притаманним є наявність двопалатного парламенту;
- В. адміністративно-територіальні одиниці держави наділено певною політичною незалежністю;
- Г. можливе існування місцевих парламентів.

15. Промульгація – це:

- А. публічне обговорення закону;
- Б. публічне оприлюднення закону;
- В. прийняття закону;
- Г. відхилення законопроекту.

16. Вкажіть форму парламентського контролю за діяльністю органів виконавчої влади, змістом якої є утворення спеціальних комісій, які маючи доступ до усіх необхідних документів, проводять дослідження діяльності уряду, результати якого вносять на розгляд парламенту:

- А. інтерпеляція;
- Б. парламентські слухання;
- В. парламентські розслідування;
- Г. вотум недовіри.

17. Вкажіть країни, президенти яких обираються шляхом опосередкованих виборів:

- А. США;
- Б. Російська Федерація;
- В. Польща;

Г. Франція;

18. У чому полягає зміст інституту контрасигнатури:

А. прийняття главою держави правових актів з питань, віднесених до відання уряду;

Б. прийняття главою держави правових актів з питань, віднесених до відання міністерства;

В. схвалення акту глави держави підписом міністра, відповідального за його виконання, або глави уряду;

Г. перекладення відповідальності за реалізацію акта глави держави на міністра чи уряд загалом;

19. У парламентарній монархії виконавча влада зазвичай належить:

А. монарху;

Б. уряду;

В. парламенту;

Г. парламенту та уряду.

20. У федеративних державах виконавчу владу в суб'єктах федерації зазвичай формують:

А. глава держави;

Б. голови суб'єктів федерації;

В. законодавчі збори суб'єктів федерації;

Г. загальнодержавний парламент.

21. У президентських республіках зазвичай главою уряду може бути:

А. глава держави;

Б. особа, призначена парламентом;

В. особа, призначена парламентом і главою держави;

Г. особа, призначена верховним судом.

22. Романо-германська система характеризується тим, що:

А. для вирішення місцевих питань в адміністративно-територіальних одиницях створюються органи місцевого самоврядування на всіх рівнях нижчих за державу, суб'єкт федерації або державно-автономний регіон;

Б. на місцях присутні повноважні представники уряду, які опікають місцеві виборні органи;

В. рада та деякі посадові особи призначаються на посаду, а не обираються;

Г. Усі відповіді правильні

23. Органи місцевого самоврядування складаються:

А. лише з виборних муніципальних рад (або зборів);

Б. з виборних муніципальних рад (або зборів) і виконавчого апарату;

В. лише з виконавчого апарату

Г. з виборних муніципальних рад (або зборів) і виконавчого апарату та місцевих органів державної влади

24. Згідно з Конституцією США (1787 р.) Конгрес Сполучених Штатів складається з:

А. Сенату і Палати представників;

Б. Нижньої і Верхньої палат;

В. Палати конгресменів і Палати сенаторів;

Г. Палати сенаторів і Палати представників

25. Вкажіть відповідь, у якій правильно зазначено, ким, згідно з Конституцією США 1787 р., здійснюється виконавча влада:

А. Сенаторами Верхньої палати Конгресу Сполучених Штатів Америки;

Б. Верховним Судом Сполучених Штатів Америки;

В. Конгресом Сполучених Штатів Америки;

Г. Президентом Сполучених Штатів Америки

26. Монарх призначає Прем'єр-міністром Великобританії:

А. лідера політичної партії, що отримала більшість місць в Палаті Громад;

Б. лідера політичної партії, що отримала більшість місць в Палаті Лордів;

В. фахівця в галузі економіки; - особу, запропоновану коаліцією фракцій парламенту;

Г. лідера політичної партії, що підтримує програму дій монарха.

27. Писана частина Конституції Великобританії складається з:

А. статутів (законів);

Б. судових прецедентів;

В. конституційних звичаїв;

Г. доктринальних джерел;

28. На який строк обирається Палата Громад парламенту Великобританії:

А. 3 роки;

- Б. 4 роки;
- В. 5 років;
- Г. 7 років

29. Конституція Республіки Франції 1958 року може бути змінена:

- А. засіданням однієї з палат парламенту;
- Б. конституційною радою;
- В. установчими зборами;
- Г. конституційними зборами

30. Президент у Франції обирається:

- А. На 7 років
- Б. На 8 років
- В. На 5 років
- Г. На 4 роки

31. Вкажіть орган, що є найвищим органом виконавчої влади в Італійській Республіці:

- А. Рада Міністрів;
- Б. Президент;
- В. Парламент;
- Г. Національна рада економіки та праці

32. Вкажіть якими повноваженнями наділений глава держави в Італійській республіці:

- А. промульгує закони;
- Б. акредитує дипломатичних представників в іноземних державах;
- В. виконує функції найвищої судової інстанції;
- Г. ратифікує міжнародні договори

33. Федеральний президент у Німеччині обирається

- А. Федеральним канцлером
- Б. Федеральними зборами
- В. Народом ФРН
- Г. Федеральним конституційним судом

7. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ

1. Конституційне право зарубіжних країн як галузь права, наука та навчальна дисципліна.
2. Предмет і метод конституційного права.
3. Система конституційного права.
4. Поняття і особливості конституційно-правових норм.

5. Конституційно-правові відносини, їх сутність та характерні риси.
6. Характеристика суб'єктів конституційно-правових відносин. Об'єкти конституційно-правових відносин.
7. Джерела конституційного права зарубіжних країн.
8. Конституційно-правові засади суспільної системи зарубіжних країн.
9. Політичні системи зарубіжних країн.
10. Роль політичних партій у політичній організації суспільства зарубіжних країн.
11. Партійні системи.
12. Основні функції політичних партій.
13. Класифікація політичних партій зарубіжних країн.
14. Загальна характеристика конституцій зарубіжних країн.
15. Поняття конституції. Юридичні властивості конституції.
16. Класифікація конституцій.
17. Співвідношення конституцій та дійсності.
18. Еволюція конституцій в зарубіжних країнах.
19. Порядок прийняття конституцій та внесення до них змін.
20. Інститут конституційного контролю в зарубіжних країнах, його сутність та оцінка. Порядок формування органів конституційного нагляду в США, ФРН, Росії, Франції.
21. Види конституційного контролю.
22. Конституційно-правовий статус людини та громадянина в зарубіжних країнах: поняття та види.
23. Елементи конституційно-правового статусу людини та громадянина в зарубіжних країнах.
24. Поняття та принципи громадянства.
25. Способи набуття громадянства.
26. Способи припинення громадянства.
27. Поняття і класифікація прав і свобод людини і громадянина.
28. Поняття і класифікація обов'язків людини і громадянина.
29. Різноманітність форм сучасних зарубіжних країн та її причини.
30. Класифікація форм правління сучасних зарубіжних держав.
31. Монархія, її ознаки (показати на прикладах різних держав).
32. Види монархій (показати на прикладах різних держав).
33. Президентська республіка (показати на прикладах різних держав).
34. Парламентарна республіка, її ознаки (показати на прикладах різних держав).

35. Напівпрезидентська республіка як форма правління в зарубіжних країнах (показати на прикладах різних держав).

36. Класифікація форм державного устрою сучасних зарубіжних держав (показати на прикладах різних держав).

37. Унітарна форма державного устрою у зарубіжних країнах (показати на прикладах різних держав).

38. Основні риси зарубіжних федерацій (показати на прикладах різних держав).

39. Поняття політичного режиму та його види.

40. Демократичний режим, його загальні риси й особливості у окремих країнах.

41. Авторитарний політичний режим, його загальні риси.

42. Соціальне призначення і роль виборів в зарубіжних країнах.

43. Поняття виборчого права в об'єктивному і суб'єктивному значеннях.

44. Принципи виборчого права.

45. Абсентеїзм, його причини та оцінка.

46. Порядок висування кандидатів в депутати, правове регулювання виборчої компанії зарубіжних країн.

47. Поняття виборчої системи. Види виборчих систем.

48. Референдум: поняття, сутність, конституційно-правове регулювання.

49. Глава держави: соціальне призначення та політична роль.

50. Функції і компетенція глави держави.

51. Правове положення монарха в зарубіжних країнах.

52. Правове положення президента в зарубіжних країнах. Засоби обрання президента, їх політичне значення.

53. Інститут вето виконавчої влади в зарубіжних країнах. Його види та оцінка.

54. Підстави дострокового припинення повноважень президента.

55. Віце-президент у зарубіжних країнах.

56. Парламент та парламентаризм в зарубіжних країнах.

57. Класифікація зарубіжних парламентів та особливості правового становища палат.

58. Функції і компетенція парламенту.

59. Статус депутата парламенту.

60. Омбудсман.

61. Основні риси законодавчої процедури в палатах зарубіжних парламентів.

62. Поняття та види уряду.
63. Порядок формування уряду при різних формах правління.
64. Голова уряду та його статус при різних формах правління.
65. Форми контролю за діяльністю уряду. Інтерпеляція.
66. Моделі органів судової влади в зарубіжних країнах.
67. Статус судді в зарубіжних країнах.
68. Моделі органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.
69. Загальна характеристика Конституції США 1787
70. Президент в конституційному механізмі влади. Виконавча влада.
71. Особливості американського федералізму та місцеве самоврядування в США.
72. Загальна характеристика неписаної Британської конституції: основні риси і особливості. Джерела Британської конституції.
73. Конституційний статус особи. Громадянство: порядок набуття та
74. припинення. Права та свободи громадян.
75. Парламент Великобританії, його структура та повноваження.
76. Монарх як глава держави. Порядок престолонаслідування. Королівська прерогатива. Таємна рада при монархові.
77. Загальна характеристика конституції Франції 1958 року: характерні риси і особливості.
78. Повноваження президента республіки Франція
79. Судова система Франції.
80. Загальна характеристика основного закону ФРН 1949 року. Порядок внесення змін до Основного закону. Федеральний конституційний суд як орган конституційного контролю.
81. Особливості формування й повноваження Бундестагу і Бундесрату.
82. Загальна характеристика конституції Японії 1947 року. Порядок внесення змін до Основного Закону.
83. Конституційно-правовий статус імператора Японії.
84. Парламент Японії: структура, функції та повноваження.
85. Кабінет міністрів Японії: склад, порядок формування, повноваження та відповідальність..

8. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Базова література:

1. Бесчасний В.М., Філонов О.В., Суботін В.М., Пашков С.М. Конституційне державне право зарубіжних країн: навч. посібник / За заг. ред. В.М. Бесчасного. – 2-ге вид. – К.: Знання, 2008. – 467 с.
2. Георгіца А.З. Конституційно-правові інститути зарубіжних країн / А.З. Георгіца.

– Чернівецький ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці: Рута, 1994. – 138с.

3. Гринюк Р.Ф., Захарченко М.А. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник. / Р.Ф. Гринюк. – Видання друге, перероб. і допов. – К.: Істина, 2009. – 376 с.

4. Калиновський Б. В. Державне право зарубіжних країн (у схемах) навч. посіб. / Б. В. Калиновський та ін.; за заг. ред. О. Я. Лапки; – Нац. акад. внутр. справ. – К.: КНТ, 2012. – 526 с.

5. Конституции зарубежных государств: Великобритания. Франция. Германия. Италия. Европейский Союз. США. Япония. Индия: Учеб. пособие / В.В. Маклаков (сост., пер., вступ. ст.). – 5-изд., перераб. и доп. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – XXIV, 581с.

6. Конституции зарубежных государств: сборник / под. ред. В.Г. Тихиня – Минск: Право и экономика, 2007. – 470с.

7. Конституции зарубежных государств: Учебное пособие / сост. Проф. В.В. Маклаков. – 4-е изд. – М.: Волтерс Клувер, 2003. – 520 с.

8. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для ВУЗов / под ред. М.В.Баглая, Ю.И.Лейбо, Л.М.Энтина. – М.: Норма, 2004. – 475 с.

9. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник / М.С. Горшенёв, К.О. Закоморна, В.О. Ріяка та ін. – 2-е вид., допов. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.

10. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: підручник / В.М.Шаповал. – 2-ге вид., переробл., і допов. – К.:Юрінком Інтер, 2010. – 464 с.

11. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник / В.О.Ріяка (керівник авт.кол.). – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 450 с.

12. Малишко М.І. Конституції зарубіжних країн та України: Навчально-методичний довідник. / М.І. Малишко – К.: Істина, 1999. – 340 с.

13. Мишин А.А. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: Учебник. – 10-е изд. / А.А. Мишин. – М.: Юстицинформ, 2003. – 560 с.

14. Панов А.В. Державне право зарубіжних країн: навч. посіб. / А.В. Панов. – Ужгород: Бреза А. Е. – 2011. – 229с.

Допоміжна література:

1. Берлявский Л.Г. Источники избирательного права США/ Л. Г. Берлявский // Наука и образование: хозяйство и экономика; предпринимательство; право и управление. – 2011. – № 3. – С. 86-91

2. Борисов И. Консерватизм и демократизм американских выборов (Как они выбирают) / И. Борисов // Адвокат. – 2001. – № 1. – С. 56-67.

3. Бостан С.К. Напіврезидентсько-напівпарламентська республіка як різновид змішаної форми республіканського правління / С.К. Бостан // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2001. - №4.

4. Бостан С.К. Форма правління сучасної держави: теоретико-правові засади: автореф. дис. д-ра. юрид. наук: 12.00.01 / С.К. Бостан; Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К., 2008. – 36с.

5. Бостан С.К., Тимченко С.М. Державне право зарубіжних країн: Навч. посібник. / С.К. Бостан. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 504 с.

6. Булаков О.Н. Двухпалатный парламент Российской Федерации: [Монография]. / О.Н. Булаков – М.: Юрид. центр Пресс, 2003. – 753 с.

7. Буряков В. Порівняльний аналіз правового статусу органів місцевого самоврядування в Україні та Італії / В. Буряков // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – №7. – С. 112-113.

8. Гарнер Д. Великобритания. Центральное и местное управления / Д. Гарнер – М.: Норма, 1984. – 230 с
9. Георгізова І.Л. Виборча система США: переваги та недоліки / І.Л. Георгізова // Науковий вісник. Ужгородського національного університету. – Серія право. – 2013. – Вип 21, ч.2.т.1. – С. 118-121.
10. Георгіца А.З. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. / А.З. Георгіца – Тернопіль: Астон, 2003. – 432 с.
11. Гловацький І.Ю. Адвокатура зарубіжних країн. Англія. Німеччина. Франція: навч.-практ. посібник / І.Ю. Гловацький. – К.: Атіка, 2007. – 587с.
12. Грицаєнко Л. Роль Конституційної Ради як органу конституційного контролю у державі та суспільстві Франції / Л. Грицаєнко // Право України. – 2005. – №5. – С.134-138.
13. Гураль П.Ф., Левицька Г.Р. Конституції та конституціоналізм в зарубіжних країнах. / П.Ф. Гураль. – Львів, 1997. – 235 с.
14. Давид Р., Жоффре-Спиннози К. Основные правовые системы современности / Р. Давид – М.: ДеКА, 1999. – 350 с.
15. Дегтев Г.В. Конституционно-правовой статус Президентов Российской Федерации и США: сравнительно-правовой анализ [Монография]. / Г.В. Дегтев – М.: Юрист, 2003. – 159с.
16. Егоров С.А. Современная наука конституционного права США / Под ред. Мишина А.А. – М.: Наука, 1987. – 190 с.
17. Егоров С.А., Никифорова М.А. Конгресс США / С.А. Егоров // Очерки парламентского права (зарубежный опыт). – М.: ИГП РАН, 1993. – С. 52-83.
18. Иванова И.К. Палата лордов на рубеже XXI века / И.К. Иванова // Государство и право. – 2003. - №6. – С. 70-73.
19. Избирательное право США. Вступительная статья // Сборник нормативных актов зарубежного избирательного законодательства / Отв. ред. А. А. Вешняков. – М.: ИМУ, 2004. – 245 с.
20. Керимов А.Д. Парламентское право Франции / А.Д. Керимов. – М.: «Норма», 1998. – 176 с.
21. Конституции зарубежных государств: сборник / сост. В. Г. Тихиня, В. П. Серебренников. – Минск: Право и экономика, 2007. – 470с.
22. Конституция Итальянской Республики. 22.12.1947 г. // Конституции государств Европейского Союза. М.: Издательская группа ИНФРА – М-Норма. 1997. – С.422 – 450.
23. Кривенко Л.Т. Парламент: місце і роль в системі державної влади / Л.Т. Кривенко // Європа, Японія Україна: шляхи демократизації державно-правових систем: матеріали Міжнар. наук. конф. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2000. – С. 62-70.
24. Кудряченко О. Парламентська система ФРН– засадничий принцип західної демократії / О. Кудряченко // Віче. – 2002. – №4. – С.69-74.
25. Ларін М. Прецедент / М. Ларін // Юридичний вісник України. – 2002. – №8. – С.11-21.
26. Макаров А.А. Политическая власть в Японии: механизм функционирования на современном этапе [Монография] / А.А. Макаров. – М.: Наука, 1988. – 243 с.
27. Маклаков В.В. Парламенты стран – членов Европейского Союза: [Монография]. / В.В. Маклаков. – М.: «Норма», 1994. – 248 с.
28. Малишко М.І. Конституції зарубіжних країн та України (основи конституціоналізму). Навч.-метод. Довідник / М.І. Малишко. – 2-ге вид. доп. – К.: МАУП, 2000. – 111с.

29. Марченко, В. В. Конституційно-правовий статус уряду в країнах ЄС (на прикладі Франції, Федеративної Республіки Німеччини, Іспанії): [Монографія] / В. В. Марченко ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – К. : Правова єдність, 2010. – 216 с.
30. Мішина Н.В. Муніципальне управління в США та в Сполученому Королівстві Великобританії і Північній Ірландії: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.02 / Одеська національна юридична академія. – О., 2002. – 20с.
31. Молдован В.В. Судострій: Україна, Велика Британія, РФ, США, ФРН, Франція. Судові органи ООН: Навч. посібник / Київський нац. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – К.: Кондор, 2002. – 256с.
32. Орленко В.І., В.В. Орленко., Конституційне (державне) право зарубіжних країн : посіб. для підготов. до іспитів / В.І. Орленко – Вид. 2-е, стер. - К.: Паливода А.В. – 2011. – 237 с.
33. Осавелюк А.М. Конституционное право зарубежных стран: учеб. пособие для студентов вузов, обуч. по специальности «юриспруденция» / А.М. Осавелюк. – М.: ЮНИТИ ДИНА, 2010. – 511 с.
34. Рушайло В.Б. Административно-правовые режимы: [Монография] / В.Б. Рушайло. – М.: Щит-М, 2000. – 264 с.
35. Савельев В.А. Конгресс США: практика парламентаризма / В.А. Савельев // США: Экономика. Политика. Идеология. – 1989. – № 12. – С.12-22.
36. Савченко А.В. Федеральні правоохоронні органи США: місія, організаційна структура та застосування кримінального законодавства: Навч. посібник / Національна академія внутрішніх справ України. – К.: Текст, 2003. – 120с.
37. Саликов М. Взаимоотношения штатов в системе американского федерализма / М. Саликов // Государство и право. – 1997. – № 9. С. 95-98.
38. Соединенные Штаты Америки. // США: Конституция и законодательные акты / Под ред. О. А. Жидкова. – М. : РОСПЕЧ, 1993. – 169 с.
39. Стівенсон Дуглас К. Життя та організації в США / Дуглас К. Стівенсон – Вид. перероб і доп. – Вашингтон: ІА США, 1998. – 205 с.
40. Сухонос В.В. Монархія як державна форма: історико-теоретичний та конституційно-правовий аспекти: [Монографія] / В.В. Сухонос; ДВНЗ «Укр. Акад.. банк. Справи Нац. Банку України», Юрид. ф-т. – Суми: Мрія-1, 2010. – 368 с.
41. Тихомиров Л.А. Монархическая государственность / под. ред. А.Н. Бухачова, Р.Е. Алейникова. – М.: ГУП «Облиздат», 1998. – 671 с.
42. Уоттс Р. Федеративні системи: [Монография] / Р. Уоттс – Харків, 2002. – 230 с.
43. Фатеева Т.М. Европейский федерализм: современные тенденции / Т.М. Фатеева – М.: ИНИОН, 2000. – 84 с.
44. Федерализм: теория и история развития (сравнительно-правовой анализ): [США, Германия, Канада, Австралия, Индия]: Учеб. пособие / Под ред. Марченко М.Н. – М.: Юрист, 2000. – 344 с.
45. Чиркин В.Е. Нетипичные формы правления в современном государстве/ В.Е. Чиркин // Государство и право. – 1994. – №1. – С 45-55.
46. Шаповал В.М. Територіальна організація держави в конституційному праві / В.М. Шаповал // Вісник Конституційного Суду України. – 2002. – №5. – С 65-73.
47. Юдин Ю.А., Шульженко Ю.Л. Конституционное правосудие в федеративном государстве: сравнительно-правовое исследование: (Австрия, Бельгия, ФРГ, Швейцария, Индия и др.). – М.: Ин-т государства и права, 2000. – 108 с.
48. Якущик В. Різноманітність форм правління / В. Якущик // Філософська і соціологічна д-на . № 10. 1992. – С 35-42.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ (ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма вивчення навчальної дисципліни “Кримінальне право” **Загальна частина** складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки **бакалавра**, напряму підготовки – **Правознавство**.

Предметом навчальної дисципліни “Кримінального права” Загальна частина є вивчення історії цієї галузі права, джерел кримінального законодавства та практики його застосування, моделювання розвитку кримінального законодавства, проблем підвищення дієвості кримінального законодавства, а також аналіз кримінального законодавства зарубіжних країн.

Міждисциплінарні зв’язки. Кримінальне право, перебуваючи в системі права України, тісно пов’язане з іншими його галузями, а саме: конституційним правом, теорією держави і права, кримінальним процесуальним правом, кримінально-виконавчим правом, міжнародним правом, адміністративним правом, цивільним правом, аграрним правом, житловим правом.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни “Кримінальне право” є забезпечення всебічного опанування студентами основних засад, принципів, напрямків кримінально-правової політики держави, закріплення теоретичних знань, отриманих в ході вивчення програмного матеріалу, набуття навичок розв’язання конкретних кримінально-правових питань, які можуть виникнути у ході правозастосовчої діяльності.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни “Кримінальне право” є вивчення таких понять, як: кримінальна відповідальність, злочин, склад злочину, судимість, звільнення від кримінальної відповідальності та покарання, а також при вивченні Особливої частини кримінального права студенти повинні засвоїти сутність ознак конкретних складів злочинів, та набутти навиків розмежування суміжних складів злочинів, і засвоїти правила кваліфікації.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- систему Загальної частини Кримінального кодексу України та

кримінального права України;

- зміст інститутів Загальної частин кримінального права України;

- зміст положень, що стосуються кримінальної відповідальності, злочину, складу злочину, обставин, що виключають злочинність діяння;

- питання, що стосуються звільнення від кримінальної відповідальності, судимості, покарання, а також примусових заходів медичного характеру;

- зміст особливостей кримінальної відповідальності неповнолітніх;

- позицію слідчої та судової практики стосовно питань застосування положень законодавства про відповідальність за певні злочини.

вміти:

- тлумачити положення Кримінального кодексу України належно володіючи при цьому кримінально-правовими категоріями та поняттями;

- вирішувати питання про злочинність певних діянь особи;

- визначати зміст елементів складів конкретних злочинів та ознак, що їх характеризують;

- проводити розмежування суміжних складів злочинів;

- на основі отриманих знань правильно застосовувати положення Кримінального кодексу України вирішуючи конкретні завдання.

2. ПРОГРАМА КУРСУ ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Тема 1. Поняття, предмет, завдання, система і принципи кримінального права України. Наука кримінального права.

Поняття, предмет і завдання кримінального права. Система кримінального права. Принципи кримінального права. Кримінальне право як невід'ємна частина правової системи держави. Кримінальне право і суміжні галузі права. Наука кримінального права, її зміст та завдання. Зв'язок науки кримінального права з практикою застосування кримінального законодавства.

Тема 2. Закон про кримінальну відповідальність

Поняття, ознаки і значення закону про кримінальну відповідальність. Значення Конституції України у розвитку кримінального законодавства. Кримінальний кодекс і його структура.

Структура статей Особливої частини КК України. Чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі. Зворотна дія закону про кримінальну відповідальність. Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо кола осіб.

Тема 3. Кримінальна відповідальність та її підстави

Поняття кримінальної відповідальності. Підстави застосування кримінальної відповідальності. Відмінність кримінальної відповідальності від інших видів правової відповідальності. Кримінально-правові відносини: сутність та основні ознаки.

Тема 4. Поняття злочину та його кваліфікація

Поняття злочину та його ознаки. Класифікація злочинів за ступенями тяжкості. Склад злочину: поняття та основні елементи.

Тема 5. Стадії вчинення умисного злочину

Поняття та види стадій вчинення умисного злочину. Поняття та ознаки закінченого і незакінченого злочину. Готування до злочину. Замах на злочин і його види. Добровільна відмова при незакінченому злочині.

Тема 6. Об'єкт і предмет злочину

Поняття об'єкту злочину та його значення. Види об'єктів злочину і їх значення. Предмет злочину. Відмінність між об'єктом і предметом злочину.

Тема 7. Об'єктивна сторона злочину

Поняття об'єктивної сторони злочину та її значення. Суспільно небезпечне діяння — обов'язкова ознака об'єктивної сторони злочину. Суспільно небезпечні наслідки. Матеріальні і формальні склади злочину. Причинний зв'язок між суспільно небезпечним діянням і суспільно небезпечними наслідками. Спосіб, засоби, обстановка, місце, час вчинення злочину як обставини, що становлять ознаку об'єктивної сторони злочину.

Тема 8. Суб'єкт злочину

Поняття суб'єкта злочину та його ознаки. Осудність, неосудність та обмежена осудність. Відповідальність за злочини, вчинені у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння. Вік як ознака суб'єкту злочину. Спеціальний суб'єкт злочину: поняття та ознаки.

Тема 9. Суб'єктивна сторона злочину

Поняття і ознаки суб'єктивної сторони злочину. Вина як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони злочину. Форми вини, види умислу та необережності. Складна форма вини. Мотив і мета як

ознаки суб'єктивної сторони злочину.

Тема 10. Поняття та ознаки співучасті

Форми співучасті та критерії їх визначення. Види співучасників. Поняття і види причетності до злочину. Відмінність між співучастю і причетністю. Кримінальна відповідальність співучасників. Добровільна відмова співучасників.

Тема 11. Форми організованої злочинної діяльності

Поняття та ознаки організованої злочинної діяльності. Група осіб, що діють без попередньої змови між собою. Група осіб, що діють за попередньою змовою. Організована група. Злочинна організація.

Тема 12. Одиначний злочин

Поняття одиначного злочину. Види одиначних злочинів. Особливості кваліфікації одиначних злочинів.

Тема 13. Множинність злочинів

Поняття та ознаки множинності злочинів. Її відмежування від одиначних злочинів. Види множинності злочинів. Сукупність злочинів та її види. Повторність злочинів та її види. Рецидив злочину та його види.

Тема 14. Обставини, що виключають злочинність діяння

Поняття і види обставин, що виключають злочинність діяння. Поняття необхідної оборони та умови її правомірності. Уявна оборона: поняття та ознаки. Заходи щодо затримання особи, яка вчинила злочин, та умови їх правомірності. Поняття та умови крайньої необхідності. Відмінність крайньої необхідності від необхідної оборони. Інші обставини, що виключають злочинність діяння.

Тема 15. Звільнення від кримінальної відповідальності

Звільнення від кримінальної відповідальності: правові підстави та порядок. Звільнення у зв'язку з дійовим каяттям. Звільнення у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. Звільнення у зв'язку із закінченням строків давності. Інші підстави для звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Тема 16. Поняття, мета, система і види покарання у кримінальному праві України

Поняття та ознаки покарання. Мета покарання. Основні та додаткові покарання. Система і види покарань.

Тема 17. Призначення покарання

Загальні засади призначення покарання. Обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність при призначенні покарання. Призначення покарання більш м'якого, ніж передбачено

законом. Призначення покарання за сукупністю злочинів. Призначення покарання за сукупністю вироків.

Тема 18. Звільнення від покарання та його відбування

Поняття звільнення особи від кримінального покарання та його відбування. Звільнення від відбування покарання з випробуванням. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким. Амністія та помилування.

Тема 19. Судимість як специфічний правовий стан особи

Поняття судимості. Правові наслідки судимості. Погашення судимості: поняття, строки та їх обчислення. Зняття судимості.

Тема 20. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування

Поняття та мета примусових заходів медичного характеру. Види примусових заходів медичного характеру. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру. Примусове лікування: поняття, підстави застосування.

Тема 21. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх

Специфіка кримінальної відповідальності неповнолітніх. Види кримінальних покарань, що застосовуються до неповнолітніх та особливості їх застосування. Специфіка звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності та відбування покарання. Примусові заходи виховного характеру: поняття та види. Особливості погашення та зняття судимості щодо неповнолітніх.

3. ТЕМАТИКА І ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ

Лекція 1.1. Поняття злочину та його класифікація.

1. Поняття злочину та його ознаки.
2. Малозначне діяння, яке формально містить ознаки злочину.
3. Відмінність злочину від інших правопорушень.
4. Класифікація злочинів.

Рекомендована література: основна 2; 77; 78;80;81;84; 82;91;92;

додаткова 4;5;14;18;28;29;33;36;37;

Лекція 1.2. Закон про кримінальну відповідальність

1. Поняття, ознаки і значення закону про кримінальну відповідальність.

2. Кримінальний кодекс і його структура. Структура статей Особливої частини КК України.

3. Чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі.

4. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі. Зворотна дія закону про кримінальну відповідальність.

5. Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо кола осіб.

Рекомендована література: основна 1; 2;77; 78;80;81;82;91;92; додаткова 4;28;29;33;36;37;

Лекція 2. Склад злочину: поняття, елементи, ознаки та види.

1. Поняття та значення складу злочину.

2. Елементи та ознаки складу злочину.

3. Види складів злочину.

4. Класифікація злочинів.

Рекомендована література: основна 2;77;78;80;81;82;84;85;88;91;92; додаткова 5;18; 27; 28; 33;

Лекція 3.1. Стадії вчинення умисного злочину

1. Поняття та види стадій вчинення умисного злочину.

2. Поняття та ознаки закінченого і незакінченого злочину.

3. Готування до злочину.

4. Замах на злочин і його види.

5. Добровільна відмова при незакінченому злочині.

Рекомендована література: основна 2; 77; 78;80;81;84;90;91;92; додаткова 5;18;28; 33;

Лекція 3.2. Поняття та ознаки співучасті

1. Форми співучасті та критерії їх визначення.

2. Види співучасників.

3. Поняття і види причетності до злочину. Відмінність між спів-

участю і причетністю.

4. Кримінальна відповідальність співучасників.

5. Добровільна відмова співучасників.

Рекомендована

література:

основна

2;77;78;80;81;82;84;85;91;92;

додаткова 11;12;13;15;16;20;21; 38;

Лекція 4.1. Множинність злочинів

1. Поняття та ознаки множинності злочинів. Її відмежування від одиничних злочинів.

2. Види множинності злочинів. Сукупність злочинів та її види.

3. Повторність злочинів та її види.

4. Рецидив злочину та його види.

Рекомендована література: основна 2;77;78;80;81;82;84;85;

87;91;92;

додаткова 13;15;16;20;21;38;

Лекція 4.2. Поняття, мета, система і види покарання у кримінальному праві України

1. Поняття та ознаки покарання.

2. Мета покарання.

3. Основні та додаткові покарання.

4. Система і види покарань.

Рекомендована

література:

основна

2;3;4;5;77;78;80;81;82;84;85; 87;91;92;

додаткова 20;21;24;

Лекція 5.1. Звільнення від кримінальної відповідальності

1. Звільнення від кримінальної відповідальності: правові підстави та порядок.

2. Звільнення у зв'язку з дійовим каяттям.

3. Звільнення у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.

4. Звільнення у зв'язку із закінченням строків давності.

5. Інші підстави для звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Рекомендована

література:

основна 2;3;4;5;77;78;80;81;82;84;85; 87;

додаткова 10;13;15;16;20;21;38;

Лекція 5.2. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування

1. Поняття та мета примусових заходів медичного характеру.
 2. Види примусових заходів медичного характеру.
 3. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру.
 4. Примусове лікування: поняття, підстави застосування.
- Рекомендована література: основна*
2;3;4;5;6;16;78;80;81;82;84;85; 87;91;92;
додаткова 20;21;28;

4. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1.1.

Закон про кримінальну відповідальність

Мета – у результаті вивчення теми студенти повинні усвідомити сутність поняття кримінального закону; класифікацію норм кримінального закону за змістом; структуру кримінального закону; структуру статей Особливої частини Кримінального кодексу; диспозиції та її видів; санкції та її видів; тлумачення кримінального закону за суб'єктом і обсягом; засобів тлумачення кримінального закону; завдання кримінального закону.

1. Загальна характеристика КК України.
2. Загальні принципи чинності кримінального закону в просторі.
3. Чинність кримінального закону в часі.

1. Домашні завдання

1. У зошиті для практичних занять вкажіть такі статті КК України:
 - 1) три статті Особливої частини КК з простою диспозицією;
 - 2) три статті Особливої частини КК з описовою диспозицією;
 - 3) три статті Особливої частини КК з бланкетною диспозицією;
 - 4) три статті Особливої частини КК з відсилочною диспозицією;
 - 5) три статті Особливої частини КК зі змішаною (комбінованою) диспозицією;
 - 6) три статті Особливої частини КК з відносно визначеною санкцією, в якій вкачана лише верхня межа покарання;
 - 7) три статті Особливої частини КК з відносно визначеною санкцією, в якій вкачані верхня і нижня межі покарання;

8) три статті Особливої частини КК з альтернативною санкцією;

II. Задачі.

1. Антонов з метою покататися верхи незаконно заволодів конем, який належав його сусіду Кондратьєву. Проскакавши на коні декілька кілометрів, він покинув його на лузі. Слідчий прокуратури кваліфікував дії Антонова за ч. 1 ст. 289 КК України як незаконне заволодіння транспортним засобом. При цьому мотивуючи таке рішення він пояснив, що хоч згідно з приміткою до ст. 286 КК України коня не можна визнати транспортним засобом, однак дії Синиці мають досить високий ступінь суспільної небезпеки, а з усіх статей КК України тільки ст. 289 передбачає відповідальність за діяння, подібне до того, що вчинив Антонов.

Чи є рішення слідчого правильним?

2. Перебуваючи в пасажирському потязі Краків – Київ, громадянин Білорусії Тарасов, та громадянин України Потапенко, розпивали разом спиртні напої. Через деякий час Потапенко від випитої дози алкоголю заснув. Громадянин Тарасов, скориставшись станом Потапенко забрав його особисті речі (в тому числі й гаманець та документи) і вийшов під час зупинки потягу на станції Львів. Потапенко факт крадіжки виявив лише на кінцевій станції в м. Київ.

Які принципи дії кримінального закону у просторі слід застосувати при вирішенні питання про кримінальну відповідальність Тарасова? За законом якої країни повинен бути притягнутий до кримінальної відповідальності громадянин Тарасов за скоєну крадіжку? В яких випадках злочин визначається вчиненням на території України?

2. Аудиторні завдання

Задачі (виконуються по варіантам)

1. 22 серпня 2001 р. Герасименко, керуючи автомобілем у нетверезому стані, порушив правила безпеки дорожнього руху, внаслідок чого загинуло дві особи. Кримінальний кодекс України 1960 р. за даний злочин передбачав покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до п'ятнадцяти років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до п'яти років або без такого (ч. 3 ст. 215 КК 1960 р.). Відповідно до ч. 3 ст. 286 КК України 2001 р. вказане діяння карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років.

Чи має ч. 3 ст. 286 КК України 2001 р. зворотну дію у часі? Проаналізуйте зміст ч. 3 ст. 5 КК України 2001 р. і дайте відповідь на запитання. В яких рамках може бути призначено покарання Герасименку?

2. Перебуваючи на військовому судні «Акула», яке йшло під прапором України, громадянин Росії на ґрунті релігійного конфлікту вбив одного з членів команди корабля, який був громадянином України.

За законом якої країни повинен бути притягнутий до кримінальної відповідальності гр-н Росії, якщо корабель знаходився у відкритому морі?

Варіант 2: Як зміниться рішення, якщо злочин було вчинено на невійськовому судні, яке перебувало під прапором України й знаходилося в порту Туреччини?

Варіант 3: Чи зміниться рішення, якщо вбивство станеться поза межами військового судна на території Туреччини?

3. Громадянин України Нестеров, знаходячись у США, вчинив розбійний напад, за який був засуджений судом США до п'яти років позбавлення волі. Це покарання він повністю відбув і повернувся в Україну.

Чи може Нестеров бути повторно притягнутий до кримінальної відповідальності в Україні за злочин, вчинений у США?

Варіант 2: Після повернення в Україну Нестеров вчинив крадіжку. Чи може крадіжка, вчинена в Україні, кваліфікуватися як повторна? Чи має юридичне значення в Україні вирок суду США?

Рекомендована література: основна 1; 2;77; 78;80;81;82;91;92; додаткова 4;28;29;33;36;37;

Практичне заняття 1.2.

Поняття злочину та його класифікація

Мета – у результаті вивчення теми студенти повинні усвідомити сутність поняття злочину; ознаки злочину за чинним кримінальним законодавством; значення ч. 2 ст. 11 КК для з'ясування змісту матеріальної ознаки злочину; критеріїв розмежування злочинів від інших правопорушень; класифікації злочинів за їх тяжкістю; значення класифікації злочинів.

1. Формування й розвиток визначення поняття злочину в кримінальному праві України.
2. Поняття та ознаки злочину за чинним кримінальним законом України.
3. Поняття та ознаки малозначного діяння, що формально містить ознаки злочину.
4. Класифікація злочинів. Відмінність злочинів від інших правопорушень.

1. Домашні завдання

Дайте відповіді на питання (письмово)

1. Дайте визначення злочину згідно чинного КК України
2. Вкажіть у чому полягає відмінність злочинів від інших правопорушень
3. Які характерні риси малозначного діяння?
4. Вкажіть види класифікації злочинів та розкрийте їх зміст.

II. Задачі

1. Зайцев зайшов до квартири свого сусіда Горбаня і на його очах взяв зі шкатулки золотий перстень, що належав дружині Горбаня. Свої дії він мотивував як спробу підштовхнути Горбаня до повернення позики, яку той взяв у Зайцева і не повертав тривалий час. Чи містять дії Зайцева ознаки злочину?

2. Неповнолітній Гаврилів, який внаслідок невиконання батьками обов'язків по вихованню дитини, фактично вів бездоглядне життя і в зв'язку з цим голодував, вкрав у Панової буханець хліба. Слідчий Маркін відмовив у порушенні кримінальної справи на підставі ч.2ст.11 КК України.

Дайте оцінку рішенням слідчого.

Чи зміниться ситуація, якщо буде з'ясовано, що пенсіонерка Панова фактично придбала хліб на останні гроші?

3. Бойчуки з 1982 року проживали однією сім'єю і вели спільне господарство, хоча і не оформили свої подружні стосунки в органах РАГСу.

17 червня 2002 року Бойчук Степан, скориставшись відсутністю своєї дружини, вивіз з квартири японський телевізор і

відеомагнітофон, холодильник, власний одяг та чоловічі золоті прикраси.

Бойчук Марія звернулася з заявою в органи внутрішніх справ з вимогою порушити кримінальну справу про вчинення крадіжки та притягнути Бойчука Степана до кримінальної відповідальності.

Чи містять дії Бойчука Степана ознаки злочину?

2. Аудиторні завдання

Виконуються та обговорюються домашні завдання.

Рекомендована література: основна 2; 77; 78;80;81;84; 82;91;92; додаткова 4;5;14;18;28;29;33;36;37;

Практичне заняття 2.

Склад злочину: поняття, елементи, ознаки та види.

Мета – у результаті вивчення теми студенти повинні усвідомити сутність поняття об'єкта злочину; видів об'єктів злочину; значення об'єкта злочину; предмету злочину; поняття об'єктивної сторони злочину, її обов'язкові і факультативні ознаки; діяння (дія чи бездіяльність); поняття непереборної сили і її значення в рішенні питання про кримінальну відповідальність; суспільно небезпечних наслідків, їхніх видів і значення для поділу злочинів на матеріальні, формальні й усічені; визначення причинного зв'язку у філософії; способу, знаряддя, місця, часу, обстановки та інших ознак об'єктивної сторони злочину; поняття суб'єкта злочину; осудності як ознаки суб'єкта злочину; поняття неосудності, її медичний (біологічний) і юридичний (психологічний) критерії; вік, після досягнення якого особа підлягає кримінальній відповідальності; спеціального суб'єкта злочину; поняття суб'єктивної сторони злочину, її обов'язкові і факультативні ознаки; вини, її форм і видів; мотиву та мети злочину.

1. Поняття та значення складу злочину.
2. Елементи та ознаки складу злочину.
3. Види складів злочину.
4. Класифікація злочинів.

Рекомендована

література:

основна

2;77;78;80;81;82;84;85;88;91;92;

додаткова 5;18; 27; 28; 33;

1. Домашні завдання.

Практична частина (виконується у зошиті).

I. Дайте відповіді на питання.

1. Що утворює об'єкт злочину у кримінальному праві?
2. Складіть схематично структуру видів об'єкту по вертикалі і по горизонталі.
3. Що являє собою предмет злочину? Наведіть приклади складів злочину (статті Особливої частини КК України), в яких предмет є обов'язковим елементом.
4. Що таке безпредметні злочини?
5. Визначте зміст бездіяльності.
6. Види суспільно-небезпечних наслідків: складіть схему, розкрийте зміст.
7. Види причинного зв'язку, їх зміст.
8. Визначте, за які злочини кримінальна відповідальність настає з 16 років, а за які - з 14: ст. 115 ККУ, ст. 117 ККУ, ст.119 ККУ, ст. 187 ККУ, ст. 156 ККУ, ст. 304 ККУ.
9. Проаналізуйте Особливу частину ККУ та запишіть 5 статей, де суб'єктом злочину є спеціальний суб'єкт.

2.Аудиторні завдання

Задачі.

1.Чуркін пізно ввечері скоїв напад на Воронова , який повертався з роботи до дому. Збив його з ніг, зірвав з голови ондатрову шапку та вирвав з рук портфель. В портфелі знаходилася зарплата Воронцова - 210 гривень та 1800 гривень, які були призначені на виплату зарплати бригаді, яку Воронцов відповідно до бухгалтерських документів мав видати на слідуючий день в іншому місті, куди він о 5 год. ранку виїжджав у відрядження.

Визначить об'єкт злочину , його види та предмет злочину.

2.Крейзеров , який працював заготівельником в німецькому представниці “Герхард”, проводив закупівлю у населення грибів за готівковий розрахунок. Гроші для розрахунків він одержував в бухгалтерії представництва. При зважуванні грибів він умисно знижував їх загальну вагу , в наслідок чого утворились надлишки в 900 кг. З цієї кількості 200 кг він передавав завідувачому складом Уграку,700кг привласнив, після чого повторно оформив їх закупівлю на вигаданих осіб , за що одержав гроші.

Вкажіть об'єкт та предмет злочину.

Практичне заняття 3.

Поняття та ознаки співучасті

Мета – у результаті вивчення теми студенти повинні усвідомити сутність поняття співучасті в злочині; видів співучасників; форм співучасті; спеціальних питань відповідальності співучасників.

1. Поняття і ознаки співучасті у злочині.
2. Форми співучасті.
3. Види співучасників.
4. Підстави і межі відповідальності співучасників.
5. Невдала співучасть.
6. Екссес виконавця. Його види. Правила кваліфікації дій, які утворюють екссес виконавця
7. Добровільна відмові при співучасті.
8. Причетність до злочину.

1. Домашні завдання

Задачі

1. Маслов і Дуров запросили в гуртожиток Гурову та Чарову. Гурова пішла в кімнату до Маслова, звідки довго не поверталася. Коли Дуров пішов її кликати, Маслов закрив двері і почав гвалтувати Чарову. Жінка просила Дурова про допомогу, але той не реагував. В цей час в двері постукала Гурова. Маслов закрив Чаровій рот і вдарив її по обличчю, а Дуров, не відкриваючи дверей, сказав Гуревій, що Чарова вже пішла. Здійснивши злочин Маслов пішов, а Дуров, залишився з Чаровою, теж згвалтував її.

Чи мала місце співучасть у злочині?

2. Водій автомашини Косов та рахівник Михайлюк, під час перевезення зерна на хлібоприймальний пункт, частину його в кількості 600 кг продали громадянам Дотову та Солову.

Чи є в діях Костова та Михайлика співучасть у злочині?

3. Шістнадцятирічний Валентин Авдєєв домовився зі своїм повнолітнім братом Володимиром скоїти квартирну крадіжку. Вони проникли в квартиру Міхєєвої, де зв'язали господиню і викрали найбільш цінні речі. Після цього Валентин зайшов у кімнату, де згвалтував її.

Визначить форму співучасті та види співучасників. Вирішить питання про їх відповідальність.

2. Аудиторні завдання.

Виконуються та обговорюються домашні завдання.

Практичне заняття 4. Множинність злочинів.

Мета – у результаті вивчення теми студенти повинні усвідомити сутність поняття і види множинності злочинів; сукупність злочинів і її види; повторність злочинів і її види; рецидив злочинів і його види; значення множинності злочинів.

1. Поняття та ознаки множинності злочинів. Її відмежування від одиничних злочинів.
2. Види множинності злочинів. Сукупність злочинів та її види.
3. Повторність злочинів та її види.
4. Рецидив злочину та його види.

1. Домашні завдання

1. Заповніть таблицю

	Розмежувальні ознаки
1. Множинність злочину – одиничний злочин	
2. Повторність злочинів – продовжуваний злочин	

2. Задачі

1. Раніше судимий за розбій Батнич після відбуття покарання організував групу для вчинення квартирних крадіжок, до якої увійшли раніше не судимі Петренко і Сочивець. Вони розробили єдиний план вчинення крадіжок, розподілили між собою функції, визначили дві перші квартири, з яких розпочнеться їх діяльність.

Спочатку вони обікрали квартиру Саранського, спричинивши йому майнову шкоду на суму 81264 грн. Потім проникли до квартири Голубева, склали в дві сумки його майно на суму 131869 грн, але при винесенні сумок з квартири були помічені сусідкою, яка зчинила галас. Незважаючи на це, Батнич, Петренко та Сочивець збігли з сумками вниз, сіли в «Жигулі», що належали Петренку, і втекли.

Варіант 1. Побачивши сусідку, Батнич, Петренко та Сочивець покинули сумки біля квартири і намагалися втекти, але були затримані мешканцями будинку.

Варіант 2. Сусідка, зчинивши галас, загородила дорогу до сходів. Тоді Батнич, не кидаючи сумок, відштовхнув її до Петренка і Сочивця, а ті вдарили її головою об стіну, в результаті чого їй було завдано середньої тяжкості тілесне ушкодження.

Ознайомтеся зі ст. 185 та приміткою до неї, статтями 186 і 187 КК, а також абз. 2 п. 6, п. 10 та абз. 6 п. 30 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про корисливі злочини проти приватної власності» від 25 грудня 1992 р. № 12.

Які форми множинності злочинів мали тут місце? Яке їх кримінально-правове значення?

2. Аудиторні завдання

1. У приміщенні диспетчерської гаража між Поповим, Щипіним та Товстим виникла суперечка. Коли Щипін і Товстий почали бити Попова, він схопив металеву заготовку (7кг) і з метою вбивства обох наніс нею Щипіну удар по голові, а коли той упав, двічі вдарив по голові Товстого. Від одержаних травм Щипін і Товстий померли на місці події.

Варіант. Під час нанесення удару Щипін відхилився, і заготовка ковзнула по голові, внаслідок чого він упав, втратив свідомість, але залишився живим.

Ознайомтеся з пунктами 1 та 13 ст. 115 КК, а також з пунктами 5 та 17 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2.

Скільки злочинів вчинив Попов?

2. Дроботун був затриманий під час незакінченого замаху на зґвалтування неповнолітньої Леонової. Перебуваючи під слідством, він зізнався, що до цього вчинив ще кілька злочинів: зґвалтування неповнолітніх Швачко, Продан, Шевчук, незакінчений замах на зґвалтування повнолітньої Осики. Його показання були підтверджені на досудовому слідстві і в судовому засіданні. Крім того, встановлено, що, долаючи опір, Дроботун завдавав потерпілим побоїв, а при зґвалтуванні Продан заподіяв їй умисне тяжке тілесне ушкодження за ознакою спричинення психічної хвороби.

Ознайомтеся зі статтями 152, 121, 126 КК, а також п.п. 6, 7, 8, п.12 постанови Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 5 «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи

та статевої недоторканості особи».

Яке співвідношення між повторністю та сукупністю злочинів одного виду? Яким чином вони будуть враховані при кваліфікації дій Дроботуна?

Рекомендована література: основна 2;77;78;80;81;82;84;85;87;91;92;

додаткова 13;15;16;20;21;38;

4. КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема: ЗАКОН ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

1. Кримінальний закон у широкому розумінні – це:

а) система національних законодавчих актів України та імплементованих у них положень міжнародних договорів, що містять норми кримінального права;

б) система національних законодавчих актів України та імплементованих у них положень міжнародних договорів, що містять норми різних галузей права;

в) система положень міжнародних договорів, що містять норми кримінального права.

2. Завданням чинного кримінального закону є:

а) охорона життя, здоров'я людини як найвищої соціальної цінності, суспільного ладу України, її політичної та економічної систем, власності й усього правопорядку від злочинних посягань;

б) правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам;

в) виховний та превентивний вплив на осіб, засуджених за вчинення злочину, а також на інших громадян.

3. Як називається умова, за якої застосовується правова норма?

а) санкція;

б) гіпотеза;

в) диспозиція.

4. Диспозиції в кримінально-правових нормах Особливої частини КК описують:

- а) умови, за яких застосовуються кримінально-правові норми;
- б) стандарти забороненої (злочинної) поведінки певного виду;
- в) визначення покарання.

5. Які є види диспозицій?

- а) проста, описова, складна та диференційована;
- б) проста, описова, відсильна та бланкетна;
- в) відсильна, описова, бланкетна та диференційована.

6. Які види санкцій передбачені в чинному кримінальному законодавстві?

- а) альтернативні та невизначені;
- б) відносно та абсолютно визначені;
- в) відносно визначені та альтернативні.

7. На які види поділяється тлумачення кримінального права за суб'єктом?

- а) доктринальне, судове, офіційне;
- б) судове, доктринальне, виконавче;
- в) офіційне, доктринальне, слідче.

8. Визначіть один із способів тлумачення кримінального закону:

- а) систематичне;
- б) філологічне;
- в) сукупність вищенаведеного.

9. Тлумачення кримінального закону за обсягом кола суспільне небезпечних діянь може поділятися на такі види:

- а) порівняльне, обмежене та буквальне;
- б) буквальне, поширювальне та обмежувальне;
- в) порівняльне, буквальне та систематичне.

10. Які юрисдикції передбачає КК України?

- а) часову, міжгалузеву;
- б) часову і просторову;
- в) просторову, постійну.

11. Що означає просторова юрисдикція?

а) означає поширення кримінального закону України в межах певної території та щодо певного кола осіб;

б) означає тривалість дії кримінального закону в межах певного часового інтервалу;

в) означає тривалість дії кримінального закону в межах певного часового інтервалу та поширення кримінального закону України в межах певної території та щодо певного кола осіб.

12. Громадянин України вчинив крадіжку в м. Брянську. Вік був затриманий в м. Житомирі і притягнутий до відповідальності за крадіжку (ч. 1 ст. 185 КК). Який принцип дії кримінального закону у просторі був застосований?

- а) принцип універсальний;
- б) принцип громадянства;
- в) принцип територіальний.

13. Громадянин Іспанії порушив правила безпеки дорожнього руху, що призвело до смерті пішохода в м. Ялті. Він був затриманий і притягнутий до відповідальності за порушення правил безпеки дорожнього руху (ч. 2 ст. 286 КК). Який принцип дії кримінального закону у просторі був застосований?

- а) принцип космополітичний;
- б) принцип територіальний;
- в) принцип національний.

14. Що означає часова юрисдикція?

- а) означає тривалість дії кримінального закону в межах певного часового інтервалу;
- б) означає поширення кримінального закону України в межах певної території та щодо певного кола осіб;
- в) означає тривалість дії кримінального закону в межах певного часового інтервалу та щодо певного кола осіб.

15. Громадянин Ірану вчинив вибух у м. Вашингтоні, внаслідок якого загинуло 56 осіб. Під час митного огляду його було затримано в аеропорту Бориспіль. Він був притягнутий до кримінальної відповідальності за терористичний акт (ч. 3 ст. 258 КК України). Який принцип дії кримінального закону у просторі був застосований?

- а) принцип універсальний;
- б) принцип територіальний;
- з) принцип громадянства.

16. Кропоткін разом із іншими особами 20 серпня 2001 року вчинив бандитський напад на інкасаторську машину. 28 серпня 2001 року його було затримано. Слідчий кваліфікував його дії як бандитизм {ст. 69 КК}. За новим КК такі дії передбачені ст. 257, при цьому вид та розмір покарання не змінився порівняно з КК

1960 року. За яким законом буде притягатися особа до відповідальності?

а) за законом про кримінальну відповідальність, який діє на момент досудового слідства;

б) за законом про кримінальну відповідальність, який діяв на час вчинення цього діяння;

а) за законом про кримінальну відповідальність, який буде діяти на час передачі матеріалів справи до суду.

17. Що віднесено до території України?

а) український риболовний сейнер в порту Мурманська;

б) військовий український крейсер в порту Сан-Франциско;

в) цивільний «ТУ-154», приписаний до аеропорту Жуляни(м. Київ), знаходиться на аеродромі біля Парижа.

18. Громадяни Німеччини в м. Дрездені захопили заручників і на автомобілі направлялись до Росії. В Україні їх було затримано. Чи буде цей злочин (захоплення заручників) визнаватися вчиненим на території України?

а) так, якщо тільки правоохоронні органи Німеччини не будуть вимагати повернення цих осіб;

б) ні;

в) так.

19. Особа без громадянства, яка постійно проживає в м. Вінниці, вчинила замах на контрабанду в м. Валенсії, її було притягнуто до відповідальності за адміністративним законодавством Іспанії. Коли він повернувся в Україну, його було притягнуто до кримінальної відповідальності за замах на контрабанду (ч. 3 ст. 15 і ч. 1 ст. 201 КК). Чи правомірне притягнення цієї особи до відповідальності за КК України?

а) ні;

б) так;

в) так, якщо тільки злочин посягав на інтереси правопорядку України.

20. Особа протягом 2000 року систематично займалася проституцією. За це особа 4 рази притягалася до адміністративної відповідальності. 2 вересня 2001 року її було затримано за заняття проституцією. Слідчий порушив кримінальну справу за проституцію (ч. 1 ст. 303 КК), яка є новелою в чинному КК. Чи має кримінальний закон в даній ситуації зворотну силу?

а) має;

- б) не має;
- в) має, якщо особа не сплатила певний розмір штрафу, передбаченого за заняття проституцією (ст. 181' КпАП).

Тема: ПОНЯТТЯ ЗЛОЧИНУ.

1 Стаття 11 КК України визначає, що злочин - це:

- а) визначене законом України суспільне небезпечне діяння, яке посягає на права та законні інтереси особи;
- б) суспільне небезпечне діяння, передбачене виключно в кримінальному законі, яке вчинюється винно і є караним;
- в) передбачене КК суспільне небезпечне винне діяння, вчинене суб'єктом злочину.

2. Суспільна небезпечність діяння полягає в тому, що:

- а) діяння завдає матеріальної чи фізичної шкоди потерпілим;
- б) діяння заподіює реальну шкоду суспільним відносинам, що охороняються законом про кримінальну відповідальність;
- в) діяння завдає шкоди відносинам, що охороняються законом про кримінальну відповідальність, або містить реальну загрозу заподіяння істотної шкоди.

3. Характер суспільної небезпечності означає:

- а) спрямованість діяння на певні суспільні відносини;
- б) що шкода від злочину може бути значною;
- в) що злочин є особливо небезпечним.

4. Ступінь суспільної небезпеки означає:

- а) що діяння передбачене у кримінальному законі;
- б) розмір заподіяної шкоди;
- в) що злочин одночасно пошкоджує два і більше об'єктів посягання.

5. Термін «без дія» означає:

- а) що особа, яка вчиняє злочин, не передбачає шкідливості своєї поведінки;
- б) утримання особи від покладених на неї обов'язків при можливості їх виконати;
- в) утримання особи від будь-яких дій, які вона могла виконати.

6. Поняття «діяння» охоплює:

- а) дію і бездіяльність;
- б) дію, бездіяльність, наслідки;
- в) дію, бездіяльність, наслідки, причинний зв'язок.

7. Злочином є тільки передбачене законом про кримінальну відповідальність:

- а) умисне діяння особи;
- б) винне діяння особи;
- в) будь-яке діяння особи.

8. Караність злочину означає:

- а) що за це покарання може бути призначене покарання;
- б) що покарання призначається обов'язково;
- в) що покаранню підлягають лише осудні особи.

9. Малозначним діяння буде визнане тоді:

- а) коли воно не заподіяло істотної шкоди фізичним та юридичним особам, суспільству, державі;
- б) коли істотна шкода не заподіяна і не могла бути заподіяна;
- в) коли шкода, яка могла бути заподіяна, не сталася під впливом непереборної сили.

10. За ступенем суспільної небезпечності злочини поділяються на:

- а) нетяжкі, тяжкі, особливо тяжкі, злочини проти людей;
- б) малозначні, нетяжкі, тяжкі, особливо тяжкі;
- в) невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі, особливо тяжкі.

11. Згідно з ч. 2 ст. 11 КК України малозначність діяння означає:

- а) що діяння не є суспільне небезпечним взагалі;
- б) що діяння не є суспільне небезпечним у кримінально-правовому значенні;
- в) що відсутня така ознака злочину, як караність.

12. Протиправність діяння означає:

- а) що застосування закону про кримінальну відповідальність можливо за аналогією;
- б) що застосування закону про кримінальну відповідальність неможливо по відношенню до осіб, які мають дипломатичний імунітет;
- в) що застосування закону про кримінальну відповідальність можливо тільки у випадках, спеціально передбачених у КК України.

13. Наренко обіцяв Гончарук зареєструвати шлюб. Після того як вони подали відповідну заяву до ЗАГСУ, Наренко вступив з Гончарук у статеві стосунки, а згодом реєструвати шлюб відмовився.

Чи можна вважати, що Наренко вчинив злочин?

- а) так;
- б) ні;
- в) так, у випадку вагітності Гончарук.

14. Під час роботи в радіомайстерні Макаренко випадково доторкнувся до паяльника, з яким тільки-но працював Ховрашка. Від несподіваного опіку та болю Макаренко різко відсмикнув руку і наніс ліктем удар в око Дримаренку, який сидів позаду. Внаслідок травми Дримаренко втратив зір на одне око.

Чи є дії Макаренка злочином?

- а) так, бо спричинив тяжку шкоду здоров'ю;
- б) ні, бо відсутня така ознака, як караність;
- в) ні бо відсутня така ознака, як винність.

15. Барчука притягли до кримінальної відповідальності за співучасть в умисному вбивстві. Суд не встановив його причетності до вбивства, але визнав його винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 384 «Завідомо неправдиві показання», бо Барчук давав завідомо неправдиві показання підчас попереднього розслідування і тільки під час судового розгляду сказав правду.

Чи є дії Барчука кримінальне протиправними?

- а) так, він повинен нести кримінальну відповідальність за ч. 1 ст. 384 КК;
- б) ні, бо потім Барчук поміняв свої показання на правдиві;
- в) ні, бо кримінальна відповідальність підозрюваного та обвинувачуваного за завідомо неправдиві показання не передбачена.

16. Дягун, погрожуючи складним ножем, хотів забрати у перехожого громадянина гаманець, де був жетон на проїзд в метро, 2 монети номіналом 5 і 25 копійок та декілька квитанцій про сплату комунальних послуг, але був затриманий нарядом міліції.

Чи підпадають дії Дягуна під ч. 2 ст. 11 КК?

- а) так у зв'язку з малозначністю шкоди дії Дягуна не злочин;
- б) ні, бо істотна шкода правоохоронюваним інтересам могла бути заподіяна;
- в) ні, бо дія ч. 2 ст. 11 розповсюджується тільки на ті випадки, коли завдано реальної шкоди.

17. Гаркавенко, при порушенні правил дорожнього руху, збив пішохода, який загинув на місці пригоди. Суд призначив

Гарісавенку покарання у виді 6 років позбавлення волі згідно з ч. 2ст. 286 КК

До якої категорії віднести злочин, який вчинив Гаркавенко?

- а) середньої тяжкості;
- б) тяжкий;
- в) особливо тяжкий.

18. Злочин, передбачений ст. 185 КК «Крадіжка», відмінний від злочину, передбаченого ст. 119 КК «Вбивство з необережності»:

- а) характером суспільної небезпеки;
- б) ступенем суспільної небезпеки;
- в) характером та тяжкістю завданої шкоди.

19. Дільничний інспектор Оніпка прийняв рішення про відмову в порушенні кримінальної справи на підставі ч. 2ст. 11 КК, у відношенні до 10-річного Іваненка, який вчинив крадіжку чужого майна.

Чи законне рішення Оніпка?

- а) так, бо малолітство винного свідчить про мало значимість дії;
- б) ні, бо діяння Іваненка є суспільне небезпечним;
- в) ні, бо підставою рішення повинна бути відсутність ознак суб'єкта злочину.

20. Президент України видав Указ про встановлення кримінальної відповідальності за образу працівника правоохоронного органу. Чи можна вважати тепер такі дії злочином?

- а) так, бо діяння набуло такої ознаки, як протиправність;
- б) так, але за умови підтвердження Указу Верховною Радою України;
- в) ні, бо діяння як злочин визначається тільки законом України.

Тема: СКЛАД ЗЛОЧИНУ

1. Що таке склад злочину?

- а) це сукупність ознак, за допомогою яких можна злочин відрізнити від інших правопорушень;
- б) це суспільне небезпечне діяння, яке передбачене кримінальним законом, є винним і караним;
- в) це сукупність встановлених кримінальним законом об'єктивних і суб'єктивних ознак, які характеризують суспільне небезпечне діяння як злочин.

2. Назвіть підстави кримінальної відповідальності:

а) кримінальній відповідальності підлягає особа, яка вчинила протиправне діяння;

б) кримінальній відповідальності підлягає особа, в діях якої є склад злочину;

в) кримінальній відповідальності підлягає особа, яка вчинила умисно чи необережно будь-яке протиправне діяння.

3. Яке співвідношення між злочином і складом злочину?

а) поняття злочин характеризує соціальну сутність кримінально-карного діяння, а склад злочину розкриває його юридичну структуру, його необхідні властивості;

б) поняття злочин і склад злочину - тотожні, бо характеризують діяння, яке об'єктивно має властивість суспільної небезпеки;

в) злочин - це скоєне в реальному житті суспільне небезпечне, винне, протиправне і карне діяння, а склад злочину - це процесуальна форма закріплення злочину.

4. Вкажіть види складів злочинів за ступенем суспільної небезпечності.

а) формальний склад, основний склад;

б) основний, кваліфікований, матеріальний;

в) основний, кваліфікований, особливо кваліфікований, з пом'якшуючими обставинами.

5. Вкажіть види складів злочинів за конструкцією:

а) основні, кваліфіковані, формальні;

б) матеріальні, прості, складні;

в) матеріальні, формальні, усічені.

6. Залежно від способу описування в законі склади злочинів поділяються на:

а) прості, складні, альтернативні;

б) прості, особливі, факультативні;

в) прості, тяжкі, особливо тяжкі.

7. Злочин з матеріальним складом має місце тоді:

а) коли обов'язково настали суспільне небезпечні наслідки;

б) коли створена можливість настання суспільне небезпечних наслідків;

в) коли суспільне небезпечні наслідки, що настали, є тяжкими.

8. Злочин з усіченим складом має місце:

а) коли пропущена хоча б одна стадія попередньої злочинної діяльності (приготування або замах);

б) коли наслідки не настали, незважаючи на те, що винний зробив все від нього залежне для їх настання;

в) коли стадія приготування або незакінченого замаху законом визнається закінченим злочином.

9. Що таке кваліфікація злочину?

а) це застосування кримінально-правової норми;

б) це встановлення і юридичне закріплення точної відповідності між ознаками вчиненого діяння і ознаками складу злочину, передбаченого кримінально-правовою нормою;

в) це винесення обвинувального вироку і реалізація покарання у відповідній виправно-трудовій установі.

10. Що таке формула кваліфікації¹?

а) стаття Особливої частини КК України, яка підлягає застосуванню;

б) правила, за якими потрібно притягати особу до кримінальної відповідальності;

в) сукупність цифрових і буквених позначень, які містять вказівку на кримінально-правові норми, що підлягають застосуванню.

11. 14-річний Салій таємно викрав чуже майно на суму 300 гривень. Щоб встановити, чи є в діях Салія склад злочину, що передбачає відповідальність за таємне викрадення чужого майна, потрібно звернутись:

а) до норми Загальної частини КК;

б) до диспозиції Особливої частини КК;

в) до норми Загальної та диспозиції Особливої частин КК України.

12. У відповідь на скаргу Радченка про відмову квартиронаймачами сплатити обумовлену суму за 6-місячне проживання дільничний інспектор зазначив, що відповідно до ч. 1 ст. 2 КК України підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину. Яку функцію в даному випадку виконує склад злочину?

а) фундаментальну;

б) процесуальну;

в) розмежувальну.

13. На рівні загального поняття про склад злочину спосіб як ознака об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч. 1. ст.

185 КК «Таємне викрадення чужого майна», належить до категорії:

- а) обов'язкових ознак;
- б) факультативних;
- в) кваліфікуючих ознак.

14. Шевчук був затриманий під час спроби заволодіти чужим майном, з застосуванням вогнепальної зброї. Слідчий кваліфікував його дії як закінчений злочин, передбачений ч. 1 ст. 187 КК «Розбій», посилаючись на те, що розбій вважається закінченим злочином з моменту нападу, і те, що Шевчук не встиг заволодіти майном, на кваліфікацію не впливає. Чи правильне рішення прийняв слідчий?

- а) так, розбій - злочин з усіченим складом;
- б) ні, розбій - злочин з матеріальним складом;
- в) ні, розбій - злочин з формальним складом.

15. Сорока тривалий час не працював і не мав засобів до існування. Щоб купити продукти, він вкрав у сусіда велосипед, який продав за 50 гривень. Дії Сороки були кваліфіковані за ч. 1 ст. 185 КК. Залежно від ступеня суспільної небезпеки, до якого виду належить цей склад злочину?

- а) основний;
- б) кваліфікований;
- в) з пом'якшуючими обставинами.

16. Бутько під час керування автомобілем вчинив наїзд на пішохода, який помер на місці пригоди. Під час слідства з'ясувалось, що ДТП сталась через прихований технічний брак гальмівної системи автомобіля, допущений при виробництві автомобіля. Який елемент складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК «Порушення правил безпеки руху...», відсутній?

- а) об'єкт;
- б) об'єктивна сторона;
- в) суб'єктивна сторона.

17. Ч. 1 ст. 310 КК передбачає кримінальну відповідальність за «Незаконний посів або вирощування снотворного маку чи конопель». Залежно від способу описування в законі, до якого виду віднесено цей склад злочину?

- а) простий;
- б) складний;
- в) кваліфікований.

18. Бондарю було пред'явлено обвинувачення в скоєнні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 129 КК. Диспозиція цієї норми передбачає відповідальність за погрозу вбивством, якщо були реальні підстави побоюватись здійснення цієї погрози. Визначіть, які ознаки об'єктивної сторони злочину є обов'язковими?

- а) діяння;
- б) діяння, обстановка;
- в) діяння, наслідки, причинний зв'язок.

19. Науковий співробітник Геращенко надрукував у газеті «Урядовий кур'єр» рекомендації щодо кваліфікації окремих злочинних проявів у сфері оподаткування. Стаття містила аналіз найбільш поширених помилок, які допускали судді та слідчі при кваліфікації таких діянь. До якого виду кваліфікації можна віднести ці рекомендації:

- а) офіційна кваліфікація;
- б) неофіційна кваліфікація;
- в) матеріальна кваліфікація.

20. Для того, щоб відмежувати таємне викрадення чужого майна (ч. 1 ст. 185 КК) від відкритого викрадення чужого майна, (ч. 1 ст. 186 КК) потрібно скористатись:

- а) поняттям злочину;
- б) поняттям складу злочину;
- в) поняттям кримінальної відповідальності.

Тема: СПІВУЧАСТЬ У ЗЛОЧИНІ

1. Що таке співучасть у злочині?

а) умисна спільна участь 2-х або більше осіб у вчиненні умисного злочину;

б) умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину;

в) умисна спільна участь 2-х або більше осіб у вчиненні злочину.

2. 16-річний Петро разом з 12-річним Романом вчинили кишенькову крадіжку. Чи будуть вони співучасниками злочину?

- а) так, якщо Петро не знав про вік Романа;
- б) так;
- в) ні.

3. Чим характеризується суб'єктивна сторона співучасті?

- а) характеризується умисною та необережною формами вини;
- б) тільки умисною формою вини;

в) тільки необережною формою вини.

4. Що передбачає проста форма співучасті?

а) співвиконавство без попереднього порозуміння; співвиконавство з попереднім порозумінням;

б) злочинне угруповання (банда, організована група, незаконне воєнізоване формування чи група);

в) співучасть у вузькому розумінні цього слова (кожен із співучасників виконує певну роль у вчиненні злочину).

5. Ігор разом з Василем, після футбольного матчу, незадоволені програшем своєї команди, розбили вітрину магазину, їх дії були кваліфіковані як хуліганство (ч. 2 ст. 296 КК). Визначіть форму співучасті?

а) проста;

б) складна;

в) спеціальна.

6. Хто є виконавцем злочину?

а) виконавцем визнається особа, яка у співучасті з іншими суб'єктами злочину безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила злочин, передбачений КК;

б) виконавцем визнається тільки особа, яка самостійно вчинила злочин, передбачений КК;

в) виконавцем визнається тільки особа, яка у співучасті з іншими суб'єктами злочину безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила злочин, передбачений КК, а також особа, яка заздалегідь обіцяла переховати злочинця, знаряддя чи засоби вчинення злочину.

7. Хто є організатором злочину?

а) організатором визнається особа, яка вчинила злочин чи керувала ним;

б) особа, яка утворила організовану групу;

в) організатором визнається особа, яка готує злочин чи сприяє порадами.

8. Хто є підбурювачем злочину?

а) підбурювачем визнається особа, яка погрозою, примусом примушує іншу особу до вчинення злочину;

б) підбурювачем визнається особа, яка умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення злочину;

в) підбурювачем визнається особа, яка порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь або усуненням перешкод сприяла вчиненню злочину іншими співучасниками.

9. В якій ситуації Тарас буде пособником злочину?

а) коли Тарас попросить Ярослава викрасти автомобіль;

б) коли Тарас роз'яснить Ярославу, як відмикати двері автомобіля під час викрадення;

в) коли Тарас придбає автомобіль, який Ярослав викрав.

10. Який вид складної форми співучасті визначений в Кримінальному кодексі?

а) злочинна організація;

б) злочинне співтовариство.

в) злочинна шайка.

11. Яка із вказаних ознак характеризує поняття «організована група»?

а) вчинення злочину однією особою чи спільно з іншою;

б) вчинення злочину 2 або більше суб'єктами злочину;

в) вчинення злочину 3 або більше суб'єктами злочину.

12. Організована ієрархічна злочинна група, юридичне зареєстрована як ТОВ «Озон», не сплачувала податків (ч. 2 ст. 212 КК). Чи можна визнати таку групу злочинною організацією?

а) так;

б) ні;

в) так, якщо ця група вчиняла ці злочини систематично.

13. Котов, раніше судимий за хуліганство, разом з Коваленком вчинили хуліганські дії (ч. 2 ст. 296 КК). Які ознаки ставляться у вину Котову?

а) ознаки, що характеризують особу Котова;

б) ознаки, що характеризують Коваленка;

в) ознаки, що характеризують Котова і Коваленка.

14. Сорокін замовив Rogozin у заподіяти тілесні ушкодження Токарю. Rogozin, перебуваючи у стані сп'яніння, не розрахував сили і вбив Токаря. Чи буде Сорокін підлягати кримінальній відповідальності за умисне вбивство?

а) Сорокін не підлягає кримінальній відповідальності за вбивство, вчинене Рогозіном;

б) Сорокін взагалі не підлягає кримінальній відповідальності;

в) Сорокін підлягає кримінальній відповідальності за дії, вчинені Рогозіном, якщо вони навіть не охоплювалися його умислом.

15. Роман, Іван та Сергій об'єдналися в організовану групу. Спеціалізувалися вони на квартирних крадіжках. Роман підшукував імовірну ціль - квартиру. Іван забезпечував транспортом. Сергій безпосередньо вчиняв крадіжку. Які особливості кримінальної відповідальності учасників цієї організованої групи?

а) Роман, Іван та Сергій підлягають відповідальності за злочини, у вчиненні яких вони брали участь, залежно від тієї ролі, яку виконував у злочині кожен із них;

б) Роман, Іван та Сергій підлягають відповідальності за злочини, у підготовці або вчиненні яких вони брали участь, незалежно від тієї ролі, яку виконував у злочині кожен із них;

в) Роман, Іван та Сергій підлягають відповідальності за злочини, у вчиненні яких вони брали безпосередню участь.

16. Коробов, незважаючи на домовленість, злякавшись відповідальності, відмовився надавати автомобіль для перевезення викраденого іншим співучасникам. Чи буде це добровільною відмовою його від вчинення злочину?

а) ні;

б) так, якщо він обов'язково та своєчасно повідомить про підготовлений злочин правоохоронним органам;

в) так.

17. Авдєєв підмовив Корсуну вивезти старовинну ікону з України до Польщі. Він передав ікону Корсуну, але до його виїзду він добровільно відмовився від доведення злочину до кінця. Чи підлягає кримінальній відповідальності Корсун при добровільній відмові Авдєєва?

а) Корсун не підлягає кримінальній відповідальності;

б) Корсун підлягає відповідальності за готування до злочину або за замах на злочин, залежно від того, на якій із цих стадій його діяння було припинено;

в) Корсун підлягає відповідальності за закінчений злочин.

18. Які види причетності до злочину регламентовані в КК?

- а) приховування злочину, недонесення про злочин та потурання злочину;
- б) приховування злочину, потурання злочину;
- в) приховування злочину, недонесення про злочин.

19. Приховування яких злочинів тягне кримінальну відповідальність?

- а) заздалегідь обіцяне приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину;
- б) заздалегідь не обіцяне приховування середньої тяжкості, тяжкого чи особливо тяжкого злочину;
- в) заздалегідь не обіцяне приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину.

20. Петро - син Івана вчинив умисне вбивство (ч. 1ст. 115 КК). Іван приховав знаряддя злочину - ніж. Чи підлягає кримінальній відповідальності батько за заздалегідь не обіцяне приховування злочину?

- а) він несе відповідальність на загальних підставах, у випадках, передбачених КК;
- б) він несе більш м'яку відповідальність, у випадках, передбачених КК;
- в) він не несе кримінальної відповідальності.

Тема: МНОЖИННІСТЬ ЗЛОЧИНІВ

1. Множинність злочинів - це:

- а) скоєння особою двох або більше одиничних злочинів, якщо хоч два з них мають юридичне значення;
- б) вчинення особою двох або більше злочинів, за які вона не була засуджена;
- в) вчинення двома особами двох або більше злочинів, за умови засудження за попередній злочин.

2. Види множинності злочинів:

- а) повторність, сукупність, рецидив;
- б) продовжувані злочини, тривалі, складні;
- в) рецидив, загальний рецидив, спеціальний рецидив.

3. Чи створює множинність наявність ознак закінченого злочину та приготування або замаху на злочин?

- а) так;
- б) ні;

в) так, за умови, що незакінчений злочин має ознаки самостійного складу злочину.

4. В якому випадку повторність має місце?

а) якщо особу звільнили від кримінальної відповідальності за попередній злочин;

б) якщо особа вчиняє злочин і адміністративне правопорушення;

в) якщо особа у різний час скоїла такі злочини як крадіжка (ст. 185 КК) та грабіж (ст. 186 КК).

5. Сукупність злочинів - це:

а) вчинення особою двох або більше злочинів, ні за один з яких особу не було засуджено;

б) вчинення двох або більше злочинів, передбачених різними статтями КК, за жоден з яких особу не було засуджено;

в) вчинення в різний час двох або більше злочинів, за жоден з яких особу не було засуджено.

6. Ідеальна сукупність має місце:

а) якщо в кожному діянні, що утворює сукупність, є всі необхідні ознаки складу злочину;

б) якщо в одному діянні є ознаки двох або більше складів злочину, передбачених різними статтями КК України;

в) якщо з одному діянні є ознаки двох або більше складів злочинів, передбачених різними частинами однієї і тієї ж статті.

7. Якщо одне діяння підпадає під ознаки двох кримінально-правових норм, то має місце:

а) ідеальна сумісність;

б) конкуренція кримінально-правових норм;

в) спеціальна повторність.

8. Рецидив злочину це:

а) скоєння двох або більше злочинів, за кожен з яких особа засуджена;

б) скоєння нового умисного злочину особою, яка має судимість;

в) скоєння нового умисного злочину особою, яка має судимість за умисний злочин.

9. Який рецидив має місце, якщо особа тричі скоїла необережний злочин, що потягнув загибель людей?

а) спеціальний;

б) пенітенціарний;

в) рецидив злочинів відсутній.

10. Правові наслідки множинності злочинів:

а) враховують при кваліфікації злочинів, при призначенні покарання, при вирішенні питання щодо можливості звільнення від кримінальної відповідальності і покарання;

б) враховують при кваліфікації покарання, вирішенні можливості звільнення від відповідальності і покарання, враховують при застосуванні заходів виховного характеру;

в) кримінально-правові наслідки відсутні.

11. Червонюк перевищив встановлену швидкість і виїхав на тротуар, де збив пішохода Скрибіна, завдавши йому тяжкі тілесні ушкодження. Щоб зникнути з місця події, Червонюк знову порушив правила дорожнього руху і зіткнувся на перехресті з вантажним автомобілем. При зіткненні пасажиру Аверченку були також завдані тяжкі тілесні ушкодження. Чи має місце множинність злочинів?

а) ні, бо дії передбачені однією статтею КК;

б) так, ідеальна сукупність;

в) так, реальна сукупність.

12. Щоб викрасти газонокосарку, Черненко 12 днів виносив складові частини до неї з фабрики, де працював. Чи маємо сукупність злочинів у діях Черненко?

а) ні, це один продовжуваний злочин;

б) так, це повторність тотожних злочинів;

в) так, це реальна сукупність злочинів.

13. Хоміч незаконно зберігав пістолет ПМ (ч. 1 ст. 263 КК «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами»). Одного разу, коли він чистив його, зламав бойову пружину, в наслідок чого зброя перестала бути придатною до стрільби. Через рік Хоміч придбав бойову пружину і полагодив ПМ. Чи має місце в діях Хоміча множинність злочинів?

а) так, повторність злочинів;

б) ні, одиничний тривалий злочин;

в) так, рецидив злочинів.

14. Кияшко два дні поспіль ходив на полювання в заповідник. Першого дня він вбив лося, а другого не здобув нічого. Одиничний злочин чи множинність у діях Кияшка?

а) одиничний продовжуваний злочин;

б) множинність - повторність злочинів;

в) одиничний триваючий злочин.

15. Окунюк вчинив шахрайство (ст. 190 КК), а потім одразу після відбуття покарання за злочин вчинив грабіж, злочин, передбачений ст. 186 КК. Чи можливе в даному випадку застосування такої кваліфікуючої ознаки (ч. 2 ст. 186 КК), як повторність?

- а) ні, повторність можлива тільки тотожних злочинів;
- б) так, повторність можлива і однорідних злочинів, якщо це вказано в Особливій частині КК.
- в) ні, має місце тільки рецидив злочину, бо особа засуджена за попередній злочин.

16. Стасунов за вчинення крадіжки чужого майна (ч. 1ст. 185 КК) був звільнений від кримінальної відповідальності на підставі Закону України «Про амністію». Через три місяці він знову вчинив крадіжку чужого майна. Чи має місце в даному випадку повторність злочинів?

- а) так, має місце повторність тотожних злочинів;
- б) ні, має місце сукупність злочинів;
- в) ні, має місце множинність злочинів;

17. Кулагіна було засуджено за ч. 1 ст. 201 КК «Контрабанда» до 3 років позбавлення волі. Через рік після відбуття покарання його знову було засуджено, але, за ч. 2 ст. 201 КК, контрабанда, вчинена особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею. Який вид множини має місце в діях Кулагіна?

- а) рецидив злочинів;
- б) повторність злочинів;
- в) реальна сукупність злочинів.

18. Під час демонтажу металевих частин пам'ятника на цвинтарі (ст. 297 КК «Наруга над могилою») Воронін вчинив опір працівникам міліції, які його затримали під час патрулювання (ч. 2 ст. 342 КК). Між злочинами практично не було проміжку часу. Чи має це значення для визначення реальної сукупності злочинів?

- а) так, наступний злочин повинен бути відокремлений від попереднього не менше ніж 10 хвилинами;
- б) так, потрібен час, достатній для того, щоб настали наслідки першого злочину;
- в) ні, має значення тільки послідовність діяння.

19. Продавець Зарубіна була засуджена за умисний обман покупців, вчинений у значних розмірах (більше трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян). Злочин

передбачений ч. 1 ст. 225 КК. Було встановлено, що за 3 дні роботи вона обманула 28 покупців на суми від 1 до 3 грн. Одиничний злочин чи множинність має місце в діях Зарубіної?

- а) одиничний продовжуваний злочин;
- б) одиничний тривалий злочин;
- в) повторність тотожних злочинів.

20. Данилець, раніше судимий за ухилення від сплати податків (ч. 1 ст. 212 КК), знову був засуджений за необережне спричинення тяжких тілесних ушкоджень (ст. 128 КК). Визначіть вид множини злочинів:

- а) реальна сукупність злочинів;
- б) рецидив злочинів;
- в) множина злочинів відсутня.

Тема: ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

1. Особа, яка вчинила злочин, звільняється від кримінальної відповідальності:

- а) у випадках, передбачених кримінально-процесуальним законом;
- б) у випадках, передбачених кримінальним законом;
- в) у випадках, передбачених Законом «Про міліцію».

2. Звільнення від кримінальної відповідальності може бути здійснено:

- а) судом;
- б) слідчим, за погодженням з прокурором;
- в) спеціально уповноваженою особою.

3. Однією з умов звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям є:

- а) вчинення вперше злочину невеликої тяжкості;
- б) вчинення злочину, за який призначено 2 роки позбавлення волі;
- в) вчинення нетяжкого злочину вперше.

4. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим можливе, зокрема:

- а) у разі усунення заподіяної шкоди;
- б) у разі публічного усного вибачення;
- в) у разі вибачення в засобах масової інформації.

5. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки (за наявності інших умов) можливе:

- а) у разі вчинення особою вперше злочину невеликої або середньої тяжкості;
- б) у разі вчинення особою вперше злочину невеликої тяжкості;
- в) у разі вчинення тяжкого злочину, але покарання за який призначено не більш як 5 років позбавлення волі

6. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки (за наявності необхідних умов)можливе:

- а) за клопотанням батьків;
- б) за клопотанням підприємства;
- в) без будь-якого клопотання.

7. Однією з умов звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею її на поруки є те, що ця особа:

- а) протягом 6 місяців з дня передачі її на поруки виправдає довіру, не ухилятиметься від заходів виховного характеру та не порушуватиме громадський порядок;
- б) протягом року з дня передачі її на поруки виправдає довіру, не ухилятиметься від заходів виховного характеру та не порушуватиме громадський порядок;
- в) протягом 2 років з дня передачі її на поруки виправдає довіру, не ухилятиметься від заходів виховного характеру та не порушуватиме громадський порядок;

8. Чи буде вважатися обтяжуючою обставиною при вчиненні нового злочину факт звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям?

- а) обов'язково;
- б) буде, але лише за умови, що новий злочин вчинено протягом одного року після звільнення;
- в) не буде.

9. Після звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим останній передумав миритися і написав заяву про притягнення винного до кримінальної відповідальності. Яке рішення має бути прийнято?

- а) заява потерпілого не може тягнути правових наслідків для винного і його до кримінальної відповідальності не притягнуть;

б) винний може бути притягнутим до кримінальної відповідальності;

в) притягнення винного до кримінальної відповідальності можливе за умови підтримки заяви прокурором.

10. Особа, яка звільнена від кримінальної відповідальності з передачею на поруки, порушує умови передачі її на поруки. Така особа:

а) не може бути притягнутою до кримінальної відповідальності за вчинений нею злочин;

б) притягується до кримінальної відповідальності за вчинений нею злочин;

в) піддається більш суворим заходам виховного характеру.

11. Кирилюк, який має судимість, вчинив злочин невеликої тяжкості. На час розгляду справи в суді, внаслідок зміни обстановки, вчинене Кирилюком діяння втратило суспільну небезпечність. Чи може бути Кирилюк звільнений від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки?

а) може, за умови усунення заподіяної шкоди;

б) може, якщо сам Кирилюк проти цього не заперечує;

в) не може.

12. Визначіть початок перебігу строків давності притягнення до кримінальної відповідальності:

а) з дня вчинення особою злочину;

б) з дня виявлення правоохоронними органами злочину,

в) з дня порушення кримінальної справи.

13. Давність не застосовується за будь-яких умов:

а) у разі вчинення диверсії (ст. 113 КК);

б) у разі вчинення державної зради (ст. 111 КК);

в) у разі порушення законів та звичаїв війни (ст. 438 КК).

14. Тамненко вчинив умисне вбивство з обтяжуючими обставинами. Чи можливе застосування давності?

а) неможливе в принципі;

б) можливе за умови, що цей злочин вчинено вперше;

в) це питання вирішує суд.

15. Якщо особа ухилилася від слідства або суду, перебіг давності:

а) зупиняється;

б) подвоюється;

в) залишається без змін.

16. До закінчення строків давності особа вчинила злочин невеликої тяжкості. Перебіг давності за даних умов:

- а) переривається;
- б) не переривається;
- в) зупиняється.

17. Перебіг давності зупинився. У випадку затримання особи, яка вчинила злочин, перебіг давності:

- а) відновлюється;
- б) починається заново;
- в) подвоюється.

18. Зінченко вчинив особливо тяжкий злочин (державну зраду - ст. 111 КК) і ухилився від слідства і суду. Пройшло 15 років. Нового злочину Зінченко не вчинив. Чи можна Зінченка притягнути до кримінальної відповідальності?

- а) можна, бо Зінченко вчинив особливо тяжкий злочин;
- б) можна, за умови негативної характеристики особи;
- в) Зінченко не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності.

19. Кияшко вчинив злочин, передбачений ч. 1 ст. 185 КК України, але затриманий не був. Через рік після цієї крадіжки Кияшко знову вчинив новий злочин - грабіж (ч. 2 ст. 186 КК), перебіг давності за таких умов закінчиться:

- а) за перший злочин - через 5 років після вчинення грабежу; за другий злочин - через 10 років;
- б) за перший злочин - через 4 роки після вчинення грабежу; за другий - через 5 років;
- в) за перший злочин - через 3 роки після вчинення грабежу; за другий - через 6 років.

20. З моменту вчинення особою злочину, за який може бути призначене покарання у виді позбавлення волі, пройшло 15 років. Нового злочину протягом цього строку особа не вчинила. Факт закінчення строків давності є:

- а) безумовною причиною звільнення особи від кримінальної відповідальності;
- б) лише приводом для вирішення судом питання про застосування давності;
- в) підставою для прокурора про клопотання перед судом розглянути питання про застосування давності.

Тема: ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВИДИ

1. Що таке покарання за КК?

а) застосування примусових заходів кримінально-правового характеру до винних у вчиненні злочину осіб;

б) захід примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого;

в) засіб оцінки суспільством скоєного злочинного діяння та особи злочинця.

2. Покарання застосовується до особи, яка:

а) вчинила суспільне небезпечне діяння;

б) визнана судом винною у скоєнні злочину;

в) визнала себе винною у скоєнні злочину і є суб'єктом злочину.

3. Які цілі покарання визначені в КК?

а) запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами;

б) ізоляція засудженого від суспільства, перевиховання особи, попередження нових злочинів;

в) кара за скоєний злочин, виправлення засудженого, завдання злочинцю фізичних та моральних страждань.

4. На який строк можуть встановлюватися громадські роботи до неповнолітніх?

а) від шістдесяти до двохсот сорока годин;

б) від тридцяти до ста двадцяти годин;

в) від двадцяти до ста годин.

5. Коли штраф може бути призначений як додаткове покарання?

а) коли особа, яка вчинила злочин, не може відбувати покарання у виді громадських робіт;

б) якщо його спеціально передбачено в санкції статті Особливої частини КК або при звільненні особи від відбування покарання з випробуванням;

в) якщо його спеціально передбачено в санкції статті Особливої частини КК і особа завдала вчиненням злочином матеріальну шкоду власнику майна.

6. За вироком суду Н. було засуджено на 3 роки обмеженню волі. До якого виду покарання віднесено обмеження волі?

а) як до основного, так і додаткового;

б) до додаткового;

в) до основного.

7. За вироком суду В. був позбавлений спеціального звання «лейтенант міліції». До якого виду віднесено цей вид покарання?

а) до додаткового;

б) до основного;

в) як до основного так і додаткового.

8. Які види покарань можуть застосовуватися як основні, так і як додаткові?

а) обмеження волі і виправні роботи;

б) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю і штраф;

в) штраф і позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.

9. Риков не зміг заплатити штраф у розмірі 1700 грн. за вчинений злочин. Суд може замінити несплачену суму штрафу покаранням у виді виправних робіт на строк:

а) 20 місяців;

б) 25 місяців;

в) 24 місяці.

10. Леонов був засуджений на 5 років позбавлення волі та позбавлений військового звання «капітан» за вчинення зґвалтування (ч. 1 ст. 152 КК). Чи правомірно особа була позбавлена військового звання?

а) так;

б) ні, бо суд не присвоював йому це звання;

в) ні, бо за цей злочин може бути призначене покарання у виді позбавлення волі не більше 5 років.

11. Строков був звільнений від відбування основного покарання у виді позбавлення волі. З якого моменту буде обчислюватися для Строкова додаткове покарання у виді позбавлення займати посади, пов'язані з матеріальною відповідальністю:

а) з моменту набрання законної сили обвинувальним вироком;

б) з початку відбування основного покарання;

в) з моменту відбуття основного покарання.

12. Сичова було засуджено за умисне легке тілесне ушкодження (ч. 1 ст. 125 КК) до 200 годин громадських робіт. Який порядок виконання Сичовим громадських робіт?

а) Сичов у вільний від роботи час може безоплатно доглядати за хворими у лікарні;

б) Сичов може, за визначену законодавством плату, прибирати вулиці міста;

в) Сичов може виконувати зварювальні роботи на будівництвах.

13. До кого не можуть бути призначені громадські роботи за КК?

а) до неповнолітніх, яким не виповнилося 16 років;

б) до військовозобов'язаних поза навчальними та іншими зборами;

в) до адвокатів.

14. Які є види конфіскації майна як виду покарання?

а) змішана, повна, часткова;

б) повна, часткова та спеціальна;

в) повна, часткова.

15. Буркова було засуджено за порушення правил адміністративного нагляду (ст. 395 КК) до арешту. На який строк може бути встановлений цей вид покарання?

а) на строк від одного до шести місяців;

б) на строк від шести місяців до одного року;

в) на строк від двох місяців до одного року.

16. Арешт не може бути застосований:

а) до 15-річної особи;

б) до жінки, яка має дитину 8 років;

в) до особи, що досягла пенсійного віку.

17. Військовослужбовець вчинив злочин, за який суд призначив покарання у виді тримання у дисциплінарному батальйоні замість позбавлення волі. Прокурор подав скаргу на вирок суду. За якої умови скарга прокурора підлягає задоволенню?

а) коли особа скоїла злочин, не пов'язаний з несенням військової служби;

б) якщо особа раніше відбула покарання у виді позбавлення волі;

в) коли особа скоїла злочин, пов'язаний з несенням військової служби.

18. За сукупністю вироків суд призначив С. покарання у виді позбавлення волі на 20 років. Адвокат оскаржив вирок суду. Який

максимальний строк позбавлення волі може бути визначений судом в даній ситуації?

- а) 30 років;
- б) 15 років;
- в) 25 років.

19. Громадянин Арапов був засуджений за фіктивне підприємництво (ч. 1 ст. 205 КК) на 2 роки обмеження волі. У чому полягає сутність відбування цього покарання?

- а) у триманні Арапова в кримінально-виконавчій установі відкритого типу без ізоляції;
- б) у триманні Арапова в умовах ізоляції в кримінально-виконавчій установі;
- в) Арапов не повинен залишати постійне місце проживання.

20. Соломатін був засуджений судом до довічного позбавлення волі за умисне вбивство (ч. 2 ст. 115 КК). Адвокат подав апеляцію на вирок суду. За якої умови апеляція адвоката підлягає задоволенню?

- а) якщо Соломатіну виповнилося 55 років і він отримує пенсію;
- б) якщо Соломатін інвалід другої групи;
- в) якщо Соломатіну виповнилося 68 років.

5. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота студентів є складовою навчального процесу, основним засобом опанування навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Мета та завдання самостійної роботи студентів.

Мета самостійної роботи студентів з дисципліни «Кримінальне право» - сприяти засвоєнню в повному обсязі навчальної програми та формування самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завдання самостійної роботи студентів з дисципліни «Кримінальне право» - засвоєння відповідних знань, їх закріплення та систематизація також їх застосування при виконанні практичних завдань. Самостійна робота забезпечує підготовку студентів до поточних аудиторних занять.

Зміст самостійної роботи студентів з дисципліни «Кримінальне право» визначається навчальною програмою з дисципліни.

Тема 1. Поняття, предмет, завдання, система і принципи кримінального права України. Наука кримінального права

1. Кримінальне право як невід'ємна частина правової системи держави. Значення Конституції України для розвитку кримінального права на сучасному етапі.

2. Кримінальне право і суміжні галузі права.

3. Наука кримінального права, її зміст та завдання. Зв'язок науки кримінального права з практикою застосування кримінального законодавства.

Рекомендована література: : основна 1; 2;77;78;80;81;82;91; додаткова 4;28;29;33;36;37;

Тема 2. Закон про кримінальну відповідальність

1. Поняття, ознаки і значення закону про кримінальну відповідальність. Значення Конституції України у розвитку кримінального законодавства.

2. Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо кола осіб.

Рекомендована література: основна 1; 2;77; 78;80;81;82;91;92; додаткова 4;28;29;33;36;37;

Тема 3. Кримінальна відповідальність та її підстави

1. Підстави застосування кримінальної відповідальності.

2. Відмінність кримінальної відповідальності від інших видів правової відповідальності.

3. Кримінально-правові відносини: сутність та основні ознаки.

Рекомендована література: основна 2; 77; 78;80;81;82;91;92; додаткова 4;14;28;29;33;36;37;

Тема 4. Поняття злочину та його кваліфікація

1. Види класифікація злочинів.

2. Склад злочину: поняття та основні елементи.

Рекомендована література: основна 2; 77; 78;80;81;84; 82;91;92; додаткова 4;5;14;18;28;29;33;36;37;

Тема 5. Стадії вчинення умисного злочину

1. Поняття та ознаки закінченого і незакінченого злочину.

2. Добровільна відмова при незакінченому злочині.

*Рекомендована література: основна 2; 77; 78;80;81 ;84;90;91;92;
додаткова 5;18;28; 33;*

Тема 6. Об'єкт і предмет злочину

1. Поняття об'єкту злочину та його значення в працях вітчизняних вчених.

2. Види об'єктів злочину і їх значення.

*Рекомендована література: основна 2;77;78;80;81;82;84;85;88;91;92;
додаткова 5;18; 27; 28; 33;*

Тема 7. Об'єктивна сторона злочину

1. Дія та бездіяльність: аналіз наукових джерел щодо визначення понять

2. Причинний зв'язок між суспільно небезпечним діянням і суспільно небезпечними наслідками.

3. Спосіб, засоби, обстановка, місце, час вчинення злочину як обставини, що становлять ознаку об'єктивної сторони злочину.

*Рекомендована література: основна 2;77;78;80;81;82;84;85;91;92;
додаткова 15;21;28;32;33;38;*

Тема 8. Суб'єкт злочину

1. Осудність, неосудність та обмежена осудність.

2. Відповідальність за злочини, вчинені у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння.

3. Юридична особа як суб'єкт злочину: проблемні питання.

*Рекомендована література: основна 2;77;78;80;81;82;84;85;91;92;
додаткова 15;20;21;22; 28;38;*

Тема 9. Суб'єктивна сторона злочину

1. Вина як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони злочину.

2. Поняття складної форми вини.

3. Мотив і мотивація злочину.

*Рекомендована література: основна 2;76;77;78;80;81;82;84;85;89;
додаткова 13;14;15;20;21;28;31;38;*

Тема 10. Поняття та ознаки співучасті

1. Поняття і види причетності до злочину. Відмінність між співучастю і причетністю.

2. Добровільна відмова співучасників.

Рекомендована література: основна 2;77;78;80;81;82;84;85;91;92; додаткова 11;12;13;15;16;20;21; 38;

Тема 11. Форми організованої злочинної діяльності

1. Поняття та ознаки організованої групи.

2. Специфічні ознаки злочинної організації.

Рекомендована література: основна 2;77;78;80;81;82;84;85;91;92; додаткова 11;12;13;15;16;20;21;38;

Тема 12. Одиничний злочин

1. Види одиничних злочинів.

2. Особливості кваліфікації одиничних злочинів.

Рекомендована література: основна 2;77;78;80;81;82;84;85; 87;91;92;

додаткова 13;15;16;20;21; 38;

Тема 13. Множинність злочинів

1. Поняття множинності злочинів та її відмежування від одиничних злочинів.

2. Повторність та рецидив злочину як кваліфікуючі ознаки злочину

Рекомендована література: основна 2;77;78;80;81;82;84;85; 87;91;92;

додаткова 13;15;16;20;21;38;

Тема 14. Обставини, що виключають злочинність діяння

1. Необхідна оборони та уявна оборона: порівняльний аналіз

2. Відмінність крайньої необхідності від необхідної оборони.

3. Інші обставини, що виключають злочинність діяння.

Рекомендована література: основна 2;77;78;80;81;82;84;85; 87;91;92;

додаткова 13;15;16;20;21;38;

Тема 15. Звільнення від кримінальної відповідальності

1. Правові підстави та порядок звільнення від кримінальної відповідальності

2. Інші підстави для звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Рекомендована література: основна 2;3;4;5;77;78;80;81;82;84;85; 87;

додаткова 10;13;15;16;20;21;38;

Тема 16. Поняття, мета, система і види покарання у кримінальному праві України

1. Мета покарання.

2. Система і види покарань.

Рекомендована література: основна 2;3;4;5;77;78;80;81;82;84;85; 87;91;92;

додаткова 20;21;24;

Тема 17. Призначення покарання

1. Обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність при призначенні покарання.

2. Призначення покарання за сукупністю злочинів та за сукупністю вироків: порівняльний аналіз.

Рекомендована література: основна 2;3;4;5;55;56;77;78;80;81;82;84;85; 87;91;92;

додаткова 20;21;24;

Тема 18. Звільнення від покарання та його відбування (5 год.)

1. Особливості звільнення жінок від кримінального покарання та його відбування.

2. Амністія та помилування.

Рекомендована література: основна 2;3;4;5;6;54;55;80;81;82;84;85; 87;91;92;

додаткова 20;21;24;

Тема 19. Судимість як специфічний правовий стан особи

1. Правові наслідки судимості.

2. Погашення та зняття судимості.

Рекомендована література: основна 2;3;4;5;6;48;49;50;51;77;78;80;81; 82; 84;85; 87;91;92;

додаткова 20;21;24;

Тема 20. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування

1. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру.

2. Примусове лікування: поняття, підстави застосування.

Рекомендована література: основна 2;3;4;5;6;16;78;80;81;82;84;85; 87;91;92;

додаткова 20;21;28;

Тема 21. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх

1. Специфіка кримінальної відповідальності неповнолітніх.

2. Особливості погашення та зняття судимості щодо неповнолітніх.

Рекомендована література: основна 2;17;57;78;80;81;82;84;85;87;91; 92;

додаткова 20;21;28;

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ (Реферати)

1. Конституція України і питання розвитку кримінального права.

2. Зворотна сила кримінального закону.

3. Класифікація злочинів: кримінальне-правове значення.

4. Предмет злочину і його значення для кваліфікації злочинів.

5. Поняття і значення злочинів з матеріальними і формальними складами.

6. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.

7. Складна форма вини.

8. Сутність та відмінності інститутів необхідної та уявної оборони.

9. Добровільна відмова від доведення злочину до кінця.

10. Екссес виконавця.

11. Рецидив злочину.

12. Довічне позбавлення волі: позитив і негатив.

13. Шляхи вдосконалення законодавства щодо призначення покарання.

14. Звільнення від відбування покарання з випробуванням.

6. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ І ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ДЛЯ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Метою виконання контрольної роботи є виявлення творчих здібностей студента, його вміння застосовувати теоретичні знання на практиці.

Номер теми контрольної роботи залежить від останньої цифри у заліковій книжці і обирається студентом. Так, якщо номер залікової книжки закінчується на цифру „3”, то він повинен обрати варіант №3.

Виконання контрольної роботи слід починати з ознайомлення з загальними методичними рекомендаціями, до яких додається також список літератури, що необхідно використовувати при її написанні.

Контрольна робота містить в собі дві частини – теоретичну і практичну. Теоретична частина являє собою науково-практичний аналіз обраної теми, який проводиться на підставі вивчення законодавства, постанов Пленуму Верховного Суду України у справах цієї категорії, рекомендованої теоретичної літератури і матеріалів судової або слідчої практики, які було самостійно підібрано і проаналізовано студентом при виконанні контрольної роботи.

Практична частина складається з рішення задач.

Рекомендації до виконання теоретичної частини

Після вивчення необхідної літератури і матеріалів слідчої та судової практики студент переходить до написання теоретичної частини контрольної роботи. Необхідно відповідно до примірному плану провести аналіз кожного з пунктів.

Розглядаючи теоретичні питання теми, автор повинен кожний раз наводити приклади з слідчої або судової практики, аналізувати ефективність та несуперечливість застосування теоретичних положень на практиці.

Використовуючи літературу та інші джерела, знизу сторінки необхідно вказувати автора та інші вихідні дані джерела (назву, видання, стор.). Якщо цитата наводиться дослівно, її необхідно взяти у лапки.

Теоретична частина в обсязі 20-22 сторінок рукописного тексту.

Рекомендації до виконання практичної частини

Для виконання практичної частини контрольної роботи необхідно:

- проаналізувати умови задачі;
- визначитись, чи являють ті суспільно-небезпечні дії, про які

йдеться мова в завданні, злочинне діяння;

- кваліфікувати склад злочину відповідно тієї чи іншої диспозиції КК України;

- в залежності від поставленого питання в завданні дати правильну відповідь та обґрунтувати відповідно чинного законодавства.

Вимоги щодо оформлення контрольної роботи

Контрольна робота повинна бути написана грамотно, акуратно, розбірливим почерком, власноручно або віддрукована. Аркуші роботи повинні бути зшиті, пронумеровані. Контрольна робота повинна бути датована та підписана студентом.

На перевірку викладачу робота подається за один місяць до початку екзаменаційної сесії.

До захисту не допускаються, а повертаються студенту для повторного виконання контрольні роботи у випадках, коли:

- теоретична частина виконана на основі застарілого (відмінного, зміненого) кримінального законодавства;

- при виконанні теоретичної частини використаний лише науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України або один навчальний посібник чи підручник;

- робота виконана без урахування керівних постанов Пленуму Верховного Суду України у справах з категорій, які розглядаються;

- відсутній аналіз слідчої або судової практики;

- під час виконання практичної частини контрольної роботи завдання вирішені не вірно або з суттєвими помилками;

- робота виконана за допомогою засобів ксерокопіювання та сканера;

- несамотійна, або не відповідає вищезазначеним вимогам.

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

ВАРІАНТ №0

Поняття злочину

Примірний план:

1. Формування й розвиток визначення поняття злочину в кримінальному праві України.

2. Поняття та ознаки злочину за чинним кримінальним законом України.

3. Поняття та ознаки малозначного діяння, що формально містить ознаки злочину.

4. Класифікація злочинів. Відмінність злочинів від інших правопорушень.

5. Практичне завдання №1.

6. Практичне завдання №2.

Практичне завдання №1.

Лисенко серед ночі розбудив свого приятеля Корсакова і за просив його до себе додому, де, пригощаючи спиртом, розповів, що з приміщення лікарні викрав спирт, електрокамін та комп'ютер. Корсаков запропонував повернути викрадене, і до світанку вони віднесли в лікарню електрокамін та комп'ютер, а спирт випили.

Наступного дня, йдучи до Лисенка, Корсаков зустрів слідчого РВВС Шишку, який перед цим оглядав місце події в лікарні. На запитання Шишки про походження його сп'яніння Корсаков відповів, що пив викрадений з лікарні спирт, і пообіцяв прийти до РУ ГУ МВС і розповісти про обставини вчинення злочину та назвати винного. Наступного дня Корсаков прийшов і повідомив, що цей злочин вчинив Лисенко.

Чи є дії Корсакова злочинними?

Практичне завдання №2.

Газозварник Єрناзаров у раптовому приступі ревності, навіявши собі, що дружина його зраджує, вирішив позбутися суперника своєрідним способом. Під загрозою вбити свою 5-річну доньку ревнивець поставив вимогу, щоб залицяльника дружини привели до нього на квартиру.

Ревнивця умовляли відпустити дівчинку працівники міліції, мати, сестра і брат, працівники виконкому. Врешті Єрназаров випустив дочку з дому.

Чи підлягає Єрназаров кримінальній відповідальності?

Рекомендована література:

1. Конституція України, 1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 2-ге вид., переробл. та доповн. / Відп. ред.. С.С. Яценко. – К.: А.С.К., 2002. – 968 с. – (Нормативні документи та коментарі).
3. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів

юрид. спец. вищ. закладів освіти / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; За ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Київ – Харків: Юрінком Інтер – Право, 2002. – 416 с.

4. Кримінальне право України. Заг. частина: Підручник / Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. та ін.; Відп. ред.. Кондратьєв Я.Ю.; Наук. ред.. Клименко В.А. та Мельник М.І. – К., Правові джерела, 2002. – 432 с.

5. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студентів юридичних вузів та факультетів / Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, В.В. Бенювський та ін. / Під ред. П.С. Матишевського та ін. – К.: Юрінком – Інтер, 1997. – 512 с.

6. Бондаренко Н.А., Мирошніченко Н.А., Терентьев В.И. Уголовное право Украины. Общая часть. Конспект лекций. – Одесса, ЧП „Ризографика”, 2001, 83 с.

7. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Навчальний посібник. – Київ: „Центр навчальної літератури”, 2004. – 362 с.

ВАРІАНТ №1

Об'єкт і предмет злочину

Примірний план:

1. Поняття об'єкта злочину і його ознаки.
2. Співвідношення об'єкта злочину та об'єкта злочинного посягання.
3. Види об'єктів злочину.
4. Безпосередній об'єкт злочину та його види.
5. Предмет злочину.
6. Практичне завдання №1.
7. Практичне завдання №2.

Практичне завдання №1.

Куш за шість місяців роботи на цегельному заводі відповідно до укладеного при прийнятті на роботу договору мав право купити за відпускними цінами за кожен відпрацьований місяць 3 тис. штук цегли, тобто всього 18 тис. штук. У договорі було обумовлено, що цегла продається для власного будівництва і не може пере продаватись. Із 18 тис. штук-цегли, що їх Куш купив на заводі, 15 тис. штук він продав у чотири прийоми чотирьом громадянам за підвищеними цінами, отримавши доход у сумі 2 тис. 50 грн. Місцевим судом Куша було засуджено за ч.1 ст.202 КК.

Чи правильно суд дав оцінку діям Куша?

Практичне завдання №2.

Язык під час ремонту старої будівлі знайшов скарб — 80 золотих червонців карбування 1924 р. 10 з цих монет він подарував своїй сестрі, а 20 продав Кікнадзе.

Чи є в діях Ящика ознаки злочину?

Рекомендована література:

1. Конституція України, 1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 2-ге вид., переробл. та доповн. / Відп. ред.. С.С. Яценко. – К.: А.С.К., 2002. – 968 с. – (Нормативні документи та коментарі).
3. Бондаренко Н.А., Мирошніченко Н.А., Терентьев В.И. Уголовное право Украины. Общая часть. Конспект лекций. – Одесса, ЧП „Ризографика”, 2001, 83 с.
4. Винокуров В. Значение предмета правоотношений в определении противоправности деяния // Уголовное право. – 2005. - № 1. – С. 119-121.
5. Гавриш С.Б. Теоретические предпосылки исследования объекта преступлений // Право и политика. - № 11. - 2000. – С. 4-15
6. Гавриш С.Б. Уголовно-правовая охрана природной среды Украины. Проблемы теории и развитие законодательства. Харьков: Основа, 1994. – 640 с.
7. *Коржанський А.* Алкогольні напої як предмет злочину // Право України. – 2003. – № 8. – С. 117.
8. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; За ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Київ – Харків: Юрінком Інтер – Право, 2002. – 416 с.
9. Кримінальне право України. Заг. частина: Підручник / Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. та ін.; Відп. ред.. Кондратьєв Я.Ю.; Наук. ред.. Клименко В.А. та Мельник М.І. – К., Правові джерела, 2002. – 432 с.
10. *Мочкош Я.* Методичні засади дослідження ознак предмета посягання злочинів у сфері економіки // Право України. – 2002. – № 9. – С. 56.
11. Орлеан А.М. Людина як предмет злочину // Право і безпека. – 2004. – № 1. – С. 125-128.
12. Остапенко Л. Визначення поняття „життя” як об’єкта кримінально-правової охорони // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 4. – С. 105.
13. Трубников В.М. Новый взгляд на объект преступления // Право і безпека. – 2002. – № 1. – С. 81-87.
14. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Навчальний посібник. – Київ: „Центр навчальної літератури”, 2004. – 362 с.

ВАРІАНТ №2

Суб'єкт злочину

Примірний план:

1. Поняття та ознаки суб'єкта злочину.
2. Вік кримінальної відповідальності.
3. Поняття неосудності та її критерії.
4. Обмежена осудність.
5. Спеціальний суб'єкт злочину та його види.
6. Практичне завдання №1.

7. Практичне завдання №2.

Практичне завдання №1.

На вокзалі Півторак познайомився з Дудкою, який повертався додому з місць позбавлення волі. На спільні гроші вони розпили пляшку горілки і почали міркувати, як би ще роздобути грошей на спиртне. На прохання Дудки Півторак показав овочевий магазин у малолюдному місці. Дудка вчинив у цьому магазині грабіж у великих розмірах і третину награваних грошей віддав Півтораку за пособництво у злочині.

Дудку засуджено за грабіж чужого майна, вчинений повторно, а Півторака — за пособництво у даному злочині.

Чи правильно суд дав оцінку дій Півторака?

Практичне завдання №2.

Колишня дружина Єлецького, яка проживала окремо, попросила його відвезти їхнього сина на заняття шахової секції. Вранці наступного дня Єлецький придбав за рецептом в аптеці дві упаковки снодійного, заїхав удень за сином, провів його на заняття, а по закінченні дав хлопчикові велику дозу снодійного і привіз його в дім колишньої дружини. Хлопчик швидко заснув, а через два дні помер від отруєння.

Було проведено судово-психіатричну експертизу, яка визнала, що в Єлецького психічне захворювання у формі шизофренії і діяння він вчинив у хворобливому стані. Рідні Єлецького і товариші по службі свідчили, що ніяких відхилень у його психіці не спостерігали, у поведженні він створював враження психічно нормальної людини. На слідстві його поведінка справляла таке саме враження. Ухвалою суду кримінальну справу проти Єлецького в обвинуваченні в умисному вбивстві було закрито, а його самого направлено на примусове лікування до психіатричної лікарні.

Заступник Генерального прокурора України вніс на вирок апеляційне подання, вказавши, що висновок суду про неосудність Єлецького зроблено на недостатньо досліджених матеріалах справи.

Чи підлягає подання прокурора задоволенню?

Рекомендована література:

1. Конституція України, 1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 2-ге

вид., переробл. та доповн. / Відп. ред.. С.С. Яценко. – К.: А.С.К., 2002. – 968 с. – (Нормативні документи та коментарі).

3. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; За ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Київ – Харків: Юрінком Інтер – Право, 2002. – 416 с.

4. Кримінальне право України. Заг. частина: Підручник / Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. та ін.; Відп. ред.. Кондратьєв Я.Ю.; Наук. ред.. Клименко В.А. та Мельник М.І. – К., Правові джерела, 2002. – 432 с.

5. Мельников А. Визначення групи осіб як суб'єкта злочину // Право України. – 2004. – № 2. – С. 86.

6. Меркулова В. Удосконалення кримінального законодавства щодо жінок, які вчинили злочин // Право України. – 2002. – № 6. – С. 118.

7. Сидоренко Э. Некоторые проблемы уголовно-правовой оценки состояния опьянения виновного в теории и правоприменительной деятельности // Уголовное право. – 2005. – № 1. – С. 67-70.

8. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Навчальний посібник. – Київ: „Центр навчальної літератури”, 2004. – 362 с.

ВАРІАНТ №3

Вина, як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони складу злочину

Примірний план:

1. Поняття та основний зміст вини.
2. Форми та види вини.
3. Поняття та види умислу. Особливості відповідальності за умисні злочини.
4. Поняття та види необережності. Особливості відповідальності за необережні злочини.
5. Складна вина.
6. Практичне завдання №1.
7. Практичне завдання №2.

Практичне завдання №1.

Повертаючись з полювання, Новиков на березі річки підійшов до гурту знайомих підлітків, які сиділи на землі. Серед них був і його двоюрідний брат Родіонов. Коли Родіонов запитав, чи вбив він якогось звіра, Новиков відповів, що не вбив, але зараз вб'є. При цьому, перебуваючи у безпосередній близькості до підлітків і тримаючи стволи рушниць в їхньому напрямку, розкрив рушницю, оглянув раніше вставлений у ствол патрон, закрив її і почав великим пальцем правої руки зводити курок. У цей час його палець зірвався з курка і стався постріл, яким було смертельно поранено Родіонова.

На попередньому слідстві та в суді Новиков пояснював, що вбивати Родіонова не хотів, а постріл стався випадково. Свідки пояснили, що ніхто з них серйозно не сприйняв слова і дії Новикова, не злякався і Родіонов. Двоє свідків бачили, що у Новикова палець зірвався з курка. Новикова засуджено за умисне вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб.

Ознайомтеся зі статтями 115 і 119 КК.

Чи правильно вирішено справу?

Практичне завдання №2.

Гартнер, яка працювала тренером з плавання в басейні „Олімпієць”, дала групі новачків — учням молодших класів — завдання і простежила, як вони зі спеціальними дощечками в руках спускалися до басейну. Потім вона на порушення встановлених правил проведення тренування новачків підійшла до колеги по роботі, випустивши з поля зору свою групу. Раптом почулися голосні крики дітей, які кликали на допомогу. Кинувшись у воду, один з тренерів підняв з дна басейну дівчинку з групи Гартнер. Після надання першої допомоги дитину негайно було доставлено до реанімаційного відділення лікарні. Однак врятувати її не вдалося.

Ознайомтеся зі ст. 137 КК.

Чи повинна Гартнер відповідати за смерть дівчинки?

Рекомендована література:

1. Конституція України, 1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 2-ге вид., переробл. та доповн. / Відп. ред.. С.С. Яценко. – К.: А.С.К., 2002. – 968 с. – (Нормативні документи та коментарі).
3. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; За ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Київ – Харків: Юрінком Інтер – Право, 2002. – 416 с.
4. Кримінальне право України. Заг. частина: Підручник / Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. та ін.; Відп. ред.. Кондратьєв Я.Ю.; Наук. ред.. Клименко В.А. та Мельник М.І. – К., Правові джерела, 2002. – 432 с.
5. Бондаренко Н.А., Мирошніченко Н.А., Терентьев В.И. Уголовное право Украины. Общая часть. Конспект лекций. – Одесса, ЧП „Ризографика”, 2001, 83 с.
6. Верета Р. Вина і склад злочину в кримінальному праві України: співвідношення понять // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 2. – С. 91.

7. Верета Р. Нормативне визначення поняття вини та перспективи вдосконалення інституту вини в кримінальному праві // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 4. – С. 98.

8. Марітчак Т.М. Помилка у кваліфікації злочинів. Монографія. – К.: Атака, 2004. – 188 с.

9. Оробець К. Нормативний статус помилки у кримінальному праві: нормативний аналіз // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 3. – С. 117.

10. Павликовский В.И. Проблемы установления формы и содержания вины в преступлениях с формальным составом // Право і безпека. – 2004. – №4. – С. 95-97.

11. Хавронюк М. Деякі проблеми встановлення вини // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 2. – С. 79.

12. Хавронюк М. Злочини зі складною виною у Кримінальному кодексі України // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 3. – С. 9.

13. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Навчальний посібник. – Київ: „Центр навчальної літератури”, 2004. – 362 с.

ВАРІАНТ №4

Об'єктивна сторона складу злочину

Примірний план:

1. Поняття, ознаки та значення об'єктивної сторони складу злочину.

2. Суспільне небезпечне діяння (дія чи бездіяльність).

3. Суспільне небезпечні наслідки, їх поняття та види.

4. Причинний зв'язок між суспільне небезпечним діянням і суспільне небезпечними наслідками та його значення у кримінальному праві.

5. Факультативні ознаки об'єктивної сторони складу злочину та їх значення для кримінальної відповідальності.

6. Практичне завдання №1.

7. Практичне завдання №2.

Практичне завдання №1.

Сторож магазину Богуцький ввечері повертався додому із зарядженою рушницею. Проходячи повз двір Покотило, він почув крик жінки, а підійшовши ближче, побачив, що п'яний Мельник намагається побити Покотило. Щоб не допустити цього, Богуцький вирішив вистрілити вгору. Мельник, побачивши Богуцького, кинувся до нього і несподівано ударив його ногою в живіт. Від удару Богуцький впав на землю, мимоволі натиснувши на спусковий гачок рушниці. Стався постріл, яким Мельника було вбито.

Чи є причинний зв'язок між діями Богуцького і смертю Мельника?

Практичне завдання №2.

До Боєва та двох дівчат, які стояли біля студентського гуртожитку, підійшли двоє місцевих хлопців — Тимошенко і Забара, які почали чіплятись до Боєва, звинувативши його в неправдивості. Потім Забара вдарив Боєва кулаком в обличчя, від чого останній упав і вдарився об асфальт, втративши свідомість. Побачивши, що Боєв не підводиться, Забара і Тимошенко допомогли йому піднятися і відвели до гуртожитку в кімнату, в якій він жив. Боєв був дуже блідим і скаржився своїм друзям по кімнаті на болі в голові. Ранком Боєв не встав з ліжка і сказав товаришам, що на лекції не піде, оскільки в нього дуже болить голова. Коли студенти повернулися після занять, то знайшли Боєва мертвим посеред кімнати. За висновком судово-медичної експертизи, його смерть настала внаслідок повторного удару головою об підлогу. Причиною падіння була втрата свідомості, коли він хотів встати.

Якою має бути кримінально-правова оцінка дій Забари і Тимошенка?

Рекомендована література:

1. Конституція України, 1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 2-ге вид., переробл. та доповн. / Відп. ред.. С.С. Яценко. – К.: А.С.К., 2002. – 968 с. – (Нормативні документи та коментарі).
3. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; За ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Київ – Харків: Юрінком Інтер – Право, 2002. – 416 с.
4. Кримінальне право України. Заг. частина: Підручник / Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. та ін.; Відп. ред.. Кондратьєв Я.Ю.; Наук. ред.. Клименко В.А. та Мельник М.І. – К., Правові джерела, 2002. – 432 с.
5. *Тимчук О.* Концепції причинного зв'язку в західній кримінально-правовій науці // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 10. – С. 122.
6. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Навчальний посібник. – Київ: „Центр навчальної літератури”, 2004. – 362 с.
7. Ярмыш Н.Н. Теоретические проблемы причинно-следственной связи в уголовном праве (философско-правовой анализ): Монография. – Харьков: «Право», 2003. – 512 с.
8. Ярмыш О.Н. Онтологічні та гносеологічні ознаки причинного зв'язку у контексті проблем кримінального права // Вісник НУВС. – 2003. – № 22. – С. 165-169.

ВАРІАНТ №5

Співучасть у злочині

Примірний план:

1. Поняття співучасті у злочині.
2. Форми співучасті.
3. Види співучасників.
4. Підстави та межі відповідальності співучасників.
5. Невдала співучасть.
6. Експес виконавця.
7. Добровільна відмова при співучасті.
8. Причетність до злочину.
9. Практичне завдання №1.
10. Практичне завдання №2.

Практичне завдання №1.

Шведов підбурив неповнолітніх Крупинка та Ганжу вчинити ряд крадіжок з квартир громадян на других поверхах будинків. При цьому Крупник або Ганжа влізали до квартир через кватирку вікна і передавали викрадені речі Шведову. На час вчинення крадіжок Крупнику і Ганжі не виповнилось 14 років.

Як кваліфікувати дії Шведова?

Практичне завдання №2.

Четвертков, Цивін та Кожушко сиділи в ресторані. До них за стіл без дозволу сів Копаньов і почав чіплятися. В цей час до зали увійшов Курган, знайомий Копаньова. Він поцікавився, що той тут робить. Копаньов відповів: „Навчаю молокососів боксу” і тут же почав бити Кургана. Тоді Цивін схопив стільця і з силою вдарив ним Копаньова по голові. Той від удару поточився, а Четвертков, що саме підбіг, двічі ударив його в підборіддя. Копаньов упав і від заподіяних ушкоджень помер у лікарні. Згідно із висновком судово-медичної експертизи смерть Копаньова сталася від закритого перелому кісток склепіння та основи черепа з ушкодженням мозку. Характер цих ушкоджень свідчить про велику силу удару стільцем, який і спричинив смерть.

Якою має бути кримінально-правова оцінка дій названих осіб?

Рекомендована література:

1. Конституція України, 1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 2-ге

вид., переробл. та доповн. / Відп. ред.. С.С. Яценко. – К.: А.С.К., 2002. – 968 с. – (Нормативні документи та коментарі).

3. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; За ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Київ – Харків: Юрінком Інтер – Право, 2002. – 416 с.

4. Кримінальне право України. Заг. частина: Підручник / Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. та ін.; Відп. ред.. Кондратьєв Я.Ю.; Наук. ред.. Клименко В.А. та Мельник М.І. – К., Правові джерела, 2002. – 432 с.

5. Бондаренко Н.А., Мирошниченко Н.А., Терентьев В.И. Уголовное право Украины. Общая часть. Конспект лекций. – Одесса, ЧП „Ризографика”, 2001, 83 с.

6. Демидова Л. Кримінальна відповідальність за участь у злочинах, вчинених злочинною організацією // Право України. – 2003. – № 1. – С. 102.

7. Єрмак О. Умови звільнення від кримінальної відповідальності учасника злочинної організації (порівняльне правове дослідження) // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 9. – С. 88.

8. Єрмак О. Проблеми кваліфікації дій службової особи, пов'язаних із створенням, керівництвом та участю у злочинній організації // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 12. – С. 103.

9. Мельников А.М. Відповідальність злочинної групи при ексцесі виконання // Право і безпека. – 2004. – № 2. – С. 82-85.

10. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Навчальний посібник. – Київ: „Центр навчальної літератури”, 2004. – 362 с.

ВАРІАНТ №6

Множинність злочинів

Примірний план:

1. Поняття множинності злочинів.
2. Повторність злочинів та її види.
3. Сукупність злочинів та її види.
4. Рецидив злочинів.
5. Кримінально-правові наслідки множинності злочинів.
6. Практичне завдання №1.
7. Практичне завдання №2.

Практичне завдання №1.

Відбуваючи покарання у ВТК посиленого режиму за розбій, Агапов і Проценко домовились, що коли останній вийде на волю, то дістане і передасть в колонію наркотики. Через три тижні після звільнення Проценко купив у не встановленої слідством особи 2,5 кг анаші, привіз її до міста, де жила мати Агапова, і залишив їй. Мати кілька місяців зберігала анашу вдома, а потім під час чергового побачення передала її синові. При спробі збути анашу іншому засудженому Агапова було затримано.

Ознайомтеся зі ст. 307 КК.

Чи мала місце множинність злочинів у цьому випадку?

Практичне завдання №2.

Щоб одержувати підвищену пенсію, Полинко підробив записи в трудовій книжці про більш тривалий ніж фактично час роботи в районах Крайньої Півночі (за часів існування СРСР) і подав її до районного відділення Пенсійного фонду України. Через чотири роки після одержання першої місячної пенсії підробку було виявлено. За цей час Полинко незаконно одержав 2120 гривень.

Ознайомтеся зі ст. 358, ст. 190 та приміткою до ст. 185 КК.

Чи мала тут місце множинність злочинів?

Рекомендована література:

1. Конституція України, 1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30.
2. Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 04 червня 2010 р. № 7 // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10>.
3. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 2-ге вид., переробл. та доповн. / Відп. ред.. С.С. Яценко. – К.: А.С.К., 2002. – 968 с. – (Нормативні документи та коментарі).
4. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; За ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Київ – Харків: Юрінком Інтер – Право, 2002. – 416 с.
5. Кримінальне право України. Заг. частина: Підручник / Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. та ін.; Відп. ред.. Кондратьєв Я.Ю.; Наук. ред.. Клименко В.А. та Мельник М.І. – К., Правові джерела, 2002. – 432 с.
6. Бажанов М.И. Множественность преступлений по уголовному праву Украины. – Х., „Право”, 2000.
7. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Навчальний посібник. – Київ: „Центр навчальної літератури”, 2004. – 362 с.

ВАРІАНТ №7

Обставини, що виключають злочинність діяння

Примірний план:

1. Поняття та види обставин, що виключають злочинність діяння.
2. Поняття необхідної оборони та умови її правомірності.
3. Перевищення меж необхідної оборони.
4. Крайня необхідність. Відмінність між необхідною обороною і крайньою необхідністю.

5. Затримання особи, що вчинила злочин, та умови його правомірності.

6. Виконання наказу або розпорядження. Відповідальність за виконання злочинного наказу.

7. Практичне завдання №1.

8. Практичне завдання №2.

Практичне завдання №1.

Кривонос, Меркулов, Щепкін і Бевзюк проживали в одній кімнаті в гуртожитку. Меркулов часто в нетверезому стані скандалив. 8 березня він намагався затіяти бійку з Бевзюком, але той пішов з гуртожитку. Тоді Меркулов викинув на вулицю ліжка Бевзюка і Щепкіна. Кривонос зробив зауваження Меркулову і запропонував поставити ліжка на місце. У відповідь той схопив сковорідку і вдарив нею Кривоноса у підборіддя, збив його з ніг, а потім завдав декількох ударів по обличчю. Останній намагався вибігти на вулицю, але Меркулов перегородив шлях, схопив з плити кухонного ножа і рукояткою вдарив Кривоноса по голові, збивши з ніг. Той відштовхнувся від себе Меркулова, схопив сокирище, яке лежало біля плити, і завдав ним двох ударів Меркулову, заподіявши йому тяжкі тілесні ушкодження.

Якою має бути кримінально-правова оцінка дій цих осіб?

Практичне завдання №2.

П'яні Агаєв, Габар і Погосян близько 2-ї години ночі на вулиці порушували громадський порядок, кричали, лаялись. Міліціонер Сазонов, який ніс службу з охорони громадського порядку, почав вимагати, щоб вони припинили хуліганські дії. Але ті не лише не виконали його вимог, а почали з ним сперечатись, ображали його, висловлюючись при цьому нецензурними словами. Сазонов умовляв їх розійтись. Хулігани продовжували на нього наступати, а Габар з блискучим предметом у руці наблизився впритул і робив спроби його схопити. Сазонов відступав, продовжуючи вимагати від хуліганів припинити свої дії. Вбачаючи безпосередньо загрозу нападу і боячись, що хулігани заволодіють його зброєю, Сазонов, попередивши, що стрілятиме, зробив два попереджувальні постріли в повітря. У той момент, коли Габар ще раз спробував схопити Сазонова, останній вистрілював утретє і попав у Агаєва, який стояв поруч з Габаром. Від отриманого поранення Агаєв у лікарні помер.

Якою має бути кримінально-правова оцінка дій Сазонова?

Рекомендована література:

1. Конституція України, 1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30.
2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 94.
3. Про розвідувальні органи України: Закон України від 22 березня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 19. – Ст. 303.
4. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №35, Ст. 358.
5. Про судову практику у справах про необхідну оборону: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 1 // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0001700-02>.
6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 2-ге вид., переробл. та доповн. / Відп. ред.. С.С. Яценко. – К.: А.С.К., 2002. – 968 с.
7. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; За ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Київ – Харків: Юрінком Інтер – Право, 2002. – 416 с.
8. Кримінальне право України. Заг. частина: Підручник / Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. та ін.; Відп. ред.. Кондратьєв Я.Ю.; Наук. ред.. Клименко В.А. та Мельник М.І. – К., Правові джерела, 2002. – 432 с.
9. Анчукова М. Про поняття діяння пов'язаного з ризиком, як обставини що виключає злочинність діяння // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 7. – С. 105.
10. Крылова Н., Павлова Н. Крайняя необходимость в медицинской деятельности: некоторые вопросы практического применения // Уголовное право. – 2005. - № 1. – С. 41-44.
11. Морозов В., Хаметдинова Г. Некоторые аспекты уголовной ответственности при превышении пределов крайней необходимости // Уголовное право. – 2005. - № 1. – С. 55-57.
12. Орешкина Т. Обстоятельства, исключающие преступность деяния, в Особенной части УК РФ // Уголовное право. – 2005. - № 1. – С. 58-60.
13. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Навчальний посібник. – Київ: „Центр навчальної літератури”, 2004. – 362 с.

ВАРІАНТ №8

Стадії вчинення злочину

Примірний план:

1. Поняття та види стадій вчинення злочину.
2. Готування до злочину. Відмежування готування до злочину від

вияву умислу.

3. Замах на злочин та його види.

4. Замах на непридатний предмет і замах непридатними засобами.

5. Добровільна відмова від вчинення злочину та її відмінність від дійового каяття.

6. Практичне завдання №1.

7. Практичне завдання №2.

Практичне завдання №1.

Шамшуров і Андреев зустріли ввечері на вулиці Коцюбу, яка поверталася з роботи, і вирішили її звалтувати. Вони втягли її до порожньої квартири будинку, поклали на ліжко і почали роздягати, тримаючи за руки, ноги і затискуючи рота. Коцюба опиралася, вирвала руку, кричала, витягла з куртки ножиці і вдарила ними Шамшурова. В цей час у двері квартири хтось постукав. Шамшуров і Андреев, злякавшись, що їх можуть затримати, вистрибнули у вікно і втекли.

Як вирішити справу?

Практичне завдання №2.

З метою заволодіння грошима Постникової, Русіна і Каталова вирішили її отруїти. Вони придбали отруту, призначену для труїння гризунів, і Каталова дала її Постниковій під виглядом ліків від шлункових захворювань. Приймавши порошок, та почала блювати. Ніяких інших наслідків не настало. Судово-медичною експертизою встановлено, що порошок був непридатним для отруєння людини.

Як кваліфікувати дії Русіної і Каталової?

Рекомендована література:

1. Конституція України, 1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30.

2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 2-ге вид., переробл. та доповн. / Відп. ред.. С.С. Яценко. – К.: А.С.К., 2002. – 968 с

3. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; За ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Київ – Харків: Юрінком Інтер – Право, 2001;

4. Кримінальне право України. Заг. частина: Підручник / Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. та ін.; Відп. ред.. Кондратьєв Я.Ю.; Наук. ред.. Клименко В.А. та Мельник М.І. – К., Правові джерела, 2002. – 432 с.

5. Маслак Н. Чи потребують змін положення КК щодо відповідальності за готування до злочину? (за матеріалами опитування експертів - практичних працівників) // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 10. – С. 119.

6. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Навчальний посібник. – Київ: „Центр навчальної літератури”, 2004. – 362 с.

ВАРІАНТ №9

Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування

Примірний план:

1. Поняття примусових заходів медичного характеру, їх юридична природа та основний кримінально-правовий зміст.
2. Види примусових заходів медичного характеру за КК України.
3. Особливості продовження, зміни або припинення примусових заходів медичного характеру за КК України.
4. Поняття примусового лікування, його юридична природа та основний кримінально-правовий зміст.
5. Практичне завдання №1.
6. Практичне завдання №2.

Практичне завдання №1.

За заподіяння умисного тяжкого тілесного ушкодження Рябошапку було засуджено за ч.1 ст.121 КК до п'яти років позбавлення волі. Через 1 рік після початку відбування покарання виникли сумніви щодо його психічної повноцінності. У зв'язку з цим Рябошапку госпіталізували до психіатричного закладу в примусовому порядку для проведення обстеження. Комісія лікарів-психіатрів дійшла висновку, що Рябошапка перебуває у тяжкому реактивному стані, який розвинувся на фоні залишкових явищ органічного захворювання центральної нервової системи. За психічним станом він не здатний усвідомлювати свої дії і підлягає госпіталізації до психіатричного закладу з посиленням наглядом.

Як має вирішити справу суд?

Практичне завдання №2.

Чекалін був засуджений за ч.3 ст.133 КК до позбавлення волі на строк три роки. На підставі ч. 1 ст. 96 КК до нього застосоване примусове лікування від сифілісу. Через 1 рік 7 місяців до суду було внесено подання про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання Чекаліна на підставі п.1 ч.3 ст.81 КК. Суд відмовив у

такому звільненні, мотивуючи це тим, що Чекалін не закінчив лікування від сифілісу.

Чи обгрунтоване таке рішення суду?

Рекомендована література:

1. Конституція України, 1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30.
2. Про психіатричну допомогу: Закон України від 22 лютого 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 19. – Ст. 143.
3. Про судову практику по застосуванню примусових заходів медичного характеру: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 19 березня 1982 р. № 2 // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах. – Х.: 2003. – С. 28-32.
4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 2-ге вид., переробл. та доповн. / Відп. ред.. С.С. Яценко. – К.: А.С.К., 2002. – 968 с. – (Нормативні документи та коментарі).
5. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; За ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Київ – Харків: Юрінком Інтер – Право, 2001;
6. Кримінальне право України. Заг. частина: Підручник / Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. та ін.; Відп. ред.. Кондратьєв Я.Ю.; Наук. ред.. Клименко В.А. та Мельник М.І. – К., Правові джерела, 2002. – 432 с.
7. Колмаков П. К вопросу об уголовно-процессуальной правосубъектности лица, в отношении принудительных мер медицинского характера // Уголовное право. – 2005. – № 1. – С. 84-87.
8. Митрофанов І. Окремі питання правового регулювання примусового лікування наркозалежних осіб, що вчинили злочини. // Юридична Україна. – 2005. № 5. – С. 77-80.
9. Музика А.А. Примусові заходи медичного і виховного характеру. – Київ: НАВС України, 1997.
10. Фріс П.І. Кримінальне право України. Загальна частина: Навчальний посібник. – Київ: „Центр навчальної літератури”, 2004. – 362 с.

7. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ З ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

1. Поняття та завдання кримінального права України.
2. Система кримінального права України.
3. Функції кримінального права України.
4. Предмет правового регулювання кримінального права.
5. Методи науки кримінального права.
6. Джерела кримінального права. Поняття кримінального закону.
7. Дія кримінально-правових норм у часі, просторі та за колом осіб.

8. Структура кримінально-правової норми та види кримінально-правових норм.
9. Поняття та ознаки злочину.
10. Класифікація злочинів та її правове значення.
11. Поняття та підстави кримінально-правової відповідальності.
12. Закон про кримінальну відповідальність.
13. Тлумачення закону про кримінальну відповідальність.
14. Поділ ознак загального складу злочину на обов'язкові та факультативні.
15. Поняття та елементи складу злочину.
16. Формальні, матеріальні та усічені склади злочинів.
17. Об'єкт злочину.
18. Поняття, значення та види об'єктів злочину.
19. Предмет злочину.
20. Об'єктивна сторона злочину.
21. Суспільно небезпечне діяння. Дія або бездіяльність.
22. Суспільно небезпечні наслідки як ознака об'єктивної сторони.
23. Суб'єкт злочину.
24. Осудність та неосудність у кримінальному праві України.
25. Обмежена осудність.
26. Спеціальний суб'єкт злочину.
27. Загальна характеристика суб'єктивної сторони злочину.
28. Умисел та його види.
29. Необережність та її види.
30. Складна форма вини.
31. Помилка та її кримінально-правове значення.
32. Мотив та мета злочину.
33. Стадії вчинення злочину.
34. Поняття та види замаху на злочин.
35. Добровільна відмова при незакінченому злочині.

8. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ З ДИСЦИПЛІНИ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО (ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА)

1. Поняття та завдання кримінального права України.
2. Система кримінального права України.
3. Функції кримінального права України.
4. Предмет правового регулювання кримінального права.
5. Методи науки кримінального права.

6. Джерела кримінального права. Поняття кримінального закону.
7. Дія кримінально-правових норм у часі, просторі та за колом осіб.
8. Структура кримінально-правової норми та види кримінально-правових норм.
9. Поняття та ознаки злочину.
10. Класифікація злочинів та її правове значення.
11. Поняття та підстави кримінально-правової відповідальності.
12. Закон про кримінальну відповідальність.
13. Тлумачення закону про кримінальну відповідальність.
14. Поділ ознак загального складу злочину на обов'язкові та факультативні.
15. Поняття та елементи складу злочину.
16. Формальні, матеріальні та усічені склади злочинів.
17. Об'єкт злочину.
18. Поняття, значення та види об'єктів злочину.
19. Предмет злочину.
20. Об'єктивна сторона злочину.
21. Суспільно небезпечне діяння. Дія або бездіяльність.
22. Суспільно небезпечні наслідки як ознака об'єктивної сторони.
23. Суб'єкт злочину.
24. Осудність та неосудність у кримінальному праві України.
25. Обмежена осудність.
26. Спеціальний суб'єкт злочину.
27. Загальна характеристика суб'єктивної сторони злочину.
28. Умисел та його види.
29. Необережність та її види.
30. Складна форма вини.
31. Помилка та її кримінально-правове значення.
32. Мотив та мета злочину.
33. Стадії вчинення злочину.
34. Поняття та види замаху на злочин.
35. Добровільна відмова при незакінченому злочині.
36. Поняття та форми співучасті у вчиненні злочину.
37. Види співучасників.
38. Переховування та неповідомлення про злочин.
39. Кримінальна відповідальність співучасників.
40. Особливості кримінально-правової відповідальності організаторів та учасників організованої групи чи злочинної організації.
41. Причетність до злочину.

42. Добровільна відмова співучасників.
43. Екссес виконавця та його правові наслідки.
44. Опосередковане виновництво та особливості застосування кваліфікуючих ознак при співучасті.
45. Повторність злочинів.
46. Сукупність злочинів.
47. Рецидив злочинів.
48. Поняття та загальна характеристика обставин, що виключають кримінальну відповідальність.
49. Необхідна оборона.
50. Відмінність крайньої необхідності від необхідної оборони.
51. Затримання особи, що вчинила злочин.
52. Крайня необхідність.
53. Фізичний або психічний примус.
54. Виконання наказу або розпорядження.
55. Діяння, пов'язане з ризиком.
56. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.
57. Поняття, мета та значення покарання.
58. Види покарань.
59. Призначення покарання.
60. Правові підстави та порядок звільнення від кримінальної відповідальності.
61. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям.
62. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.
63. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки.
64. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.
65. Поняття покарання та його функції. Загальні засади призначення покарання.
66. Види покарань: перелік та загальна характеристика.
67. Класифікація покарань.
68. Обставини, які пом'якшують покарання.
69. Обставини, які обтяжують покарання.
70. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.
71. Призначення покарання за сукупністю злочинів.

- 72.** Призначення покарання за сукупністю вироків.
- 73.** Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення.
- 74.** Поняття та підстави звільнення від покарання та його відбування.
- 75.** Звільнення від відбування покарання з випробуванням.
- 76.** Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.
- 77.** Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.
- 78.** Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким.
- 79.** Судимість та її правові наслідки.
- 80.** Зняття та погашення судимості.
- 81.** Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування.
- 82.** Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.
- 83.** Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру.
- 84.** Види примусових заходів виховного характеру та особливості їх призначення
- 85.** Наслідки ухилення неповнолітнього від застосування до нього примусових заходів виховного характеру.
- 86.** Види покарань які застосовуються до неповнолітніх, особливості їх застосування.
- 87.** Особливості призначення покарання до неповнолітніх.
- 88.** Призначення позбавлення волі до неповнолітніх за сукупністю злочинів або вироків.
- 89.** Особливості застосування до неповнолітніх звільнення від відбування покарання з випробуванням.
- 90.** Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності та відбування покарання в зв'язку з закінченням строків давності.
- 91.** Особливості умовно-дострокового звільнення від покарання осіб які вчинили злочини у віці до 18 років.
- 92.** Особливості погашення та зняття судимості щодо осіб які вчинили злочин у віці до 18 років.

9.РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // ВВРУ. – 1996 - № 30. - ст.141.
2. Кримінальний кодекс України (від 5 квітня 2001 року);
3. Закон України “Про Національну поліцію” (від 02 липня 2015 року);
4. Закон України “Про прокуратуру” (від 14 жовтня 2014 року);
5. Кримінальний процесуальний кодекс України (від 13 квітня 2012 року).
6. Закон України “Про застосування амністії в Україні” від 1 жовтня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 48. – ст. 263.
7. Закон України “Про оперативно-розшукову діяльність” від 18 лютого 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 22. –ст. 303.
8. Закон України “Про службу безпеки України” від 25 березня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 27. – ст. 382.
9. Закон України “Про запобігання корупції” від 14 жовтня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. - 2014. - № 49. – ст. 2056.
10. Закон України “Про державний кордон України” від 4 листопада 1991 року № 1777-ХІІ // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, № 2, ст. 5.
11. Закон України “Про дію міжнародних договорів на території України” від 10 грудня 1991 року № 1953-ХІІ // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, № 10, ст.137.
12. Закон України “Про міжнародні договори України” від 22 грудня 1993 року № 3767-ХІІ // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1994, № 10, ст.45.
13. Закон України “Про правонаступництво України” від 12 вересня 1991 року № 1543-ХІІ // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991, № 46, ст.617.
14. Закон України “Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства” від 4 лютого 1994 року № 3929-ХІІ // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1994, № 23, ст.161.
15. Закон України “Про громадянство України” від 18 січня 2001 року № 2235-ІІІ // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2001, № 13, ст.65.
16. Закон України «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000р.
17. Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001р.
18. Закон України "Про охорону праці" від 14 жовтня 1992 р. з наступними змінами та доповненнями
19. Закон України "Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку" від 8 лютого 1995 р. з наступними змінами та доповненнями.
20. Закон України "Про дозвільну діяльність у сфері ядерної енергії" від 11 січня 2000 р.
21. Закон України " Про дорожній рух" від 30 червня 1993 р.(з наступними змінами та доповненнями).
22. Закон України " Про транспорт " від 10 листопада 1994 р.(з наступними змінами та доповненнями).
23. Закон України " Про трубопровідний транспорт" від 15 травня 1996 р.
24. Закон України " Про залізничний транспорт" від 4 липня 1996р.
25. Закон України «Про захист суспільної моралі» від 20.11.2003 № 1296-IV
26. Закон України "Про інформацію" від 2 жовтня 1992 р. (з наступними змінами і доповненнями).
27. Закон України " Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні" від 16 листопада 1992 р. (з наступними змінами і доповненнями).
28. Закон України "Про тваринний світ" від 13.12.2001 № 2894-III

29. Закон України "Про телебачення і радіомовлення" від 21 грудня 1993 р. (з наступними змінами і доповненнями).
30. Закон України "Про видавничу справу" від 5 червня 1997 р.
31. Закон України "Про кінематографію" від 13 січня 1998 р.
32. Закон України "Про охорону культурної спадщини" 8 червня 2000 р.
33. Закон України "Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів" від 15.02.1995 № 60/95-ВР із змінами і доповненнями.
34. Закон України "Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними" від 15 лютого 1995 року. Із змінами і доповненнями.
35. Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення" від 24 лютого 1994р. Із змінами і доповненнями.
36. Закон України "Про захист населення від інфекційних хвороб" від 6 квітня 2000 р. Із змінами і доповненнями.
37. Закон України "Про державну таємницю" від 21 січня 1994 р. // ВВР.-1994.-№ 16.-С. 93
38. Кабінет Міністрів України; Постанова, Перелік від 05.03.2008 № 140 Про затвердження переліку обладнання, яке використовується для виробництва, виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та підлягає контролю
39. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 2001 р. N 299 "Про затвердження Порядку знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, визнаних непридатними для подальшого використання або переробки, а також відходів, що містять наркотичні засоби чи психотропні речовини".
40. Постанова Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2001 р. N 106 "Про затвердження порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів у лікувально профілактичних закладах та установах". Із змінами і доповненнями.
41. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 лютого 1997 р. N 146 "Про затвердження Порядку видачі сертифікатів на ввезення в Україну та вивезення з України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів". Із змінами і доповненнями.
42. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 травня 1999 р. N 786 "Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, з обігом яких пов'язана діяльність, що підлягає ліцензуванню".
43. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 січня 1996 р. N 6 "Про затвердження Положення про порядок здійснення діяльності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів".
44. "Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу": Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 1 серпня 2000 року N 188.
45. МОЗ України; Наказ, Інші від 14.05.2003 № 210. Про затвердження критеріїв віднесення наркотичних (психотропних) лікарських засобів, що містять малу кількість наркотичних засобів або психотропних речовин і прекурсорів, до категорії лікарських засобів, які відпускаються без рецептів, та Переліку цих засобів
46. " Про затвердження переліків наркотичних (психотропних) комбінованих лікарських засобів, що містять малу кількість наркотичних засобів або психотропних

речовин і прекурсорів, які підлягають контролю при ввезенні на митну територію України та вивезенні за її межі ": наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23.04.2007 № 202

47. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 58 Конституції України, статей 6, 81 Кримінального кодексу України (справа про зворотню дію кримінального закону в часі) від 19 квітня 2000 року № 6-рп/2000 // Офіційний вісник України. – 2000. - №39. – Ст.1662.

48. Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 р. // Зібрання міжнародних конвенцій про взаємну правову допомогу у цивільних і кримінальних, учасницею яких є Україна. – Харків. - Еспада. – 2001. – 448 с. – С. 7-25.

49. Додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників 1975 р. // Зібрання міжнародних конвенцій про взаємну правову допомогу у цивільних і кримінальних, учасницею яких є Україна. – Харків. - Еспада. – 2001. – 448 с. – С. 25-31.

50. Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників 1978 р. // Зібрання міжнародних конвенцій про взаємну правову допомогу у цивільних і кримінальних, учасницею яких є Україна. – Харків. - Еспада. – 2001. – 448 с. – С. 31-38.

51. Конвенція про передачу засуджених осіб // Зібрання міжнародних конвенцій про взаємну правову допомогу у цивільних і кримінальних, учасницею яких є Україна. – Харків. - Еспада. – 2001. – 448 с. – С. 93-108.

52. Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні від 10 червня 1993 р. // Голос України. – 26 червня 1993 р.

53. Інструкція про порядок виконання європейських конвенцій з питань кримінального судочинства: Затверджено наказом Міністерства юстиції України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної податкової адміністрації України, державного департаменту України з питань виконання покарань 29 червня 1999 р. №34/5/22/103/512/326/73 // Офіційний вісник України. – 1999. - № 28. – Ст. 1435.

54. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 8 від 28.09.1973 р. “Про практику застосування судами законодавства про звільнення від відбуття покарання засуджених, які захворіли на тяжку хворобу” // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах. – Х.: Одиссей, 2003. – 432 с. – С. 36-40.

55. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 26.04.2002 р. “Про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким” // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах. – Х.: Одиссей, 2003. – 432 с. – С. 61-65.

56. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2003 № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання»

57. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 16 квітня 2004 р. „Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх” // Вісник Верховного Суду України. - № 5 (45). – 2004. – С. 4–8.

58. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року №13 «Про судову практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями»

59. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 3 «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами»
60. Постанова Пленуму Верховного Суду України №2 від 7 лютого 2003 р. "Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я людини"
61. Постанова Пленуму Верховного Суду України №5 від 30 травня 2008 р. "Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи".
62. Постанова Пленуму Верховного Суду України "Про судову практику в справах про корисливі злочини проти приватної власності" від 25 грудня 1992 року.
63. Постанова Пленуму Верховного Суду України "Про судову практику в справах про розкрадання, виготовлення, зберігання та інші незаконні діяння зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами" від 8 липня 1994 року.
64. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10 жовтня 1982 р. №6 "Про судову практику в справах, пов'язаних із порушеннями вимог законодавства про охорону праці" із наступними змінами.
65. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 N 14 " Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочинипроти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті " .
66. Постанова Пленуму Верховного Суду України "Про судову практику в справах про хуліганство" від 22.12.2006 № 10.
67. Постанова Пленуму Верховного Суду України « Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» від 27 лютого 2004 р. № 4.
68. Постанова Пленуму ВС України від 03.06.2005 № 8 "Про судову практику в справах про контрабанду та порушення митних правил".
69. Постанова Пленуму ВС України від 26 квітня 2002 №4 "Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів".
70. Правила дорожнього руху: Затверджені постановою КМУ від 10 жовтня 2001р.
71. Єдині правила ремонту і утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, правила користування ними та охорони : Затверджені постановою КМУ від 30 березня 1994р. № 198 (з наступними змінами та доповненнями).
72. Правила поведінки громадян на залізничному транспорті: Затверджені постановою КМУ від 10 листопада 1995 р. № 903.
73. Перелік робіт з підвищеною небезпекою: Затверджений наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 30 листопада 1993 р. №123.
74. Загальні положення забезпечення безпеки атомних електростанцій: Затверджені наказом Державної адміністрації ядерного регулювання України від 9 грудня 1999 р. №63.
75. Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів: Затверджені наказом Міністерства праці та соціальної політики України і Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 9 січня 1998 р. №4.
76. Вереша Р.В. Проблеми вини в теорії кримінального права: Навчальний посібник. – К.: Атака, 2005. -464 с.

77. Гришук В.К. Кодифікація кримінального законодавства України: проблеми історії і методології. – Львів: Світ, 1992. – 168 с.
78. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / За ред. професорів М.І.Бажанова, В.В.Сташиса, В.Я.Тація. – Київ-Харків: Юрінком Інтер-Право, 2003. – 416 с. – С. 3-18.
79. Кримінальне право України. Особлива частина./ За ред. М.І.Бажанова, В.В.Сташиса, В.Я.Тація. – Київ – Харків: Юрінком Інтер, 2003. – 496 с.
80. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник. / Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. та ін.. Видання 3-тє, переробл. та допов. /За ред. Клименка В.А. та Мельника М.І. - К: Юридична думка, 2004.
81. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник. / За ред. П.С.Матишевського, П.П.Андрушка, С.Д.Шапченка. - К.: Хрінком Інтер, 1997.
82. Матишевський П.С. Кримінальне право України: загальна частина: Підручник. - К.: А.С.К., 2001.
83. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. - К.: Правові Джерела, 2002. - 432 с. – С. 3-21.
84. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України./ Під заг. Ред. М.О.Потебенька, В.Г.Гончаренка. У двох частинах. Особлива частина. – К.: Форум, 2001 р. – 942 с.
85. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І.Мельника, М.І.Хавронюка. – К.: Каннон, А.С.К., 2007. – 1104 с.
86. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: За станом законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 грудня 2001 р. /За ред. С.С. Яценка. - К.: А.С.К., 2002.
87. Панов М. Понятійні апарати наук кримінального циклу: співвідношення і взаємозв'язок // Вісник академії правових наук України. – 2000. - № 4. - С.37-45.
88. Тацій В.Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України: Навчальний посібник. – Х.: Вища школа, Изд-во при ХТУ, 1994. – 75 с.
89. Тарарухин Т.С. Установление мотива и квалификация преступления. – К.: Вища школа, 1977.
90. Тихий В.П. Стадії вчинення злочину: Конспект лекцій. – Харків: Національна юридична академія України, 1996. – 30 с.
91. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студентів вищих навчальних закладів - К.: Атіка, 2004.-488 с
92. Чернишова Н. В. Кримінальне право України: Загальна частина: Навч. посібник. — К.: Атіка, 2003. — 288 с.

Допоміжна

1. Антипенко В. Поняття тероризму (кримінально-правове визначення) // Право України. – 1999. - № 2. – С. 92-95.
2. Белоконев В. Співвідношення понять «боєприпаси » і «вибухові речовини» у кримінальному праві // Право України. – 1997. - №2. – с.27.
3. Гавриш С., Смельянов В. Відповідальність за створення терористичної групи чи терористичної організації в проєкті КК України // Право України. – 2000. - № 10. – С. 41-43.
4. Гришук В. К. Соціальна обумовленість кодифікації кримінального законодавства України // Право України. – 1992. – № 4. – С. 12-14.
5. Даньшин І., Лисоед О. До питання про поняття злочинної діяльності // Вісник академії правових наук України. – 1998. - № 3 (14). – С. 94-95.

- 6.
7. Долгий О. Припинення протиправної діяльності організованих злочинних угруповань – актуальне завдання // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ. – 2000. - № 1. – С.191-197.
8. Дудоров О. Порнографія і кримінальний закон: питання кваліфікації, проблеми вдосконалення законодавства // Юридичний вісник України. – 2000. - №49 (7-13 грудня). – с.9.
9. Наклович М.Л. Кримінально-правова боротьба з хуліганством. - Львів: Вища школа, 1974. - 112 с. С.267 - 292.
10. Єфремов С.О. Діяльне каяття як засіб нейтралізації діяльності організованих злочинних угруповань // Вісник Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка (Юридичні науки). – 2001. - № 42. – С. 53-58.
11. Єфремов С.О. Організоване злочинне угруповання та його ознаки // Боротьба з організованою злочинністю та корупцією. – 2001. - № 4. – С. 53-61.
12. Закалюк А.П. Організована злочинна діяльність: сутність і потреби нормативного визначення // Вісник Академії правових наук України. – 2002. - № 1 (28). – С. 130-141.
13. Зелінський А.Ф. Кримінальна мотивація розкрадань та іншої корисливої злочинності: Навчальний посібник. – К.: УМК ВО, 1991. – 72 с.
14. Казміренко В., Казміренко Л., Клименко О. Кримінальний кодекс України: деякі психологічні аспекти // Право України. – 1995. - № 8. –С. 30-31.
15. Кваша О. Об'єктивні ознаки діяльності організатора злочину // Право України. - 1999. - № 1. – С. 106 – 107.
16. Ковітіді О.Ф. Інститут співучасті у кримінальному праві України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08/ Університет внутрішніх справ. - Харків: Б.в., 1999. – 16 с.
17. Коржанський М.Й., Мисливий В.А. Кваліфікація автотранспортних злочинів. – К.: Юрінком, 1996
18. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів. Навчальний посібник. Видання 2-ге. К.: Атіка, 2002,-640с.
19. Коржанський М.Й. Об'єкт і предмет злочину: Монографія. – Д.: Юрид. акад.. Мін-ва внутр. справ; Ліра ЛТД, 2005. – 252 с.
20. Коржанський М.Й. Презумпція невинуватості і презумпція вини: Монографія.- К.: Атіка, 2004.
21. Куц І. Суспільна небезпечність злочинів пов'язаних з пожежами // Право України. – 2001. - №1. – с.104
22. Лень В.В. Осудність у кримінальному праві і законодавстві.- Д.Дніпроп. держ.ун-т внутр.справ; Ліра ЛТД,2008 – 180 с.
23. Лихова С., Нагнойний Я. Бандитизм: спірні питання кваліфікації // Право України. – 1998. - № 3. – С. 75-76.
24. Маляренко В. Окремі питання давності притягнення до кримінальної відповідальності: Коментар судової практики з кримінальних справ // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 1996. - № 6. – С. 11-17.
25. Михеєнко М. Щодо відповідальності за незаконне перетинання державного кордону України // Право України. – 1999. - № 5.
26. Музика А.А. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів. - К.: Логос, 1998. - 324 с.
27. Музика А.А. Об'єкт злочинів, пов'язаних з наркоманією // Право України. – 1997. - №12. – с.90.

28. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Канон, А.С.К., 2001. – 1104 с.
29. Панов М. Понятійні апарати наук кримінального циклу: співвідношення і взаємозв'язок // Вісн. Академії правових наук України. — 2000. — № 4. — С. 37—45.
30. Рибачук В.І. Проблеми кримінальної відповідальності за незаконне володіння предметами зброї // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 1999. - № 4. – С. 105-108.
31. Савченко А.В. Мотив і мотивація злочину. Монографія.- К.: Атіка, 2002.- 144 с
32. Ткаченко М. Насильницький злочин і насильство як спосіб його вчинення: кримінально-правові проблеми // Право України. – 1999. - № 12. – С. 101-104 (закінчення на С. 108).
33. Чугуніков І. До питання про предмет кримінально-правового регулювання // Вісник Верховного суду України. - 2000. - №6. С. 45-48.
34. Фесенко Є.В. Цінності як об'єкт злочину// Право України. – 1999. - №6. – С. 75-78.
35. Фесенко Є.В. Злочини проти здоров'я населення та системи заходів з його охорони. Монографія. – К.: Атіка, 2004. – 280 с
36. Шапченко С. Д. Механізм кримінально-правового регулювання в правовій системі України: поняття та структура // Вісн. Київського нац. ун-ту. Юрид. науки. — Вип. 40. — 2000. — С. 63—67.
37. Шапченко С. Д. Механізми кримінально-правового регулювання в правовій системі України: основні режими функціонування // Вісн. Київського нац. ун-ту. Юрид. науки. — Вип. 45—48. — 2002. — С. 198—203.
38. Ярмыш Н.Н. Действие как признак объективной стороны преступления (проблемы психологической характеристики). – Х.: Основа, 1999. – 84 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. www.rada.gov.ua/
2. <http://www.nbuv.gov.ua>
3. www.naiu.kiev.ua
4. http://uk.wikipedia.org/wiki/Кримінальне_право
5. <http://www.vuzlib.net/>
6. <http://pravoznavec.com.ua/books/40>
7. <http://www.slovyk.net/>
8. <http://mirslovarei.com/>
9. <http://www.consultant.ru/>

1.

МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Муніципальне право України» вивчається відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за галуззю знань 0304 «Право» напряму/спеціальності 6.030401 «Правознавство» в обсязі 108 годин протягом 4 семестру. На аудиторні заняття для студентів заочної форми навчання відведено 10 годин (лекції – 6 годин, семінарські заняття – 4 години). Самостійна та індивідуальна робота для студентів заочної форми навчання передбачена в обсязі 98 годин. Форма підсумкового контролю – залік.

Дисципліна «Муніципальне право України» передбачає загальний виклад змісту міжнародно-правових стандартів та загальних положень законодавства України, що регулює конституційне право територіальної громади на місцеве самоврядування. Зміст курсу обумовлюється трьох-аспектністю розуміння суті місцевого самоврядування: принцип організації публічної влади на місцях, що розглядається як «засада конституційного ладу України»; колективне право територіальної громади; комплексний інститут права.

Метою викладання дисципліни оволодіння студентами знаннями теорії та практики місцевого самоврядування, вивчення генезису розвитку інституту місцевого самоврядування в Україні, ознайомлення з чинною моделлю місцевого самоврядування та механізмом взаємодії органів публічної влади в галузі місцевого самоврядування.

Завданням вивчення дисципліни «Муніципальне право України» – вивчення теорії організації самоврядної (комунальної, муніципальної) влади та змісту чинного законодавства України про місцеве самоврядування;

- проведення системного аналізу практики застосування законодавства про місцеве самоврядування на рівні окремих територіальних громад;

- ознайомлення з тенденціями розвитку локального нормотворення та правозастосування та відповідними факторами впливу;

- розвиток у студентів навиків самостійної творчої роботи при закріпленні теоретичних знань в процесі проведення семінарських занять.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні: **знати:**

- завдання, функції, муніципально-правовий статус територіальної громади та її представницьких органів;
- організаційно-правові форми діяльності суб'єктів муніципального права;
- статус депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів;
- особливості організації та проходження служби в органах місцевого самоврядування та в їх апараті;
- засади матеріального та фінансового функціонування територіальної громади;
- джерела формування доходної частини бюджетів місцевого самоврядування;

Уміти:

- застосовувати на практиці теоретичні знання щодо загальних засад місцевого самоврядування в Україні;
- використовувати нормативно-правові акти в галузі муніципального права;
- визначити шляхи розв'язання муніципально-правових конфліктів на рівні конкретної територіальної громади;
- визначення регулятивних можливостей та ефективності нормативно-правових актів в галузі муніципального права;
- всебічного і глибокого правового аналізу запропонованих спірних ситуацій, що виникають на муніципальному рівні;
- вільного володіння і застосування на практиці науковим, нормативним та інтерпретаційним матеріалом.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Змістовий модуль 1.

Предмет та складові елементи муніципального права України.

Тема 1. Муніципальне право як галузь права України.

Поняття муніципального права як галузі права України. Предмет і метод регулювання муніципального права України. Місцеве самоврядування як предмет муніципального права. Зміст місцевого самоврядування. Історія муніципального права України. Система джерел муніципального права. Система муніципального права України: інститути та норми. Зміст та особливості муніципально-правових відносин. Поняття, предмет, система науки муніципального права.

Поняття, предмет і завдання муніципального права як навчальної дисципліни

Тема 2. Світовий та європейський досвід організації місцевого самоврядування

Правова природа міжнародних стандартів місцевого самоврядування. Особливості міжнародних стандартів. Принципові підходи і міжнародно-легальні принципи становлення, формування і функціонування інституту місцевого самоврядування на території конкретних держав. Процес створення міжнародних стандартів у Західній Європі. Європейська хартія місцевого самоврядування, відтворення її положень у Конституції та законодавстві України. Загальна характеристика, структура, зміст, значення.

Тема 3. Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні

Місцеве самоврядування як категорія сучасного державознавства. Самоврядування в межах адміністративно-територіальних одиниць. В Україні місцеве самоврядування визнається й гарантується на конституційному рівні. Місцеве самоврядування як один із фундаментальних принципів конституційного ладу. Правова природа сучасних теорій місцевого самоврядування. Концепції розвитку місцевого самоврядування: громадівська, державницька, муніципального дуалізму.

Основні принципи місцевого самоврядування: народовладдя, законності, гласності, колегіальності, виборності, правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень. Система місцевого самоврядування, її характерні особливості.

Тема 4. Правове регулювання статусу суб'єктів муніципально-правових відносин

Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування. Види територіальних громад. Види територіальних громад. Територіальна громада села або добровільне об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл територіальну громаду селища, територіальну громаду міста.

Членство в територіальній громаді. Ознаки територіальної громади: територіальна, інтегративна, інтелектуальна, майнова, фінансова. Функції і повноваження територіальних громад. Характеристика інтегративної, соціального контролю, виробничої, виховної та політичної функцій.

Форми діяльності територіальних громад. До форм безпосереднього волевиявлення територіальних громад, що одержали своє законодавче закріплення, належать місцеві вибори і референдуми, загальні збори громадян за місцем їхнього проживання, місцеві ініціативи, громадські слухання.

Тема 5. Особливості української моделі муніципального управління

Системно-структурна організація місцевого самоврядування в Україні.

Критерії побудови оптимальної структури органів місцевого самоврядування: системно-структурні, процедурного характеру, нормативного забезпечення, компетентності персоналу. Місцеві ради – представницькі органи місцевого самоврядування в Україні. Загальний склад сільської, селищної, міської, районної в місті ради. Компетенція місцевих рад. Специфіка правового статусу та порядку функціонування районних і обласних рад. Порядок формування представницьких органів місцевого самоврядування. Функції і компетенція представницьких органів місцевого самоврядування.

Змістовий модуль 2. Повноваження органів місцевого самоврядування та їх взаємодія з органами виконавчої влади.

Тема 6. Форми і методи діяльності представницьких органів місцевого самоврядування.

Поняття форм і методів діяльності представницьких органів місцевого самоврядування. Правова діяльність як найважливіша складова роботи представницьких органів місцевого самоврядування. Важливим елементом функціонування місцевих рад є організаційна діяльність. Сесія як основна форма роботи представницьких органів місцевого самоврядування. Форми й методи роботи постійних комісій місцевих рад.

Форми й методи роботи тимчасових контрольних комісій рад. Закриті засідання як основна форма роботи контрольних комісій. Форми і методи роботи депутатів місцевих рад. Основна форма роботи депутата – участь в роботі ради. Статус депутатських груп і фракцій.

Тема 7. Конституційно-правовий статус сільських, селищних, міських голів, голів районної, обласної, районної в місті ради

Статус сільських, селищних, міських голів. Вибори сільських, селищних, міських голів. Статус голів районної, обласної, районної у

місті ради. Особливості виборів голів районної, обласної, районної у місті ради. Статус голів міст Києва і Севастополя.

Особливості реалізації повноважень сільського, селищного, міського голови, секретаря ради. Додаткові повноваження Київського міського голови. Повноваження голови районної, обласної, районної в місті ради та їх заступників. Співвідношення повноважень представницьких і виконавчих органів місцевого самоврядування.

Тема 8. Виконавчі органи сільських, селищних і міських рад

Виконавчі комітети місцевих рад, їх основні функції та повноваження, організація роботи. Основні функції виконавчого комітету ради: попередній розгляд проектів місцевих програм соціально-економічного і культурного розвитку, цільових програм з інших питань, місцевого бюджету, проектів рішень з інших питань, що вносяться на розгляд відповідної ради; право змінювати або скасовувати акти підпорядкованих йому відділів, управлінь, інших виконавчих органів ради, а також їхніх посадових осіб.

Організація роботи виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної в місті ради. Порядок підготовки рішень виконкому. Порядок підготовки та видання розпоряджень міського голови.

Тема 9. Повноваження органів місцевого самоврядування в бюджетно-фінансовій сфері.

Місцеві фінанси: поняття, порядок формування. Структурні елементи місцевих фінансів. Доходи й видатки місцевих бюджетів та бюджетів місцевого самоврядування. Податкові і неподаткові надходження. Особливості бюджету міста Києва. Місцеві податки і збори. Обов'язкові та факультативні податки і збори. Участь органів місцевого самоврядування в кредитно-фінансових відносинах. Місцеве запозичення. Участь держави в бюджетному забезпеченні місцевого самоврядування. Міжбюджетні трансферти у вигляді дотацій вирівнювання та субвенцій. Компенсація державою витрат органів місцевого самоврядування. Фінансовий контроль у сфері місцевого самоврядування.

Тема 10. Гарантії місцевого самоврядування.

Юридична відповідальність суб'єктів муніципально-правових відносин

Поняття та система гарантій місцевого самоврядування. Найважливіші конституційні гарантії місцевого самоврядування. Юридична відповідальність суб'єктів муніципально-правових відносин. Поняття та ознаки та особливості муніципально-правової

відповідальності. Джерела муніципально-правової відповідальності. Підстави муніципально-правової відповідальності. Моральна відповідальність, її підстави. Суб'єкти муніципально-правової відповідальності. Конституційно- та муніципально-правова відповідальність територіальних громад. Специфіка санкцій муніципально-правової відповідальності.

3.ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ.

Тема 1. Муніципальне право як галузь права України.

1. Поняття муніципального права як галузі права України.
2. Предмет і метод регулювання муніципального права України.
3. Історія муніципального права України.
- 4 Система джерел муніципального права.
5. Система муніципального права України: інститути та норми.

Тема 2. Конституційно-правовий статус сільських, селищних, міських голів, голів районної, обласної, районної в місті ради

1. Статус сільських, селищних, міських голів.
2. Вибори сільських, селищних, міських голів.
3. Особливості реалізації повноважень сільського, селищного, міського голови, секретаря ради. Додаткові повноваження Київського міського голови. Повноваження голови районної, обласної, районної в місті ради та їх заступників.
4. Співвідношення повноважень представницьких і виконавчих органів місцевого самоврядування.

Тема 3. Гарантії місцевого самоврядування. Юридична відповідальність суб'єктів муніципально-правових відносин

1. Поняття та система гарантій місцевого самоврядування.
2. Юридична відповідальність суб'єктів муніципально-правових відносин.
3. Поняття та ознаки та особливості муніципально-правової відповідальності.
4. Підстави муніципально-правової відповідальності.
5. Суб'єкти муніципально-правової відповідальності.
- 6 Специфіка санкцій муніципально-правової відповідальності.

4. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття № 1

Правове регулювання статусу суб'єктів муніципально-правових відносин

1. Поняття і види суб'єктів муніципального права.
2. Фізичні особи як суб'єкти місцевого самоврядування.
3. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування: поняття, ознаки та види.
4. Функції і повноваження територіальної громади.

Тематика рефератів:

1. Державна влада та актуальні проблеми становлення муніципальної влади в Україні.
2. Роль Президента України у здійсненні державної політики у сфері місцевого самоврядування.
3. Функції територіальних громад. Їх місце в системі функцій місцевого самоврядування.
4. Основні форми діяльності територіальних громад.

Методичні рекомендації.

Суб'єкти муніципально-правових відносин – це особи, спільноти людей (територіальні громади та їх підрозділи), підприємства, органи, установи, організації тощо, які згідно з приписами муніципально-правових норм є носіями суб'єктивних юридичних прав і обов'язків. Суб'єктами муніципально-правових відносин (муніципального права) зазначені особи, організації тощо можуть стати лише за умови їх муніципальної правосуб'єктності, яка включає муніципальну правоздатність і дієздатність.

Муніципальна правоздатність – це обумовлена муніципально-правовою нормою здатність суб'єкта муніципально-правових відносин мати суб'єктивні юридичні права та обов'язки. Зокрема, правоздатність фізичної особи в муніципально-правовій сфері настає після того, як вона стає членом територіальної громади, й припиняється після її смерті або припинення членства в територіальній громаді (виїзду на постійне місце проживання за межі відповідного населеного пункту).

Муніципальна дієздатність – це обумовлена муніципально-правовою нормою здатність суб'єкта муніципально-правових відносин своїми діями набувати та здійснювати суб'єктивні юридичні права і обов'язки.

Так, у повному обсязі муніципальна дієздатність фізичної особи виникає за умови її належності до громадянства України та при досягненні нею 18 років.

В окремих випадках закон передбачає деякі винятки. Так, наприклад, згідно зі ст. 6 Закону України «Про органи самоорганізації населення» обирати та бути обраними до органу самоорганізації населення мають право жителі, які на законних підставах проживають на відповідній території, тобто вимога належності до громадянства України в даному випадку не передбачається.

Коло суб'єктів муніципально-правових відносин досить специфічне й свідчить про певну особливість даних відносин щодо інших видів правовідносин. Так, суб'єктами муніципально-правових відносин виступають: фізичні особи – громадяни, іноземці, біпатриди, апатриди – члени відповідної територіальної громади; спільноти (колективи) людей – територіальні громади (жителі сіл, селищ, міст), внутрішні територіальні громади (жителі районів у містах, мікрорайонів тощо); органи місцевого самоврядування та їх посадові особи; кандидати в депутати місцевих рад та на посади сільських, селищних, міських голів; депутати місцевих рад; збори виборців; сільські, селищні, міські голови; територіальні та дільничні виборчі комісії; об'єднання громадян – політичні партії, громадські організації, профспілки, релігійні об'єднання; загальні збори громадян за місцем проживання; органи державної влади та їх посадові особи; асоціації органів місцевого самоврядування тощо.

Аналізуючи суб'єктний склад, слід підкреслити, що важливою особливістю багатьох муніципально-правових відносин є нерівноправність їх суб'єктів. Ця обставина обумовлена тим, що в муніципально-правових відносинах переважно діє принцип влади і підпорядкування, тобто одні суб'єкти виступають уповноваженою стороною, інші – зобов'язаною.

Водночас один і той самий суб'єкт муніципально-права в різних муніципально-правових відносинах може виступати одночасно як уповноваженою, так і зобов'язаною (підпорядкованою) стороною. Наприклад, у випадках, коли член територіальної громади виступає суб'єктом права участі у здійсненні місцевого самоврядування, він може вимагати від органів місцевого самоврядування відповідних гарантій реалізації цього права. І, навпаки, органи місцевого самоврядування можуть вимагати від членів територіальної громади виконання актів місцевого самоврядування.

Територіальні громади являють собою жителів, об'єднаних постійним проживанням в межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно – територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

Територіальна громада виступає як специфічний первинний колективний суб'єкт місцевого самоврядування, що складається з громадян України, іноземних громадян й осіб без громадянства, об'єднаних фактом постійного проживання на території населеного пункту (села, селища або міста) та спільністю місцевих інтересів, який наділений гарантованим державою правом самостійно на підставі власної матеріально-фінансової основи в межах Конституції і законів України вирішувати питання місцевого значення в різноманітних формах реалізації компетенції.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», члени територіальної громади мають право в порядку місцевої ініціативи ініціювати розгляд у раді будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування. Таке питання підлягає обов'язковому розгляду на відкритому засіданні ради за участю членів ініціативної групи з питань місцевої ініціативи, а прийняте за ним рішення – оприлюднено.

Дайте визначення понять:

Суб'єкти муніципально-правових відносин, фізична особа, юридична особа, територіальна громада, політична партія, громадська організація, муніципальна правоздатність, муніципальна дієздатність, базова територіальна громада, асоційовані територіальні громади.

Контрольні запитання:

1. Фізичні та юридичні особи як суб'єкти місцевого самоврядування.
2. Охарактеризуйте основні повноваження органів державної влади в сфері місцевого самоврядування.
3. Поняття та ознаки територіальної громади.
4. Види територіальної громади.

Охарактеризуйте основні функції та повноваження територіальної громади в Україні.

Рекомендована література: *нормативно-правові акти: 3; 4; 5; 6; 7; 9;10; базова: 1; 2; 3; 4; допоміжна: 3; 4; 5; 10; 11; 12;14; 16; 26.*

Семінарське заняття № 2

Тема 2. Правовий статус виконавчих органів сільських, селищних, міських рад

1. Правовий статус виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад: поняття, порядок формування, функції та повноваження.
2. Система виконавчих комітетів місцевих рад: порядок формування, основні функції та повноваження, організація роботи. Відділи та управління виконавчих комітетів місцевих рад.
3. Взаємовідносини органів місцевого самоврядування з місцевими органами державної влади (районною та обласною державними адміністраціями та територіальними органами центральних органів виконавчої влади).
4. Акти виконавчих органів місцевого самоврядування: поняття, види, правові наслідки.

Теми рефератів:

1. Місце виконавчих комітетів місцевих рад в системі місцевого самоврядування.
2. Особливості правового статусу відділів та управлінь виконавчих комітетів місцевих рад.
3. Взаємодія органів місцевого самоврядування з місцевими органами державної влади.

Методичні рекомендації.

Питання про правовий статус виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад, насамперед, передбачає необхідність визначення того, що під виконавчими органами місцевих рад розуміються виконавчі комітети, відділи, управління та інші – забезпечують реалізацію місцевих інтересів та певних функцій виконавчої влади. В Україні їх повноваження включають ті, що безпосередньо впливають з колективних потреб територіальних громад (власні, самоврядні повноваження), та окремі повноваження органів виконавчої влади, надані (делеговані) законом цим органам. Виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад підконтрольні та підзвітні відповідним радам, а з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади – також відповідним органам виконавчої влади.

У сільських радах, що представляють територіальні громади, які налічують до 500 жителів, за рішенням відповідної територіальної

громади або сільської ради виконавчий орган ради може не створюватися. У цьому разі функції виконавчого органу ради, крім розпорядження земельними та природними ресурсами, здійснює сільський голова одноособово.

Щодо взаємовідносин органів місцевого самоврядування з місцевими органами державної влади (районною та обласною державними адміністраціями та територіальними органами центральних органів виконавчої влади. Тут необхідно зазначити, що місцеве самоврядування найтісніше пов'язане з органами державної влади, тому правове регулювання їх взаємовідносин має важливе значення для розвитку як окремих адміністративно-територіальних одиниць, так і країни в цілому. Повноваження органів виконавчої влади, тобто їх перелік не повинен переважати власних повноважень органів місцевого самоврядування. Взаємодія між органами місцевого самоврядування й державною владою повинна мати чітку методологічну основу та втілюватися в різноманітних організаційно-правових формах, зокрема: інституційних – створення спільних органів; правових – участь у розробці певних правових актів; організаційних – проведення спільних заходів (розширених колегій, засідань президій рад, семінарів, конференцій, «круглих столів», звітів перед громадами, перевірок тощо), участь посадових осіб місцевих держадміністрацій у засіданнях органів місцевого самоврядування чи депутатів і муніципальних службовців у роботі держадміністрацій; інформаційних – обмін інформацією з питань місцевого значення; матеріально-фінансових – спільне фінансування проектів регіонального значення, створення спільних підприємств та організацій.

Останнє питання присвячене актам виконавчих органів місцевого самоврядування. Можливість прийняття органом чи посадовою особою рішення, що оформлюється у вигляді акту органу місцевого самоврядування, є важливою і необхідною складовою їх правового статусу, що визначає коло адміністративних можливостей органу влади. Зміст і форма завжди повинні бути в гармонії, відповідаючи і впливаючи один на одного. Можливість приймати акти є необхідною умовою органу влади, який наділяється владними повноваженнями.

Виконавчий комітет сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради в межах своїх повноважень також приймає рішення. Рішення виконавчого комітету приймаються на його засіданні більшістю голосів від загального складу виконавчого комітету і підписуються сільським, селищним, міським головою, головою районної

у місті ради.

У випадку незгоди сільського, селищного, міського голови (голови районної у місті ради) з рішенням виконавчого комітету ради він може зупинити дію цього рішення своїм розпорядженням та внести це питання на розгляд відповідної ради. Рішення виконавчого комітету ради з питань, віднесених до власної компетенції виконавчих органів ради, можуть бути скасовані відповідною радою.

Щодо невідповідності актів виконавчих органів місцевого самоврядування Конституції чи законам України, вони можуть бути зупинені у встановленому законом порядку з одночасним зверненням до суду (ст. 144 Конституції) і в результаті визнанні незаконними в судовому порядку.

Акти виконавчих органів місцевого самоврядування доводяться до відома населення. На вимогу громадян їм може бути видано копію відповідних актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування. При цьому слід відзначити, що згідно з положенням ч. 1 ст. 21 Закону «Про інформацію» акти органів місцевого самоврядування є основним джерелом інформації цих органів.

Акти виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради, прийняті в межах наданих їм повноважень, є обов'язковими для виконання всіма розташованими на відповідній території органами виконавчої влади, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями, посадовими особами, а також громадянами, які постійно або тимчасово проживають на відповідній території.

Дайте визначення понять:

Виконавчий комітет місцевих рад, підзаконний нормативний акт органів місцевого самоврядування, підзаконний нормативний акт місцевих органів виконавчої влади, відділ виконавчого комітету місцевої ради, управління виконавчого комітету місцевої ради.

Контрольні запитання:

1. Загальна характеристика правового статусу виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад.
2. Система виконавчих комітетів місцевих рад. Відділи та управління виконавчих комітетів місцевих рад.
3. Загальна характеристика актів виконавчих органів місцевого самоврядування.

Рекомендована література: *нормативно-правові акти:* 3; 4; 5; 9; *базова:* 1; 2; 3; 4; *допоміжна:* 4; 5; 7; 10; 11; 12; 14; 15; 16; 17; 21; 23.

5. ДОДАТКОВІ ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.

Додаткова тематика рефератів

1. Особливості норм муніципального права України.
2. Можливість та доцільність виділення муніципального права України в самостійну галузь національного права.
3. Місце статуту територіальної громади у системі джерел муніципального права України.
4. Порівняльна характеристика муніципально-правових норм із нормами інших галузей прав: конституційного, адміністративного, екологічного.
5. Проблемність назви муніципального права.
6. Роль Магдебурзького права в становленні та розвитку місцевого самоврядування.
7. Принцип субсидіарності місцевого самоврядування.
8. Конституційні засади взаємовідносин державної влади і місцевого самоврядування.
9. Державна влада та актуальні проблеми становлення муніципальної влади в Україні.
10. Роль Президента України у здійсненні державної політики у сфері місцевого самоврядування.
11. Функції територіальних громад. Їх місце в системі функцій місцевого самоврядування.
12. Основні форми діяльності територіальних громад.
13. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування: поняття, види.
14. Муніципальний нормотворчий процес.
15. Місцевий референдум як форма безпосереднього народовладдя територіальної громади.
16. Перспективні напрямки реформування системи органів місцевого самоврядування.
17. Поняття та механізм реалізації місцевого референдуму в Україні в сучасних умовах державотворення.
18. Основні форми участі членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення.
19. Вибірчі системи, що застосовуються на муніципальних виборах в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз.

20. Організація і проведення загальних зборів громадян за місцем проживання в м. Запоріжжя.
21. Місцеві ініціативи та громадські слухання: процедурні аспекти реалізації у м. Запоріжжя.
22. Особливості механізму реалізації гарантій місцевого самоврядування.
23. Захист прав місцевого самоврядування в судах загальної юрисдикції.
24. Муніципально-правова відповідальність як вид юридичної відповідальності.
25. Особливості відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
26. Відмінність статусу голів районної, обласної, районної у місті ради від статусу сільських, селищних, міських голів.
27. Особливості статусу голів в містах Києві та Севастополі.
28. Види місцевих рад як представницькі органи місцевого самоврядування.
29. Особливості правового статусу окремих видів представницьких органів місцевого самоврядування в Україні.
30. Місце виконавчих комітетів місцевих рад в системі місцевого самоврядування.
31. Особливості правового статусу відділів та управлінь виконавчих комітетів місцевих рад.
32. Взаємодія органів місцевого самоврядування з місцевими органами державної влади.
33. Особливості статусу депутатів місцевих рад.
34. Співвідношення статусу депутатів місцевих рад і статусу народних депутатів України.
35. Поняття, проблеми та перспективи розвитку кадрової політики щодо муніципальної служби.
36. Муніципальна служба в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз.
37. Поняття та об'єкти комунальної власності.
38. Порядок передачі об'єктів права державної та комунальної власності.
39. Проблеми розмежування земель державної та комунальної власності.
40. Порядок формування та структура місцевих бюджетів.
41. Доходи і видатки місцевих бюджетів.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ.

1. Муніципально-правові відносини як відносини з приводу організації і здійснення публічної влади мають переважно:

- А диспозитивний характер;
- Б) імперативний характер;
- В) рекомендаційний характер;

2. Органами, що представляють відповідні територіальні громади є:

- А територіальна громада;
- Б) сільська, селищна, міська рада;
- В) державні органи влади.

3. До системи місцевого самоврядування входять

- а) органи місцевого самоврядування
- б) органи місцевого самоврядування, посадові особи, органи самоорганізації населення
- в) органи місцевого самоврядування, посадові особи.

4. Вибори депутатів сільських, селищних, міських рад проводяться за

- а) мажоритарною системою абсолютної більшості
- б) мажоритарно-пропорційною
- в) мажоритарною системою відносної більшості

5. Відповідно до ч. 3 ст. 141 Конституції України, статус і повноваження голів визначаються:

- А Конституцією України;
- Б законом;
- В) статутом.

6. Очолює виконавчий комітет сільської, селищної, міської ради, районної в місті ради:

- А) депутат ради;
- Б) секретар ради;
- В) голова ради.

7. До делегованих повноважень у сфері соціально-економічного та культурного розвитку, планування та обліку відносяться:

- А забезпечення збалансованого економічного й соціального розвитку відповідної території, ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів;
- Б) статистичний облік громадян, які постійно або тимчасово проживають на відповідній території;

В) розгляд проектів планів підприємств і організацій, які належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, внесення до них зауважень і пропозицій, здійснення контролю за їх виконанням.

8. Депутат місцевої ради набуває свої повноваження в результаті:

- А) призначення його Верховною Радою України;
- Б) призначення головою відповідної ради;
- В) обрання його до ради.

9. Місцевий бюджет розробляється

- А) державними установами
- Б) самостійно органами місцевого самоврядування
- В) спеціально створеними комісіями

10. Під гарантіями місцевого самоврядування розуміється:

А) система органів державної влади за допомогою якої забезпечується та реалізується діяльність суб'єктів системи місцевого самоврядування та

Б) безперешкодне та ефективне здійснення місцевого самоврядування;

В) здатність органів та посадових осіб забезпечувати безперешкодне та ефективне здійснення місцевого самоврядування;

Г) система взаємопов'язаних умов, засобів, способів, механізмів забезпечення та реалізації діяльності суб'єктів системи місцевого самоврядування, за допомогою якої забезпечується безперешкодне та ефективне здійснення місцевого самоврядування;

В) взаємоузгоджена та складно структурована система органів та посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування

11. Систему муніципального права складають:

- А) нормативно-правові акти і підзаконні нормативно-правові акти муніципального права;
- Б) інститути і норми муніципального права;
- В) суб'єкти і об'єкти муніципального права;
- Г) суб'єкт, об'єкт, зміст, юридичний факт

12. Яка модель місцевого самоврядування характеризується відсутністю на місцях повноважних представників центрального уряду, що опікають місцеві виборні органи; функціонування органів місцевого самоврядування здійснюється тільки у межах компетенції, закріпленої у законі і утвердження принципу позитивного регулювання діяльності органів місцевого самоврядування:

- А) англосаксонська модель;
- Б) континентальна модель;
- В) змішана (гібридна) модель.

13. Виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад підконтрольні та підзвітні:

- А) Верховні й Раді України;
- Б) відповідним радам;
- В) відповідній адміністрації.

14. Сукупність жителів, об'єднаних постійним проживанням в межах села, селища, міста в межах адміністративно-територіальної одиниці – це:

- а) виборчий округ
- б) територіальна громада
- в) органи самоорганізації населення

15. Вибори сільського, селищного, міських голів проводяться за

- а) мажоритарною системою абсолютної більшості
- б) мажоритарно-пропорційною
- в) мажоритарною системою відносної більшості

16. Сільський, селищний, міський голова очолює:

- А відповідну територіальну громаду;
- Б) відповідний виконавчий комітет;
- В) відповідну раду.

17. До власних повноважень у сфері бюджету, фінансів і цін належать:

А складання проекту місцевого бюджету, подання його на затвердження відповідної ради, забезпечення виконання бюджету; щоквартальне подання раді письмових звітів про хід і результати виконання бюджету;

Б) здійснення відповідно до закону контролю за дотриманням цін і тарифів;

В) сприяння здійсненню інвестиційної діяльності на відповідній території.

18. Повноваження депутата місцевої ради починаються

- А моменту оголошення результатів виборів;
- Б) з моменту відкриття першої сесії відповідної ради;
- В) на наступний день, після відкриття першої сесії відповідної ради.

19. Районні й обласні бюджети затверджують

- А районними та обласними радами
- Б) спеціально створеними комісіями
- В) державними установам

20. Система закріплених в нормах права умов, засобів, прийомів та способів, які забезпечують реалізацію прав місцевого

самоврядування, а у випадку їх порушення чи необґрунтованого обмеження - діяльність відповідних суб'єктів щодо охорони та захисту

- а) конституційні гарантії прав місцевого самоврядування
- б) нормативно-правові гарантії прав місцевого самоврядування
- в) матеріально-фінансові гарантії прав місцевого самоврядування
- г) судові гарантії прав місцевого самоврядування

21. Важливе місце серед локальних нормативних актів місцевого самоврядування як джерела муніципального права посідає:

- А) Закон України «Про місцеве самоврядування»;
- Б) Конституція України;
- В) Статут територіальної громади.

22. Який принцип полягає в тому, що основні суб'єкти місцевого самоврядування - територіальні громади та їх органи - не є елементами державного апарату і не належать до механізму держави?

- А) колегіальний принцип;
- Б) принцип матеріально-фінансової самостійності місцевого самоврядування;
- В) принцип організаційної самостійності

23. Виходячи з ч.1 ст.140 Конституції України можна виділити такі види територіальних громад:

- А) територіальну громаду села або добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл;
- Б) територіальну громаду селища;
- В) територіальну громаду міста;
- Г) територіальну громаду району;
- Д) територіальну громаду області.

24. Сільський, селищний, міський голова очолює

- а) сільську, селищну, міську раду
- б) сільську, селищну, міську раду та виконавчі комітети
- в) сільську, селищну, міську раду, виконавчі комітети та державну адміністрацію

25. Оголошення про початок виборчого процесу чергових виборів здійснюється

- а) ЦВК
- б) Президентом
- в) Сільським, селищним, міським головою

26. Голова вносить на розгляд ради пропозицію щодо кандидатури на посаду:

- А заступника голови;
- Б) секретаря голови;
- В) першого заступника голови

27. Для здійснення повноважень, які належать до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, створюються:

- А спеціальні тимчасові комісії;
- Б) відділи, управління та інші виконавчі органи;
- В) лише відділи та управління.

28. Депутат ради може входити до складу:

- А тільки однієї депутатської фракції;
- Б) не більше двох;
- В) законом не обмежується кількість фракцій

29. Кошти державного бюджету передаються у вигляді

- А дотацій
- Б) дотацій, субвенцій
- В) дотацій, субвенцій, трансфертів

30. Закріплена в Конституції України цілісна, організаційно-оформлена взаємообумовлена система умов, правових засобів, способів та механізмів, що створює реальну можливість для суб'єктів системи місцевого самоврядування забезпечувати безперешкодне та ефективне здійснення прав місцевого самоврядування:

- а) нормативно-правові гарантії прав місцевого самоврядування
- б) організаційно-правові гарантії прав місцевого самоврядування
- в) конституційні гарантії прав місцевого самоврядування
- г) спеціальні (юридичні) гарантії прав місцевого самоврядування

31. Проблемність назви галузі «Муніципальне право» полягає у тому, що в Конституції України використаний термін:

- А «муніципалітет»;
- Б) «міське самоврядування»;
- В) «муніципальне утворення».

32. Реалізуючи яку функцію, органи місцевого самоврядування здійснюють правове регулювання комунальних відносин в межах своїх повноважень?

- А нормотворчу функцію;
- Б) правоохоронну функцію;

В) установчу функцію.

33. Первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є:

А територіальна громада;

Б) сільська, селищна, міська рада;

В) державні органи влади.

34. Сільський, селищний, міський голова, голова районної у місті, районної, обласної ради в межах своїх повноважень видає

а) постанови

б) розпорядження

в) рішення

35. Чергові, позачергові місцеві вибори призначаються не пізніше ніж за

а) 30 днів до дня виборів

б) 60 днів до дня виборів

в) 90 днів до дня виборів

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Одним із основних засобів засвоєння учбового матеріалу з судової риторики для студентів заочної форми навчання є самостійна робота (СРС). В процесі самостійної роботи студент повинен навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними і практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі.

Питання для самостійного опрацювання.

1. Правова природа міжнародних стандартів місцевого самоврядування.
2. Особливості міжнародних стандартів.
3. Принципові підходи і міжнародно-легальні принципи становлення, формування і функціонування інституту місцевого самоврядування на території конкретних держав.
4. Процес створення міжнародних стандартів у Західній Європі. Європейська хартія місцевого самоврядування, відтворення її положень у Конституції та законодавстві України.
5. Загальна характеристика, структура, зміст, значення.
6. Місцеве самоврядування як категорія сучасного державознавства. Самоврядування в межах адміністративно-територіальних одиниць.
7. В Україні місцеве самоврядування визнається й гарантується на конституційному рівні.
8. Місцеве самоврядування як один із фундаментальних принципів

конституційного ладу.

9. Правова природа сучасних теорій місцевого самоврядування.
10. Концепції розвитку місцевого самоврядування: громадівська, державницька, муніципального дуалізму.
11. Система місцевого самоврядування, її характерні особливості.
12. Місцеві фінанси: поняття, порядок формування.
13. Структурні елементи місцевих фінансів.
14. Доходи й видатки місцевих бюджетів та бюджетів місцевого самоврядування. Податкові і неподаткові надходження.
15. Особливості бюджету міста Києва.
16. Місцеві податки і збори.
17. Обов'язкові та факультативні податки і збори.
18. Участь органів місцевого самоврядування в кредитно-фінансових відносинах.
19. Місцеве запозичення.
20. Участь держави в бюджетному забезпеченні місцевого самоврядування.

Завдання для контрольної (письмової) роботи.

Письмове завдання складається із двох частин. **Перша частина** є логічно сформульованими і поставленим в проблемному плані конкретними питаннями. **Друга частина** – це задача, в якій слід проаналізувати ситуацію і відповісти на поставлені запитання. Номер завдання відповідає порядковому номеру студента у списку групи.

Варіант №1

Питання:

1. Конституційні основи місцевого самоврядування в Україні;
2. Територіальна, правова, матеріальна й фінансова основи організації та діяльності органів місцевого самоврядування в Україні;

Задача. На сесії обласної ради було прийнято рішення про прийняття до комунальної власності області приміщення міської спортшколи через недоцільне та неефективне його використання міською радою, виконавчий комітет якої прийняв рішення про передачу в оренду приміщення спортшколи для організації магазину спортивних товарів. Міська рада не погодилася з рішенням обласної ради і звернулася до суду з вимогою скасування цього рішення.

Чи відповідають рішення обласної ради і виконавчого комітету міської ради вимогам законодавства?

Варіант №2

Питання:

1. Системно-структурна організація органів місцевого самоврядування в Україні;
2. Гарантії місцевого самоврядування.

Задача. Міська рада прийняла рішення про проведення місцевого референдуму щодо встановлення нового місцевого податку на утримання місцевої міліції. Міський прокурор подав протест до міської ради з вимогою скасувати незаконне рішення. У відповіді прокурору міським головою було зазначено, що прийняття рішення про проведення місцевого референдуму належить до виключної компетенції міської ради.

Дайте юридичний аналіз ситуації і запропонуйте шляхи її вирішення.

Варіант № 3

Питання:

1. Поняття і система місцевого самоврядування в Україні;
2. Гарантії діяльності депутатів місцевих рад.

Задача. На засіданні виконавчого комітету сільської ради було прийнято рішення про саморозпуск і створення органу самоорганізації населення – сільського комітету, якому були передані всі повноваження виконавчих органів сільської ради. Районний прокурор опротестував рішення виконавчого комітету сільської ради і вимагав від сільської ради негайно його скасувати. У відповіді прокурору сільський голова зазначив, що місцева рада прийняла рішення про делегування частини своїх повноважень щодо управління місцевим господарством органу самоорганізації населення - сільському комітету.

Чи відповідають дії виконавчого комітету сільської ради вимогам законодавства? Який порядок створення органів самоорганізації населення? Як має діяти в цій ситуації прокурор?

Варіант №4

Питання:

1. Форми здійснення територіальною громадою місцевого самоврядування;
2. Форми й методи діяльності місцевих рад;

Задача. Міський прокурор звернувся з протестом на дії міського голови, який своїм розпорядженням вніс зміни до місцевого бюджету.

Міський голова направив міському прокурору пояснення щодо законності своїх дій з посиланням на регламент місцевої ради, в якому було закріплено, що зміни до міського бюджету в міжсесійний період вносяться розпорядженням міського голови з подальшим затвердженням на сесії міської ради.

Дайте юридичний аналіз ситуації і визначте шляхи її вирішення. Як здійснюються підготовка і внесення змін до місцевого бюджету?

Варіант №5

Питання:

1. Система і будова місцевих рад;
2. Принципи місцевого самоврядування;

Задача. На сесії міської ради було прийнято рішення про проведення консультативного референдуму щодо надання місту спеціального статусу - міста республіканського значення. Міський прокурор опротестував рішення ради і вимагав його скасувати. У відповіді прокурору міський голова зазначив, що референдум матиме консультативний характер, а тому міська рада має право приймати рішення про його проведення.

Чи відповідає рішення ради вимогам законодавства щодо проведення місцевого референдуму? Які питання можуть бути предметом місцевого референдуму?

Варіант № 6

Питання

1. Організація роботи виконавчих органів місцевих рад;
2. Депутатські запити, звернення, запитання, порядок їх внесення і розгляду;

Задача. Вуличний комітет звернувся до секретаря міської ради з вимогою провести слухання з питань екологічних проблем міста. Секретар міської ради відмовив вуличному комітету, пояснивши, що слухання проводяться за вимогою не менш як 300 членів територіальної громади і пропозицію про проведення слухання слід попередньо узгодити з виконавчим комітетом міської ради.

Прокоментуйте дії вуличного комітету і секретаря міської ради. Як відбувається організація слухань у місцевій раді?

Варіант №7

Питання:

1. Функції та компетенція місцевих рад.
2. Організація роботи органів самоорганізації населення.

Задача. Міський голова своїми розпорядженнями затвердив положення про виконавчі органи міської ради та їх структуру, а також за ініціативою жителів вулиці створив вуличний комітет. На сесії міської ради більшістю голосів депутатів було прийнято рішення про скасування розпоряджень міського голови. Міський голова не погодився з рішенням ради і зупинив його дію своїм розпорядженням.

Чи правомірні прийняті акти міського голови?

Варіант №8

Питання:

3. Організація роботи депутатів місцевих рад з виборцями;
1. Організація діяльності депутатських фракцій, груп у місцевих радах

Задача: Депутат сільської ради звернувся до прокурора області з вимогою провести перевірку діяльності комунального підприємства, розташованого на території сільської ради, і притягти до відповідальності керівництво цього підприємства, яке допускає порушення законності. У відповіді на депутатське звернення було зазначено, що депутат місцевої ради має право порушувати питання про проведення перевірок діяльності підконтрольних раді підприємств тільки на сесії ради. Депутат був не задоволений результатом розгляду свого звернення гарантій депутатської діяльності. У відповіді на депутатське звернення прокурор зазначив, що питання щодо забезпечення гарантій депутатської діяльності належить до компетенції міської ради.

Дайте юридичний аналіз ситуації. У яких випадках депутат місцевої ради звільняється від виконання виробничих або службових обов'язків? Яким чином здійснюється забезпечення гарантій депутатської діяльності депутатів місцевих рад?

Варіант №9

Питання:

1. Організація підготовки і проведення виборів депутатів місцевих рад
2. Порядок підготовки та проведення сесій місцевих рад

Задача: На сесії обласної ради було прийнято рішення про утворення

тимчасової контрольної комісії для здійснення контролю за виконанням обласного бюджету та вивчення питання про стан агропромислового комплексу області. До складу комісії були включені заступник голови обласної ради, заступник обласного прокурора, голова постійної комісії з питань бюджету і фінансів обласної ради, фінансові експерти. Тимчасова контрольна комісія звернулася до голови обласної державної адміністрації з вимогою надати звіт про хід виконання обласного бюджету. Голова обласної державної адміністрації відмовився виконувати вимоги тимчасової контрольної комісії і звернувся до суду з вимогою скасувати рішення обласної ради.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Чи відповідають рішення обласної ради та дії голови обласної державної адміністрації вимогам чинного законодавства? Який порядок утворення тимчасових контрольних комісій місцевих рад?

Варіант №10

Питання:

1. Організація роботи депутатів місцевих рад у радах.
2. Апарат місцевих рад і організація його роботи

Задача: Заступника голови місцевої державної адміністрації було обрано депутатом міської ради, а потім – головою постійної комісії з питань законності. Міський прокурор вніс протест на дії міської ради, вимагаючи припинити повноваження заступника голови місцевої державної адміністрації як депутата міської ради, оскільки це порушує вимоги законодавства щодо суміщення посад.

Чи є підстави для дострокового припинення повноважень депутата міської ради? Як має діяти рада у цій ситуації?

7. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ

1. Поняття муніципального права як галузі права України.
2. Предмет і метод регулювання муніципального права України.
3. Місцеве самоврядування як предмет муніципального права.
4. Зміст місцевого самоврядування.
5. Історія муніципального права України.
6. Система джерел муніципального права.
7. Система муніципального права України: інститути та норми.
8. Зміст та особливості муніципально-правових відносин.
9. Поняття, предмет, система науки муніципального права.

10. Поняття, предмет і завдання муніципального права як навчальної дисципліни
11. Правова природа міжнародних стандартів місцевого самоврядування. Особливості міжнародних стандартів.
12. Принципові підходи і міжнародно-легальні принципи становлення, формування і функціонування інституту місцевого самоврядування на території конкретних держав.
13. Процес створення міжнародних стандартів у Західній Європі.
14. Європейська хартія місцевого самоврядування, відтворення її положень у Конституції та законодавстві України.
15. Загальна характеристика, структура, зміст, значення.
16. Місцеве самоврядування як категорія сучасного державознавства. Самоврядування в межах адміністративно-територіальних одиниць.
17. Місцеве самоврядування як один із фундаментальних принципів конституційного ладу.
18. Правова природа сучасних теорій місцевого самоврядування.
19. Концепції розвитку місцевого самоврядування: громадівська, державницька, муніципального дуалізму.
20. Основні принципи місцевого самоврядування: народовладдя, законності, гласності, колегіальності, виборності, правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень.
21. Система місцевого самоврядування, її характерні особливості.
22. Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування. Види територіальних громад.
23. Територіальна громада села або добровільне об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл територіальну громаду селища, територіальну громаду міста.
24. Членство в територіальній громаді.
25. Функції і повноваження територіальних громад.
26. Характеристика інтегративної, соціального контролю, виробничої, виховної та політичної функцій.
27. Форми діяльності територіальних громад.
28. Системно-структурна організація місцевого самоврядування в Україні.
29. Місцеві ради – представницькі органи місцевого самоврядування в Україні.
30. Специфіка правового статусу та порядку функціонування районних і обласних рад.

31. Порядок формування представницьких органів місцевого самоврядування.
32. Функції і компетенція представницьких органів місцевого самоврядування.
33. Поняття форм і методів діяльності представницьких органів місцевого самоврядування.
34. Сесія як основна форма роботи представницьких органів місцевого самоврядування.
35. Форми й методи роботи постійних комісій місцевих рад.
36. Форми й методи роботи тимчасових контрольних комісій рад.
37. Закриті засідання як основна форма роботи контрольних комісій.
38. Форми і методи роботи депутатів місцевих рад.
39. Статус сільських, селищних, міських голів.
40. Вибори сільських, селищних, міських голів.
41. Статус голів районної, обласної, районної у місті ради.
42. Особливості виборів голів районної, обласної, районної у місті ради.
43. Статус голів міст Києва і Севастополя.
44. Особливості реалізації повноважень сільського, селищного, міського голови, секретаря ради.
45. Додаткові повноваження Київського міського голови.
46. Повноваження голови районної, обласної, районної в місті ради та їх заступників.
47. Співвідношення повноважень представницьких і виконавчих органів місцевого самоврядування.
48. Виконавчі комітети місцевих рад, їх основні функції та повноваження, організація роботи.
49. Організація роботи виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної в місті ради.
50. Порядок підготовки рішень виконкому. Порядок підготовки та видання розпоряджень міського голови.
51. Місцеві фінанси: поняття, порядок формування.
52. Структурні елементи місцевих фінансів.
53. Доходи й видатки місцевих бюджетів та бюджетів місцевого самоврядування.
54. Податкові і неподаткові надходження.
55. Особливості бюджету міста Києва.
56. Місцеві податки і збори.
57. Обов'язкові та факультативні податки і збори.
58. Участь органів місцевого самоврядування в кредитно-фінансових

відносинах.

59. Участь держави в бюджетному забезпеченні місцевого самоврядування.
60. Міжбюджетні трансфери у вигляді дотацій вирівнювання та субвенцій.
61. Компенсація державою витрат органів місцевого самоврядування.
62. Фінансовий контроль у сфері місцевого самоврядування.
63. Поняття та система гарантій місцевого самоврядування.
64. Найважливіші конституційні гарантії місцевого самоврядування.
65. Юридична відповідальність суб'єктів муніципально-правових відносин.
66. Поняття та ознаки та особливості муніципально-правової відповідальності.
67. Джерела муніципально-правової відповідальності.
68. Підстави муніципально-правової відповідальності. Моральна відповідальність, її підстави.
69. Суб'єкти муніципально-правової відповідальності.
70. Конституційно- та муніципально-правова відповідальність територіальних громад.
71. Специфіка санкцій муніципально-правової відповідальності.

8. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Нормативно-правові акти:

1. Закон України № 1543-ХІІ від 12 вересня 1991 р. «Про правонаступництво України» // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 46. – Ст. 617.
2. Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 10.07.2010 (зі змінами та доповненнями) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2487-17>
3. Конституція України від 28.07.1996 (зі змінами та доповненнями) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» 21.05.1997 (зі змінами та доповненнями) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main>
5. Закон України від 15.07.1997р. №452/97-ВР “Про ратифікацію 16 Європейської хартії місцевого самоврядування” // Голос України. – 1997. – 19 липня. – №133(1633).
6. Закон України “Про місцеві державні адміністрації” від 09.04.1999. (зі змінами та доповненнями) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
7. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11.07.2002 (зі змінами та доповненнями) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/93-15>

8. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 (зі змінами та доповненнями) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
9. Закон України “Про столицю України – місто-герой Київ” від 15.01.1999(зі змінами та доповненнями) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/401-14>
10. Закон України «Про органи самоорганізації населення» від 11.07.2001(зі змінами та доповненнями) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2625-14>

Базова:

1. Батанов О. В. Муніципальне право України: підручник / О. В. Батанов. – Х.: Одісей, 2008. – 528 с.
2. Любченко П.М. Муніципальне право України: навч. посіб. / П. М.Любченко. – Харків: ФІНН, 2012. – 496 с.
3. Муніципальне право України / За ред. В.Ф.Погорілка, О.Ф.Фрицького. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 592 с.
4. Муніципальне право України: Підручник. – В.Ф. Погорілко, О.Ф. Фрицький, М.О. Баймуратов та ін.; за ред В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького. – К.: Юрінком Інтер. – 2001. – 352 с.

Допоміжна:

1. Баймуратов М. О. Від римський муніципій – до сучасного місцевого самоврядування / Михайло Баймуратов: право як буття вченого. Збірник наукових праць до 55-річчя професора М.О.Баймуратова / Упорядник та відп. ред.. Ю.О.Волошин. – К.: Логос, 2009. – С.67-68.
2. Баймуратов М.О., Григор'єв В. А. Муніципальна влада: актуальні проблеми становлення і розвитку в Україні / М.О. Баймуратов. – Одеса: Юридична література, 2003. – С.54-65
3. Бальцій Ю. Правовий статус міського голови в Україні / Ю. Бальцій // Одеська національна юридична академія. – О.: Фенікс, 2007. – 176 с.
4. Батанов О.В. Муніципальне влада в Україні: проблеми теорії та практики: монографія / відп. Ред.М. О.Баймуратов. – К.: Юридична думка, 2012. – 656 с.
5. Біленчук П. Д., Кравченко В.В., Підмогильний М.В. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право): Навч. посіб. / П. Д. Біленчук. – К.: Атіка, 2000. – 303 с.
6. Бондарев С. В. Местное самоуправление в России: исторические и социально-правовые аспекты / С. В. Бондарев // Философия права. – 2007. – Т.3. – С.124-128.
7. Делія Ю. В. Муніципальний правотворчий процес в Україні: поняття та стадії / Ю. В. Делія // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2009. – №1. – С.70-82
8. Дітковська М. Ю. Упровадження новітніх інформаційних технологій в органах державної влади і місцевого самоврядування / М. Ю. Дітковська // Теорія та практика державного управління. – 2008. – Вип.3 (22). – С.2-18
9. Дробот І. Стан конституційно-правового гарантування місцевого самоврядування: зарубіжний досвід / І. Дробот // Демократичне врядування. – 2008. – Вип. 1. – С.65-73.
10. Камінська Н. В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний і порівняльно-

правовий аналіз / Н. В. Камінська. – К.: КНТ, 2010. – С.21-22.

11. Кампо В.М. Місцеве самоврядування в Україні / В.М. Кампо. – К.: Ін-Юре, 1997. – 34 с.
12. Кампо В. М. Практикум з муніципального права: Навч. посіб. Видання друге, доповнене / В. М. Кампо. – К.: Атіка, 2003. – 80 с.
13. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Державне будівництво і місцеве самоврядування: Навч. посіб / А. М. Колодій. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 304 с.
14. Конституція України: науково-практичний коментар / [редкол.: В.Я.Ташій, О.В.Петришин, Ю.Г.Барабаш]. – Х.: Право, 2011. – 1128 с.
15. Кравченко В. В., Пітцик М. В. Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні. (Основи муніципального права): Навч. посіб. / В. В. Кравченко – К.: Арабат-центр, 2001. – 176 с.
16. Кравченко В.В., Пітцик М.В. Муніципальне право: Навч. посіб. / В.В. Кравченко. – К.: Атіка, 2003. – 672 с.
17. Кравченко В.В., Пітцик М.В. Муніципальне право України. / В.В. Кравченко. – К.: Атіка, 2003. – 313 с.
18. Крушановський С. Асоціації органів місцевого самоврядування України як елемент децентралізованої системи влади / С. Крушановський // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2008. – № 2 (12). – С.80-91.
19. Кузнецова О.О. Інститут місцевого самоврядування: проблеми становлення та розвитку / О.О. Кузнецова // Державне будівництво. – 2007. – №1. С.34-50.
20. Куйбіда В.С. Місцеве самоврядування України в контексті розвитку місцевої демократії / В.С. Куйбіда. – Хмельницький: ХУУП, 2008. – 467 с.
21. Куйбіда В. С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування. / В.С. Куйбіда. – К.: МАУП, 2004. – 432 с.
22. Кулешов О. О. Деякі особливості становлення і розвитку інституту місцевого самоврядування в Україні / О. О. Кулешов // Форум права. – 2010. – №4. – С.543-548.
23. Лазор О. Д. Основи місцевого самоврядування: Навч. посіб. 3-тє видання доповнене і перероблене / О. Д. Лазор. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 432 с.
24. Липатов Э. Г. Принципы местного самоуправления – системообразующие факторы муниципального права / Э. Г. Липатов // Вестник Поволжской академии государственной службы им. П. А. Столыпина. – 2004. – №7. – С.93.
25. Мамочка В. В. Загальносоціальні гарантії місцевого самоврядування в Україні / В. В. Мамочка // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2009. – №2. – С.82-89.
26. Панейко Ю. Теоретичні основи самоврядування / Ю. Панейко. – Л.: Літопис, 2002. – С.30-38.
27. Проблеми сучасної муніципалістики : навч. посіб. / За заг. ред. О. В. Батанова. – К.: Академія муніципального управління, 2012. – 292 с..
28. Хабриева Т. Я. Современная конституция и местное самоуправление / Т. Я. Хабриева // Журнал российского права. – 2005. – №4. – С. 17-18.
29. Чуманова В. В. Местное самоуправление и его внутренний контроль / В. В. Чуманова // Вестник Южно-уральского государственного университета. Серия. Право. – 2008. – Вып.15. – С.89-95.
30. Щебетун І.С. Організаційно-правові гарантії місцевого самоврядування в Україні: дис. канд..юрид.наук. 12.00.02 / Щебетун І.С. – Харків, 2002. – 210 с.

СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ УКРАЇНИ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Судові та правоохоронні органи України» викладається на другому курсі в третьому семестрі для студентів спеціальності «Правознавство».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є організаційно-правові засади діяльності судових і правоохоронних органів України.

Метою викладання дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» є підготовка спеціалістів за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра спеціальності «Правознавство» відповідно до державних стандартів, встановлених освітньо-професійною програмою підготовки спеціалістів вищезазначеного фахового спрямування.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» є засвоєння студентами сукупності знань, відомостей, матеріалу про діяльність судових органів, їх систему, основні принципи правосуддя, правовий статус суддів, вивчення нормативно-правової бази, що є основою правоохоронної діяльності, основних завдань, функцій, повноважень, системи державних органів, що здійснюють правоохоронну діяльність, зокрема, Вищої ради юстиції, прокуратури, Служби безпеки України, органів внутрішніх справ, Національної поліції, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони, Державної виконавчої служби, органів доходів і зборів, а також органів юстиції, нотаріату та адвокатури.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

знати:

- поняття та сутність судової, правоохоронної та правозахисної діяльності;
- поняття, ознаки та види правоохоронних органів;
- поняття судової влади, її ознаки та функції;
- поняття правосуддя, його ознаки та принципи здійснення;
- поняття суду, судової системи України, її склад, порядок утворення судів;
- ланки судової системи і судові інстанції;
- повноваження судів усіх ланок та інстанцій;

- правовий статус суддів, порядок їх призначення та обрання безстроково на посади, звільнення суддів з посад;

- Вищу кваліфікаційну комісію суддів України, її склад та повноваження; систему та повноваження органів суддівського самоврядування;

- правовий статус, склад та повноваження Вищої ради юстиції;

- систему та функції органів прокуратури, правовий статус прокурора;

- завдання, систему та компетенцію органів МВС, Національної поліції, СБУ, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України, органів юстиції України;

- правовий статус, завдання, систему, принципи діяльності та повноваження нотаріату;

- правовий статус адвокатури, принципи та види адвокатської діяльності, професійні права та обов'язки адвоката.

вміти:

- чітко розрізняти юрисдикцію судів загальної юрисдикції і Конституційного Суду України;

- вміти визначати підсудність судових справ конкретним судам системи судів загальної юрисдикції;

- визначити компетенцію правоохоронних органів при необхідності звернення до них;

- надавати консультацію щодо повноважень конкретних судових та правоохоронних органів України.

2. ПРОГРАМА КУРСУ.

Тема 1. Поняття та загальна характеристика судової і правоохоронної діяльності, судових та правоохоронних органів.

Предмет навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» та її взаємозв'язок з іншими юридичними дисциплінами. Поняття та ознаки правоохоронної діяльності. Поняття та ознаки судової діяльності. Поняття правоохоронних органів України, їх ознаки та види. Поняття суду, його склад та особливості суду як органу державної влади.

Тема 2. Судова влада, суди та правосуддя в Україні.

Поняття та основні ознаки судової влади. Функції судової влади. Поняття й ознаки правосуддя. Основні засади (принципи) здійснення правосуддя в Україні.

Тема 3. Судова система та суди загальної юрисдикції України.

Поняття та склад судової системи України, порядок утворення судів та призначення суддів на адміністративні посади. Ланки судової системи та судові інстанції. Місцеві загальні суди в Україні, їх склад та повноваження. Повноваження суддів та голови місцевого загального суду. Апарат місцевого суду.

Тема 4. Апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди та Верховний суд України.

Апеляційні суди, їх види, склад та повноваження. Вищі спеціалізовані суди, їх види, склад, повноваження та організація роботи. Верховний Суд України, його повноваження, склад керівництво та організація роботи. Пленум Верховного Суду, його склад та повноваження.

Тема 5. Конституційний Суд України.

Статус Конституційного Суду України, його завдання, принципи діяльності та склад. Порядок формування КСУ. Повноваження Конституційного Суду України, підстави та наслідки прийняття Конституційним Судом рішення щодо неконституційності правових актів. Судді Конституційного Суду України та їх правовий статус. Керівництво КСУ. Форми звернення до Конституційного Суду України та суб'єкти права на конституційне подання і конституційне звернення. Порядок провадження в справах в Конституційному Суді та прийняття рішення КСУ.

Тема 6. Правовий статус суддів України.

Поняття правового статусу суддів, його єдність, правове регулювання та вимоги, що ставляться до суддів. Обов'язки суддів. Вимоги до кандидатів на суддівські посади. Порядок призначення та обрання безстроково суддів судів загальної юрисдикції. Припинення повноважень судді та порядок переведення суддів судів загальної юрисдикції з одного суду до іншого. Гарантії незалежності суддів.

Тема 7. Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Вища рада юстиції та суддівське самоврядування в Україні.

Вища кваліфікаційна комісія суддів України, порядок її формування та її повноваження. Вища рада юстиції, її склад, повноваження та акти, які приймає ВРЮ. Суддівське самоврядування в Україні, його завдання та органи суддівського самоврядування. З'їзд суддів України та Рада суддів України, їх повноваження.

Тема 8. Прокуратура України, її система, кадри, принципи та організація діяльності.

Поняття прокуратури України, її система та керівництво. Основні завдання прокуратури України. Принципи та організація діяльності прокуратури. Правовий статус прокурора органів прокуратури та класні чини працівників прокуратури.

Тема 9. Функції прокуратури.

Поняття функцій прокуратури та їх види. Підтримання державного обвинувачення в суді прокурором. Представництво інтересів громадянина або держави в суді. Нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство. Нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян. Нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами.

Тема 10. Служба безпеки України.

Поняття Служби безпеки України та її основні завдання. Основні принципи організації та діяльності СБУ. Система Служби безпеки України, її керівництво, порядок його призначення та кадри СБУ. Основні права СБУ. Основні обов'язки Служби безпеки України.

Тема 11. Органи внутрішніх справ України.

Поняття та система органів внутрішніх справ. Міністерство внутрішніх справ України, його основні завдання та повноваження. Національна поліція України, її основні завдання, структура та повноваження. Принципи діяльності та кадри поліції. Національна гвардія України, її завдання, функції, структура та особовий склад.

Тема 12. Державна прикордонна служба України.

Поняття державної прикордонної служби України (ДПСУ), її завдання та система. Принципи діяльності ДПСУ. Основні функції ДПСУ. Адміністрація державної прикордонної служби України та кадри ДПСУ.

Тема 13. Органи юстиції України.

Поняття та система органів юстиції України, правова основа їх діяльності. Міністерство юстиції України, його основні завдання і повноваження. Державна виконавча служба та держані виконавці.

Виконавчі документи, що підлягають виконанню державною виконавчою службою та заходи примусового виконання рішень. Правові та організаційні основи діяльності органів державної реєстрації актів цивільного стану, їх система та основні завдання. Правові основи та порядок надання безоплатної правової допомоги.

Тема 14. Нотаріат в Україні.

Поняття, система нотаріату в Україні та посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії. Нотаріус, його права та обов'язки, вимоги до нотаріуса. Державна нотаріальна діяльність. Приватна нотаріальна діяльність та порядок її реєстрації. Повноваження нотаріуса щодо вчинення нотаріальних дій. Повноваження посадових осіб органів місцевого самоврядування та консульських установ України щодо вчинення нотаріальних дій.

Тема 15. Адвокатура України.

Поняття адвокатури та організаційні форми адвокатської діяльності. Принципи та види адвокатської діяльності. Адвокат, його професійні права і обов'язки. Гарантії адвокатської діяльності та дисциплінарна відповідальність адвоката. Припинення адвокатської діяльності. Адвокатське самоврядування. Кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури, їх склад та повноваження. Вища кваліфікаційна комісія адвокатури, її склад та повноваження.

3. ТЕМАТИКА І ПЛАНИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ.

Лекція 1. Тема 1. Поняття та загальна характеристика судової і правоохоронної діяльності, судових та правоохоронних органів (2 год.).

Логіка викладу:

1. Предмет навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» та її взаємозв'язок з іншими юридичними дисциплінами.

2. Поняття та ознаки правоохоронної і судової діяльності.

3. Поняття правоохоронних органів України, їх ознаки та види.

4. Поняття суду, його склад та особливості суду як органу державної влади.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 7; 11; 15; 16; 41; 42; 47; 92; 95.

додаткова - 21; 23; 41; 43; 44; 45.

Лекція 2. Тема 3. Судова система та суди загальної юрисдикції України (2 год.).

Логіка викладу:

1.Поняття та склад судової системи України, порядок утворення судів та призначення суддів на адміністративні посади.

2.Ланки судової системи та судові інстанції.

3.Місцеві загальні суди в Україні, їх склад та повноваження. Повноваження суддів та голови місцевого суду.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 7; 8; 47; 48; 92; 93; 95;101.**

додаткова – **3; 34; 37; 41; 42.**

Лекція 3. Тема 8. Прокуратура України, її система, кадри, принципи організації та діяльності (2 год.).

Логіка викладу:

1.Поняття прокуратури України, її система, основні засади та організація діяльності.

2.Правовий статус прокурора органу прокуратури, гарантії його незалежності та класні чини працівників прокуратури.

3.Функції прокуратури.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 17; 76; 77; 82; 92; 94; 95; 96.**

додаткова – **14; 33; 45.**

Лекція 4. Тема 11. Органи внутрішніх справ України (2 год.).

Логіка викладу:

1.Поняття та система органів внутрішніх справ. Міністерство внутрішніх справ України, його завдання та повноваження.

2.Національна поліція України, її система, завдання, принципи діяльності та повноваження.

3.Національна гвардія України, її структура, завдання, функції, принципи та організація діяльності.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 6; 11; 18; 23; 39; 42; 45; 46; 73; 77; 82; 86;88; 90.**

додаткова – **6; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 18; 19; 20.**

4. ТЕМАТИКА, ПЛАНИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.

Семінарське заняття № 1.

Тема 1. Поняття та загальна характеристика судової і правоохоронної діяльності, судових та правоохоронних органів (2 год.).

Зміст семінарського заняття

- 1.Предмет навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» та її взаємозв'язок з іншими юридичними дисциплінами.
- 2.Поняття правоохоронної та судової діяльності, їх ознаки та правове регулювання.
- 3.Поняття та види правоохоронних органів, їх ознаки.
- 4.Поняття та ознаки правосуддя, основні засади його здійснення.
- 5.Поняття судової влади та її ознаки, суд як орган судової влади.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 7; 11; 15; 16; 41; 42; 47; 92; 95.**

додаткова - **21; 23; 41; 43; 44; 45.**

Готуючись до першого питання, необхідно визначити предмет вивчення навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи України», її взаємозв'язок з такими дисциплінами, як конституційне право, адміністративне право, кримінальне право, процесуальні галузі права, теорією держави і права.

Розкриваючи поняття правоохоронної та судової діяльності, слід визначити їх значення і місце серед інших видів державної діяльності, функцій держави, широке і вузьке розуміння правоохоронної діяльності, визначити і охарактеризувати їх найважливіші ознаки, правове регулювання, особливу увагу приділивши Конституції України, законам та підзаконним правовим актам, а також відповідним міжнародним правовим актам.

Готуючись до третього питання, слід мати на увазі, що нормативне визначення поняття правоохоронного органу дається в законах України «Про основи національної безпеки України» і «Про демократичний цивільний контроль над воєнною організацією і правоохоронними органами держави», а перелік основних правоохоронних органів визначений в статті 2 закону України «Про

державний захист працівників суду і правоохоронних органів».

Розкриваючи поняття та ознаки правосуддя, необхідно визначити, як воно пов'язане із судовою владою, розкрити форми судочинства, в яких воно здійснюється (конституційне, цивільне, адміністративне, господарське, кримінальне). Слід розуміти, що основні засади здійснення правосуддя є основними принципами судочинства, які закріплені в Конституції України, законі «Про судоустрій і статус суддів», а також у відповідних процесуальних законах.

Розкриваючи поняття судової влади, необхідно визначити її місце серед інших видів державної влади, спрямованість на обо'єктивне, справедливе вирішення правових спорів, захист прав та свобод людини і громадянина. Розглядаючи суд як орган судової влади, необхідно дати його визначення, визначити склад, особливості його статусу серед інших органів державної влади, охарактеризувати найважливіші ознаки.

Семінарське заняття № 2.

Тема 3. Судова система та суди загальної юрисдикції України (2 год.).

Зміст семінарського заняття

1. Поняття та склад судової системи України, порядок утворення судів та призначення суддів на адміністративні посади.
2. Ланки судової системи та судові інстанції.
3. Місцеві суди в Україні, їх склад та повноваження. Повноваження суддів та голови місцевого суду.
4. Апарат місцевого суду.

Рекомендована література: **1; 2; 7; 8; 47; 48; 92; 93; 95; 101.**
додаткова – **3; 34; 37; 41; 42.**

Розкриваючи перше питання, слід керуватись положеннями закону України «Про судоустрій і статус суддів», а також відповідними указами Президента, якими утворено суди загальної юрисдикції. Визначити принципи побудови системи судів загальної юрисдикції, порядок та підстави утворення та ліквідації судів загальної юрисдикції, порядок призначення суддів на адміністративні посади.

Готуючись до другого питання, необхідно дати визначення поняття судової ланки і судової інстанції, розкрити їх призначення і взаємозв'язок, а також визначити, які конкретно суди належать до тієї чи іншої судової ланки та інстанції.

Розглядаючи третє питання, необхідно визначити місце і роль місцевих судів в системі судів загальної юрисдикції, їх повноваження, склад, повноваження суддів та голови місцевого суду.

Розкриваючи четверте питання, потрібно визначити склад апарату суду, його значення для ефективної діяльності суду, завдання і керівництво, порядок призначення керівників та працівників апарату місцевого суду.

Семінарське заняття № 3.

Тема 8. Прокуратура України, її система, кадри, принципи та організація діяльності (2 год.).

Зміст семінарського заняття

1. Поняття прокуратури України, її система, основні засади та організація діяльності.
2. Правовий статус прокурора органу прокуратури, гарантії його незалежності та класні чини працівників прокуратури.
3. Підпорядкування прокурорів та виконання наказів і вказівок, повноваження Генерального прокурора України, керівників регіональної та місцевої прокуратур.
4. Поняття та мета прокурорського самоврядування, його організаційні форми та органи прокурорського самоврядування.
5. Функції прокуратури.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 17; 76; 77; 82; 92; 94; 95; 96.**

додаткова – **14; 33; 45.**

Розглядаючи перше питання, необхідно визначити поняття прокуратури, її місце в системі державного апарату, систему органів прокуратури, основні засади та організацію діяльності, розкрити порядок інформування громадськості прокуратурою про результати своєї діяльності.

Розкриваючи друге питання, потрібно визначити поняття і охарактеризувати правовий статус прокурора, вказавши, хто згідно Закону є прокурором і висвітливши такі основні складові його

статусу, як права та обов'язки, вимоги щодо несумісності з іншими видами діяльності, гарантії його незалежності та його дисциплінарну відповідальність. Розкрити порядок присвоєння класних чинів працівникам органів прокуратури та військових звань військовим прокурорам.

Розглядаючи третє питання, слід визначити порядок підпорядкування прокурорів та виконання наказів і вказівок, повноваження Генерального прокурора України, керівників регіональної та місцевої прокуратур.

При розгляді четвертого питання потрібно визначити поняття прокурорського самоврядування, його мету, розкрити і охарактеризувати організаційні форми та органи прокурорського самоврядування (Ради прокурорів України, Всеукраїнської конференції працівників прокуратури).

Розкриваючи п'яте питання, необхідно визначити поняття функцій прокуратури, їх правове регулювання, охарактеризувати основні функції, визначені Конституцією України.

ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.

Семінарське заняття № 1.

Тема 1. Поняття та загальна характеристика судової і правоохоронної діяльності, судових та правоохоронних органів (2 год.).

1. Сформулюйте письмово поняття «правоохоронні органи», враховуючи при цьому положення відповідних законодавчих актів, де дається нормативне визначення даного поняття.

2. Дайте визначення понять «судова влада», «суд», «правосуддя», охарактеризуйте їх основні ознаки.

3. Дайте письмовий перелік основних правоохоронних функцій, посилаючись на відповідний закон, і визначте їх значення для віднесення того чи іншого органу до переліку правоохоронних.

4. Письмово зробіть порівняльний аналіз понять «правоохоронна діяльність» - «судова діяльність»; «правоохоронна діяльність» - «правозастосовна діяльність».

5. Письмово дайте класифікацію основних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність судових і правоохоронних органів за критерієм їх юридичної сили.

6. Визначте вірні твердження з нижче перерахованих:

- юрисдикція судів України охоплює всі правовідносини, крім тих, котрі підлягають адміністративному регулюванню.

- судочинство здійснюється КСУ і судами загальної юрисдикції.

- судові рішення є обов'язковими для виконання на всій території України.

- вищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є КСУ.

- усі судді України займають свої посади безстроково.

- голова ВСУ призначається на посаду Президентом України за згодою Верховної Ради України.

7. Утворення яких судів не допускається в Україні:

- спеціалізованих;

- особливих;

- апеляційних;

- з одноособовим розглядом суддями справ;

- надзвичайних.

8. Які розділи Конституції мають найважливіше значення для регулювання діяльності судових і правоохоронних органів?

Семінарське заняття № 2.

Тема 3. Судова система та суди загальної юрисдикції України (2 год.).

1. Складіть письмову схему судової системи України.

2. Назовіть основні принципи побудови системи судів загальної юрисдикції, підстави утворення та ліквідації судів загальної юрисдикції.

3. Суди загальної юрисдикції утворює:

- Верховна Рада України за поданням Президента України;

- Президент України за згодою Верховної Ради України;

- Президент України на підставі пропозиції Державної судової адміністрації;

- Президент України за поданням Вищої ради юстиції.

4. Не існує судової інстанції:

- першої;

- апеляційної;

- загальної;

- касаційної.

5. Судді місцевого суду призначаються на адміністративні посади:

- Президентом України;
- зборами суддів місцевого суду;
- Радою суддів України;
- Вищою радою юстиції;
- Державною судовою адміністрацією України.

6. Якого вищого спеціалізованого суду не існує?:

- Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ;

- Вищого апеляційного суду України;
- Вищого адміністративного суду України;
- Вищого господарського суду України.

7. Хто формує апарат місцевого суду, на кого покладено обов'язок забезпечити належну організацію роботи суду, який статус працівників апарату суду?

8. Керівника апарату місцевого суду призначає на посаду та звільняє з посади:

- начальник відповідного територіального управління Державної судової адміністрації України за поданням голови місцевого суду;
- Голова Верховного Суду України;
- Кабінет Міністрів України;
- збори суддів місцевого суду.

Семінарське заняття № 3.

Тема 8. Прокуратура України, її система, кадри, принципи та організація діяльності (2 год.).

1. Складіть письмову схему органів прокуратури.

2. Охарактеризуйте письмово структуру і організацію діяльності Генеральної прокуратури.

3. Назовіть основні засади діяльності прокуратури, дайте характеристику принципам верховенства права, політичної нейтральності прокуратури.

4. Доповніть необхідним повноваження Генерального прокурора:

- Контролює _____ ;
- Призначає _____ ;
- У встановленому законом порядку видає _____ ;
- Присвоює _____ ;

5. Доповніть необхідним наступні речення:

«на посади прокурорів АРК, областей, міст Києва і Севастополя

призначаються _____, що мають стаж роботи на посаді прокурора не менше ____ років; на посади прокурорів місцевих прокуратур призначаються _____, що мають стаж роботи в галузі права не менше ____ років».

6. Знайдіть помилки в тексті:

«Генеральний прокурор України обирається на посаду на 5 років і звільняється з посади Верховною Радою України. Президент України може виразити недовіру Генеральному прокурору України, що тягне його відставку з посади».

7. Громадянин України К., який закінчив юридичний технікум і має дворічний стаж роботи юрисконсультom, звернувся до обласної прокуратури із заявою прийняти його на роботу прокурором. Прокурор відділу кадрів обласної прокуратури відмовив йому на тій підставі, що в того немає необхідної вищої юридичної освіти і стажу роботи на посаді прокурора.

Чи відповідають мотиви відмови чинному законодавству?

8. Які класні чини можуть бути присвоєні працівникам органів прокуратури?

9. Виберіть умови, за яких особа може бути призначена на посаду Генерального прокурора:

- вік не менше 30 років;
- стаж роботи в галузі права не менше 10 років;
- вища юридична освіта;
- постійне проживання на території України останні 10 років;
- володіння державною мовою.

4. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.

1. З якими правовими дисциплінами взаємопов'язана дисципліна “Судові та правоохоронні органи України”:

- а) історією права;
- б) адміністративним правом;
- в) теорією держави і права;
- г) філософією права.

2. В якому із вказаних законів наведений перелік основних правоохоронних органів України:

а) Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб;

б) Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів;

в) Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю;

г) Про прокуратуру.

3. Систему судів загальної юрисдикції складають:

а) Верховний суд України; Конституційний суд України; окружні місцеві суди;

б) місцеві суди; апеляційні суди; Вищі спеціалізовані суди, Верховний суд України;

в) третейські суди; місцеві арбітражні суди; окружні адміністративні суди;

г) місцеві військові суди гарнізонів, апеляційні військові суди регіонів.

4. Суди загальної юрисдикції утворюються і ліквідовуються:

а) Вищою Радою юстиції за поданням голови Верховного суду України;

б) Президентом України на підставі пропозиції Державної судової адміністрації України;

в) Верховною Радою України за поданням Міністра юстиції на підставі пропозиції голови відповідного вищого спеціалізованого суду;

г) Радою суддів України за поданням Міністра юстиції на підставі пропозиції голови відповідного вищого спеціалізованого суду.

5. Національна школа суддів України утворюється при:

а) Кабінеті Міністрів України;

б) Державній судовій адміністрації України;

в) Верховному Суді України;

г) Вищій кваліфікаційній комісії суддів України.

6. До складу Верховного суду України входять:

а) 25 суддів;

б) 20 суддів;

в) 48 суддів;

г) 35 суддів.

7. Дисциплінарне провадження щодо суддів місцевих та апеляційних судів здійснює:

а) Вища рада юстиції;

б) Вища кваліфікаційна комісія суддів України;

в) Рада суддів України;

г) Державна судова адміністрація України.

8. Основним завданням Конституційного суду є гарантування:

- а) верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України;
- б) законності та правопорядку на всій території України;
- в) Верховенства законів України та інших нормативних актів на всій території України;
- г) додержання усіма гілками влади законності.

9. На адміністративну посаду голову місцевого суду та його заступника призначає:

- а) Вища рада юстиції;
- б) Рада судів України;
- в) збори суддів відповідного місцевого суду;
- г) Президент України.

10. Дисциплінарне провадження щодо суддів вищих спеціалізованих судів здійснює:

- а) Вища рада юстиції;
- б) Вища кваліфікаційна комісія суддів України;
- в) Рада суддів України;
- г) Державна судова адміністрація України.

11. Вперше на посаду судді особа призначається:

- а) Верховною Радою України за поданням Президента України;
- б) Президентом України за згодою Верховної Ради України;
- в) Президентом України за поданням Вищої ради юстиції;
- г) Вищою радою юстиції за поданням Ради суддів України.

12. На посаду професійних суддів безстроково обирає:

- а) Президенту України за поданням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;
- б) Верховна Рада України за поданням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;
- в) Вища рада юстиції України за поданням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;
- г) Президент України за поданням Міністра юстиції України.

13. Формами звернення до Конституційного суду є:

- а) конституційна скарга;
- б) конституційне звернення;
- в) конституційна заява;
- г) касаційне подання.

14. Суддів Конституційного суду призначають по шість осіб кожен такі органи:

а) Міністерство юстиції, Рада суддів України, Вища рада юстиції;

б) Верховна Рада України; З'їзд суддів України; Президент України;

в) Кабінет міністрів України;; Вища Рада юстиції; Верховний суд України;

г) Вища кваліфікаційна комісія суддів України; Президент України; Верховна рада України.

15. Генерального прокурора України на посаду призначає:

а) Верховна Рада України за згодою Кабінету Міністрів України;

б) Верховна рада України за згодою Президента України;

в) Президент України за згодою Верховної Ради України;

г) Президент України за поданням Кабінету Міністрів України.

16. Мінімальний розмір страхової суми цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса складає:

а) 500 мінімальних розмірів заробітної плати;

б) 600 мінімальних розмірів заробітної плати;

в) 800 мінімальних розмірів заробітної плати;

г) 1000 мінімальних розмірів заробітної плати.

17. До основних принципів правосуддя не відноситься принцип:

а) Підтримання державного обвинувачення в суді прокурором;

б) Соціальної справедливості;

в) Незмінюваності суддів;

г) Недоторканності суддів.

18. До системи органів внутрішніх справ не відноситься:

а) Національна поліція;

б) Національна гвардія;

в) Служба безпеки України;

г) Міністерство внутрішніх справ України.

19. До системи органів прокуратури не входять:

а) Генеральна прокуратура України;

б) військові прокуратури;

в) природоохоронні прокуратури;

г) місцеві прокуратури.

20. Адвокатом може бути особа, яка має стаж роботи в галузі права не менше:

- а) 2 років;
- б) 3 років;
- в) 5 років;
- г) 10 років.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ.

Основною формою підготовки студентів по даному курсу є самостійна робота у міжсесійний період. Значну допомогу студентам у самостійній роботі нададуть програма курсу і ці методичні вказівки, в яких містяться перелік питань для вивчення, список літератури, що включає нормативні джерела та додаткову літературу, і завдання для виконання контрольних робіт.

Тема 1. Поняття та загальна характеристика судової і правоохоронної діяльності, судових та правоохоронних органів (6 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Предмет навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» та її взаємозв'язок з іншими юридичними дисциплінами.
2. Поняття правоохоронної діяльності, її ознаки та правове регулювання.
3. Поняття та види правоохоронних органів, їх ознаки.
4. Поняття та ознаки судової діяльності.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 7; 11; 15; 16; 41; 42; 47; 92; 95.**

додаткова - **21; 23; 41; 43; 44; 45.**

Тема 2. Судова влада, суди та правосуддя в Україні (10 год).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття та основні ознаки судової влади, її функції.
2. Суд як орган судової влади.
3. Поняття й ознаки правосуддя.
4. Основні засади (принципи) здійснення правосуддя в Україні.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 7; 8; 47; 94; 95; 101.
додаткова – 3; 21; 22; 32; 43.

Тема 3. Судова система та суди загальної юрисдикції України (6 год).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття та склад судової системи України, порядок утворення судів та призначення суддів на адміністративні посади.
2. Ланки судової системи та судові інстанції.
3. Місцеві суди в Україні, їх склад та повноваження. Повноваження суддів та голови місцевого суду.
4. Апарат місцевого суду.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 7; 8; 47; 48; 92; 93; 95.
додаткова – 3; 34; 37; 41; 42.

Тема 4. Апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди та Верховний суд України (9 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Апеляційні суди, їх види, склад та повноваження.
2. Вищі спеціалізовані суди, їх види, склад, повноваження та організація роботи.
3. Верховний Суд України, його повноваження, склад керівництво та організація роботи.
4. Пленум Верховного Суду, його склад та повноваження.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 3; 4; 7; 49; 50; 52; 93; 94; 95.
додаткова – 34; 37; 41; 42; 43.

Тема 5. Конституційний Суд України (9 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Статус Конституційного Суду України, його завдання, принципи діяльності та склад. Порядок формування КСУ.
2. Повноваження Конституційного Суду України, підстави та наслідки прийняття Конституційним Судом рішення щодо неконституційності правових актів.

3. Судді Конституційного Суду України та їх правовий статус. Керівництво КСУ.

4. Форми звернення до Конституційного Суду України та суб'єкти права на конституційне подання і конституційне звернення.

5. Порядок провадження в справах в Конституційному Суді та прийняття рішення КСУ.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 8; 9; 14; 92; 95.**
додаткова – **32; 42.**

Тема 6. Правовий статус суддів України (9 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття правового статусу суддів, його єдність, правове регулювання та вимоги, що ставляться до суддів. Гарантії незалежності суддів.

2. Права та обов'язки суддів. Вимоги до кандидатів на суддівські посади.

3. Порядок призначення та обрання безстроково суддів судів загальної юрисдикції.

4. Кваліфікаційне оцінювання суддів, підготовка судді та його регулярне оцінювання.

5. Дисциплінарна відповідальність суддів та дисциплінарне провадження щодо судді.

6. Звільнення суддів з посади та порядок переведення суддів судів загальної юрисдикції з одного суду до іншого.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 7; 8; 11; 13; 14; 94; 95.**

додаткова – **3; 41; 42; 45.**

Тема 7. Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Вища рада юстиції та суддівське самоврядування в Україні (10 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Вища кваліфікаційна комісія суддів України, порядок її формування та її повноваження.

2. Вища рада юстиції, її склад, повноваження, організація роботи та акти, які приймає ВРЮ.

3. Суддівське самоврядування в Україні, його завдання та органи суддівського самоврядування.

4. З'їзд суддів України та Рада суддів України, їх повноваження.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 7; 12; 92; 94; 95; 104.**
додаткова – **32; 34; 37; 41.**

Тема 8. Прокуратура України, її система, кадри, принципи та організація діяльності (5 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття прокуратури України, її система та основні засади діяльності.

2. Правовий статус прокурора органу прокуратури, гарантії його незалежності, загальні права та обов'язки прокурора та класні чини працівників прокуратури.

3. Підпорядкування прокурорів та виконання наказів і вказівок, повноваження Генерального прокурора України, керівників регіональної та місцевої прокуратур.

4. Порядок зайняття посади прокурора та звільнення прокурора з адміністративної посади.

5. Дисциплінарна відповідальність прокурора.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 17; 76; 77; 82; 92; 94; 95; 96.**

додаткова – **14; 33; 45.**

Тема 9. Функції прокуратури (9 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття функцій прокуратури та їх види.

2. Підтримання державного обвинувачення в суді прокурором.

3. Представництво прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом.

4. Нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство.

5. Нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

6. Нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 17; 76; 77; 82; 95; 96; 97; 98; 99.

додаткова – 1; 24; 25; 26; 27; 28; 29; 30; 31.

Тема 10. Служба безпеки України (10 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття Служби безпеки України та її основні завдання.
2. Основні принципи організації та діяльності СБУ.
3. Система Служби безпеки України, її керівництво, порядок його призначення та кадри СБУ.
4. Основні права та обов'язки Служби безпеки України.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 10; 11; 15; 24; 25; 39; 40; 41; 42; 44; 46; 95.

додаткова – 7; 8; 9; 12; 13; 14; 44.

Тема 11. Органи внутрішніх справ України (10 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття та система органів внутрішніх справ. Міністерство внутрішніх справ України, його основні завдання та повноваження.
2. Національна поліція України, її основні завдання, структура та повноваження.
3. Принципи діяльності та кадри поліції.
4. Національна гвардія України, її завдання, функції, структура та особовий склад.

Рекомендована література: основна – 1; 2; 6; 11; 18; 19; 20; 21; 22; 23; 39; 42; 45; 46; 73; 76; 77; 82; 84; 86; 87; 88; 90; 92.

додаткова – 6; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 18; 19; 20.

Тема 12. Державна прикордонна служба України (9 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття державної прикордонної служби України (ДПСУ), її завдання та система.
2. Принципи діяльності ДПСУ.
3. Основні функції ДПСУ.
4. Адміністрація державної прикордонної служби України та кадри ДПСУ.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 18; 22; 39; 42; 46; 73; 76; 82; 84; 88; 92.**

додаткова – **6; 9; 11; 14; 16; 18; 19; 20.**

Тема 13. Органи юстиції України (8 год).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття та система органів юстиції України, правова основа їх діяльності. Міністерство юстиції України, його основні завдання і повноваження.

2. Державна виконавча служба та держані виконавці. Виконавчі документи, що підлягають виконанню державною виконавчою службою та заходи примусового виконання рішень.

3. Правові та організаційні основи діяльності органів державної реєстрації актів цивільного стану, їх система та основні завдання.

4. Правові основи та порядок надання безоплатної правової допомоги.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 27; 30; 44; 54; 56; 57; 72; 77; 82; 91; 94.**

додаткова – **3; 32; 41; 44.**

Тема 14. Нотаріат в Україні (10 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття, система нотаріату в Україні та посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії.

2. Нотаріус, його права та обов'язки, вимоги до нотаріуса.

3. Державна нотаріальна діяльність та приватна нотаріальна діяльність, порядок її реєстрації.

4. Повноваження нотаріуса щодо вчинення нотаріальних дій.

5. Повноваження посадових осіб органів місцевого самоврядування та консульських установ України щодо вчинення нотаріальних дій.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 35; 36; 55; 57; 61; 63; 64; 65; 66; 67; 68; 69; 95.**

додаткова – **35; 38; 41; 43.**

Тема 15. Адвокатура України (10 год.).

Перелік питань для самостійної роботи

1. Поняття адвокатури та організаційні форми адвокатської діяльності, принципи та види адвокатської діяльності.

2. Адвокат, його професійні права і обов'язки.

3. Гарантії адвокатської діяльності та дисциплінарна відповідальність адвоката. Припинення адвокатської діяльності.

4. Адвокатське самоврядування. Кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури, їх склад та повноваження.

5. Вища кваліфікаційна комісія адвокатури, її склад та повноваження.

Рекомендована література: основна – **1; 2; 37; 38; 55; 76; 77; 82; 83; 94; 95; 100.**

додаткова – **36; 39; 43.**

6. КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Виконання контрольної роботи передбачає письмове написання роботи за одним із 4-х варіантів. Студенти, прізвища яких починаються на літери від «А» до «Ж» включно, виконують роботу за першим варіантом; від «З» до «О» - за другим варіантом; від «П» до «Х» - за третім варіантом; від «Ц» до «Я» - за четвертим варіантом.

Виконання контрольної роботи передбачає ретельне опрацювання необхідного науково-теоретичного матеріалу і відповідних нормативно-правових актів чинного законодавства.

Контрольна робота пишеться у формі реферату, обсяг роботи – 12-15 стор., шрифт - Times New Roman, розмір шрифту – 14, міжрядний інтервал – 1,5. У кінці роботи необхідно навести список використаних джерел, вказати дату виконання роботи та підписати її.

Номер теми в межах потрібного варіанта роботи обирається за алфавітним порядком прізвищ студентів.

Роботи, виконані з порушенням вказаного порядку, перевірятися і зараховуватись не будуть!

ВАРІАНТ № 1. Правосуддя та організаційно-правові засади функціонування судів в Україні.

1. Правосуддя в Україні, його форми та принципи.

2. Судова система України та судові інстанції.

3. Організаційно-правові засади діяльності судів загальної юрисдикції України.
4. Адміністративні суди судової системи України та правове регулювання їх діяльності.
5. Організаційно-правові засади діяльності господарських судів в Україні.
6. Організаційно-правові засади діяльності Верховного Суду України.
7. Конституційний Суд України як єдиний орган конституційної юрисдикції та організаційно-правові засади його діяльності.
8. Правовий статус суддів в Україні.
9. Організаційно-правові засади діяльності Вищої ради юстиції.
10. Організаційно-правові засади діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Державної судової адміністрації.
11. Суддівське самоврядування в Україні та його організаційні форми.

ВАРІАНТ № 2. Прокуратура України.

1. Прокуратура України як державно-правовий інститут, її система та основні засади діяльності.
2. Правовий статус прокурора органу прокуратури.
3. Організаційно-правові засади діяльності Генеральної прокуратури України.
4. Організаційно-правові засади діяльності регіональних та місцевих прокуратур.
5. Організаційно-правові засади діяльності військових прокуратур.
6. Прокурорське самоврядування в Україні та органи прокурорського самоврядування.
7. Організаційно-правові засади діяльності Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів.

ВАРІАНТ № 3. Органи внутрішніх справ, Служба безпеки України та Державна прикордонна служба України.

1. Поняття та система органів внутрішніх справ, організаційно-правові засади діяльності Міністерства внутрішніх справ України.
2. Національна поліція України, її завдання, принципи діяльності, система та повноваження.

3. Правовий статус поліцейського в Україні.
4. Поняття та види поліцейських заходів, їх характеристика.
5. Проходження служби в поліції та спеціальні звання поліцейських.
6. Національна гвардія України, її структура, завдання, функції, принципи та організація діяльності.
7. Служба безпеки України, її система, основні завдання, принципи та організація діяльності.
8. Основні права і обов'язки та кадри Служби безпеки України.
9. Державна прикордонна служба України, її завдання, система та принципи діяльності.
10. Основні функції та кадри Державної прикордонної служби України.

ВАРІАНТ № 4. Органи юстиції, нотаріат та адвокатура України.

1. Поняття та система органів юстиції України, Міністерство юстиції України, його основні завдання і повноваження.
2. Державна виконавча служба та держані виконавці, виконавчі документи, що підлягають виконанню державною виконавчою службою.
3. Організаційно-правові засади надання безоплатної правової допомоги в Україні.
4. Органи державної реєстрації актів цивільного стану, їх система, основні завдання та організаційно-правові основи діяльності.
5. Поняття, система нотаріату в Україні, посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії та організація державної нотаріальної діяльності.
6. Організаційно-правові засади приватної нотаріальної діяльності в Україні.
7. Правовий статус нотаріуса в Україні.
8. Поняття та завдання адвокатури, принципи адвокатської діяльності, її види та організаційні форми.
9. Правовий статус адвоката в Україні.
10. Адвокатське самоврядування, його засади, завдання та організаційні форми.

7. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЕКЗАМЕН).

1. Предмет навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» та її взаємозв'язок з іншими юридичними дисциплінами.
2. Поняття правоохоронної та судової діяльності, їх ознаки та правове регулювання.
3. Поняття та види правоохоронних органів, їх ознаки.
4. Поняття та ознаки правосуддя.
5. Основні засади (принципи) здійснення правосуддя в Україні та характеристика принципу законності.
6. Поняття судової влади та її ознаки. Поняття та характеристика суду як органу судової влади.
7. Поняття та склад судової системи України, принципи побудови системи судів загальної юрисдикції.
8. Порядок утворення судів загальної юрисдикції та призначення суддів на адміністративні посади. Ланки судової системи та судові інстанції.
9. Місцеві суди в Україні, їх склад та повноваження. Судді та голова місцевого суду, їх повноваження.
10. Апеляційні суди, їх види, склад та повноваження. Судді та голова апеляційного суду, їх повноваження.
11. Вищі спеціалізовані суди, їх види, склад, повноваження та організація роботи. Судді та голова вищого спеціалізованого суду, їх повноваження. Пленум вищого спеціалізованого суду.
12. Верховний Суд України, його повноваження, склад та керівництво. Судді верховного суду, їх повноваження.
13. Пленум Верховного Суду України, його склад та повноваження.
14. Статус Конституційного Суду України, його завдання, принципи діяльності та склад. Порядок формування КСУ.
15. Повноваження Конституційного Суду України, підстави та наслідки прийняття Конституційним Судом рішення щодо неконституційності правових актів.
16. Судді Конституційного Суду України, їх правовий статус та повноваження. Підстави припинення повноважень судді КСУ. Керівництво КСУ.
17. Форми звернення до Конституційного Суду України та суб'єкти права на конституційне подання і конституційне звернення. Вимоги до конституційного подання та конституційного звернення; підстави

для відмови у відкритті конституційного провадження у Конституційному Суді.

18. Порядок провадження в справах у Конституційному Суді та прийняття рішення Конституційним Судом.

19. Поняття правового статусу суддів, його правове регулювання та вимоги, що ставляться до суддів. Права і обов'язки суддів та гарантії їх незалежності.

20. Вимоги до кандидатів на посаду судді та порядок призначення на посаду судді в судах загальної юрисдикції.

21. Порядок обрання безстроково на посаду судді суду загальної юрисдикції.

22. Порядок звільнення судді суду загальної юрисдикції з посади та порядок переведення суддів судів загальної юрисдикції з одного суду до іншого.

23. Кваліфікаційне оцінювання суддів.

24. Дисциплінарна відповідальність суддів та порядок здійснення дисциплінарного провадження щодо судді.

25. Народні засідателі та присяжні в Україні, їх статус.

26. Вища кваліфікаційна комісія суддів України, її склад, порядок формування, повноваження та організаційно-правові засади діяльності.

27. Вища рада юстиції, її склад, порядок формування, повноваження та організаційно-правові засади діяльності.

28. Поняття та завдання суддівського самоврядування в Україні, його організаційні форми.

29. Збори суддів, їх види та повноваження.

30. Рада суддів України.

31. З'їзд суддів України, його повноваження, порядок скликання та проведення з'їзду суддів України.

32. Державна судова адміністрація України, її статус, система, повноваження та організаційно-правові засади діяльності.

33. Апарат суду (місцевого; апеляційного; вищого спеціалізованого; Верховного), його структура, керівництво та організаційно-правові засади діяльності.

34. Поняття прокуратури України, її система та основні засади діяльності.

35. Правовий статус прокурора органу прокуратури, гарантії його незалежності, загальні права та обов'язки прокурора та класні чини працівників прокуратури.

36. Підпорядкування прокурорів та виконання наказів і вказівок, повноваження Генерального прокурора України, керівників регіональної та місцевої прокуратур.
37. Порядок зайняття посади прокурора.
38. Порядок звільнення прокурора з посади та припинення його повноважень на посаді.
39. Дисциплінарна відповідальність прокурора.
40. Прокурорське самоврядування, завдання, форми та органи прокурорського самоврядування.
41. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів, її склад та повноваження.
42. Основні функції прокуратури. Охарактеризувати функцію підтримання державного обвинувачення в суді прокурором.
43. Охарактеризувати функцію представництва прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом.
44. Нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство як одна з основних функцій прокуратури.
45. Визначити сутність, предмет та охарактеризувати функцію нагляду прокуратури за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.
46. Служба безпеки України, її основні завдання та принципи організації діяльності.
47. Система Служби безпеки України, її керівництво, порядок його призначення та кадри СБУ.
48. Основні права та обов'язки СБУ.
49. Поняття державної охорони органів державної влади України та посадових осіб. Органи державної влади України, посадові особи і державні об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона.
50. Управління державної охорони України, його завдання, повноваження та способи здійснення державної охорони.
51. Поняття та система органів внутрішніх справ (ОВС). Міністерство внутрішніх справ України, його основні завдання та повноваження.
52. Національна поліція України, її завдання, принципи діяльності та система.

53. Поняття поліцейських заходів, їх види та характеристика превентивних поліцейських заходів.
54. Поліцейські заходи примусу та порядок їх застосування.
55. Повноваження поліції.
56. Проходження служби в поліції та види спеціальних звань поліцейських.
57. Національна гвардія України, її призначення, основні завдання, функції, структура та організація діяльності.
58. Поняття та система органів юстиції України. Міністерство юстиції України, його основні завдання і функції.
59. Державна виконавча служба та державні виконавці, виконавчі документи, що підлягають виконанню державною виконавчою службою та заходи примусового виконання рішень.
60. Правові та організаційні основи діяльності органів реєстрації актів цивільного стану, їх система та основні завдання.
61. Державна прикордонна служба України, її система, завдання та принципи діяльності. Адміністрація державної прикордонної служби України, її правовий статус та завдання.
62. Основні функції Державної прикордонної служби України та її особовий склад.
63. Поняття, система нотаріату в Україні та посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії.
64. Нотаріус, його права та обов'язки, обмеження щодо нотаріуса. Помічник нотаріуса. Порядок складення кваліфікаційного іспиту на право на заняття нотаріальною діяльністю.
65. Повноваження нотаріуса та посадових осіб органів місцевого самоврядування щодо вчинення нотаріальних дій.
66. Нотаріальна таємниця та гарантії нотаріальної діяльності, професійне самоврядування нотаріусів. Принципи діяльності нотаріату.
67. Державна нотаріальна діяльність, її організація та приватна нотаріальна діяльність і порядок її реєстрації.
68. Поняття нотаріального округу, службове страхування приватного нотаріуса та підстави і порядок припинення нотаріальної діяльності приватного нотаріуса.
69. Поняття адвокатури та адвокатської діяльності, її організаційні форми, принципи та види адвокатської діяльності.
70. Адвокат, його професійні права і обов'язки, вимоги щодо несумісності адвокатської діяльності. Порядок набуття права на

заняття адвокатською діяльністю. Стажист адвоката та порядок проходження стажування.

71. Дисциплінарна відповідальність адвоката та підстави і порядок притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

72. Порядок зупинення та припинення права на заняття адвокатською діяльністю. Гарантії адвокатської діяльності.

73. Адвокатське самоврядування, його організаційні форми, засади та завдання.

74. Поняття оперативно-розшукової діяльності та провадження у кримінальних справах; органи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

75. Органи і установи виконання покарань, їх основні завдання та функції. Державна кримінально-виконавча служба України, її структура та організаційно-правові засади діяльності.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ І ЛІТЕРАТУРА.

Базові

1. Конституція України від 28 червня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30.
2. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р.
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р.
4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001р. – К., 2001.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984р. – К.: Вид. Паливода А.В., 2004.
6. Про судоустрій і статус суддів. Закон України від 7 липня 2010 р.
7. Про Конституційний Суд України. Закон України від 16 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 49. – С. 272.
8. Про внесення змін до статті 17 Закону України «Про Конституційний Суд України». Закон України від 3 серпня 2006 р. // Урядовий кур'єр. – 2006. - № 145.
9. Закон України “Про Раду національної безпеки і оборони України” від 28 червня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 235.
10. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів. Закон України від 23 грудня 1993 р.
11. Закон України “Про Вищу раду юстиції” від 15 січня 1998р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 25.
12. Про основи національної безпеки України. Закон України від 19.06.2003 р.
13. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави. Закон України від 19.06.2003 р.
14. Про прокуратуру. Закон України від 14.10.2014 р.
15. Про Національну поліцію. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII.
16. Закон України «Про загальну структуру і чисельність Міністерства внутрішніх справ України» від 10 січня 2002 р.
17. Закон України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з

місць позбавлення волі» від 1 грудня 1994 р.

18. Про Національну гвардію України. Закон України від 13.03.2014 № 876-VII

19. «Про дорожній рух». Закон України від 30 червня 1993 р.

20. Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24 січня 1995 р.

21. Закон України «Про службу безпеки України» (із змінами) від 25 березня 1992р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 27.

22. Про загальну структуру і чисельність Служби безпеки України. Закон України від 20 жовтня 2005 р. // Урядовий кур'єр. – 2005. - № 215.

23. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб. Закон України від 4 березня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 35. – Ст. 236.

24. Про державну реєстрацію актів цивільного стану. Закон України від 01.07.2010 р.

25. Про державну виконавчу службу. Закон України від 24.03.1998 р.

26. Про внесення змін до законів України "Про державну виконавчу службу" та "Про виконавче провадження" щодо реформування органів державної виконавчої служби. Закон України від 22.12.2006 р.

27. Про виконавче провадження. Закон України від 21.04.1999 р.

28. Про Державну прикордонну службу України. Закон України від 03.04.2003 р.

29. Про державний кордон України. Закон України від 04.11.1991 р.

30. Про виключну (морську) економічну зону України. Закон України від 16.05.1995 р.

31. Про правонаступництво України. Закон України від 12.09.1991 р.

32. Закон України «Про нотаріат» (із змінами) від 2 вересня 1993р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 239.

33. Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат». Закон України від 1 жовтня 2008 р. // Урядовий кур'єр. – 2008. - № 206.

34. Про адвокатуру та адвокатську діяльність. Закон України від 05.07.2012 р.

35. Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 р.

36. Про розвідувальні органи України. Закон України від 22 березня 2001 р. // Офіційний вісник України. – 2001. - № 15. – Ст. 642.

37. Про контррозвідувальну діяльність. Закон України від 26.12.2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 12. – С. 89.

38. Про оперативно-розшукову діяльність. Закон України від 18 лютого 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 22. – С. 303.

39. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р.

40. Закон України «Про попереднє ув'язнення» від 30 червня 1993 р. № 3352-XI.

41. Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23 грудня 1993 р. № 3782-XII.

42. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утворення справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів. Указ Президента України від 10 травня 2006 р. // Урядовий кур'єр. – 2006. - № 95.

43. Про Мережу та кількісний склад суддів місцевих судів. Указ Президента України від 20 серпня 2001 р. N 641/2001.

44. Про утворення апеляційних господарських судів та затвердження мережі господарських судів України. Указ Президента України від 11 липня 2001 р. № 511/2001.

45. Про утворення місцевих та апеляційних адміністративних судів, затвердження їх мережі та кількісного складу суддів. Указ Президента України від 16 листопада 2004 р. № 1417/2004.

46. Про вдосконалення мережі адміністративних судів України. Указ Президента України від 16 жовтня 2008 р. № 941/2008.

47. Положення про Адміністрацію Державної прикордонної служби України. Затверджено Указом Президента України від 06.04.2011 р. № 399/2011.

48. Про ліквідацію Департаменту державної виконавчої служби. Постанова КМУ 16.11.2006 р. № 1622.

49. Положення про Міністерство юстиції України. Затверджено указом Президента України від 06.04.2011 р. № 395/2011.

50. Положення про Державну виконавчу службу України. Затверджено указом Президента України від 06.04.2011 р. № 395/2011.

51. Положення про Державну реєстраційну службу України. Затверджено указом Президента України від 06.04.2011 р. № 401/2011.

52. Положення про Головні територіальні управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі. Затверджено наказом Мін'юсту від 23.06.2011 р. №1707/5

53. Положення про районні, районні у містах, міські (міст обласного значення), міськрайонні, міжрайонні управління юстиції. Затверджено наказом Мін'юсту від 23.06.2011 р. №1707/5

54. Про прикордонний режим. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 липня 1998 р.

55. Про контрольовані прикордонні райони. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.08.1998 р.

56. Про затвердження Положення про пункти пропуску через державний кордон. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.08.2000 № 1203.

57. Про врегулювання діяльності нотаріату в Україні. Указ Президента України від 23.08. 1998 р.

58. Консульський статут України. Затверджений Указом Президента України від 2 квітня 1994 року N 127/94.

59. Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату. Затверджено ПКМУ від 31.08.2011 р. № 923.

60. Порядок видачі свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю, затверджене наказом Міністерства юстиції України від 11.07.2012 р. № 1043/5.

61. Положення про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності та заміщення приватного нотаріуса. Затверджено наказом Міністерства юстиції України від 22.03.2011 р. № 871/5.

62. Положення про державний нотаріальний архів. Затверджено наказом Міністерства юстиції України від 08.05.2009 N 870/5.

63. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Затверджено наказом Мін'юсту від 22.02.2012 р. N 296/5

64. Програма стажування громадян України в державних нотаріальних

конторах або у приватних нотаріусів. Затверджено Наказом Мініюсту від 07.07.2011 р. N 1812/5.

65. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Національне центральне бюро Інтерполу» від 25 березня 1993 р. № 220.

66. Правила перетинання державного кордону громадянами України. Затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. № 57.

67. Постанова Кабінету Міністрів України «Про прикордонний режим» від 27 липня 1998 р. № 1147 (зі змінами, внесеними згідно з постановою від 23 квітня 1999 р. № 679).

68. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Прийнято 4 листопада 1950 р. Ратифіковано 17 липня 1997 р.

69. Європейська конвенція про видачу правопорушників. Прийнято 13 грудня 1957 р. Ратифіковано 16 січня 1998 р. (із застереженнями).

70. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень. Прийнято 10 червня 1958 р. Ратифіковано 22 серпня 1960 р.

71. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах. Прийнято 20 квітня 1959 р. Ратифіковано 16 січня 1998 р. (із застереженнями).

72. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Прийнято 16 грудня 1966 р. Ратифіковано 19 жовтня 1973 р.

73. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. Прийнято 16 грудня 1966 р. Приєднання — 25 грудня 1990 р.

74. Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників. Прийнято 17 грудня 1979 р. Приєднання - 8 травня 1987 р. (із застереженнями).

75. Конвенція про передачу засуджених осіб. Прийнято 21 березня 1983 р. Приєднання — 22 вересня 1995 р.

76. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. Прийнято 10 грудня 1984 р. Ратифіковано 26 січня 1986 р.

77. Європейська конвенція про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню. Прийнято 26 листопада 1987 р. Ратифіковано 24 січня 1997 р.

78. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. Прийнято 20 грудня 1988 р. Ратифіковано 25 квітня 1991 р.

79. Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців. Прийнято 4 грудня 1989 р. Ратифіковано 14 липня 1993 р.

80. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом. Прийнято 8 листопада 1990 р. Ратифіковано 17 грудня 1997 р. (із застереженнями).

81. Конвенція про правову допомогу у цивільних, сімейних та кримінальних справах. Прийнято 22 січня 1993 р. Ратифіковано 10 листопада 1994 р. (із застереженнями).

82. Тимченко С.М. Судові та правоохоронні органи. Навчальний посібник. — К.: «Центр навчальної літератури», 2004. — 304 с.

83. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: Навч. посібник// В.Т. Білоус, С. Є. Демський, О.С. Захарова та ін.; Відп. ред. Я. Кондратьєв; Нац. акад. внутрішніх справ України. — К.: Юрінком Інтер, 2002. — 318 с.

84. Юзікова Н.С. Судові та правоохоронні органи України: Навчальний посібник. – Вид. четверте, перероб. і допов. – К.: Істина, 2006. – 320 с.
85. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України.: Підручник //О.С.Захарова, В.С.Ковальський, В.С.Лукомський та ін.; Відп. ред. В. Маляренко. – 3-є вид., перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 352 с.
86. Бараннік Р.В. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: КНТ, 2011. – 352 с.
87. Шумський В.П. Прокуратура України. – Вентурі. – К., 1998.
88. Шупеня М., Бачук Б., Франків Л. Прокурорський нагляд та участь прокурора у виконавчому провадженні. // Право України. – 2006. - № 1. – С. 37-40.
89. Косюта М., Долежан В. Правозахисна функція прокуратури та її закріплення у майбутньому законі України «Про прокуратуру». // Право України. – 2006. - № 3. – С. 59-63.
90. Сухонос В. Проблеми прокурорського реагування на незаконні акти органів місцевого самоврядування. // Право України. – 2006. - № 10. – С. 113-115.
91. Адвокатура України: Правове регулювання і судова практика: Практичний посібник для адвоката / За ред С.Ф. Сафулька, О.Д. Святоцького, 2003. — 768 с.
92. Бондаренко І. Судова система України та її реформування у сучасних умовах // Право України. — 2002.— № 8.— С. 37—39.
93. Бринцев В. Шляхи подальшого реформування судочинства з метою забезпечення належної дії Закону України "Про судоустрій України" // Право України. — 2002. — № 10. — С. 56—59.
94. Казакевич О. Європейський суд з прав людини: здобутки та перспективи // Юридична Україна. — 2003. — № 4. — С. 80—86.
95. Коментар до Закону "Про судоустрій України" / За заг. ред. В.Т. Маляренка. — К., 2003. — 464 с.
96. Литвак О.М., Шумський П.В. Функції прокуратури України. — Хмельницький, 1998. — 390 с.
97. Мельник М.І., Хавронюк М.І. Суд та інші правоохоронні органи. Правоохоронна діяльність: закони і коментарі: Навчальний посібник. — К., 2000. — 512 с.
98. Організація судової влади в Україні / За ред. А.О. Селіванова. —К., 2002. - 112 с.
99. Організація судових та правоохоронних органів / І.С. Марочкін, Н.В. Сибільова, О.Б Зозулинський та ін. — Харків, 1996. — 138 с.
100. Популярна юридична енциклопедія / Кол. авт.: В.К. Гіжевський, В.В. Головченко, В.С. Ковальський (кер.) та ін. — К., 2003. - 528 с.
101. Скомороха Л.В., Скомороха Л. Державна виконавча служба: історія і сучасність // Право України. — 2002. — № 8. —С. 94-97.
102. Штогун С. Проблеми правових гарантій незалежності суддів в Україні // Право України. — 2003. — № 3. — С. 34—36.
103. Шегельський А. Мін'юст, а якщо заглянути в історію... //Юридичний вісник України. — 2003. — 9 серпня.
104. Якимчук М. Управління в органах прокуратури України: Теоретичні та практичні аспекти // Право України. — 2002. — № 5. —С. 89-92.

Допоміжні

1. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 р.

2. Закон України “Про порядок виїзду з України і в’їзду в Україну громадян України” від 21 січня 1994р.//ВВР України.- 1994.- №16. – Ст. 101.

3. Закон України «Про доступ до судових рішень» від 09.01.2006 р. № 3262-ІУ.

4. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 р. № 2011-ХІІ.

5. Закон України «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ» від 9 квітня 1992 р. № 2262-ХП.

6. Закон України «Про статус ветеранів військової служби та їх соціальний захист» від 24 березня 1998 р. № 203/98-ВР.

7. Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» від 15 лютого 1995 р. № 62/95-ВР.

8. Закон України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 р. № 3855-ХН.

9. Положення про порядок комплектування, матеріально-технічного, військового, фінансового та соціально-побутового забезпечення спеціальних підрозділів Служби безпеки України по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю. Затверджене постановою Верховної Ради України від 12 жовтня 1994 р. № 199/94-ВР.

10. Перелік відомостей для термінового інформування Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ та їх регіональних органів міністерствами, відомствами, іншими державними установами з питань державної, громадської безпеки та боротьби зі злочинністю. Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 19 грудня 1994 р. № 847.

11. Положення про порядок комплектування, матеріально-технічного, військового, фінансового та соціально-побутового забезпечення спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України. Затверджене постановою Верховної Ради України від 16 грудня 1993 р. № 3720-ХН.

12. Інструкція про взаємодію правоохоронних та інших державних органів України у боротьбі зі злочинністю. Затверджена спільним наказом МВС, Голови СБУ, Голови Держкомкордону, Голови Держмиткому, Командуючого Національної гвардії, Міністра оборони, Міністра юстиції України від 10 серпня 1994 р. № 4348/138/151/11-2-2870/172/148/407/2-90-442.

13. Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів. Затверджена наказом МВС, Генпрокуратури, СБУ, Держкомкордону, Держмиткому, Державної податкової адміністрації України від 9 січня 1997р. № 3/1/2/5/2/2.

14. Інструкція про порядок виконання європейських конвенцій з питань кримінального судочинства. Затверджена наказом Мін'юсту України, Генпрокуратури України, СБУ, МВС України, ВС України, Державної податкової адміністрації України, Державного департаменту України з питань виконання покарань від 29 червня 1999 р. № 34/5/22/103/512/326/73.

15. Положення про порядок придбання, видачі, обліку, зберігання та застосування вогнепальної зброї, боєприпасів до неї, спеціальних засобів індивідуального захисту працівниками судів і правоохоронних органів, а також

особами, які беруть участь у кримінальному судочинстві. Затверджене наказом МВС України від 24 липня 1996 р. № 523.

16. Наказ МВС України «Положення про Головне управління карного розшуку МВС України» від 25 травня 1992 року № 287. — К.: МВС України, 1992.

17. Наказ МВС України «Про затвердження Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України» від 20 жовтня 2003 року № 1212.

18. Постанова Кабінету Міністрів України «Положення про Державну службу охорони при Міністерстві внутрішніх справ» від 10 серпня 1993 року № 615 // Зібрання постанов Уряду України. - 1994. - № 2. - Ст. 31.

19. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» від 1 листопада 1996 р. № 9.

20. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про застосування законодавства, що забезпечує незалежність суддів» від 12 квітня 1996 р. № 4

21. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про застосування законодавства, що передбачає державний захист суддів, працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у судочинстві» від 19 червня 1999 р. № 10.

22. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство. Наказ від 4 жовтня 1998 р. № 4.

23. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю. Наказ від 7 жовтня 1999 р. № 3.

24. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів у сфері боротьби з корупцією. Наказ від 23 квітня 1997 р. № 12.

25. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів Службою безпеки, органами охорони державного і митного кордонів України. Наказ від 5 квітня 2000 р. № 4.

26. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами Служби безпеки України, які проводять оперативно-розшукову діяльність. Наказ від 17 вересня 1999 р. № 2.

27. Про організацію роботи органів прокуратури у здійсненні нагляду за додержанням законів щодо прав і свобод громадян та захисту інтересів держави. Наказ від 2 жовтня 1998 р. № 2.

28. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян. Наказ від 5 квітня 2000 р. № 3.

29. Про організацію роботи органів прокуратури щодо забезпечення нагляду за додержанням законів, спрямованих на попередження правопорушень серед неповнолітніх, захист їх прав. Наказ від 26 жовтня 1998 р. № 9.

30. Басай В.Д. Судові та правоохоронні органи України. Підручник. — Івано-Франківськ, 2002. — 820 с.

31. Гарник М. Сильна прокуратура — могутня держава // Вісник прокуратури. — 2000. — № 3. — С. 16—22.

32. Грошевий Ю.М., Марочкін І.Є. Органи судової влади в Україні. - К., 1997. - 20 с.

33. Клименко Н.І. Правоохоронні органи України: Навчальний посібник. — К., 2002. — 194 с.
34. Логінова С. Адвокатська таємниця через призму судово-правової реформи // Право України. — 2002. — № 2. — С. 94—96.
35. Молдован В. В., Молдован А. В. Судоустрій України. — К., 2000.
36. Нотаріат в Україні: Підручник / За ред. В. В. Комарова. — К.: Юрінком Інтер, 2006. - 320 с.
37. Святоцкий А.Д. Адвокатура и защита прав граждан. — Львов, 1992
38. Шумський В.П. Прокуратура України. — Вентурі. — К., 1998.
39. Бандурка А.М., Бессмертный А.К. Судебные и правоохранительные органы Украины: Учебник. — Харьков, 1999.
40. Мельник П.В., Цимбал П.В. Судова система України. Навчальний посібник. — Ірпінь, 2000.
41. Організація судових та правоохоронних органів (за ред І.Є.Курочкіна, Н.В.Сібільової, О.М. Голочка). — Харьков: Право, 2000.
42. Правоохоронні органи: Курс лекцій /Під ред А.П. Гель, Г.С. Семакова.- К., 2000.
43. Правоохоронні органи: Курс лекцій /Під ред В.В. Молдавана.-К., 1998.
44. Адміністративне право / За ред. Ю. П. Битяка. — Харків: Право, 2001.
45. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України. Підручник. — К., 2003.